

NEMZETKÖZI STATISZTIKAI DOKUMENTUMOK
(Nemzetközi előírások és ajánlások
a statisztikai módszerek és osztályozások köréből)

17.

ESA95-KÉZIKÖNYV
A KORMÁNYZATI HIÁNYRÓL ÉS
ADÓSSÁGRÓL

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL, 2005

Az első kiadás angolul jelent meg a következő címen:
ESA95 MANUAL ON GOVERNMENT DEFICIT AND DEBT
© European Communities, Eurostat 2002

© Központi Statisztikai Hivatal, 2005
A fordításért kizárólag a magyar Központi Statisztikai Hivatal a felelős.
Készült a Szektorszámok főosztályon

ISSN 1585–6828
ISBN 963 215 817 2

Sorozatszerkesztő:
dr. Pozsonyi Pál
főosztályvezető

Főmunkatárs:
Lengyel Judit

A nyersfordítást készítette:

Molnár Beáta

E-mail: marketing@office.ksh.hu

Ez a módszertani kézikönyv
Bernard Langevin,
az EUROSTAT Szektorális Üzleti Statisztikák D2 csoportjának vezetője
felügyelete alatt készült.

Konzultánsok:
Laurent Parisse, Anne Elisabeth Petit, Sabrina Schmitt

A kiadvány főszerkesztője:
Bart Meganck

A jelen kiadványban megjelenített vélemények nem szükségszerűen tükrözik az
Európai Bizottság hivatalos álláspontját.

Másodlagos publikálás csak a forrás megjelölésével történhet!

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	5
1. FEJEZET	7
Az államháztartási szektor határai	7
I. 1. Egy egység kormányzati szektorba sorolásának kritériumai	7
1. Kormányzati szektor tartalma	7
2. Kormányzati szektor meghatározása	8
3. A szervezeti egység fogalma	9
4. A közösségi tulajdonú szervezeti egység fogalma	10
5. A közösségi tulajdonú szervezeti egységekre alkalmazott piaci/nem piaci szabály	11
I. 2. Speciális egységek	16
1. Nyugdíjpénztárak	16
2. Pénzügyi tevékenységet végző egységek	17
3. Közöségi tulajdonban lévő holdingok	18
4. Kormányzati adósságkezelő hivatal	19
5. Az Európai Unió nevében működő picszabályozó ügynökségek (pl. az EAGGF) vagy egyéb egységek, amelyek mind piaci, mind újraelosztó tevékenységet végeznek	19
2. FEJEZET	21
A kormányzat és a közösségi tulajdonú vállalatok közötti kapcsolatok	21
II. 1. 1. Általános elvek	21
1. A kormányzat szerepe egy gazdasági műveletben	21
2. A jogi formák mögötti valós gazdasági tartalom elszámolása	22
3. Konzisztencia	23
4. A jövedelem és az osztalék fogalma	25
II. 1. 2. Az ESA95 alkalmazása a gazdasági műveleteknél	27
1. A közösségi tulajdonú vállalatok befizetései a kormánynak	27
2. A kormányzat kifizetései a közösségi tulajdonú egységeknek	30

II. 2. Az eszközök értékesítése (privatizáció)	34
II. 2. 1. A pénzügyi és nem pénzügyi eszközök közvetlen és közvetett értékesítéséből származó bevételek kezelése	34
II. 2. 2. A privatizációs bevételt megtartó közösségi tulajdonú holding esete	40
II. 2. 3. Privatizáció az átmeneti gazdaságú országokban.....	45
II. 3. Tőkeinjekciók.....	57
II. 3. 1. A közösségi tulajdonú vállalatoknak adott tőkeinjekciók.....	57
II. 3. 2. Természetbeni tőkeinjekciók.....	66
II. 4. A kormányzat és a közösségi tulajdonú vállalatok adóssága	71
II. 4. 1. Adósságátvállalás és adósságtörlesztés	71
II. 4. 2. Adósságátütemezés.....	79
II. 4. 3. Közöségi tulajdonú vállalat kormányzat által garantált adóssága	94
II. 5. A kormányzat és a pénzügyi szektor	97
II. 5. 1. Arany és deviza a központi bankban	97
II. 5. 2. Pénzügyi vállalatok konszolidációja	109
3. FEJEZET.....	118
Az eredményszemlélet alkalmazása.....	118
III. 1. Az adók és a társadalombiztosítási hozzájárulások elszámolása: az általános elvek	118
III. 2. Az adók, támogatások, munkavállalói jövedelmek, társadalombiztosítási hozzájárulások és juttatások esedékességi időpontjainak megváltoztatása	124
III. 3. A kamat elszámolása.....	126
III. 4. Visszamenő hatályú bírósági döntések	153
4. FEJEZET.....	155
Bérletek, jogosítványok és engedélyek	155
IV. 1. Áttekintés (bizonyos kormányzati bevételek osztályozása).....	155
IV. 2. A mobiltelefon-engedélyek kiadása.....	166
IV. 3. Visszlízinggel összekötött értékesítés.....	173
IV. 4. A vállalati szektor által finanszírozott és hasznosított közcélú létesítmények.....	177
5. FEJEZET.....	191
V. 1. A kormányzati adósság számítása.....	191
V. 2. Külföldi fizetőeszközben meghatározott adósság (adósságelemekkel kapcsolatos devizacserék)	195
V. 3. Visszavásárlási megállapodások	209
TÁRGYMUTATÓ.....	229

Előszó

A Maastrichti Szerződésben (104. cikk) megfogalmazott és az Európai Unióban 1994 óta hatályos túlzott hiány eljárás, különösen annak statisztikai vonatkozásai mindig fontos kihívást jelentettek az Európai Bizottság számára. Az Eurostat arra törekedett, hogy az Integrált nemzeti számlák európai rendszerének megfelelő alkalmazásával (ESA, második kiadás) olyan fogalmi hivatkozási keretrendszert biztosítson, amely a konvergencia értékelésére megbízható és összehasonlításra alkalmas statisztikát hoz létre. A statisztikai értékelés kritériumai átláthatóvá váltak és egyetértés született arra vonatkozóan, hogy a statisztikák a kívánt célnak megfelelnek.

2000 februárjától kezdődően az ESA95 az a fogalmi hivatkozási keret, amely jogilag kötelező érvényű az Európai Unióban. Jelen kézikönyv célja az, hogy segítséget nyújtson a kormányzati hiány és adósság számításához. A kézikönyv emellett választ ad azoknak a statisztikai, elszámolási kérdéseknek a többségére is, amelyek az elmúlt évek során az Európai Unióban felmerültek.

A kézikönyv az Eurostat által összehangolt szakértői munkacsoport közös munkájának eredménye. A szakértők munkacsoportjában az EU-tagállamok, a Bizottság (az Eurostat és a Gazdasági- és Pénzügyek Főigazgatósága) és az Európai Központi Bank képviselői vettek részt, így a fogalmi rendszer és a szöveges kidolgozás e szakértők együttes munkája. A közös munkát az EUROSTAT irányította. A kézikönyv anyagait a nemzeti számlákkal és a pénzügyi számlákkal foglalkozó munkaértekezletek megvitatták és jóváhagyták. Az európai statisztikusok és a nemzeti számla szakértők kritikai észrevételeikkel járultak hozzá a kézikönyv összeállításához. Köszönettel tartozunk ezért nekik.

A Statisztikai Programbizottság (CPS), valamint a Pénzügyi, Monetáris és Fizetési Mérleg Statisztikai Bizottság (CMFB) jóváhagyása után ez a kézikönyv az ESA95 és az SNA93 nélkülözhetetlen kiegészítőjévé vált. Ez a kézikönyv rendkívül hasznos a statisztikusoknak és az állami pénzügyekkel foglalkozó szakembereknek nemcsak az Európai Unió belül, hanem azon kívül is, különösképpen az Európai Unióhoz csatlakozni kívánó országokban. A kézikönyv szerepet kapott az IMF szakmai irányítása alatt álló kormányzati pénzügy-statisztikai rendszer (GFS) új módszertanának megvitatásában is. Így ennek köszönhetően a GFS módszertanának jelenlegi, felülvizsgált változata közelebb került az SNA fogalmaihoz.

A jelenlegi második kiadás részben az első kiadás jelentős korszerűsítése (az első kiadás 2000 januárjában jelent meg), másrészt annak kibővítése a II. „Privatizáció az átmeneti gazdaságú országokban, adósság-átütemezés”, a IV. (amelynek jelenlegi címe: „Bérlet, licencek és concessziók” beleértve az ilyen típusú ügyletek áttekintését) és az V. fejezetekkel („Függelék a kormányzat adósságához”).

Az ESA95 „Kézikönyv a kormányzati hiányról és adósságról” (mostani második kiadása) az EUROSTAT egyik hivatalos kiadványa. Ennek köszönhetően hozzáférhetővé válik azon szélesebb nagyközönség számára is, akik szeretnék jobban megérteni az európai statisztikusok által a kormányzati pénzügyek területén alkalmazott elszámolási eljárásokat.

2001. június 30.

Bart MEGANCK
Igazgató

1. FEJEZET

Az államháztartási szektor határai

1.1. Egy egység kormányzati szektorba sorolásának kritériumai

1. A kormányzati szektor tartalma

Ez az összefoglaló ismerteti azokat a lépéseket, amelyeket követve eldönthető egy egységről, hogy a kormányzati szektorba tartozik-e vagy sem.

1.1. Az egység szervezeti egység-e?

A szektorba sorolásról a szervezeti egységek szintjén kell döntést hozni. A rendszer olyan egységet tekint szervezeti egységnek, amely döntési önállósággal és teljes, zárt számviteli rendszerrel rendelkezik. Azokat a termelőket, amelyek nem szervezeti egységek, abba a gazdasági szektorba kell sorolni, amelybe az őket irányító egység tartozik. Így az önálló jogi személyiséggel nem rendelkező közcélú termelőket a kormányzati szektorba kell besorolni, kivéve a kvázi-vállalatként működő egységeket (azaz teljes számlasorozattal rendelkező piaci egységeket, illetve az olyan egységeket, amelyek gazdasági, pénzügyi magatartása a vállalatokéhoz hasonló).

1.2. A szervezeti egység magántulajdonú (tehát nem a kormányzat irányítja), vagy közösségi tulajdonú (tehát a kormányzat irányítja)?

A szektorba sorolás lényeges kritériuma az irányítás, amelyet az egység vezetési irányelveinek meghatározására vonatkozó képességként definiálhatunk. Magántulajdonú szervezeti egység a kormányzati szektort kivéve minden szektorban található. Ezzel szemben a közösségi tulajdonú szervezeti egységek vagy a vállalati szektorban (ha piaci vállalatok), vagy a kormányzati szektorban (ha nem piaci vállalatok) jelennek meg. A nonprofit intézmények (NPI-k) szektorba sorolása külön eset: a nonprofit intézménynek kormányzati irányításának és alapvetően kormányzati finanszírozásának kell lennie ahhoz, hogy közösségi tulajdonú szervezeti egységnek tekinthessük.

1.3. A közösségi tulajdonú szervezeti egység piaci vagy nem piaci termeléssel foglalkozó szervezeti egység-e ?

Ha a közösségi tulajdonú szervezeti egység főtevékenysége a nemzeti jövedelem és vagyon újraelosztása, akkor ezt az egységet a kormányzati szektorba kell sorolni. Ha azonban a közösségi tulajdonú szervezeti egység főtevékenysége a pénzügyi közvetítés, akkor az egységet a kormányzati szektoron kívülre, a pénzügyi vállalatok körébe kell sorolni.

Egyéb esetekben a közösségi tulajdonú szervezeti egység besorolásának eldöntésekor azt kell ellenőrizni, hogy ez az egység piaci vagy nem piaci tevékenységet folytat-e: más szavakkal, árbevételeiből a termelési költségek több mint 50%-át fedezi-e vagy sem.

A kormányzati szektorhoz csak nem piaci termeléssel foglalkozó közösségi tulajdonú szervezeti egységek tartozhatnak. Ugyanakkor ezeknek a nem piaci szervezeti egységeknek lehetnek a másodlagos tevékenységükhöz kapcsolódó piaci termeléssel foglalkozó, szakosodott telep-

helyeik (KAU-k), amelyek nem kvázi-vállalatok. Ezek a szervezeti egységek szintén a kormányzati szektorba tartoznak.

2. A kormányzati szektor meghatározása

A kormányzati szektorba (S.13) tartoznak mindazok az egyéb, nem piaci termeléssel foglalkozó szervezeti egységek, amelyek kibocsátása egyéni vagy közösségi fogyasztásként kerül felhasználásra, és amelyek finanszírozása alapvetően a más szektorokhoz tartozó egységek kötelező befizetéseiből történik. A kormányzati szektor tartalmazza mindazokat a szervezeti egységeket is, amelyek fő tevékenysége a nemzeti jövedelem és vagyon újraelosztása.

- a) A kormányzati egységek olyan tevékenységek igazgatását és finanszírozását végzik, melyek célja főként a közösség javát szolgáló nem piaci termékek előállítása és ilyen jellegű szolgáltatások nyújtása. (Kivételt képeznek azok a közcélú termelők, amelyek vállalatokként alakultak meg, vagy amelyek – speciális törvényi szabályozás alapján – önálló jogi egységként működnek, illetve azok a kvázi-vállalatok, amelyek a nem pénzügyi vagy a pénzügyi vállalatok szektorába sorolandók);
- b) önálló jogi egységekként működő, egyéb nem piaci termelést végző nonprofit intézmények, amelyeket a kormányzat irányít, és alapvetően a kormányzat finanszíroz;
- c) önálló nyugdíjpénztárak, ha a törvény vagy más szabályozás erejénél fogva kötelezőek, és ha a kormányzat felelős az intézmény vezetéséért, az elszámolások, valamint a hozzájárulások és juttatások jóváhagyásáért.

A kormányzati szektor négy alszektorra tartalmaz:

- a) központi kormányzat (S.1311);
- b) tartományi kormányzat (S.1312);
- c) önkormányzat (S.1313);
- d) kötelező társadalombiztosítási alapok (S.1314).

E meghatározás szerint egy egység kormányzati szektorba sorolásához a következőket szükséges meghatározni:

- 1) szervezeti egység-e
- 2) közösségi tulajdonú szervezeti egység-e
- 3) nem piaci termeléssel foglalkozó közösségi tulajdonú szervezeti egység-e

3. A szervezeti egység fogalma

3.1. A szabályok

Az ESA 2.12 szakasza felsorolja azokat a szabályokat, amelyek alapján egy egység szervezeti egységnek tekinthető:

Egy rezidens egység akkor tekinthető szervezeti egységnek, ha főtevékenységét illetően döntéshozatali önállósága van és/vagy rendelkezik teljes körű, zárt számviteli rendszerrel, vagy szükség esetén a teljes körű, zárt számviteli rendszer felállítása – mind gazdasági, mind jogi szempontból – lehetséges és ésszerű volna.

Az egység főtevékenységére vonatkozó döntési önállóság megállapításához az egységnek:

- a) jogosultnak kell lennie termékeket vagy eszközöket saját jogon birtokolni; így ez az egység más szervezeti egységekkel végzett gazdasági műveletekben képes a termékek vagy eszközök tulajdonjogát elcserélni;
- b) képesnek kell lennie arra, hogy gazdasági döntéseket hozzon, a törvény előtt az általa végzett gazdasági tevékenységeikért közvetlenül felelősséget vállaljon, ezen kívül a törvény előtt elszámoltathatónak kell lennie;
- c) képesnek kell lennie saját nevében pénzügyi felelősséget, pénzügyi és jogi értelemben vett kötelezettségeket vállalni, valamint szerződés kötésére alkalmasnak kell lennie.

Ahhoz, hogy azt mondhassuk, az elszámolási egység teljes körű, zárt számviteli rendszerrel rendelkezik, az egységnek a számbavételi időszak alatt lebonyolított összes gazdasági és pénzügyi műveletéről elszámolási nyilvántartásokat kell vezetnie, valamint eszköz-forrás mérleggel kell rendelkeznie.

3.2. A szabályok alkalmazása

Ha egy közcélú termeléssel foglalkozó egység bizonyos speciális jogszabályok következtében önálló jogi egységként működik, akkor szervezeti egységnek tekinthető. Ezt az egységet akkor kell a kormányzati szektorba sorolni, ha ez az egység közcélú, nem piaci termeléssel foglalkozó szervezeti egység.

A kormányzati szektor olyan egységeket is tartalmaz, amelyek nem működnek szervezeti egységként.

Ha egy egység nem rendelkezik teljes körű, zárt számviteli rendszerrel (illetve szükség esetén nem is volna lehetséges és ésszerű ennek összeállítása), akkor azzal a szervezeti egységgel kell az egységet összekapcsolni, amelynek számláiba az egység részszámlái beolvadnak.

Ha egy egység a főtevékenysége gyakorlását illetően nem rendelkezik döntési önállósággal, akkor azzal az egységgel kell összekapcsolni, amely irányítja.

Speciális esetet képeznek azonban azok az egységek, amelyek teljes körű, zárt számviteli rendszerrel rendelkeznek, piaci tevékenységet folytatnak, és gazdasági, pénzügyi viselkedé-

sük hasonlít a vállalatokéhoz. Ezeket az egységeket döntési önállósággal rendelkező egységeknek kell tekinteni, kvázi-vállalatként a kormányzati szektoron kívülre, a vállalati szektorba kell besorolni.

4. A közösségi tulajdonú szervezeti egység fogalma

4.1. Az ESA szabályai

Közcélú termelő- (egység) az olyan termelő, amelyet a kormányzat irányít. A nonprofit szervezetek esetében: közcélú az a nonprofit szervezet, amelyet a kormányzat irányít, és döntő mértékben a kormány finanszíroz. Minden más termelő magántermelő.

Az irányítás az egység általános (vállalatvezetési) politikájának vagy programjának meghatározására vonatkozó képességet jelent, ez szükség esetén a megfelelő igazgatók vagy ügyvezetők kinevezésén keresztül valósítható meg.

Egy vállalat esetében az irányítás elégséges, de nem szükséges feltétele az, hogy a vállalat részvényeinek több mint fele az irányító (a kormányzat) tulajdonában legyen. Emellett a kormányzat az irányítási jogát gyakorolhatja egy olyan különleges törvényi határozat vagy rendelet eredményeként is, amely felhatalmazza a kormányzatot a vállalati politika meghatározására vagy az igazgatók kinevezésére.

4.2. A szabályok alkalmazása

Az irányításnak ez a meghatározása a nonprofit szervezetekre is alkalmazható. Azonban az irányítás egy használhatóbb meghatározására van szükség azokban az esetekben, amikor a fentiekben rögzített kritériumok formálisan nem teljesülnek, illetve, ahol hiányzik a speciális törvényi szabályozás. Egy önálló egység kormányzati irányításáról való döntésekor nem tekinthető mérvadó szempontnak az, ha az egység olyan kormányzati juttatásokban részesül, amely az általános szabályok szerint minden azonos tevékenységet végző szervezetet megillet.

A kormányzat egy egység irányítását akkor biztosítja, ha az adott egység vezetésére olyan hatást gyakorol, amely független az összes hasonló egység felett gyakorolt általános kormányzati felügyeletről.

4.3. Az iskolák példája

A kormányzat akkor irányít egy iskolát,

- ha jóváhagyása szükséges új osztályok indításához, bruttó állóeszköz-felhalmozásként elszámolt jelentős beruházások végrehajtásához vagy hitelfelvételhez;
- illetve ha képes megakadályozni azt, hogy megszűnjék az iskola kapcsolata a kormányzattal.

A kormányzat azonban nem irányítja az egységet akkor, ha csak finanszírozza az iskola működését, vagy felügyeli az iskola által nyújtandó oktatás minőségét (általános programok vagy osztályonkénti maximális tanulólétszám meghatározásával).

5. A közösségi tulajdonú szervezeti egységekre alkalmazott piaci / nem piaci szabály

Az ESA95 kormányzatra vonatkozó meghatározása szerint azokat a közösségi tulajdonú szervezeti egységeket kell a kormányzati szektorba sorolni, amelyek vagy a nemzeti jövedelem és vagyon újraelosztását végzik, vagy nem piaci termelők. Továbbmenve: egy közcélú termelő tevékenységeinek piaci vagy nem piaci jellege alapján lehet eldönteni azt, hogy ezt a termelőt a vállalati vagy a kormányzati szektorba kell-e sorolni. Kivételt képeznek a pénzügyi közvetítőként tevékenykedő termelők, ezeket nem lehet a kormányzati szektorba sorolni, mindenképpen a pénzügyi vállalatok szektorába kell helyezni.

5.1. "A gazdaságilag jelentős árak" fogalma

Mind az SNA 93-ban (6.45 és 6.50 szakasz), mind az ESA95-ben (3.19 szakasz) a piaci és nem piaci termelők közötti megkülönböztetés attól függ, hogy az általuk felszámított árak gazdaságilag jelentősek-e.

Egy ár akkor mondható gazdaságilag jelentősnek, ha jelentős hatással van a termelők által eladásra kínált és a vásárlók által megvásárolni kívánt mennyiségekre.

Ezzel szemben egy ár akkor nem tekinthető gazdaságilag jelentősnek, ha az kevésbé vagy egyáltalán nem befolyásolja a termelő kínálatát, és várhatóan csak csekély hatása van a keresleti mennyiségekre is. Így ez az ár a kereslet és kínálat mennyisége szempontjából nem lényeges.

Ilyen árakat feltehetően valamilyen bevétel növelése érdekében vagy azért kell felszámítani, hogy bizonyos mértékben csökkenjen az a keresleti többlet, amely a nyújtott szolgáltatások teljesen ingyenessége esetén jelentkezne. A szolgáltatásnak gazdaságilag nem jelentős árat szabnak, mivel nem tervezik e keresleti többlet teljes megszüntetését.

Ugyanakkor, ha adminisztratív, szociális vagy politikai alapon születik döntés egy bizonyos nem-piaci termék vagy szolgáltatás teljes kínálatának mennyiségéről, akkor ennek az ára tudatosan jóval az alatt az egyensúlyi ár alatt kerül rögzítésre, amely szabaddá tenné a piacot.

A gazdaságilag nem jelentős ár és a zérus ár közötti különbség ennél fogva csak mérték kérdése. Az ár csupán azokat az egységeket riasztja el, amelyek kereslete alig gyakorol hatást az összkereslet szintjének alakulására.

Piaci termelők azok a termelők, amelyek kibocsátásukat gazdaságilag jelentős árakon értékesítik. Nem piaci termelők azok a termelők, akik kibocsátásuk nagy részét ingyenesen vagy gazdaságilag nem jelentős árakon bocsátják mások rendelkezésére.

Ezen kívül az ESA95 további szabályokat ad a piaci és nem piaci termelők megkülönböztetésére.

5.2. Az 50%-os szabály

Az ESA95-ben az 50%-os kritérium alapján alkalmazzuk a gazdaságilag jelentős árak fogalmát: a termelési költségek több mint 50%-át fedezi-e az értékesítés árbevétele?

A piaci és nem piaci termelőknek az 50%-os kritérium alapján történő megkülönböztetésekor használt "értékesítés árbevétele" és "termelési költség" fogalmak meghatározása a következő:

- a) Az "értékesítés árbevétele" azt a termékadók nélküli árbevételt jelenti, amely magába foglalja mindazokat a kormányzati támogatásokat, illetve Európai Unió intézmény által biztosított juttatásokat, amelyekhez hozzájuthat bármely más, ilyen típusú tevékenységet végző termelő is. Az árbevétel tehát tartalmazza a kibocsátás mennyiségével vagy értékével kapcsolatos összes bevételt, ugyanakkor kizárja a veszteség finanszírozását szolgáló összegeket.
- b) A "termelési költségek" a folyó termelőfelhasználás, a munkavállalói jövedelem, az értékcsökkenés és az egyéb termelési adók összege. E kritérium alkalmazásánál az egyéb termelési támogatások nem kerülnek levonásra. Az 50%-os szabály alkalmazásakor az értékesítés árbevétele és a termelési költségek fogalmi konzisztenciájának biztosítása érdekében a termelési költségekből ki kell zárni a saját számlás beruházás összes költségét.

Az 50%-os kritérium teljesülését több évre vonatkozóan kell megvizsgálni. A kritérium szerinti átsorolást csak akkor szabad szigorúan alkalmazni, ha a kritérium több éve fennáll, vagy ha a vizsgált évben fennáll és várhatóan a közeli jövőben is fenn fog állni. Az árbevétel egyik évről másikra történő kisebb ingadozásai nem teszik szükségessé a szervezeti egységek (és szakosodott telephelyeik, valamint kibocsátásuk) szervezeti átsorolását.

Az 50%-os kritériumra épül az a döntés is, hogy egy kormányzati egységet mikor tekinthetünk (a kormányzat tulajdonában lévő) kvázi-vállalatnak: kvázi-vállalatot csak akkor képezhetünk, ha az egység teljesíti az 50%-os kritériumot.

5.3. Az adók és a kormányzati szolgáltatások árbevétele közötti határvonal

- Kormányzati szolgáltatások nyújtásáért kapott árbevételnek kell kezelni azokat a befizetéseket, melyeket a kormányzat valamilyen szabályozási funkció szabályszerű végzésének megszervezésére használ. Itt olyan engedélyek kiadásáról van szó, amelyekhez az érintett személy hozzáértésének vagy képesítésének ellenőrzése, az üzlethelyiségek alkalmasságának vagy biztonságának ellenőrzése, az alkalmazott berendezések megbízhatóságának vagy biztonságának ellenőrzése, az előállított termékek és szolgáltatások minőségének vagy szabványának ellenőrzése kapcsolódik. Ugyanakkor ezeknek a befizetéseknek egyértelműen arányban kell állniuk a szolgáltatás nyújtásának költségével.

Az ESA95 szabályai szerint ilyenek tekintendők a gépjárművezetői- vagy a pilóta-engedélyek, a televízió vagy a rádió műsorszórási engedélyek, a lőfegyvertartási engedélyek, a múzeumi és a könyvtári belépők, a személyszállítási díjak.

- A kormányzat részére befizetett összegek adóknak tekintendők, ha a fenti két feltétel valamelyike nem teljesül.

Az ESA95 szabályai szerint ebbe a kategóriába tartoznak a közúti gépjárművek, a hajók és a repülőgépek tulajdonlására vagy használatára vonatkozó engedélyek, valamint a vadászati, a fegyverhasználati és a halászati engedélyek.

5.4. Az 50%-os szabály alkalmazása

Ha egy közcélú termeléssel foglalkozó szervezeti egységet alapvetően a háztartások, a munkaadók és a magántulajdonban lévő biztosítótársaságok finanszíroznak, akkor a közcélú termeléssel foglalkozó szervezeti egység piaci termelő- és a vállalati szektorba kell besorolni.

Ha egy közcélú termeléssel foglalkozó szervezeti egységet alapvetően a kormányzat finanszíroz azáltal, hogy költségeit finanszírozza, vagy költségvetésével kapcsolatban megállapodásokat köt vele bizonyos termelési tényezőkre vonatkozóan (végső kibocsátás, épületfenntartás, technikai berendezésekbe történő beruházás, munkavállalói jövedelmek kifizetése), akkor ezt az egységet a kormányzati szektorba kell besorolni. Az ilyen jellegű finanszírozás ugyanis nem felel meg az értékesítés kritériumának.

Egyéb esetekben a közcélú termeléssel foglalkozó szervezeti egység szektorba sorolása attól függ, hogy az egység adott időszakban nyújtott tényleges szolgáltatásaiért kapott kormányzati kifizetések hogyan felelnek meg az 50%-os szabálynak. Az egység piaci lesz, és a vállalatok közé kell besorolni, ha ezeket a kifizetéseket értékesítési árbevételnek tekinthetjük. Az egység nem piaci és a kormányzati szektorba sorolandó, ha ezeket a kifizetéseket nem tekinthetjük értékesítési árbevételnek.

A kifizetések jellegének ellenőrzéséhez ezeken a kifizetéseken túl hasznos lehet megvizsgálni azt, hogy a kormányzat rendszeresen fedezi-e a közcélú egység bármilyen jelentősebb hiányát.

Az 50%-os szabály alkalmazása esetén mikor tekinthető értékesítési árbevételnek a közcélú termelő tényleges szolgáltatásaiért kapott kormányzati kifizetés? Árbevételnek kell tekinteni a kormányzati kifizetést akkor, ha **az ár gazdaságilag jelentős**, pl. a következő két esetben:

- Ha a közcélú termelő által ténylegesen nyújtott szolgáltatásokért a kormányzat olyan árat fizet, mint amilyet a magántermelők ugyanilyen minőségű, hasonló szolgáltatás elvégzésénél megállapítanak; amennyiben ezek a magántermelők hajlandók arra, hogy a kormányzatnak ezen az áron ilyen szolgáltatásokat nyújtsanak.

A magyarázat a következő: a magántermelők létezése garantálja, hogy az árak gazdaságilag jelentősek, és ezért a közcélú termelők által nyújtott szolgáltatásoknál megjelenő árak szintén gazdaságilag jelentősek.

- Ha a hasonló jellegű tevékenységet végző magántermelő hiányában a kormányzat inkább fizet egy közcélú termelőnek a tényleges szolgáltatásokért (ez utóbbi költségeinek fedezése helyett) azért, hogy a kormányzatnak jelentős befolyása legyen a keresletre és a kínálatra.

Például a kormányzat a különböző szolgáltatásokért való fizetéssel arra kívánhatja ösztönözni a közcélú termeléssel foglalkozó egységeket, hogy olyan különleges szolgáltatásokat fejlesszenek ki, amelyek megfelelnek a közcélú prioritásoknak.

A kormányzattól kapott kifizetésben szereplő ár a közcélú termelő szempontjából akkor gazdaságilag jelentős, ha a közcélú termelő finanszírozása csak az általa nyújtott kibocsátás mennyisége alapján történik. Ekkor a közcélú termelő a piaci erőknek alávetett üzleti szereplőként tevékenykedik: fennmaradó hiányát nem fedezi automatikusan, és a helyzet logikája szerint be kell zárni azokat a közcélú termeléssel foglalkozó egységeket, amelyek ilyen feltételek mellett nem tudnak fennmaradni.

Az 50%-os szabály alkalmazásánál mikor nem tekinthető értékesítési árbevételnek a közcélú termelő tényleges szolgáltatásaiért kapott kormányzat kifizetés? **Nem** tekinthető **árbevételnek** a kormányzati kifizetés, ha az ár **gazdaságilag nem jelentős**, pl. a következő két esetben:

- Ha a magántermelők által nyújtott hasonló szolgáltatásoknál nem fordul elő az az ár, amelyet a kormányzat a közcélú termelő ténylegesen nyújtott szolgáltatásaiért fizetett, tehát a kormányzat által a magántermelőknek fizetett árak teljesen eltérnek a közcélú termelőknek fizetett áraktól. (Ez előfordulhat, ha a magántermelőket diszkriminálják azért, hogy ne jussanak ilyen jellegű kifizetésekhez, vagy ők nem hajlandók ilyen feltételek mellett ugyanolyan minőségű azonos szolgáltatásokat nyújtani.)
- Ha hasonló jellegű tevékenységet végző magántermelő hiányában a közcélú termeléssel foglalkozó egység nem úgy kerül szembe a piaccal, mint ahogy általában egy magántermelő azonos helyzetben kerül szembe a piaccal, mivel a kormányzat hajlandó fennmaradó hiányát valamilyen módon fedezni.

5.5. A kórházak esete

Az Eurostat által 1999-ben készített „Felmérés a közkórházak és idősotthonok szektorba sorolásáról az ESA95 rendszerben” című tanulmány szerint a Tagállamok között lényeges eltérések tapasztalhatók a közkórházak kormányzati finanszírozásának módját illetően.

A finanszírozás fajtái :

- i) költségeik alapján;
- ii) a kormányzat és az egyes kórházak közötti (utóbbiak teljes költségvetéséből kiinduló) tárgyalások alapján. Ezek a tárgyalások bizonyos gazdasági tényezőkre összpontosítanak (végső kibocsátás, épület-fenntartás, technikai berendezésekbe történő beruházás, munkavállalói jövedelmek kifizetése);
- iii) egy csak a közkórházakra érvényes, speciális árképzési rendszer alkalmazása;
- iv) egy olyan speciális árképzési rendszer alkalmazása, amely a közkórházakra és a magánkórházakra egyaránt érvényes.

Csak a iv) pont szerinti kifizetések tekinthetők értékesítési árbevételnek.

6. Kulcsszavak és referenciák

A gazdasági művelet megbízóhoz való kapcsolása	ESA95, §1.41
Szervezeti egység	ESA95, §2.12
Kvázi-vállalat	ESA95, §2.13f
Holding	ESA95, §2.14
Piacszabályozó szervezet	ESA95, §§2.21, 2.69
Pénzügyi közvetítés	ESA95, §§2.32 - 2.38
Nyugdíjpénztárak	ESA95, §2.64
Kötelező társadalombiztosítási alapok	ESA95, §2.74
Kormányzati szektor és alszektorok	ESA95, §§2.68 - 2.74
Irányítás	ESA95, §§2.26 és §§3.28 - 3.29
Gazdaságilag jelentős ár	ESA95, §3.19
Nonprofit intézmény	ESA95, §3.31
Piaci/nem piaci	ESA95, §§3.27 - 3.45
Piaci kibocsátás	ESA95, §3.17
Nem piaci kibocsátás	ESA95, §3.23
Közcélú/magántermelő	ESA95, §§3.28, 3.29
Társadalombiztosítási rendszerek	ESA95, §§4.88 - 4.90

I.2. Speciális egységek

1. Nyugdíjpénztárak

1.1. A besorolás új szabályai

Az ESA79-ben – akárcsak az ESA95-ben – a nem önálló nyugdíjpénztárak nem szervezeti egységek, hanem részei maradnak annak a szervezeti egységnek, amely létrehozta őket.

Az ESA95-ben történt változás tette szükségessé azt, hogy a szervezeti egységként működő nyugdíjpénztárak besorolásával foglalkozzunk. Az ESA79 ezeket a szervezeti egységeket a Biztosítók alszektorába sorolta be abban az esetben, ha minden biztosított személy biztosítási díja arányos volt a kockázatokkal. Ha ez az arányosság nem állt fenn, akkor pedig ezeket a Kötelező társadalombiztosítási alapok alszektorába helyezte.

Az ESA95-ben megváltozott a határvonal a Biztosítók és nyugdíjpénztárak alszektor (S125) és a Kötelező társadalombiztosítási alapok alszektor (S1314) között. Az ESA95 (2.74 szakasz) szerint a Kötelező társadalombiztosítási alapok alszektor olyan egységeket tartalmaz, amelyek az alábbi két kritériumnak megfelelnek:

- a) A lakosság bizonyos csoportjai törvény vagy más szabályozás értelmében kötelesek részt venni a rendszerben vagy hozzájárulást fizetni;
- b) A kormányzat – függetlenül felügyelő-testületi vagy munkáltatói szerepétől – felelős az intézmény irányításáért, a hozzájárulások és juttatások megállapításáért, illetve jóváhagyásáért.

Ez a két tipikusan intézményi jellegű követelmény került az ESA79 „nem arányos” kritériuma helyére, és lett most a besorolás kritériuma. Az ESA95 (2.74 szakasz) hozzáteszi: "Rendszerint nincs közvetlen kapcsolat az egyén által fizetett hozzájárulás összege és az általa viselt kockázat között."

A kormányzati egységek által a saját alkalmazottaik részére szervezett társadalombiztosítási rendszereket nem kell a kötelező társadalombiztosítási alapok közé besorolni. Ezeket magánpénztáraknak vagy nem alapszerű társadalombiztosítási rendszereknek kell tekinteni attól függően, hogy melyik feltételeinek felelnek meg. Ha a kormányzat egy önálló nyugdíjpénztárt hoz létre a saját alkalmazottai részére, akkor ezt az alapot a kormányzati szektoron kívülre kell sorolni.

Ha a kormányzat egy szervezeti egysége egy nem önálló nyugdíjpénztári alapot hoz létre, akkor ez az alap nem tekinthető önálló szervezeti egységnek, ezért a kormányzat megfelelő (központi, tartományi vagy helyi) alszektorába kell besorolni. De az alap eszközeit olyan tartalékokként kell kezelni, amelyek a kedvezményezetteké, nem pedig a kormányzaté (ennek elszámolási módja tehát azonos az önálló nyugdíjpénztárakéval). A kormányzat által működtetett nem alapszerű társadalombiztosítási rendszerek legáltalánosabb esete az, amikor a kormányzati intézmények saját forrásaikból fizetik a szociális juttatásokat alkalmazottaiknak, volt alkalmazottaiknak vagy azok eltartott családtagjainak.

1.2. Gyakorlati következtetések

Nem hozható fel konkrét példa olyan nyugdíjpénztárakra, amelyeket az ESA79 szerint a biztosítási szektorba kellett sorolni, jelenleg viszont a kötelező társadalombiztosítási alapok szektorába sorolandók, mivel a kormányzat által működtetett nyugdíjrendszerek kereset-arányos levonás alapján működnek.

Ezzel szemben találhatók példák olyan nyugdíjpénztárakra, amelyeket az ESA79 a kötelező társadalombiztosítási alapok szektorába sorolt, jelenleg viszont a biztosítók és nyugdíjpénztárak alszektorba (S.125) sorolandók. Olaszországban sok kiegészítő biztosítást kezelő szervezeti egység működik, de mivel biztosítást kötni ezekkel a szervezetekkel nem kötelező (így ezek az egységek nem teljesítik kötelező társadalombiztosítási alapokba sorolásra vonatkozó ESA95 kritériumok közül az elsőt: a./ pont) ezért ezek a szervezetek nem sorolhatók a kötelező társadalombiztosítási alapokba.

Hollandiában az előrehozott nyugdíjak fedezésére szolgáló alapok tartoznak ide. A hozzájárulások és juttatások megállapítását, jóváhagyását nem kormányzati, hanem ágazati szinten kezelik. (így ezek az egységek nem teljesítik kötelező társadalombiztosítási alapokba sorolásra vonatkozó ESA95 kritériumok közül a másodikat: b./ pont) ezért ezek sem sorolhatók a kötelező társadalombiztosítási alapokba.

2. Pénzügyi tevékenységet végző egységek

Ennek a szakasznak a tartalma csak a közcélú termeléssel foglalkozó egységekre vonatkozik, mivel csak ezek sorolhatók a kormányzati szektorba.

A pénzügyi közvetítést és/vagy pénzügyi kiegészítő tevékenységet végző egységeket a pénzügyi vállalatok szektorába kell besorolni S.12 (ESA95, §2.32).

A pénzügyi közvetítést végző egységeket, az ESA95-ben a §2.32–2.35 szakaszban definiáltak szerint az S.121 (Központi bank), S.122 (Egyéb monetáris intézmények), S.123 (Egyéb pénzügyi közvetítők, a biztosítók és a nyugdíjpénztárak kivételével) és az S.125 (Biztosítók és nyugdíjpénztárak) alszektorokba kell besorolni.

A helyhatósági hitel- és takarékbankoknak, mint pénzügyi közvetítőknek a besorolásához különösen fontos megvizsgálni azt, hogy hitelnyújtásuk vagy betételfogadásuk független-e az ezekben részesedéssel rendelkező helyhatóságtól (ESA95, § 2.38).

Az S.121 és az S.122. alszektor a monetáris intézmények (MFI-k) alkotják. A monetáris intézmények azok az intézmények, amelyeket az Európai Központi Bank statisztikai célokból a monetáris intézmény kategóriába sorolt. (Az Európai Unió monetáris intézményeinek listája és az euro- rendszer kötelező tartalékráta rendszerének alkalmazására kötelezett intézmények listája).

A pénzügyi kiegészítő tevékenységet végző egységeket az ESA95-ben a §2.39 szerint definiáltak szerint az S.124 alszektorba kell besorolni (Pénzügyi kiegészítő tevékenységet végző vállalatok).

Hasznos lehet elvégezni a vizsgálatot az 50%-os kritérium alkalmazásával akkor, ha egy adott egység nem felel meg teljes mértékben a fent említett ESA95 szakaszokban kifejtett kritériumoknak, és ezért a kormányzati (vagy a nem pénzügyi vállalatok) szektorába lehet sorolni. Az 50%-os kritériumot több év adatainak figyelembe vételével kell alkalmazni. A kritériumot besorolásra csak akkor lehet szigorúan alkalmazni, ha több éven keresztül érvényesül, vagy a vizsgált évben fennáll és várhatóan a közeljövőben is fenn fog maradni.

Ekkor az értékesítési árbevétel – amit a termelési költségekkel össze kell vetnünk – a jutalékokat és a pénzközvetítői szolgáltatás közvetett módon mért díját (FISIM) tartalmazza (az ESA95-ben, a §3.63 szerint definiáltak szerint).

Ha egy pénzügyi tevékenységet végző egységet egyéb nem piaci termelőként sorolnak be, akkor nem kell FISIM-et számítani. Ennek a kormányzati egységnek a kibocsátását a termelési költségek összegeként kell kiszámítani.

3. Közösségi tulajdonban lévő holdingok

3.1. A szabályok

Az ESA95 2.14. szakasza olyan egységekként határozza meg a holding vállalatokat, amelyek fő feladata a leányvállalatok egy csoportjának irányítása és vezetése.

A közcélú holdingokat az S.11 (Nem pénzügyi vállalatok) vagy az S.12 (Pénzügyi vállalatok) szektorba kell sorolni, ha olyan vállalatok csoportját irányítják, amely vállalatok piaci termelők, amelyeknél a vállalatcsoport egészét tekintve a tevékenységek – hozzáadott érték alapján mérve – túlnyomórészt nem pénzügyi tevékenységek, illetve pénzügyi közvetítői vagy pénzügyi kiegészítő szolgáltatások.

3.2. A szabályok alkalmazása

Az ESA95 két feltétel érvényesüléséhez köti egy egység holding vállalattá nyilváníthatóságát: szervezeti egység legyen, valamint leányvállalatokat irányítson és vezessen.

A kormányzat – teljesen vagy részlegesen – átruházhatja bizonyos közcélú termeléssel foglalkozó egységgel kapcsolatos tulajdonjogát egy erre a célra létrehozott különleges közösségi tulajdonú testületre. Ezeknek a testületeknek a jogi formája lehet vállalat, de ez nem szükségszerű.

Tekinthetők-e az ilyen testületek közösségi tulajdonú holding vállalatoknak az ESA95-ben definíciója szerint?

Először is, szervezeti egységeknek kell lenniük, és általuk megkapott eszközöket nem a kormányzat nevében, hanem saját jogon kell működtetniük. Másodszor, ténylegesen irányítaniuk és igazgatniuk kell a közösségi tulajdonú vállalatokat.

A gyakorlatban nem ilyen esetekről van szó akkor, ha a testületeket:

- ➔ korlátozó céllal hozták létre: például, hogy átszervezzék – még optimális feltételek mellett is – a közösségi tulajdonú vállalatok tulajdonjogával való rendelkezést;
- ➔ korlátozott időtartamra hozták létre.

Ami azoknak a közösségi tulajdonú vállalatoknak a tényleges irányítását illeti, amelyek tulajdonjogát a fent említett testületekre átruházták, az irányításhoz nélkülözhetetlenül hozzátartozik az, hogy a közösségi tulajdonú vállalatok igazgatóit maguk a testületek nevezzék ki, és ne a kormány. Ezen kívül nem a kormányszatnak magának, hanem ezen testületek igazgatóinak kell közvetlenül meghozniuk azokat a döntéseket, amelyek a közösségi tulajdonú vállalatok tulajdonjogának teljes vagy részleges átruházására, vagy valamelyik közösségi tulajdonú vállalat tőkeemelésére vonatkoznak.

Éppen ezért a kormányzati szektorba kell sorolni azokat az egységeket, amelyeket a kormány a privatizációs folyamat során azon állami tulajdonú vállalatok részvényeinek birtokolása céljából hozott létre, amelyeket a kormány el akar adni. Ennek oka az, hogy ezek az egységek az eszközöket a kormány nevében kezelik és a kormány tekinthető az eszközök végső tulajdonosának. Az ilyen egységek az ESA95 fogalmai szerint nem közcélú holdingok, mivel kizárólag a pénzpiacon lépnek fel és tulajdonképpen nem (vagy csak csekély mértékben) avatkoznak azoknak a vállalatoknak a vezetésébe, amelyeknek a részvényeit birtokolják.

A piaci üzleti tevékenységet folytató és emellett a privatizáció folyamata során leányvállalatai egy részének eszközkezelését is végző, közösségi tulajdonú holdingok esetében, ha a holdingot tevékenységei alapján nem lehet két különálló egységre felosztani, akkor az ESA95 1.41 szakaszát kell alkalmazni: "Ha egy egység egy másik egység nevében végez gazdasági műveleteket, akkor a gazdasági műveletet kizárólag a megbízó félnél kell elszámolni". Így amikor egy egység gazdasági műveleteket hajt végre egy másik, a kormányzati szektorba tartozó egység nevében, akkor ezeket a gazdasági műveleteket az utóbbinál kell elszámolni.

4. Kormányzati adósságkezelő hivatal

Ha a kormányzati adósságkezelő hivatalok önálló szervezeti egységek, akkor azokat a kormányzati szektorba kell besorolni, mivel a kormányzat nevében működnek (§ 1.41).

5. Az Európai Unió nevében működő piacszabályozó ügynökségek (pl. az EAGGF) vagy egyéb egységek, amelyek mind piaci, mind újraelosztási tevékenységet végeznek

5.1. A szabályok

Az ESA95 2.21 és 2.69a szakasza szerint a nem pénzügyi vállalatok szektorába sorolandók azok a piacszabályozó ügynökségek, amelyek kizárólagos tevékenysége vagy főtevékenysége a mezőgazdasági és egyéb élelmiszertermékek felvásárlása, birtoklása és eladása.

A kormányzati szektorba sorolandók (központi kormányzat alszektor) azok a piacszabályozó ügynökségek, amelyek kizárólag vagy főképpen a támogatások egyszerű elosztását végzik.

5.2. A szabályok alkalmazása

A piacszabályozó ügynökségek tevékenysége lehet „kevert”, azaz a támogatások elosztásán kívül a mezőgazdasági és egyéb élelmiszertermékek felvásárlását, tárolását és eladását is végezhetik. Ilyen esetekben meg kell vizsgálni, hogy az ügynökséget szét lehet-e bontani két különböző szervezeti egységre:

- ➔ Az egyik szervezeti egységet, amely piaci beavatkozást végez, a nem pénzügyi vállalatok szektorba kell sorolni;
- ➔ A másik szervezeti egységet, amely a támogatások elosztását végzi, a kormányzati szektorba kell sorolni.

Ha nem lehet az ügynökséget szétválasztani két külön szervezeti egységre, akkor a "főtevékenység" kritériumot kell alkalmazni. Az alkalmazandó szabály a következő:

Megállapodás szerint ezeket az egységeket a kormányzati szektorba kell sorolni, ha a piacszabályozással kapcsolatban felmerülő költségeknek az összes költséghez viszonyított aránya kevesebb, mint 80%, és a nem pénzügyi szektorba akkor, ha a piacszabályozással kapcsolatban felmerülő költségeknek az összes költséghez viszonyított aránya több, mint 80%.

A felmerülő költségeket a nem piaci szolgáltatások kibocsátásának értékéhez hasonlóan kell mérni, azaz a folyó termelő felhasználás, a munkavállalói jövedelmek, az értékcsökkenés és az egyéb termelési adók összegeiből le kell vonni az egyéb termelési támogatásokat.

A küszöb 80%-os szinten való rögzítésének fő okai a következők:

- ➔ Nehéz elképzelni, hogy egy társasági formában működő vállalat (piaci termelő) támogatások elosztását végzi;
- ➔ Sok esetben az ügynökség egy minisztérium egyik részlege, vagy nagyon szorosan kapcsolódik egy minisztériumhoz, és alkalmazottai köztisztviselők;
- ➔ Az új Közös Agrárpolitikával összefüggésben a támogatások elosztásának fontossága viszonylag megnőtt a piaci beavatkozási tevékenységgel szemben (mezőgazdasági termékek felvásárlása, tárolása és eladása);
- ➔ Olyan eljárásra van szükség, amely hosszú időre biztosítja a piacszabályozó ügynökségek besorolásának stabilitását.

5.3. Az alkalmazási szabály (80%-os megállapodás) általánosítása

Ezt a szabályt ki lehet terjeszteni más olyan típusú egységre is, amely piaci és újraelosztási tevékenységet egyaránt végez.

2. FEJEZET

A kormányzat és a közösségi tulajdonú vállalatok közötti kapcsolatok

II.1.1. Általános elvek

1. A kormányzat szerepe egy gazdasági műveletben

A kormányzat és a közcélú termelőegységek között lejátszódó gazdasági műveletek besorolása bonyolult lehet, mivel a kormányzat különböző szerepet tölthet be a gazdaságban. Különböző okok miatt jöhetnek létre ilyen gazdasági műveletek, hiszen a kormányzat tevékenységének különböző céljai lehetnek. A kormányzat szerepe a következő tevékenységekben jut kifejezésre:

- **a kormányzat, mint a pénzügyi eszközök tulajdonosa:**
hosszú távú befektetőként jövedelmező megtérülést keres;
saját likviditását pénzügyi műveletek révén biztosítja;
az arany- és devizatartalékok tényleges tulajdonosa.
- **a gazdasági tevékenységek és a társadalompolitikai célok¹ támogatása:**
a kormányzat támogatásokat és beruházási támogatásokat fizet a foglalkoztatottság elősegítésére;
a kormányzat néha felhasználja a közcélú egységeket arra, hogy segítsék a kormányzati célkitűzések megvalósítását – például a tömegközlekedésben;
a kormányzat törvényeket fogad el, a közcélú termelőegységek szerkezetátalakításáról, így ezek az egységek felhasználhatják az eszközök eladásából származó bevételeiket arra, hogy másutt további tevékenységeket finanszírozzanak.
- **a költségvetés végrehajtása:**
adók és kötelező társadalombiztosítási hozzájárulások kivetése;
a nyugdíjfizetési kötelezettségekkel összefüggő gazdasági műveletek végrehajtása.

Egy gazdasági művelet besorolásakor határesetekben azt kell megvizsgálni, milyen szerepet játszik a kormányzat a gazdasági műveletben. Néhány esetben többféle besorolás is alkalmazható. Ilyenkor azt kell mérlegelni, hogy a gazdasági művelet valós gazdasági hatását leginkább tükröző elszámolás érdekében melyik szerep tekinthető a leglényegesebbnek.

¹ Időnként "a köz érdekében végzett tevékenység"-ként idézik (lásd a II.2.2 7 lábjegyzetében)

2. A jogi formák mögötti valós gazdasági tartalom elszámolása

A nemzeti számlákkal foglalkozó szakemberek besorolásaiknál nagymértékben támaszkodnak az egységek és a gazdasági műveletek jogi hátterére. A valós gazdasági tartalom elszámolása érdekében azonban néha szükség lehet arra, hogy egy szervezeti egység vagy gazdasági folyamat jogi formája mögé nézzünk. Előfordulhat ez szervezeti egységek vagy gazdasági műveletek besorolásánál is. Az SNA93 III. fejezetének C része tárgyalja ezt a kérdést. Példák az alábbiakban találhatók.

- a. Egy szervezeti egység vállalhat olyan tevékenységeket, amelyek kormányzati egységekre jellemzők, de előfordulhat, hogy az egység a hivatalos kormányzati elszámolásokban (zárszámadás) nem tartozik a kormányzati szektorhoz. Ilyen tevékenység lehet például: viszonzatlan átutalások nyújtása más egységeknek; „egyéb adók” kivetése bizonyos ágazatokra, rossz minőségű hitelek elzálogosítása; hitelgarancia nyújtás; közcélú létesítmények építése és így tovább.

Az első kérdés az, hogy az egységet a kormányzati szektorba kell-e sorolni (még akkor is, ha vállalatnak nevezik, vagy ha általában nem tekintik a kormányzat részének). A II.5.2. szakasz foglalkozik a közcélú eszközöket kezelő egységek besorolási nehézségeivel.

- b. Ha a piaci egységként történő besorolás helyes, akkor a következő kérdés az, hogy szükséges-e a kormányzaton keresztül két azonos összegű és ellenkező irányú kifizetést imputálni (ez keresztülvezetésként is ismert) annak bemutatására, hogy az egység néhány gazdasági művelete a kormányzat nevében történt. Ez lehet például más egységek részére átutalt valamilyen viszonzatlan kifizetés: az ilyen kifizetéseket kormányzati kifizetésekként kell elszámolni, és a kifizető egység és a kormányzat közötti egyéb gazdasági műveleteket ugyanekkora összeggel korrigálni kell a számlák kiegyensúlyozása érdekében.
- c. Keresztülvezetési technikát lehet alkalmazni a közvetett privatizáció eseteinél is. Ilyenkor a bevételek egy közösségi tulajdonú vállalatnál maradnak, és ezekből finanszírozza a más egységeknek átutalt viszonzatlan kifizetéseit. Előfordulhat, hogy a vállalat a bevételt a kormányzat rendelkezései alapján – a kormányzat gazdaság- és társadalompolitikájának részeként – az egységen belüli veszteséget termelő tevékenységek finanszírozására használja. Ezekben az esetekben a kormányzaton keresztülvezetett kifizetéseket úgy mutatjuk ki, mint olyan kifizetéseket, amelyek alapja a közcélú egység kormányzatnak járó, közvetett privatizációból származó befizetése. Ezt a témát a II.2.2. szakasz tárgyalja.
- d. Amikor egy gazdasági műveletet a nemzeti számlákban besorolunk, akkor nem kell szükségszerűen ragaszkodni ahhoz az elnevezéshez, ami a hivatalos kormányzati elszámolásokban vagy a vállalati elszámolásokban szerepel. Például, néhány esetben az adótörvényekben adónak, vagy a vállalati elszámolásokban osztaléknak nevezett tételt helyénvalóbb a nemzeti számlákban pénzügyi műveletként elszámolni. Másrészt viszont bizonyos jogi értelemben tőkeemelésnek minősülő műveleteket a nemzeti számlákban esetleg át kell sorolni a tőketranszferhez. Ennek egyrészt az lehet az oka, hogy ettől a tőkeinjekciótól nem várható gazdasági megtérülés (megnövekedett osztalék formájában), másrészt előfordulhat, hogy ez a tőkeinjekció egy állóeszköz megszerzéséhez kapcsolódik (amely ezt a műveletet beruházási támogatássá tehe-

ti). Ebből a szempontból fontos különbséget tenni aközött, hogy a közösségi tulajdonú vállalatnál képződő jövedelmek kormányzathoz történő átcsoportosításáról van-e szó, vagy más jellegű kifizetés történik. Az elsőt kétségtől nem-pénzügyi gazdasági műveletek közé kell sorolni. A második kategóriába azok a különlegesen nagy összegű kifizetések tartoznak, amelyek a közösségi tulajdonú vállalatok eszközeladásából származó bevételeiből keletkeznek. Ezeket a pénzügyi tranzakciók közé kell sorolni.

3. Konzisztencia

Az ESA95 a gazdasági folyamatok és állományok számláinak integrált rendszere, amelynek célja az egész rendszer konzisztenciájának biztosítása.

A konzisztencia egyike a rendszer nyolc jellemzőjének, amelyet az ESA95 1. fejezetében (§1.05) felsorol. Valóban a §1.08 emeli ki azt, hogy a rendszer belső konzisztenciája adja meg a lehetőségét a rendszerhez kapcsolható mutatók számításának. Példaként a „kormányzati hiány és adósság a bruttó hazai termék százalékában” mutatót írja le.

A gazdasági folyamatok és állományok számláinak integrált rendszerében meglévő konzisztencia követelményeknek két fontos vonását kell kihangsúlyoznunk:

1. Elszámolási konzisztencia:

Két egység – és két szektor – között lezajló gazdasági műveletet ugyanúgy, ugyanolyan szabályok szerint kell elszámolni.

Például a kamatot (D.41) eredményszemléletben kell elszámolni mind az adós (például a kormányzat), mind pedig a hitelező szektor (pénzügyi intézetek, háztartások stb.) számláiban.

2. Gazdasági konzisztencia:

Ha a gazdasági műveletek oly módon kerülnek számbavételre a hivatalos elszámolásokban, hogy a jog szerinti elszámolás ellentmond a gazdasági műveletek valós gazdasági tartalmának, akkor a nemzeti számlák a valós gazdasági tartalom elszámolását részesítik előnyben².

Jó példa erre a közvetett privatizáció: a pénzügyi eszközök közvetett értékesítésének ugyanaz a hatása a kormányzat nemzeti számláira, mint a közvetlen értékesítésének, ezért ezt is pénzügyi gazdasági műveletként kell számba venni³.

² Azt az általános elvet, amely szerint akkor, amikor egy művelet elszámolási osztályozásáról döntést hozunk, a művelet közgazdasági és pénzügyi jelentésének túl kell lépnie a félrevezető vagy túlbonyolított jogi rendelkezéseken, több mikroökonómiai elszámolási kézikönyv idézi, egyebek között az IASC-é (Nemzetközi Elszámolási Szabványok Bizottsága, 1. norma) is. Ez a megközelítés a nemzeti számláknál még fontosabb, mivel ennek célja a makroökonómiai tartalom megmutatása (lásd „A jogi formák mögötti valós (köz)gazdasági tartalom elszámolása”-t is).

³ A másik ok az, hogy a közcélú holding, amely tulajdonosának – a kormányzatnak – átadja a közösségi tulajdonú pénzügyi eszközök értékesítéséből származó bevételt, részese volt ennek a folyamatnak, eszközei és saját tőkéje részleges megszüntetésekor (lásd II.2.1. „A pénzügyi és nem pénzügyi eszközök közvetlen és közvetett értékesítéséből eredő bevételek kezelése” című részt).

Ugyanilyen indoklással az ESA95 megállapítja, hogy „néhány gazdasági műveletet át kell csoportosítani annak érdekében, hogy a művelet mögött meghúzódó gazdasági összefüggések minél világosabban kifejeződésre jussanak” (lehetséges következmények: a gazdasági műveletek átvezetése, az egységek felosztása stb.)

A konzisztencia határai / az „inkonzisztencia” lehetséges forrásai

A kormányzati hiány becslésekor két fontos tényező mondhat ellent a konzisztencia követelménynek:

1. Pénzügyi eszközök összevetése a nem pénzügyi eszközökkel

Tekintettel arra, hogy a túlzott hiány eljárásra vonatkozó Jegyzőkönyvben a hiányt a kormányzati szektor nettó hitelfelvételeként határozták meg, a statisztikai eljárásban aszimmetria jelenik meg a nem-pénzügyi és pénzügyi eszközök között.

A nem pénzügyi eszközök gazdasági műveletek miatt bekövetkező változásait a tőke-számlán kell elszámolni. Így ezek módosítják a nettó hitelfelvételt / nettó hitelnyújtást, amely a tőkeszámla egyenlege. Ugyanakkor a pénzügyi eszközök változásai – melyeket a pénzügyi számlában számolunk el – nem módosítják ezt az egyenleget (kivéve az olyan egyirányú változásokat, mint az adósságtólvállalás és az adósságtörlesztés, amikor a kötelezettségek változásait tőketranszfer egyenlegezi ki).

A fentieknek különösen komoly következményei vannak a nem pénzügyi eszközök értékesítése esetén, függetlenül attól, hogy az értékesítésre közvetlenül vagy közvetett módon kerül-e sor (lásd: II.2.1: "A közvetlen és közvetett értékesítésekből származó bevételek kezelése."):

- Egy nem pénzügyi eszköz közvetlen értékesítése javítja a kormányzat nettó hitelfelvételét/nettó hitelnyújtását a bruttó állóeszköz-felhalmozás csökkenése révén.
- A nem pénzügyi eszközök közvetett értékesítése: az árbevétel javítja a közösségi tulajdonú holding nettó hitelfelvételét/nettó hitelnyújtását, de az értékesítésből származó bevétel (likvid eszközök – F.2) kormányzatnak történő befizetése pénzügyi művelet (tőke-kivonás), a holding eszközeinek részleges felszámolása.

Bár a közvetett értékesítésre vonatkozó eljárás kormányzati hiányra gyakorolt hatását tekintve nyilvánvalóan inkonzisztens – és ténylegesen aszimmetrikus – mégis logikus: az árbevételből származó likvid eszközök kormányzatnak történő átadásakor a közcélú holding csökkenti eszközeit, és ezzel tulajdonképpen részben felszámolják a holdingot. Egy vállalat eszközeit nem lehet jövedelemként szétosztani tulajdonosai között (lásd "a bevétel és az osztalékok fogalma" fejezetben), összhangban a vagyon / vállalati elszámolás alapelveivel, különös tekintettel "a vállalat folyamatos működésének" elvére.

2. A kormányzat sajátos természete

Bizonyos tevékenységeket csak a kormányzat vállal el, piaci egységek sohasem: a kormányzat nemcsak az eszközök kezelőjeként tevékenykedik. A kormányzat támogathat is egy gazdasági tevékenységet, és törekedhet társadalmi célok megvalósítására is (lásd: „A kormányzat szerepe a gazdasági műveletekben” ebben a fejezetben). A kormányzat a

gazdaság egyetlen olyan szereplője, amely abban a helyzetben van, hogy a gazdaság többi szereplője számára nagyszámú transzfereket adhasson.

A közösségi tulajdonú vállalatoknak adott, illetve a közösségi tulajdonú vállalatoktól kapott összegek teljesen szimmetrikus elszámolása esetén például ellentmondásra juthatunk. Például egy "beruházási támogatás"-ként elszámolt viszonzatlan kifizetés („valamit semmiért”, mint ezt az ESA95 1. fejezet megállapítja) középtávon hozzájárulhat egy vállalat vagyonának jelentős javulásához. Ha ezután a közösségi tulajdonú vállalatnál egy rendkívüli kifizetésre kerülne sor a saját alapjából, akkor ezt a kifizetést indokolt lenne saját tőke kivonásaként elszámolni (az eszközök részleges felszámolásaként).

4. A jövedelem és az osztalékok fogalma

a. A jövedelem fogalma

A nemzeti számlák rendszerében a jövedelem és a megtakarítás fogalma a termelőtevékenységekből származik. Ez azt jelenti, hogy az eszköztartási nyereség, akár realizált, akár nem, soha nem kerülhet elszámolásra a jövedelem és megtakarítás kategóriákban: azt egy speciális felhalmozási számlán, az átértékelési számlán kell elszámolni.

Ezen kívül az SNA93 explicit kapcsolatot hoz létre a jövedelem gazdasági elméletben leírt fogalmával (§8.15): "[...] A jövedelmet gyakran úgy definiálják, mint azt a maximális összeget, amelyet egy háztartás vagy más egység el tud fogyasztani nettó reálvagyon csökkentése nélkül".

Más szavakkal, ez úgy értendő, hogy azoknak a kifizetéseknek, amelyek a vállalat jövedelméből a vállalat tulajdonosait megilletik, állandó szinten kell tartaniuk a vállalat nettó eszközeit (vagy nettó vagyonát).

Néhány következmény:

- Vállalati szektor: lásd b. „az osztalék fogalma”;
- Kormányzati szektor: például a privatizációs bevételek nem részei a kormányzat jövedelmének, hanem pénzügyi eszközök eladásából származó bevételek. Ez egy pénzügyi művelet (lásd II.2.1);
- Háztartási szektor: néha, a háztartások vagyonának becslésekor a jövedelem szélesebb értelemben vett fogalmára történik utalás. Ez a szélesebb értelemben vett fogalom a fent említett mondatot („a maximális összeg, amelyet egy háztartás el tud fogyasztani...”) úgy értelmezi, hogy a reál eszköztartási nyereség belekerülhet a jövedelembe akkor, amikor az eszközök (nettó) ára jobban emelkedik, mint az általános árszint.

Ami a túlzott hiány eljárással összefüggésben a kormányzat és a közösségi tulajdonú vállalatok közötti kapcsolatot illeti, az EDP a nemzeti számlák szigorú értelemben vett jövedelem meghatározását használja.

b. Az osztalék fogalma

Az osztalékok a nemzeti számlákban a tulajdonosi jövedelmekben találhatók (D.4). Egy egység vállalkozói jövedelme (B.4) a kifizetési forrása az osztalékfizetésnek, illetve az olyan folyó átutalások kifizetésének, mint a jövedelem- és vagyonadó. Ez az egyenleg megfelel "az üzleti számvitelben szokásosan alkalmazott nyereségfelosztás és jövedelemadóztatás előtti eredmény fogalmának." (ESA95, §8.26).

Ezt a logikát követve, azok a források, amelyekből az osztalékokat ki kell fizetni, nem tartalmazhatnak sem az eszközök értékesítéséből származó bevételt, sem átértékelési nyereséget.

Egy eszköz átértékelése nem más, mint ezen eszköz értékének a piac feltételeihez való igazítása, így a vállalat vagyona tekintetében ez semmiféle jövedelemképződést nem jelent.

Gyakorlati vonatkozások:

- A statisztikusok alapvetően egyetértenek abban, hogy ez a fontos elv (mely szerint az eszközök átértékelése vagy az értékesítési bevételek nem tekinthetők jövedelemnek) az a helyes eljárás, amit a nemzeti számlákban alkalmazni kell. Ugyanakkor tisztában vannak azzal, hogy ezt az elvet a gyakorlatban nehéz alkalmazni. Egyetértés van azonban abban, hogy ezt az elvet minden olyan esetben alkalmazni kell, ha az értékesítés vagy az eszközök átértékelése jelentős mértékű és jól beazonosítható.
- A kifizetés időzítése: a vállalatok az évről évre fizetett osztalékok összegének ingadozásait gyakran kisimítják. Ennek érdekében egy adott évben tartalékba helyezhetik realizált nyereségük egy részét, hogy azt azután a következő évben (években) szétoszthassák. Mindezt az osztalék kifizetések ingadozásának kisimítása érdekében teszik. Az ilyen jellegű kifizetések osztalékként való elszámolása nem jelent nehézséget.

A tartalékokból történő nagy összegű vagy rendkívüli kifizetések esete – aminek eredményeként egy vállalat saját tőkéje jelentősen csökken – az egy előzőektől eltérő eset. Ezt inkább tőke kivonásként (Részvények és egyéb tulajdonosi követeléseként) kell kezelni.

II.1. 2. Az ESA95 alkalmazása a gazdasági műveleteknél

1. A közösségi tulajdonú vállalatok befizetései a kormányynak

A továbbiakban a "nincsenek speciális kérdések" megjegyzés azt jelenti, hogy a tranzakció adott sorba történő besorolását nem teszi bonyolultabbá az, hogy a gazdasági műveletben a kormányzat és egy közösségi tulajdonú vállalat vesz részt.

D.2 (Termelési és importadók)

Nincsenek speciális kérdések.

D.5 (Folyó jövedelem-, vagyoadók), D.91 (Tőkeadók)

Általában azt kell világosan tudni, mit jelent az adó fogalma, és azt, hogy a közösségi tulajdonú vállalatok ugyanúgy adóznak, mint a többi vállalat. Ennek ellenére néhány különleges esetben a kormányzat adókivetési szerepe besorolási szempontból ellentmondásba kerülhet a kormányzatnak, mint a közösségi tulajdonú egység tulajdonosának a szerepkörével. Ilyenkor helyesebb az adófizetést a saját tőke kivonásaként kezelni. Ez valószínűleg inkább a kormányzat által kezdeményezett gazdasági műveletekre kivetett adókra alkalmazható.

Erre vonatkozó példák:

- a privatizációval kapcsolatos nagy összegű befizetések esete,
- rendkívüli értékesítés vagy devizatartalékok ártértékelése utáni nagy összegű befizetések esete.

D.41 (Kamat)

Nincsenek speciális kérdések.

D.75 (KÜLÖNFÉLE FOLYÓ TRANSZFEREK)

Itt előfordulhatnak a nem szokványos nyugdíjköltségekkel kapcsolatos gazdasági műveletek (összhangban a §4.139b ponttal).

D.421 (Osztalékok)

Az osztalék abból adódik, hogy az egység tulajdonosa a kormányzat. Az osztalékot az egység fizeti a kormányzatnak, a befizetés alapja az egység jövedelme. Nem használható fel osztalékfizetésre az eszközértékesítésből, tőkenyereségből vagy évek során felhalmozott tartalékokból származó összegek (kivéve azokat az összegeket, amiket előreláthatóan az osztalékok kisimítása érdekében tartalékolnak), még akkor sem, ha az egység számláiban azokat osztalékoknak is nevezik. Ezeket saját tőke kivonásaként kell kezelni az F.5-ben.

Az osztalékokat azért kell így meghatározni, mert a nemzeti számlákban az osztalékok tulajdonosi jövedelmek. Ezek úgy keletkeznek, hogy a tulajdonosok között szétosztják a

vállalkozói jövedelemből származó nyereséget (lásd ezt a fogalmat az SNA93-ban – §2.117 – és az ESA95-ben - §8.26).

Ezt a logikát követve az osztalékok sem eszközök értékesítéséből származó bevételt, sem ártértékelési nyereséget nem tartalmazhatnak.

Egy eszköz ártértékelése nem más, mint ezen eszköz értékének – és így a vállalkozás vagyonának – a piac feltételeihez való igazítása. Ily módon semmiféle vállalkozói jövedelem nem termelődik. Nem osztható szét jövedelemként az ártértékelésből származó haszon (eszköztartási nyereség) annak érdekében, hogy így a vállalat megőrizhesse nettó vagyonát.

A gyakorlatban a tőkenyereség és az eszközadás részei lehetnek az egység szokásos üzletmenetének, így elképzelhető, hogy a statisztikusok nem tudják meghatározni, milyen mértékben finanszírozzák ezek az osztalékok kifizetését. Ilyen esetekben elfogadható az osztalékként való elszámolás. De ha a kormányzat kezdeményezésére egy jelentős eszközértékesítés történik, akkor azt minden esetben a saját tőke kivonásaként kell elszámolni.

Ezen kívül a vállalatok gyakran kisimítják az évről-évre kifizetendő osztalékok összegét. Így megtehetik azt, hogy egy adott évben tartalékolják a realizált profit egy részét, és azt a következő évben (években) osztják szét. Az ilyen jellegű kifizetések osztalékként történő elszámolása nem jelent nehézséget.

D.6 (Társadalombiztosítási hozzájárulások és juttatások), **D.8** (A magánnyugdíjpénztárak nettó vagyonváltozása miatti korrekció), **D.92** (Beruházási támogatások)
Nem alkalmazható.

D.99 (Egyéb tőketranszferek)
Általában nem alkalmazható.

A tőketámogatások viszonzatlan kifizetések, így nehéz olyan körülményeket elképzelni, amelyek fennállása esetén egy piaci egység kormányzatnak történő befizetését ebbe a D.99 kategóriába kellene sorolni. Miért ajándékozna el a pénzt egy üzleti vállalkozás a semmiért cserébe? Az ESA95 is csak két lehetőséget sorol fel:

4.165 h	Nagymértékű károkért vagy súlyos sérülésekért nyújtott kártérítés
4.065 i	A társadalombiztosítási alapokba történő rendkívüli befizetések, az alapok biztosítási tartalékainak növelésére. Ez a lehetőség feltételezi azt, hogy fennáll egy, a szociális juttatások finanszírozására szolgáló eszközalap, amelynek eszközeit és kötelezettségeit az AF.6-ban számolják el. Ez nem vonatkozik a kormányzat által működtetett nem alapszerű társadalombiztosítási rendszerekre.

A közösségi tulajdonú vállalatok a szerkezet-átalakítási eljárás részeként átadhatnak állóeszközöket a kormányzatnak. Az eszközök átadása egy lízing típusú szerződés lejártakor is történhet, ekkor az eszköz egy meghatározott időszak után – amely alatt a közösségi tulajdonú vállalat az eszközt bizonyos feltételek között hasznosíthatta – visszakérül kormányzati tulajdonba. Ilyen esetekben a K.12 (Besorolási és szerkezeti változások) kategória használata a legmegfelelőbb.

F.2 (Fizetőeszköz és betétek), F.3 (Részvényeken kívüli értékpapírok), F.6 (Biztosítástechnikai tartalékok), F.7 (Egyéb eszközök/ kötelezettségek)

Nincsenek speciális kérdések.

F.4 (Hitelek)

Ide tartozik a hitelnyújtás tényleges visszafizetése és az adósságtörléssel kapcsolatos imputált visszafizetés. A legtöbb esetben az adósságtörlést, mint gazdasági műveletet az F.4-ben kell elszámolni; az ellentétel általában egy, a kormányzattól származó tőke-transzfer – D.99 –, kivéve akkor, ha a privatizáció már a küszöbön áll: ilyenkor az ellentétel egy gazdasági művelet az F.5 (Részvények és egyéb tulajdonosi követelések-)ben.

Bizonyos esetekben az adósságleírás a K.12-ben (Besorolási és szerkezeti változások), vagy a K.10-ben (Egyéb volumenváltozások) számolható el, pl. ha a leírás egységek létrejöttével és megszűnésével, vagy az egységek szerkezetében és működésében bekövetkező jelentős változásokkal hozható kapcsolatba.

F.513 (Egyéb tulajdonosi követelések)

- Saját tőke kivonása

Ez jelentős, kivételes, a kormányzat részére történő befizetéseket foglal magába. A kifizetés alapja valamilyen eszköz felszámolása, például a felhalmozott tartalékok lehívása; a pénzügyi vagy nem-pénzügyi eszközök eladása, illetve a realizált tőkenyereség. Nem tartoznak viszont ide azok a kifizetések, amelyeket elméleti vagy gyakorlati okok miatt osztalékként lehet besorolni (lásd D.4 fentebb).

Azokat a kormányzatnak történő befizetéseket, amelyek akár a kormányzat kérésére, akár a kormányzati politika részeként jelentős eszközadásokból származnak, inkább saját tőke kivonásként kell elszámolni, mint osztalékként vagy egyéb nem pénzügyi gazdasági műveletként.

Ez a besorolás még akkor is helytálló, ha a gazdasági művelet az egység hivatalos elszámolásaiban valami másnak minősül, például osztaléknak vagy bizonyos körülmények között egyfajta adónak.

Ez az eljárás alkalmazandó a közvetett privatizációra is (lásd II.2.1). A privatizációs bevételek a nemzeti számlákban alapvetően a kormányzati saját tőke értékesítéseként jelennek meg, azaz egy pénzügyi eszköz (részvény vagy egyéb részesedés) cseréjét jelentik egy másik típusú pénzügyi eszközre (általában likvid eszközökre). Ezt a logikát követve, a privatizációs bevétel, mint olyan nem javítja a kormányzati hiányt, de módosítja annak finanszírozását. A kormányzat új likvid eszközeinek – akár közvetlenül, a kormányzati adósságot megtestesítő értékpapírok visszavásárlása révén, akár közvetve, az új adósságfinanszírozó értékpapírok kibocsátása iránti igény csökkentésével – a kormányzati adósság csökkentésére kell irányulniuk.

A konzisztencia és az átláthatóság biztosítása érdekében a közvetlen privatizáció ilyen kezelése kiterjeszthető a közvetett privatizációra is. Ez azokra az esetekre vonatkozik, amikor a kormányzat részesedését egy közvetítő – rendszerint egy közösségi tulajdonú holding – útján értékesítik, és az értékesítés bevételeit a kormányzatnak visszafizetik (bármilyen legyen is ennek, a kormányzatnak történő visszafizetésnek a jogi megnevezése : osztalék, adó, transzfer stb.).

Ezt az eljárást kell alkalmazni a jelentős értékű nem pénzügyi eszközök közvetett értékesítésére is annak érdekében, hogy az elszámolás összhangban legyen a pénzügyi eszközök értékesítésével.

- A saját tőke természetbeni kivonása

A kormányzatnak történő természetbeni kifizetések esete azért nehéz, mert ellentétes kívánalmaknak kell megfelelnie. Az elszámolásnak összhangban kell lennie a nem-pénzügyi eszközök közvetett értékesítésének kezelésével (F.5-ben történő elszámolással), ugyanakkor szimmetrikusnak kell lennie a közösségi tulajdonú vállalatnak a kormányzat által történő természetbeni kifizetéseivel is (lásd alább: D.9).

Amikor az eszközök átadása a közösségi tulajdonú vállalat és a kormányzat között egyéb szerkezetátalakítással, valamint a funkciók és a felelőségek változásával kapcsolódik össze, akkor a természetbeni transzfereket besorolási és szerkezeti változásokként (K.12) az eszközök egyéb volumenváltozásai számlán célszerű elszámolni.

- Saját tőke kivonása a központi bankból

A kormányzat és a központi bank közötti egyes műveletek esetében is alkalmanként az F.5-be kell besorolni a műveleteket. Ez azért van így, mert a központi bank eszközei a nemzeti számlákban közösségi vagyonként kezelendők, így például a központi bank arany- és devizatartalékainak csökkenése a kormányzat részesedését csökkenti a központi bankban.

K.12 (Besorolási és szerkezeti változások)

Ennek a kategóriának a használata akkor helyénvaló, ha új egységek jönnek létre, szűnnek meg vagy egyesülnek; vagy ha olyan jelentős változás következik be az egységek funkciójában és a felelősség megosztásában, amelyet nem lehet a gazdasági műveleteket leíró számlákban megfelelően elszámolni. Ezt a kategóriát alkalmazhatjuk akkor is, amikor eszközök kerülnek vissza a kormányzat tulajdonába egy olyan időszak után, amely alatt a közösségi tulajdonú vállalat az eszközt működtethette (lásd a IV., a közösségi tulajdonú vállalatok által finanszírozott és működtetett közösségi létesítmények c. részt).

2. A kormányzat kifizetései a közösségi tulajdonú egységeknek

Egyes esetekben azt kell mérlegelni, hogy a kormányzat célja a kormányzati kifizetésekkel a pénzügyi eszközökben lévő befektetéseinek növelése-e, s befektetését bármely racionális befektetőhöz hasonló módon végzi-e, vagy kifizetéseivel valamilyen gazdasági tevékenység támogatására törekszik. A közösségi tulajdonú vállalatoknak nyújtott nagy összegű kormányzati kifizetéseket gyakran nevezik „tőkeinjekciónak”. Ez azonban nem nemzeti számlákban

használt kategória. Ez a nemzeti számlákban csak tőketranszferként, vagy a részvények és egyéb tulajdonosi követelések tranzakciójaként szerepelhet.

D.2 (Termelési és importadók)

Nem alkalmazható.

D.3 (Támogatások)

Ezek a kormányzat olyan rendszeres kifizetései, amelyek az egység által kialakított ár csökkentésére és az egység veszteségeinek fedezésére szolgálnak.

Az ilyen kifizetéseket helytelen tőkeemelésnek (F.5) tekinteni, mert folyó kiadásokat finanszíroznak. Kifizetésüknek gyakran az a feltétele, hogy az egység meghatározott módon viselkedjen, például alacsony árakat alakítson ki, s ez csökkentheti a saját tőke értékét.

D.4 (Tulajdonosi jövedelem), D.7 (Egyéb folyó transzferek)

Nincsenek speciális kérdések. A nem szokásos nyugdíjköltségek szerepelhetnek a D.75-ben (§4.139b).

D.5 (Folyó jövedelem- és vagyonadók stb.) D.6 (Társadalombiztosítási hozzájárulások és juttatások) D.8 (A magánnyugdíjpénztárak nettó vagyonváltozása miatti korrekció)

Nem alkalmazható.

D.92 (Beruházási támogatások)

Ez a kategória alkalmazandó azokra a közösségi tulajdonú egységeknek adott viszonzatlan kifizetésekre, amelyek feltétele, hogy a pénzösszeget inkább állóeszköz-felhalmozásra, mint a folyó kiadások fedezésére használják fel.

A kormányzati kifizetések által finanszírozott felhalmozási kiadások végül eredményezhetik azt, hogy a kormányzatnak megnövekszik a részesedése a közösségi tulajdonú vállalatban. Ez azonban nem elég indok ahhoz, hogy a kifizetést tőkeemelésként az (F.5)-ben számoljuk el, mert nem biztos, hogy a kormányzat részesedése ugyanakkora összeggel fog nőni. A felhalmozási juttatást a vállalat rendszerint inkább arra használja fel, hogy a kormányzat gazdaság- és társadalompolitikáját valósítsa meg (például vasútvonalak vagy kórházak építése), nem pedig nyereségessége növelésére törekszik. Más szavakkal: egy közösségi tulajdonú vállalatnak nyújtott „tőkeinjekció” elszámolásakor figyelembe kell venni a kormányzat célkitűzéseit. „Természetbeni tőkeinjekciók” esetén a kormányzat átruházza az állóeszközök tulajdonjogát egy közösségi tulajdonú vállalatra (lásd II.3.2). Egyértelmű esetekben, amikor a kormányzat állóeszközt ajándékozik egy vállalatnak, az eszköz értékét beruházási támogatásként kell elszámolni, ugyanezen eszközértéknek pedig negatív előjellel kell megjelennie az állóeszköz-felhalmozásban. Ez változatlanul hagyja a kormányzat nettó hitelfelvételét.

Bonyolultabb az eset akkor, amikor a természetbeni tőkeinjekció az eszközök és kötelezettségek egyéb szerkezetátalakításához, esetleg új egységek létesítéséhez kapcsolódik. Ilyenkor helyesebb a teljes változás végeredményét az egyéb volumenváltozások számlában

(K.10), vagy a besorolási és szerkezeti változások számlában (K.12) elszámolni. Ez szintén változatlanul hagyja a kormányzat nettó hitelfelvételét.

D.99 (Egyéb tőketranszferek)

Az ESA95 (§4.165) szerint a D.99 a következő esetekben alkalmazandó:

- a. kártérítés
- b. kifizetések a több év alatt felhalmozott vagy rendkívüli veszteségek fedezésére
- f. az adósságtörlesztés ellentételezésére, kivéve, ha az a privatizáció része (az F.5-ben történő elszámolás)

D.99 alkalmazandó azokban az esetekben is, amikor a pénzügyi eszközök kormányzati beszerzése nem piaci áron történik, hanem a tranzakciók elsősorban az egység támogatását szolgálják. Például a kormányzat rossznak minősített hiteleket vásárolhat, vagy kedvezményes kamatozású hiteleket nyújthat. Ilyen esetekben meg kell becsülni a beszerzett pénzügyi eszközök piaci értéke és a kormányzat által fizetett ár különbözetét. Ezt a különbözetet a kormányzat által az egységnek nyújtott tőketranszferként kell elszámolni. Valójában így a kormányzat által kifizetett teljes összeg részben a pénzügyi eszközök beszerzéseiként, részben juttatásként kerül elszámolásra. Ez az eljárás gyakran arra is alkalmas, hogy a bankok pénzügyi konszolidációját elszámolhassuk. Ezen konszolidáció célja a bank megmentése.

F.2 (Fizetőeszköz és betétek) F.3 (Részvényen kívüli értékpapírok)

Nincsenek speciális kérdések.

F.4 (Hitelek)

A közösségi tulajdonú egységeknek történő kifizetések hitelként való besorolásakor meg kell vizsgálni a visszafizetés valószínűségét, valamint a visszafizetésre és a kamatfizetésre vonatkozó pénzügyi megállapodásokat. Egyes esetekben, amikor a visszafizetés bizonytalan, megfelelőbb lehet a hitel tőketranszferként való elszámolása. Ha a kamatfizetés nem a megállapodás szerint történik, akkor helyénvalóbb lehet azt az egyéb tulajdonosi követelések megszerzéseiként elszámolni.

F.5 (Részvények és egyéb tulajdonosi követelések)

Közösségi tulajdonú vállalatoknál lévő egyéb tulajdonosi követelések megszerzése.

Nem tartoznak ebbe a kategóriába az állóeszköz-beszerzéssel kapcsolatos kifizetések, valamint a természetbeni állóeszköz juttatások: ezeket beruházási támogatásként⁴ kell elszámolni. A tulajdonosi tőkeinjekció fontos jellemzője, hogy a közösségi tulajdonú egységnek jogában álljon a pénzeszközök szabad felhasználása úgy, ahogy azt az üzleti érték növelése szempontjából a legjobbnak találja. Három helyzet lehetséges:

⁴ kivéve a kvázi-vállalatok esetét (lásd a 11. lábjegyzetet a II.3.1-ben)

- a. A kormányzat az egyetlen részvényes a közösségi tulajdonú egységben

A kormányzat által az egységek részére teljesített kifizetések besorolásakor az F.513 (Egyéb tulajdonosi követelések) kategóriát csak szigorú feltételek mellett alkalmazhatjuk. A kifizetéseket ugyanolyan célkitűzésekkel és ugyanolyan pénzügyi okokból kell végrehajtani, ahogy azt egy racionális magánbefektető tenné, amikor egy üzletbe befektet.

Más szavakkal: a kormányzatnak piaci megtérülésre kell számítania, például a befektetéséből származó magasabb osztalékok formájában; vagy ha szándékában áll az egység eladása, akkor a tőkeinjekció következtében magasabb ár megszerzésére kell törekednie. A tőketranszferek közé kell besorolni azokat a kormányzati kifizetéseket, amelyeket a kormányzat egyéb célból adott egy egységnek (pl. a veszteségek fedezésére).

- b. A kormányzat és néhány más szervezet tulajdonostársak

A kormányzat bizonyos kifizetései felhatalmazhatják a kormányzatot arra, hogy az egységből, illetve annak későbbi nyereségéből nagyobb részesedést szerezzen. Ha az egységet üzleti jelleggel úgy működtették, hogy a kormányzat befektetései később megtérülhetnek, akkor az F.5-be történő besorolás a megfelelő.

Ha a kormányzati részesedések emelkedése esetleg azért nem eredményez pénzügyi hasznot, mert az egység számára a profitszerzésnél fontosabb cél a kormányzat társadalompolitikájának támogatása, akkor helyesebb a tranzakció tőketranszferként való besorolása.

- c. A kormányzat tulajdonosa a közösségi tulajdonú egység forgalomképes részvényeinek

Ha a kormányzat kifizetéseiért olyan forgalomképes részvényeket szerez, amelyeket azonnal értékesíteni tudna a kifizetett áron, akkor a részvényvásárlásként történő besorolás a helyes.

F.6 (Biztosítástechnikai tartalékok), **F.7** (Egyéb eszközök /kötelezettségek)

Nincsenek speciális kérdések.

II.2. AZ ESZKÖZÖK ÉRTÉKESÍTÉSE (PRIVATIZÁCIÓ)

II.2.1. A pénzügyi és nem pénzügyi eszközök közvetlen és közvetett értékesítéséből származó bevételek kezelése

1. Háttér

A privatizáció sok országban a közösségi tulajdonban lévő termelők irányításában fontos szerepet töltött be, és ez a jelentős szerepe a mai napig megmaradt.

A privatizáció a szokásos értelemben azt jelenti, hogy a kormányzat a vállalatra szóló részvények vagy egyéb tulajdonosi követelések értékesítése révén lemond egy közösségi tulajdonban lévő vállalat irányításáról. A privatizáció azonban ennél tágabb fogalmat takar: a részvények és egyéb tulajdonosi követelések értékesítésének általánosabb esetei is idetartoznak: minden olyan eset, amikor a kormányzat értékesíti egyes vállalatok tulajdonában levő részvényeit vagy egyéb tulajdonosi követeléseit, függetlenül attól, hogy a kormányzat gyakorolt-e a vállalat felett irányítást vagy sem, s ha igen, lemondott-e arról vagy sem. Ilyen értékesítésekre közvetlen vagy közvetett módon is sor kerülhet. Foglalkozunk továbbá a nem pénzügyi eszközök értékesítésének esetével is.

Négy esetet lehet megkülönböztetni:

- a. A kormányzat maga értékesíti egy vállalat tulajdonában lévő részvényeit vagy a vállalattal szembeni egyéb tulajdonosi követeléseit. Ezt nevezik közvetlen értékesítésnek.
- b. A kormányzat tulajdonában van „A” vállalat (leggyakrabban egy holding): ez a vállalat értékesíti a saját tulajdonában levő „B” vállalat részvényeit, illetve „B” vállalattal szembeni egyéb tulajdonosi követeléseit, és az értékesítésből származó bevételt visszafizeti a kormányzatnak. Ezt nevezik közvetett értékesítésnek.
- c. A kormányzat értékesíti a tulajdonában lévő nem pénzügyi eszközöket. Ez a nem-pénzügyi eszközök közvetlen értékesítése.
- d. A kormányzat tulajdonában vannak egy vállalat részvényei, illetve a vállalattal szembeni egyéb tulajdonosi követelései: ez a vállalat értékesíti a tulajdonában lévő nem-pénzügyi eszközöket, és az értékesítésből származó bevételt visszafizeti a kormányzatnak. Ez a nem-pénzügyi eszközök közvetett értékesítése.

A fenti esetekben a kormányzatnak történő pénzeszközáadások különböző formákat ölthetnek. Általában a pénzeszköz átadására valamilyen likvid pénzügyi eszköz formájában kerül sor, de bármilyen típusú pénzügyi eszköz formáját is öltheti, kormányzati kötelezettségek, például az államkötvények és kincstárjegyek visszafizetéseként is megjelenhet. A következőkben csak az eszközszerzési formával foglalkozunk, de ez a feltételezés alapvetően nem változtat a javasolt kezelési módokon.

2. A nemzeti számlákban történő kezelés

a. Pénzügyi eszközök közvetlen értékesítése

A pénzügyi eszközök közvetlen értékesítését teljes egészében a kormányzat és az érintett vállalat pénzügyi számláin kell elszámolni: ez a részvények vagy egyéb tulajdonosi követelések kivonását jelenti (F.5) abból a vállalatból, amely részben vagy teljes

egészében a kormányzat tulajdonában volt, ennek ellentétele egy pénzügyi eszköz növekménye lesz (leggyakrabban: likvid eszközök, F.2).

Ez nincs hatással a kormányzat nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére.

b. Pénzügyi eszközök közvetett értékesítése

A pénzügyi eszközök közvetett értékesítését teljes egészében a kormányzat és a fent említett „A” vállalat pénzügyi számláin kell elszámolni: ez a részvények vagy egyéb tulajdonosi követelések kivonását jelenti (F.5) az „A” vállalatból, ennek ellentétele egy pénzügyi eszköz növekménye lesz. Az elszámolás elve független attól, hogy „A” vállalat átadja-e az értékesítésből származó bevételek egészét vagy egy részét a vállalat tulajdonosának, a kormányzatnak, vagy sem. A pénzügyi eszközök közvetett értékesítése nincs hatással a kormányzat nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére.

c. Nem pénzügyi eszközök közvetlen értékesítése

A nem pénzügyi eszközök közvetlen értékesítését a kormányzat tőkeszámlájában kell elszámolni: ez nem pénzügyi eszközök eladását jelenti, amelynek pozitív hatása van a kormányzat nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére.

d. Nem pénzügyi eszközök közvetett értékesítése

A nem pénzügyi eszközök közvetett értékesítését teljes egészében a kormányzat és az érintett „A” vállalat pénzügyi számláiban kell elszámolni. Ez a részvények vagy egyéb tulajdonosi követelések kivonását jelenti az „A” vállalatból, amely részben vagy teljes egészében a kormányzat tulajdonában volt. Az ellentétel egy pénzügyi eszköz növekménye.

e. Az elszámolás időpontja, az elszámolandó összegek

A kormányzat számláiban:

- közvetlen értékesítés esetében a gazdasági műveletet akkor kell elszámolni, amikor a tulajdonosváltás megtörténik;
- közvetett értékesítés esetében akkor, amikor az értékesítésből származó bevételt visszafizetik a kormányzatnak.

Az elszámolandó összeg megegyezik az értékesítési bevétel teljes összegével, azzal az összeggel amennyit a vásárlók fizettek: az összegnek meg kell egyeznie az adott eszköznek a gazdasági művelet időpontjában érvényes piaci árával. A közvetett értékesítések esetében előfordulhat, hogy a bevételek egészét vagy bizonyos részeit osztalékként, adóként vagy más típusú (folyó) tételként számolják el a gazdasági műveletben résztvevő felek saját belső elszámolásukban. Ennek ellenére ezeket a nemzeti számlákban pénzügyi tranzakciókként kell elszámolni.

Külön figyelmet kell fordítani arra az esetre, amikor a közvetett értékesítésből származó bevételeknek csak egy részét fizetik vissza a kormányzatnak. Ilyenkor a kormány-

zatnak történő teljes kifizetést pénzügyi tranzakcióként⁵ kell kezelni. A gyakorlatban az ilyen értékesítések pénzügyi közvetítők vagy más nem pénzügyi szolgáltatók közreműködését is igényelhetik, amelyeket a kormányzat köteles megfizetni. Ez a privatizáció esetében különösképpen igaz.

E költségeket folyó termelőfelhasználásként kell elszámolni. Ha ezeket ténylegesen az értékesítés bevételeiből fizették ki, akkor imputálást kell végrehajtani azért, hogy a bevételek egészét a fent említett gazdasági műveletekben el lehessen számolni. Ha a kormányzat részére az eszközértékesítés bevételein kívül más befizetések is történnek – pl. osztalékok vagy adók formájában –, és ha azok jelentősek, akkor azokat természetesen a megfelelő nem-pénzügyi gazdasági műveletek között kell elszámolni.

Az itt tárgyalt közvetett értékesítések olyan eszközértékesítések, amelyek jelentős értékűek, és azzal a szándékkal történtek, hogy a bevételeket visszafizessék a kormányzatnak. Ezek az értékesítések gyakran a kormány és/vagy a parlament által elhatározott privatizációs terv részei. Azonban az is előfordulhat, hogy a vállalatok szokásos tevékenységük során néhány eszközt értékesítenek, és bizonyos tőkenyereséget realizálnak. Ezt a tőkenyereséget azután osztalék vagy speciális adó formájában át kell utalniuk a kormányzat részére oly módon, hogy végül is az eszközértékesítés bevételeinek egy részét visszafizetik a kormányzat részére. A statisztikusok nem mindig tudják ezeket a pénzeszközöket szétválasztani. Következésképpen nem minden esetben szükséges ezeket pénzügyi műveletként kezelni.

3. Az eljárás magyarázata

A közvetlen értékesítésekkel foglalkozó szabályok magyarázata egyértelmű. A pénzügyi eszközök értékesítésére vonatkozó szabályok a pénzügyi tranzakciók (ESA95, §§5.02, 5.15), és a pénzügyi számla (ESA95, §8.50) meghatározásaiból származnak. Lényegében nincs se vagyonszármazás, se jövedelemáramlás akkor, amikor egy pénzügyi eszközt a kormányzat mérlegében szereplő másik pénzügyi eszközre cserélnek. A nem-pénzügyi eszközök értékesítésére vonatkozó szabály a tőkeszámla nem pénzügyi eszköz értékesítésével kapcsolatos meghatározásából (ESA95, §8.46) ered.

A közvetett értékesítések kezelésének magyarázata először is azon a tényen alapul, hogy az értékesítésekből származó bevételek befizetése nem jövedelemtranszfer, hanem a vagyon/eszközök átadása. Nem tekinthető azonban tőketranszfernek sem: az egyéb tőketranszfer meghatározása (ESA95, §4.165) nem ad lehetőséget ilyen értelmezésre. Ezen kívül ezekben az esetekben csak azért történik befizetés, mert a kormányzatnak tulajdonosi jogai vannak az érintett vállalatban.

Íme a magyarázata annak, miért zárja ki az ESA95 a tőketranszferet a privatizációs bevételekből származó befizetéseket: „A közvetett (például egy holding közreműködésével végzett) privatizációs folyamat kormányzatot illető bevételeinek ellentételező gazdasági műveleteit azonban a részvényekkel és egyéb tulajdonosi követelésekkel végzett pénzügyi műveletként (F.5) kell elszámolni, így azok közvetlenül nem

⁵ Azt az esetet, amelyben az értékesítésből származó bevételek egy részét az A vállalat megtartja, a következő megjegyzéssel kell kezelni: "A privatizációs bevételt megtartó közcélú holding esete".

befolyásolják a kormányzat hitelnyújtásának/hitelfelvételének szintjét” (ESA95 §4.165, g. pont).

Az értékesítési bevételek kormányzatnak történő visszafizetése csökkenti „A” vállalat eszközeit. Ezt részleges felszámolásnak lehet tekinteni. Az eredmény logikusan az lesz, hogy csökken a tulajdonos „A” vállalatban lévő részesedése (tulajdonosi követelése). A közvetett privatizáció ilyen kezelése könnyen kiterjeszthető a pénzügyi eszközök közvetett értékesítésének bármely esetére, csakúgy, mint a nem pénzügyi eszközök közvetett értékesítésére.

Megjegyzés: a nemzeti számlákban szereplő osztalék fogalma világos: ez tulajdonosi jövedelem. Az osztalékoknak jövedelmi folyamatokból, nem pedig az eszközök értékesítéséből vagy átértékeléséből kell származniuk. A jövedelmek elosztása nem csökkentheti a vállalat nettó vagyonát/nettó eszközeit. A tulajdonosok között a vállalkozói jövedelem osztható fel. (ESA95, §8.26-29).

4. Elszámolási példák

Az összes itt következő példában az értékesítések ellentételező gazdasági művelete egy fizetőeszközökben és betétekben (F.2) végrehajtott tranzakció. Azt a vállalatot, amelyek részvényeiből (tulajdonosi követeléseiből) a kormányzat részvényeket vagy egyéb tulajdonosi követeléseket ad el, vagy amelytől ilyen értékesítésből származó bevételeket kap, közösségi tulajdonú vállalatnak nevezik még akkor is, ha a vállalatot a kormányzat ténylegesen nem is irányítja.

a. Pénzügyi eszközök közvetlen értékesítés

Kormányzat				Közcélú vállalat			
Nyitó vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AF.5	z				AF.5	z	
Pénzügyi számla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
F.5	-x						
F.2	+x	B.9	0				
Záró vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AF.5	z -x				AF.5	z	
AF.2	+x	Δ B.90	0		Δ B.90	0	

b. Pénzügyi eszközök közvetett értékesítése

Kormányzat				„A” közcélú vállalat			
Nyitó vagyonszerkezet							
E		F		E		F	
AF.5	z			AF.5	y	AF.5	z
Pénzügyi számlák							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
F.5	-x			F.5	-x	F.5	-x
F.2	+x	B.9	0			B.9	0
Záró vagyonszerkezet							
E		F		E		F	
AF.5	z -x			AF.5	y -x	AF.5	z -x
AF.2	+x	$\Delta B.90$	0			$\Delta B.90$	0

c. Nem pénzügyi eszközök közvetlen értékesítése

Nyitó vagyonmérleg			
E		F	
AN	z		
Tőkeszámla			
ΔE		ΔF	
AN eladása	-x		
B.9	+x		
Pénzügyi számla			
ΔE		ΔF	
F.2	+x		
		B.9	+x
Záró vagyonmérleg			
F		F	
AN	z -x		
ΔAF.2	+x	ΔB.90	0

d. Nem pénzügyi eszközök közvetett értékesítése

Kormányzat				„A” közcélú vállalat			
Nyitó vagyonszerzés							
E		F		E		F	
AF.5	z			AN	y	AF.5	z
Tőkeszámla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
				AN	-x		
				B.9	+x		
Pénzügyi számla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
F.5	-x			F.2	+x -x	F.5	-x
F.2	+x	B.9	0			B.9	+x
Záró vagyonszerzés							
E		F		E		F	
AF.5	z -x			AN	y -x	AF.5	z -x
ΔAF.2	+x	ΔB.90	0			ΔB.90	0

5. Kulcsszavak és hivatkozások

Privatizáció	ESA95, §5.16
Részvények és egyéb tulajdonosi követelések	ESA95, §5.86
Pénzügyi tranzakció	ESA95, §§5.01, 5.02, 5.15
Vállalkozói jövedelem	ESA95, §§8.26 - 29
Pénzügyi számla	ESA95, §8.50
Tőkeszámla	ESA95, §8.46

II.2.2. A privatizációs bevételt megtartó közösségi tulajdonú holding esete

1. Háttér

Néhány EU-tagállamban a kormányzat holdingokat hozott létre a közösségi tulajdonban lévő termelők szerkezeti átalakítására azzal a céllal, hogy a vállalatokat versenyképesebbé és nyereségesebbé tegye, és hosszú távon a kormányzatot megszabadítsa a vállalatok tulajdonlásával járó terhektől. Ebben az összefüggésben a holdingok fő tevékenysége a privatizáció lehető legjobb feltételekkel történő szervezése, néha pedig a részvények értékesítéséből származó bevétel meghatározott célra történő átadása más közcélú vállalatok részére *tőke-juttatás*, kölcsönök, vagy tőkeinjekciók révén (akár tulajdonosa a bevételnek a holding, akár nem).

Vannak olyan országok, ahol a közösségi tulajdonú holdingok már régóta léteznek – még más összefüggésrendszerben, más stratégiai céllal hozták őket létre – s esetleg ezeket ugyanilyen tevékenység végzésével bízzák meg. Az is előfordulhat, hogy közösségi tulajdonú egységekként⁶ működő fejlesztési ügynökségek kapnak ilyen feladatot.

A fő kérdés az: melyik szektorba célszerű sorolni azokat az egységeket, amelyek a privatizációt irányítják, illetve amelyek esetleg beruházási támogatásokat nyújtanak más vállalatoknak? Ezt a tevékenységet úgy kell-e tekintenünk, mintha a holding a kormányzat nevében járna el?

2. A nemzeti számlákban történő kezelés

Négyféle eljárás lehetséges:

1. A közösségi tulajdonú holding egy olyan piaci egység, amely a vállalatcsoport számára kialakított üzleti stratégia részeként a vállalatcsoporton belül úgy gazdálkodik a pénzeszközökkel, ahogy ezt egy magánvállalat tenné.

Megoldás: kormányzati szektorban gazdasági műveletet nem kell elszámolni

2. A közösségi tulajdonú holding egy olyan piaci egység, amely a kormányzat gazdaság- és társadalompolitikájának megfelelően úgy kezeli a pénzeszközöket a vállalatcsoporton belül, hogy azt a veszteséget termelő tevékenységek támogatására fordítja.

Megoldás: a gazdasági műveleteket keresztül kell vezetni a kormányzati szektoron, ha a folyó támogatások és a tőkejuttatások nem piaci okait egyértelműen igazolni lehet.

⁶ Ezek pénzeszközöket (beleértve a részvényeket és egyéb tulajdonosi követeléseket) kezelő, kormányzat által vagy esetleg európai intézmények (strukturális vagy kohéziós alapok) által létrehozott regionális fejlesztési ügynökségek

3. A közösségi tulajdonú holding ugyan egy piaci egység, de folyó támogatásokat és a tőkejuttatásokat nyújt a vállalatcsoporton kívüli egységeknek.

Megoldás: a kifizetéseket a kormányzati szektoron keresztül kell vezetni

4. A közösségi tulajdonú holding egy nem piaci egység

Megoldás: a holdingot a kormányzati szektorba kell besorolni

3. Az eljárás magyarázata

a) Az ESA95, 2.14 szakasza szerint: "A holdingok olyan szervezeti egységek, amelyek fő funkciója a leányvállalatok csoportjának ellenőrzése és irányítása". A holdingokat – a vállalatcsoport fő tevékenységétől függően – általában nem pénzügyi vagy pénzügyi piaci termelőknek lehet tekinteni (lásd §2.100).

A probléma akkor merül fel, amikor egy közösségi tulajdonú holding fő funkciója elsősorban nem egy fejlesztési stratégia kidolgozása / megvalósítása leányvállalatai számára (melyek egy hosszú távon fennálló vállalatcsoport keretében működnek), hanem közösségi tulajdonú vállalatok tulajdonjogi státuszának átalakítása és megváltoztatása, valamint pénzeszközök átcsoportosítása a vállalatok között, a jövedelem és a vagyon újraelosztása.

A közcélú termelők szektorának átalakítási terve, beleértve az eszközkezelést, valamint a jövedelmek és a vagyon újraelosztását, a központi kormányzat makroökonómiai stratégiájának közvetlen végrehajtását jelentik. Az EU-tagországok többségében ezt gyakran maga a kincstár végzi (vagy végezte). Ebben az esetben a kincstár egy olyan közvetítőt alkalmaz, amelytől elvárja a közösségi tulajdonú eszközök kezelését és a pénzeszközök rövid vagy középtávú újraelosztását.

Ezt a fajta, kormány nevében végzett tevékenységet közcélú⁷ eszközkezelésnek kell tekinteni.

Ellentmondás adódhat a kapcsolatok gazdasági jellege és az egységek közötti gazdasági műveletek, ezen egységek jogi megjelenési formája és kapcsolatai között. Az ESA95 néhány előírása (különösen az 1. fejezetben) lehetővé teszi azt, hogy a statisztikában való kezelésük eltérjen jogi besorolásuktól.

-§1.38: "Átcsoportosított gazdasági műveletek

/.../ Néhány gazdasági művelet azonban átcsoportosításra kerül annak érdekében, hogy a bennük rejlő gazdasági kapcsolatok világosabbá váljanak. A gazdasági műveletek háromféleképpen csoportosíthatók át: átvezetéssel, a gazdasági művelet szétválasztásával és a tranzakció megbízójához való visszacsatolásával."

⁷ A kormányzat gyakran nem azért kezeli a pénzalapokat (pénzeszközöket), hogy azokkal nyereséges eszközöket szerezzen (ahogy ezt a magánrésztulajdonosok teszik), hanem azért, hogy olyan társadalompolitikai vagy közösségi célokat kövessen, amelyek követésére a magántőke nem hajlandó. Az ilyen jellegű tevékenység társadalompolitikai *közcélú* eszközkezelés.

-§1.39: "Átvezetés"

/.../ Az átvezetés egy másik típusa egy olyan két vagy több szervezeti egység között végbemenő művelet, amely elszámolásra kerül annak ellenére, hogy a műveletet végrehajtó felek szerint közöttük egyáltalán nem kerül sor tranzakcióra."

-§1.41: "A gazdasági művelet megbízóhoz való visszacsatolása"

Ha egy egység egy másik egység nevében végez gazdasági műveletet, a gazdasági műveletet kizárólag a megbízó félnél kell elszámolni /.../"

Ezek a megállapítások azon az általános elven alapulnak, amely szerint: "a nemzeti számlák alapelvei megkövetelik azt, hogy ugyanolyan módon kerüljön elszámolásra minden gazdasági művelet, amelynek gazdasági hatása azonos, annak ellenére, hogy esetleg eltérő jogi környezetben fordul elő. "

b) Ezeket a megoldásokat részletesebben is kifejthetjük:

Ha a holding valódi vállalat, amely szokásos vállalati módon „irányítja és vezeti a leányvállalatok egy csoportját”, és tevékenységének csak kisebbik részét képezik azok a műveletek, amelyeket a kormány nevében végez a közösségi célok megvalósítása érdekében, (privatizálás, közösségi tulajdonú vállalatok támogatása...) akkor:

➔ A tevékenységének ez utóbbi részéhez kapcsolódó műveleteit át kell vezetni:

- Az eszközök értékesítéséből származó bevételt közvetlenül a kormányzathoz kell átvezetni.
- A közösségi tulajdonú vállalatoknak történő kifizetéseket, kormányzati támogatásként, vagy valami hasonló jellegű gazdasági műveletként kell elszámolni.
Abban az esetben, ha egy közcélú leányvállalattal lebonyolított művelet egy pénzügyi tranzakció (például hitel), akkor ezt el lehet számolni először a kormányzat és a közösségi tulajdonú holding között, utána pedig a közösségi tulajdonú holding és a leányvállalat között. Beruházási támogatás esetén előnyösebb lehet a kormányzat és a közösségi tulajdonú vállalat közötti közvetlen elszámolás.

Ha a közösségi tulajdonú holding tevékenységének nagyobb részét azok a műveletek képezik, amelyeket a kormányzat nevében végez a közcélok megvalósítása érdekében, (privatizálás, közcélú vállalatok támogatása) akkor:

➔ A közösségi tulajdonú holdingot, tekintet nélkül jogi státuszára⁸, a kormányzati szektorba kell sorolni.

Megjegyzés: Ha a közösségi tulajdonú holding vállalati csoportján kívüli közösségi vagy magántulajdonú vállalat részére tőkejuttatásokat vagy másfajta transzfereket nyújt, akkor még inkább feltételezhetjük, hogy ily módon a kormányzat nevében lép fel.

⁸ Lásd a kormányzat nevében eszközkezeléssel foglalkozó közösségi tulajdonú holdingok esetét az I. részben (A kormányzati szektor meghatározása – Speciális egységek, §I.2.3).

4. Elszámolási példák

A kormányzat tulajdonában van egy, a nem-pénzügyi vállalatok szektorába sorolható holding. Ez a holding a kormányzat privatizációs programjának megfelelően elad az „A” leányvállalat, tulajdonában levő részvényeiből 100 egység értékű részvényt. A holding megtartja az eladásból származó bevételt; ebből a bevételből 20 egységet kifizet a másik, „B” leányvállalatnak. Ezt a kifizetést kormányzati jellegűnek tekintjük – például egyéb termelési támogatás – mert cserébe a kormány nem kapott pénzügyi eszközt és nem vár tulajdonosi jövedelem formájában megjelenő megtérülést.

Az időszak kezdetén a kormányzat részesedése a holdingban x, a holding részesedése B leányvállalatában z összeget tesz ki.

Kormányzat			Holding			“B” leányvállalat																							
Nyitó vagyommérleg																													
E			F			E			F																				
AF.5			x			AF.5			z			AF.5			z														
Nem pénzügyi számlák																													
Forrás			Felh.			Forrás			Felh.			Forrás			Felh.														
			D.39									D.39			-20														
B.9			-20									B.9			+20														
Pénzügyi számlák																													
ΔE			ΔF			ΔE			ΔF			ΔE			ΔF														
F.2			+20			F.2			+100			F.5			-20														
F.2			-20						F.2			-20																	
F.5			-20			B.9			-20						B.9			+20											
Záró vagyommérleg																													
E			F			E			F			E			F														
AF.5			x -20			AF.5			z -100			AF.5			x -20			AF.2			+20			AF.5			z		
						AF.2			+80																				
			AB.90			-20						AB.90			0						AB.90			+20					

5. **Kulcsszavak és hivatkozások**

Holding

ESA95, §§2.13e, 2.14 és 2.100

Átsoportosított gazdasági műveletek

ESA95, §§1.38 - 41

Piaci/nem piaci egységek

ESA95, §§3.27 – 37

II.2.3. Privatizáció az átmeneti gazdaságú országokban

1. Háttér

Az átmeneti gazdaságokban a privatizáció fogalmát ki lehet terjeszteni úgy, hogy az tartalmazza a privatizáció idején a kormányzat tulajdonában lévő, korábban államosított vagy lefoglalt eszközöknek a hajdani közösségi vagy (magán) tulajdonosok részére történő átadását is.

Háromféle esetet különböztetünk meg:

a. Természetbeni kárpótlás

A természetbeni kárpótlás az állam által korábban államosított vagy lefoglalt azon nem-pénzügyi eszközök (általában föld és építmények, de néhány esetben termelőüzemek is) visszaadását jelenti az eredeti tulajdonosának, amelyek a kárpótlás idején a kormányzat, bizonyos esetekben közcélú termelő vállalatok tulajdonában vannak. A nem pénzügyi eszközök lehetnek állóeszközök, készletek, értéktárgyak, föld vagy egyéb nem termelt eszközök.

b. Pénzbeli kártérítéssel történő kárpótlás

Azokban az esetekben, amikor a korábbi tulajdonosoknak visszaadandó tulajdon már nem létezik, vagy nem lehet visszaadni, pénzbeli kártérítést lehet nyújtani pénz vagy egyéb pénzügyi eszköz formájában, például kötvényekben vagy részvényekben.

c. Privatizáció kárpótlási jegyek kibocsátásával

Néhány átmeneti gazdaságú országban – a közösségi tulajdonú eszközök privatizációjának végrehajtásához – a kormányzat a lakosság körében ingyenes vagy névértéken értékesített kárpótlási jegyeket osztott szét. A kárpótlási jegyek tulajdonosai (közvetlenül vagy közvetve) részvényeket vagy egyéb tulajdonosi követeléseket, illetve nem pénzügyi eszközöket szerezhetnek.

2. A nemzeti számlákban történő kezelés

a. Természetbeni kárpótlás

A természetbeni kárpótlás azt jelenti, hogy a kormányzat nem pénzügyi eszközöket ad át azoknak a szektoroknak, amelyekhez a kárpótoltak tartoznak.

Itt két esetet lehet megkülönböztetni:

- i. **A visszaadásra kerülő nem pénzügyi eszköz nagyjából megegyezik a múltban államosított vagy lefoglalt eszközzel. Ide tartoznak a föld és az egyéb nem-termelt eszközök.**

Ezt a típusú kárpótlást a térítés nélküli lefoglalásból származó eszközök visszaadásának kell tekinteni, amelyet az eszközök egyéb volumenváltozása számlán kell elszámolni. A gazdasági folyamatot ezért a kormányzat „eszközök egyéb volumenváltozása” számláján kell elszámolni. A folyamatnak nincs hatása a kormányzat nettó hitelfelvételére/nettó hitelnyújtására. Hatással van azonban a vagyonomérlegben feltüntetett eszközállományra, emiatt növekszik azoknak a szektoroknak a nettó vagyona, amelyekhez a kárpótoltak tartoznak. Ezzel egyidejűleg csökken a kormányzati szektor nettó vagyona.

- ii. **A visszaadásra kerülő nem pénzügyi eszköz (megjelenésében és értékében) különbözik a múltban államosított vagy lefoglalt eszköztől. Ez vonatkozhat a lakásokra vagy egyéb tárgyi eszközökre.**

Ebben az esetben a visszajuttatást a kormányzati szektor számláin negatív felhalmozásként kell elszámolni, amelyet egy természetbeni tőketranszfer ellentételez (ellenkező előjellel az eszközt átvevő szektor számláin). Mivel a két transzfer ellentételezi egymást a tőkeszámlán, így a műveletnek nincs hatása a kormányzat nettó hitelnyújtására / nettó hitelfelvételére. A tőketranszfer azonban a nettó vagyon növekedéséhez vezet azokban a szektorokban, ahová a kárpótoltak tartoznak. Ezzel egyidejűleg a kormányzat nettó vagyona csökken.

b. Pénzbeli kártérítéssel történő kárpótlás

A pénzbeli kártérítéssel történő kárpótlás azt jelenti, hogy a kormányzat pénzügyi eszközöket ad át azoknak a szektoroknak, amelyekbe a kárpótoltak tartoznak. Ennek következtében a kárpótlási összeget a kormányzati számlákon a pénzügyi eszközök csökkenéseként kell elszámolni, amelyet egy természetbeni vagy pénzbeli (kiadásként jelentkező) tőketranszfer ellentételez. Ezzel párhuzamosan pedig annak a szektornak a számláin, amelybe a kárpótoltak tartoznak, a kárpótlás összegét a pénzügyi eszközök növekedéseként kell számba venni, amelyet egy természetbeni vagy pénzbeli (bevételeként jelentkező) tőketranszfer ellentételez. A tőketranszfer negatív hatással van a kormányzati szektor nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére, valamint a nettó vagyonára.

c. Privatizáció kárpótlási jegyek kibocsátásával

A kárpótlási jegyeket többnyire a háztartások használják fel arra, hogy beváltásukkal pénzügyi vagy nem pénzügyi eszközöket szerezzenek. A kárpótlási jegyek olyan kormányzati kötelezettségvállalásnak tekinthetők, melyeket tulajdonosaik a kormányzat pénzügyi vagy nem pénzügyi eszközeire válthatnak be. A kárpótlási jegyek általában pénzügyi vagy nem pénzügyi eszközök feltételekhez kötött megszerezhetőségét jelentik. Így amennyiben feltételes *nem pénzügyi eszközöknek* tekintendők, akkor nem kerülnek elszámolásra a rendszerben.

A rendszerben a feltételes eszközök csak bizonyos feltételek érvényesülése esetén tekinthetők pénzügyi eszközöknek (ESA95, §5.05):

- Ha forgalomképesek: létrejön egy piac, ahol forgalomba hozhatók vagy ellentételezhetők;
- Ha vannak információk a kárpótlási jegyekről: a lebonyolított tranzakciókról és a piaci árakról;
- Ha a piacon elegendő mennyiségű tranzakció megy végbe ahhoz, hogy teljes piaci értékét meg lehessen határozni.

Ha a kárpótlási jegyeket pénzügyi eszközöknek tekintjük, akkor ezek a pénzügyi derivatívák (F.34) speciális fajtái.

Az alábbi két esetet különböztethetjük meg attól függően, hogy a kárpótlási jegyek pénzügyi eszközöknek tekinthetők-e vagy sem:

i. A kárpótlási jegyek a kibocsátáskor pénzügyi eszközöknek tekintendők

Ebben az esetben a kárpótlási jegyeket kibocsátásuk időpontjában el kell számolni a nemzeti számlák rendszerében.

Kárpótlási jegyek pénzügyi eszközökre váltása

A kárpótlási jegyek átadását pénzügyi tranzakcióként (a pénzügyi derivatívákban F.34) kell elszámolni, amelyet egy, a kormányzattól kapott természetbeni tőketranszfer ellentételez. Ez negatív hatással van a kormányzat nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére, valamint nettó vagyonára.

A kárpótlási jegyek piaca a kárpótlási jegyek piaci forgalmazhatóságának, ellentételezhetőségének mértékétől függően alakul ki, és ez a piac határozza meg a kárpótlási jegyek értékét. A kárpótlási jegyekkel kapcsolatos műveleteket az érintett szektorok közötti *pénzügyi tranzakcióként* kell elszámolni. A kárpótlási jegyek értékének adott időszakon belüli ingadozásait készlettartási nyereségként vagy veszteségként kell elszámolni az érintett szektoroknál az *eszközszámlák egyéb változásai* (átértékelési számla) számláján.

A kárpótlási jegyek közösségi tulajdonú vállalatok részvényeire történő beváltását teljes egészében a kormányzat pénzügyi számlájában kell elszámolni. Ez nincs hatással a kormányzat nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére.

Kárpótlási jegyek nem pénzügyi eszközökre váltása

A kárpótlási jegyeket a nem pénzügyi vállalatok által értékesített termékekre váltják be. A nem pénzügyi vállalatok ezáltal egy kormányzattal szembeni követelést szereznek, amelyet arra használnak fel, hogy a kormányzat tulajdonában lévő és általa eladásra felkínált részvényekre vételi ajánlatot tegyenek.

A háztartási szektorban a kárpótlási jegyek termékekre való beváltását végső fogyasztási kiadásként (P.3) kell elszámolni, amelyet az eszköz oldalon a pénzügyi derivatívák (F.34) csökkenésével kell ellentételezni. A kormányzatnál a pénzügyi derivatívák (F.34) csökkenését kell elszámolni a forrás oldalon, s ezzel egyidejűleg a kormányzat közösségi tulajdonú vállalatban meglévő részvényeinek és egyéb tulajdonosi követeléseinek csökkenését (F.5) az eszköz oldalon. Az előbbiekből következik, hogy a tranzakció nincs hatással sem a kormányzat nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére, sem pedig a nettó vagyonára.

- ii. A kárpótlási jegyek csak feltételes (nem pénzügyi) eszközök, így kibocsátáskor nem kerülnek elszámolásra a rendszerben. Csak pénzügyi vagy nem pénzügyi eszközök megszerzésére használhatók fel.**

Ebben az esetben a kárpótlási jegyek nem kerülnek számbavételre kibocsátásuk időpontjában, hanem csak akkor, amikor azokat pénzügyi vagy nem pénzügyi eszközökre beváltják.

Kárpótlási jegyek pénzügyi eszközökre váltása

A kárpótlási jegyeknek a közösségi tulajdonban lévő vállalatok részvényeire történő beváltását pénzügyi tranzakcióként kell elszámolni a részvények és egyéb tulajdonosi követelések (F.5) számlán, amelyet egy, a kormányzattól kapott természetbeni tőketranszfer (D.9) ellentételez. Ez a háztartásoknál az eszköz oldalon a részvények és egyéb tulajdonosi követelések növekedéséhez, míg a kormányzatnál az eszköz oldalon a részvények, és egyéb tulajdonosi követelések csökkenéséhez vezet. A beváltás negatív hatással van a kormányzat nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére, valamint nettó vagyonára.

Kárpótlási jegyek nem pénzügyi eszközökre váltása

A kárpótlási jegyek nem pénzügyi eszközökre történő beváltását negatív felhalmozásként (P.511) kell elszámolni, amit egy kormányzattól kapott természetbeni tőketranszfer (D.9) ellentételez. Ennek nincs hatása sem a kormányzat nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére, sem a nettó vagyonára.

A kárpótlási jegyek hatása a kormányzat adósságára

Növekszik a kormányzati kötelezettségek állománya azzal, hogy az ESA95 keretrendszerében a kárpótlási jegyeket számba vesszük a kormányzat vagyonmérlegében, abban az időpontban (kibocsátási időpont), amikor azok pénzügyi kötelezettségekké válnak.

A túlzott hiány eljárás keretében a kárpótlási jegyek nem befolyásolják a kormányzati szektor adósságának számítását, amennyiben feltételezzük, hogy a kárpótlási jegyek kielégítik azokat a kritériumokat, amelyek szerint elszámolásukkor pénzügyi derivatíváknak (F.34) tekinthetők (lásd az V. részt).

3. Az eljárás magyarázata

a) Természetbeni kárpótlás

Különbözőképpen kell értelmezni a következő két esetet:

1. Ha a visszaadott eszköz nem változott: ez a vagyon egyoldalú kárpótlása egy olyan nem-pénzügyi eszköz visszaadásával, amelyet a kormány a múltban térítés nélkül vett birtokba /.../. Az ilyen egyoldalú lefoglalás meg nem térített része nem tartozik a tőketranszferek közé (ESA95, §6.24), de el kell számolni a nem pénzügyi eszközök egyéb volumenváltozásai (K.8) számlán. A lefoglalást és a kárpótlást szimmetrikusan kell kezelni.
2. Ha a visszaadott eszköz megváltozott: a kárpótlást a vagyon önkéntes, kölcsönös megállapodáson alapuló átadásának kell tekinteni (nem pedig az eszközök egyéb volumenváltozásának). Az ellentételező gazdasági művelet tőketranszfernek számít (Egyéb tőketranszferek, D.99: ESA95, §4.164). Ez a tőketranszferek meghatározásából következik. (ESA95, §4.146: A természetbeni tőketranszfer a /készleteken és készpénzen kívüli/ eszköz tulajdonjogának átruházásából, vagy a kötelezettség hitelező által történő törléséből áll anélkül, hogy ezért cserébe bármilyen ellentételezés történne.) Úgy is értelmezhető, hogy a transzfer bizonyos kormányzati finanszírozást is megkövetel.

b) Pénzbeli kártérítéssel történő kárpótlás

A kárpótlás általában sok évvel (gyakran 40–50 évvel) a kisajátítás után történik. A természetbeni kárpótlással ellentétben (amikor az eszköz nem változott), a pénzbeli kártérítéssel történő kárpótlás szükségessé teszi a kormányzati finanszírozást. Az ellentétel egy tőketranszfer, mint minden kölcsönös megállapodáson alapuló transzfer esetében (Egyéb tőketranszferek, D.99: ESA95, §4.164).

c) A kárpótlási jegyek beváltása:

Ha a kárpótlási jegyeket pénzügyi eszközöknek tekintjük, akkor részvényekre vagy egyéb tulajdonosi követelésekre (AF.5) történő beváltása a pénzügyi tranzakció. A pénzügyi tranzakciókra (ESA95, §5.02, 5.15), illetve a pénzügyi számlákra vonatkozó szabályok szerint (ESA95, §8.50): ha a kormányzat egyik pénzügyi eszközét közvetlenül egy másik pénzügyi eszközre cseréli, akkor az a kormányzat vagyonmérlegében nem jelent se vagyonváltozást, se jövedelemáramlást. A kárpótlási jegyek nem pénzügyi eszközökre történő beváltásának elszámolásakor alkalmazandó szabályok a nem pénzügyi eszközök eladása és a tőkeszámla definíciójából erednek (ESA95, §8.46).

4. Elszámolási példák

a. Természetbeni kárpótlás

- i. **A visszaadásra kerülő nem pénzügyi eszköz nagyjából megegyezik a múltban államosított vagy lefoglalt eszközzel.**

A következő példákban azt feltételezzük, hogy a kormányzat a háztartási szektornak 100 egység értékben ad vissza nem pénzügyi eszközöket (földet).

Kormányzat				Háztartások			
Nyitó vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AN.21	100						
Az eszközök számla volumenváltozásai							
ΔE		ΔF		ΔF		ΔF	
K.8 (AN.21)	-100			K.8 (AN.21)	+100		
		B.10.2	-100			B.10.2	+100
Záró vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AN.21	0			AN.21	100		
		Δ B.90	-100			Δ B.90	+100

- ii. **A visszaadásra kerülő nem pénzügyi eszköz (megjelenésében és értékében) különbözik a múltban államosított vagy lefoglalt eszköztől.**

A következő példában azt feltételezzük, hogy a kormányzat a háztartási szektornak 100 egység értékben ad vissza lakást.

Kormányzat				Háztartások			
Nyitó vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AN.111	100						
Tőkeszámla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
P.511	-100	D.9	-100	P.511	+100	D.9	+100
B.9	0	B.10.1	-100	B.9	0	B.10.1	+100
Záró vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AN.111	0			AN.111	100		
		Δ B.90	-100			Δ B.90	+100

b. Pénzbeli kártérítéssel történő kárpótlás

A következő példában azt feltételezzük, hogy a kormányzat 100 egység értékű részvénnyel kárpótolja a föld vagy a lakások korábbi tulajdonosait (háztartások).

Kormányzat			Háztartások		
Nyitó vagyonmérleg					
E		F	E		F
AF.5	100				
Tőkeszámla					
ΔE		ΔF	ΔE		ΔF
	D.9	-100		D.9	+100
B.9	-100	B.10.1	B.9	+100	B.10.1
		-100			+100
Pénzügyi számla					
ΔE		ΔF	ΔE		ΔF
F.5	-100		F.5	+100	
	B.9	-100		B.9	+100
Záró vagyonmérleg					
E		F	E		F
AF.5	0		AF.5	100	
	Δ B.90	-100		Δ B.90	+100

c. Privatizáció kárpótlási jegyek kibocsátásával

A következő példákban azt feltételezzük, hogy egy (a kormányzati szektorba tartozó) privatizációs ügynökség a háztartási szektorban ingyenesen szétosztandó kárpótlási jegyeket bocsát ki. A háztartások ezeket egy meghatározott időszak alatt arra használhatják, hogy a közcélú vállalatok kormányzat tulajdonában levő részvényeit vagy egyéb tulajdonosi követeléseit és/vagy nem pénzügyi eszközeit (pl. állóeszközöket, AN.11) ezekkel megszerezzék.

i. **A kárpótlási jegyek kibocsátáskor pénzügyi eszközöknek tekinthetők**

Kormányzat			Háztartások		
Nyitó vagyonmérleg					
E	F		E	F	
	AF.34	0	AF.34	0	
Tőkeszámla					
ΔE	ΔF		ΔE	ΔF	
	D.9	-100		D.9	+100
B.9	-100	B.10.1	B.9	+100	B.10.1
		-100			+100
Pénzügyi számla					
ΔE	ΔF		ΔE	ΔF	
	F.34	+100	F.34	+100	
	B.9	-100		B.9	+100
Záró vagyonmérleg					
E	F		E	F	
	AF.34	100	AF.34	100	
	Δ B.90	-100		Δ B.90	+100

Kárpótlási jegyek pénzügyi eszközökre váltása

Kormányzat				Háztartások			
Nyitó vagyonszerzés							
E		F		E		F	
AF.5	100	AF.34	100	AF.34	100		
Pénzügyi számla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
F.5	-100	F.34	-100	F.34	-100		
		B.9	0	F.5	+100	B.9	0
Záró vagyonszerzés							
E		F		E		F	
		AF.34	0	AF.5	100		
		$\Delta B.90$	0			$\Delta B.90$	0

- ii. A kárpótlási jegyek csak feltételes (nem pénzügyi) eszközök, így kibocsátáskor nem kerülnek elszámolásra a rendszerben. Csak pénzügyi vagy nem pénzügyi eszközök vásárlására használhatók fel.

Kárpótlási jegyek pénzügyi eszközökre váltása

Kormányzat			Háztartások		
Nyitó vagyommérleg					
E		F	E		F
AF.5	100				
Tőkeszámla					
ΔE		ΔF	ΔE		ΔF
	D.9	-100		D.9	+100
B.9	-100	B.10.1	B.9	+100	B.10.1
		-100			+100
Pénzügyi számla					
ΔE		ΔF	ΔE		ΔF
F.5	-100		F.5	+100	
	B.9	-100		B.9	+100
Záró vagyommérleg					
E		F	E		F
AF.5	0		AF.5	100	
	Δ B.90	-100		Δ B.90	+100

Kárpótlási jegyek nem pénzügyi eszközökre váltása

Kormányzat				Háztartások			
Nyitó vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AN.11	100						
Tőkeszámla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
P.511	-100	D.9	-100	P.511	+100	D.9	+100
B.9	0	B.10.1	-100	B.9	0	B.10.1	+100
Záró vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AN.111	0			AN.11	100		
		Δ B.90	-100			Δ B.90	+100

5. Kulcsszavak és hivatkozások

Privatizáció	ESA95, §5.16
Részvények és egyéb tulajdonosi követelés	ESA95, §5.86
Feltételes eszközök	ESA95, §§5.05, 7.22
Nem pénzügyi termelt eszközök	ESA95, §7.14
Nem pénzügyi nem termelt eszközök	ESA95, §7.16
Pénzügyi tranzakció	ESA95, §§5.01, 5.02, 5.15
Pénzügyi számla	ESA95, §8.50
Tőkeszámla	ESA95, §8.46
Eszközök egyéb volumenváltozása számla	ESA95, §8.53 ESA708

II.3. TŐKEINJEKCIÓK

II.3.1. A közösségi tulajdonú vállalatoknak adott tőkeinjekciók

1. Háttér

A vizsgálandó eset

A médiában az elemzők rendszerint akkor közlik, hogy a kormányzat „tőkeinjekciót” adott egy közösségi tulajdonú vállalatnak, ha valamilyen pénzügyi támogatásra került sor.

A „tőkeinjekció”-ra mint fogalomra nem ad meghatározást sem az SNA93, sem az ESA95. A médiában ez a fogalom lefedheti mindazokat a közcélú vállalat részére teljesített kormányzati kifizetéseket, amelyeket a nemzeti számlák rendszere jellemzőik alapján vagy tőketranszfernek, vagy pénzügyi tranzakciónak tekint. Tartalmazhat például olyan tranzakciókat, amelyeket a hivatalos kormányzati elszámolás beruházási támogatásnak, tőkejuttatásnak, az ingázók támogatásának, hitelnek, tőkeemelésnek, részvény(tőke) megszerzésének, vagy közösségi osztaléktőkének nevez.

A tőkeinjekciókat általában pénzben nyújtják, de természetben is adható. Az utóbbi egy külön alfejezet tárgyát képezi („Természetbeni tőkeinjekciók” – II.3.2).

Kérdés felvetés

A kormányzattól kapott (rendszerint „tőkeinjekciónak” nevezett) kifizetést hogyan kell elszámolni a nemzeti számlarendszerben:

- mint pénzügyi tranzakciót: a legszokványosabb példa erre a kormányzat részesedésének növekedése, feltételezve, hogy ez a kifizetés automatikusan (ugyanolyan értékű) hatást gyakorol a kormányzat eszközeire.
- mint nem pénzügyi tranzakciót: a kifizetés lehet egy tőketranszfer, feltételezve, hogy ez viszonzatlan kifizetés, amelynek nincs (ugyanolyan összegű) automatikus hatása a kormányzat részesedéseire.

2. A nemzeti számlákban történő kezelés

Az elv a következő:

- amikor a közérdekű célokért⁹ fellépő kormányzat anélkül juttat pénzügyi összegeket egy vállalatnak, hogy viszonzásul pénzügyi eszközöket kapna és tulajdonosi jövedelmet várna, akkor a tőkeinjekciót tőketranszferként kell elszámolni;
- amikor a részvényesként fellépő kormányzat úgy ad pénzeszközöket, hogy viszonzásul pénzügyi eszközöket kap és osztalékot vár, a tőkeinjekciót a részvényekkel és

⁹ A kormányzat gyakran nem azért kezel pénzeszközöket, hogy nyereséges eszközöket szerezzen (mint a magán-részvényesek), hanem azért, hogy olyan társadalompolitikai vagy közösségi célokat kövessen, amelyeket a magántőke esetleg nem vállal. Az ilyen fellépés *közcélú* eszközes kezelésnek számít.

egyéb tulajdonosi követelésekkel kapcsolatos pénzügyi tranzakcióként kell elszámolni.

1. Pénzügyi tranzakciók

- **Az általános elv**

Egy tőkeinjekciót csak akkor lehet pénzügyi műveletként elszámolni, ha a kormányzat a kifizetésért cserébe a kifizetéssel egyenértékű pénzügyi eszközt kap. Ez a pénzügyi tranzakciók¹⁰ alapvető jellemzője.

- **A legfontosabb eset: a saját tőkével kapcsolatos tranzakció (F.5)**

Először azt az esetet kell megvizsgálni, amikor a két egység között gazdasági *művelet* játszódik le, nem pedig azt az esetet, amikor az eszközök és kötelezettségek szerkezeti változása/az egységek átszólása következik be, amelyeket általában *egyéb változásokként* kell elszámolni az eszközök egyéb volumenváltozásai számlában (ESA95, §6.30).

A saját tőkével kapcsolatos tranzakció ebben az összefüggésben a „pénzeszközöknek a vállalat számára történő rendelkezésére bocsátása”-t jelenti. (ESA95, §4.53). Ez a pénzügyi összeg a jegyzett tőkét növeli. Ezt a nemzeti számlákban a részvények és egyéb tulajdonosi követelésekkel (F.5) kapcsolatos pénzügyi tranzakcióként kell elszámolni. Az ESA95 4.53 és 5.86 szakaszaival összhangban ez a tranzakció módosítja (növeli) a vállalati részvényesek tulajdonosi jogait, és feljogosítja a részvényeseket arra, hogy osztalékot kapjanak (még akkor is, ha ez a tulajdonosi jövedelem nem egy állandó vagy előre meghatározott összeg).

Így egy részvénytőkeinjekciót elszámolt tőkeinjekciónak három jellegzetessége van:

- Annak a vállalatnak, melynek rendelkezésére bocsátották a pénzügyi eszközöket, magas szabadságfoka van a pénzügyi eszközök felhasználási módját illetően
- A részvényesek osztalékra jogosultak
- Abban az esetben, ha vállalat gazdálkodási formája részvénytársaság, akkor új részvények kerülnek kibocsátásra (a rendelkezésre bocsátott pénzügyi eszközökkel egyenértékű összegben).

Itt azt kell különösen hangsúlyozni, hogy a kormányzat részvényesként lép fel azzal, hogy jegyzett tőkét juttat a vállalatnak, rendszerint azzal a várakozással, hogy viszonzásul magasabb osztalékot kap. A részvényeseknek ténylegesen kifizetett osztalék fontos kritériuma lehet annak, hogy a tőkeinjekciót tőkeemelésként kezelhesünk.

- **Egyéb lehetséges esetek: hitel (F.4) vagy kötvény vásárlása (F.3)**

¹⁰ A tőkeinjekció után esetlegesen elszámolható, részvényeken, illetve egyéb tulajdonosi követeléseken keletkező (eszköz) tartási nyereségek, nem tekintendők „viszonzásul kapott pénzeszközöknek” (hanem egyéb változásnak). A viszonzásul kapott pénzeszközök fajtái (F.3, F.4, F.5) a következő bekezdésben kerülnek felsorolásra.

- Hitelek: minden olyan kifizetést az F.4-ben kell gazdasági műveletként elszámolni, amely megfelel a hitel ESA95 (§5.69 és 70) szerinti meghatározásának, beleértve a kormánynak történő, szerződéses feltételeken alapuló visszafizetést (visszafizetés időpontja, fizetendő kamat) is.
- Kötvények vásárlása: ha a kormányzat a vállalat által kibocsátott kötvények megvásárlása révén ad át pénzügyi eszközöket, akkor ezt a részvényeken kívüli értékpapírokkal (F.3) kapcsolatos műveletként kell elszámolni.

Következtetés: a (nemzeti) számlák fogalmai szerint a pénzügyi műveletek nincsenek hatással sem a kormányzat nettó hitelfelvételére/nettó hitelnyújtására, sem pedig a (kormányzat) vagyonmérleg(é)ben szereplő nettó vagyon(á)ra.

2. Nem pénzügyi tranzakciók

Ha a közösségi tulajdonú vállalatoknak adott tőkeinjekciók köréből kizárjuk a támogatásokat (D.3, lásd ESA95, §4.30 és utána) és az egyéb folyó transzfereket (D.75, lásd, különösen ESA95, §4.139b), akkor a megmaradt, figyelembe vehető gazdasági műveletek mindegyikét tőketranszfernek tekintjük.

A természetbeni tőkeinjekciók (állóeszközök átadása) esetével a következő módszertani alpont (II.3.2) foglalkozik, ezért most csak a pénzbeli tőketranszferekkel foglalkozunk.

• **Általános elv**

Egy tőkeinjekciót nem pénzügyi műveletként kell kezelni, ha a pénzügyi eszközök átadása viszonzatlan tranzakció. Az ilyen kifizetést tőketranszferként kell elszámolni (D.9). A kormányzat nem kap cserébe ugyanilyen értékű pénzügyi eszközt. A kormányzat részesedésére gyakorolt lehetséges hatása közvetett, bizonytalan és különböző mértékű.

A tőketranszfererek fontos jellemzője, hogy tipikusan kormányzati tranzakciók. A kormányzat ilyen jellegű tevékenységekor (osztalék formájában) nem vár semmit viszonzásul (az ilyen transzferhez jutó vállalat legtöbbször nem fizet osztalékot), csak a vállalat vagyonának gyarapodására és bizonyos társadalmi igények (köz célú létesítmények, foglalkoztatottság stb.) kielégítésére számít.

Az ESA95 két ilyen jellegű tranzakciót határoz meg egyértelműen:

a. Beruházási támogatások (D.92)

Beruházási támogatásként kell elszámolni az olyan viszonzatlan kifizetést, amelyet a vállalat azzal a feltétellel kap, hogy a pénzt tárgyi eszköz beszerzésére fordítja, (ESA95, §4.146, 4.152 és utána)¹¹.

¹¹ Egy kvázi-vállalat esetében az ilyen kifizetést részvényekkel és egyéb tulajdonosi követelésekkel (ESA95, §4.61) kapcsolatos tranzakcióként kell elszámolni, mivel egy kvázi-vállalat vagyona megállapodás szerint nullával egyenlő (7.03). Más a helyzet akkor, ha szándékos kormánypolitikai megfontolásból rendszeres kifizetések történnek állandó működési hiány fedezésére: ezeket támogatásként kell elszámolni (§4.61).

b. Egyéb tőketranszferek (D.99)

Egy vállalatnak vagy kvázi-vállalatnak „a több év alatt felhalmozott veszteségei, illetve a vállalat önhibáján kívüli okokból bekövetkező rendkívüli veszteségei fedezésére” juttatott viszonzatlan kifizetést egyéb tőketranszferként (D.99) kell elszámolni (ESA95, §4.165b).

Ugyanide tartozik a 4.165 a.) szakaszban megfogalmazott eset, amikor a kormányzati kifizetés „a háborús események, egyéb politikai események vagy természeti csapások következtében megsemmisült vagy megrongálódott tárgyi eszközök” pótlására történik.

Következtetés: a transzfernek mindkét esetben hatása van a kormányzat nettó hitelfelvételére/nettó hitelnyújtására, valamint a vagyonmérlegben szereplő nettó vagyontra.

3. Az alkalmazás néhány kritériuma

• **Egyértelmű esetek**

a. Beruházási támogatás: D.92

Az olyan tőkeinjekciót, amelynek az a feltétele, hogy a közösségi tulajdonú vállalat a pénzeszközöket állóeszköz-felhalmozásra fordítsa, tőketranszferként – ebben az esetben beruházási támogatásként (D.92) – kell elszámolni.

b. Múltbeli veszteségek: D.99

A felhalmozódott veszteségek fedezésére nyújtott tőkeinjekciót tőketranszferként kell elszámolni (D.99).

c. Tőzsdén jegyzett részvények vásárlása : F.5

Egy olyan tőkeinjekciót, amelynek eredményeként a kormányzat azonos értékű, tőzsdén jegyzett részvényeket szerez, részvényekkel és egyéb tulajdonosi követelésekkel (F.5) kapcsolatos tranzakcióként kell elszámolni.

d. Hitelek és kötvények: F.3 és F.4

- Hitelek: azt a tőkeinjekciót, amely a hitelfelvevő kötelezettségeit (hitelösszeg visszafizetési időpontját, fizetendő kamatot) részletező szerződés szerint hitelnek minősül, az F.4-gyel kapcsolatos műveletként kell elszámolni.

Bizonyos összefüggésekben (pénzügyi hatálytalanítás, üzleti szanálás, exportbiztosítás...) a kormányzat által nyújtott „hitelek” jellemzőit (azaz a szerződéses kötelezettségeket) alaposan meg kell vizsgálni annak ellenőrzésére, hogy az F.4-be történő besorolás helyes volt-e.

- Kötvények: részvényeken kívüli értékpapírokkal (F.3) kapcsolatos műveletként kell elszámolni a kormányzat pénzeszköz átadását, ha az a vállalat által kibocsá-

tott kötvények vásárlását jelenti. A kötvényvásárlást szintén okirattal kell alátámasztani.

e. Privatizáció: F.5

Azt a privatizációs folyamat keretében rövid távra (kevesebb mint egy évre) adott tőkeinjekciót, amelytől a kormányzat elvárja, hogy a pénzt visszakapja, az F.5-ben kell elszámolni (az ESA95, §5.16 magyarázatával összhangban)¹².

- **Nehéz területek**

a. Várható jövőbeli veszteségek/ismétlődő veszteségek: D.9

Az olyan tőkeinjekciót amelyet azért adtak egy vállalatnak, hogy a vállalat várható jövőbeli, illetve ismétlődő veszteségeit fedezzék, esetleg úgy, hogy a vállalat csökkenteni tudja pénzkölcsönzési költségeit is tőketranszferként (D.9) kell elszámolni, még akkor is, ha ez részvények (vagy ezekkel egyenértékű követelések) kibocsátásával jár együtt. Ezzel összefüggésben biztosra vehető, hogy a vállalat tevékenységének speciális viszonyai miatt hosszú ideig nem lesz nyereséges. Részvények kibocsátása esetén feltételezhetjük, hogy ezeknek nincs értékük.

b. Egy várhatóan nyereséges befektetés: F.5

Az F.5-ben kell elszámolni azt a tőkeinjekciót, amelyet a kormányzat jövőbeli osztalék bevételeinek növelése céljából adnak egy közösségi tulajdonú vállalatnak. Ez akkor lehetséges, ha a vállalat szabadon használhatja fel pénzeszközeit nyeresége maximalizálása érdekében. Ugyanakkor a kormányzat ettől a befektetéstől hasonló megtérülést vár, mint amelyet a piacon jegyzett részvények vásárlásából szerezhetne.

c. Partneri kapcsolat egy magánszektorbeli partnerrel: F.5

Ha a kormányzat egy magántulajdonos partnerrel közösen tőkeinjekciót ad egy egységnek úgy, hogy a tulajdonosi jogok – beleértve a tulajdonosi jövedelemhez való jogot is – a tőkeinjekció értékének arányában változnak meg, ezt jelenti, hogy a befektetéstől nyereségességet várnak el, ezért el lehet számolni F.5-ben.

Ahol ez az arányosság nem áll fenn (tehát a tulajdonosi jogok nem változnak ugyanolyan mértékben), az azt jelezheti, hogy a kormányzat közcélokat szolgálva viszonzatlan transzfert ad, és ezt – vagy legalábbis a kifizetés egy részét – tőketranszferként kell elszámolni.

¹² Ezt az esetet, valamint a „nehéz területek”-nél ismertetett eseteket az általános szabály alóli kivételeknek kell tekinteni. Az általános szabály szerint a nemzeti számlákban a részvények és egyéb tulajdonosi követelések (F.5) növekedésének elszámolását általában az új részvények tényleges kibocsátásához kell kapcsolni.

d. Egy testület kezeli a pénzügyi eszközöket a kormányzat nevében: F.5

Adott egy olyan közösségi tulajdonú holding vagy pénzügyi vállalat, amely a kormányzat nevében nyereségesen kezeli az eszközöket. Az adott holdingnak vagy pénzügyi vállalatnak nyújtott kormányzati tőkeinjekciót el lehet számolni az F.5-ben, ha a tőkeinjekció célja további pénzügyi eszközök megszerzése. Ezt azzal lehet magyarázni, hogy az eszközök kezelése a kormányzati megtérülés maximalizálása érdekében történik, és így magasabb osztalékok várhatók.

- **Két további kritérium:**

- A kifizetések ismétlődése arra utalhat, hogy viszonzatlan átutalásokkal állunk szemben;
- A tőkeinjekció statisztikai kezelésénél figyelembe kell venni az Európai Bizottság kifizetések minősítéséről készített listáját, s ezen belül a „kormányzati támogatások” kategóriáját.

3. Az eljárás magyarázata

Egy közösségi tulajdonú vállalat pénzügyi eszközeit háromféle módon növelheti egy adott időpontban:

1. Adomány elfogadása: a nemzeti számlák szempontjából ez tőketranszfer. Hatással van a nettó hitelfelvételre/nettó hitelnyújtásra, valamint a vagyonomlégleben szereplő nettó vagyon változására (és ezért a vállalat saját tőkéjének változására).
2. Jegyzett tőke emelése részvénykibocsátással: ez egy részvényekkel és egyéb tulajdonosi követelésekkel kapcsolatos pénzügyi művelet. Nem történik változás a nettó hitelfelvételben/nettó hitelnyújtásban, és nincs változás a nettó vagyonban sem (de a jegyzett tőkének köszönhetően változás történik a saját tőkében).
3. Hitel felvétele: Ez pénzügyi tranzakció. Nem történik változás a nettó hitelfelvételben/nettó hitelnyújtásban, és nincs változás a nettó vagyonban sem (sem a saját tőkében).

- **Saját tőke és részvénytőke**

a. Saját tőke:

A vállalatok azért növelik jegyzett (részvény) tőkéjüket, hogy saját tőkéjük növelésével pénzügyi helyzetüket erősítsék a piacon. Mivel ez részvény kibocsátásokkal történik, a jegyzett tőke része a saját tőkének.

Az ESA95 (§7.05) a következőképpen határozza meg a saját tőkét: „A saját tőke a nettó vagyon (B.90), valamint a (kibocsátott) részvények és egyéb tulajdonosi követelések (AF.5) összege.”

A jegyzett tőke emelésének, illetve a saját tőke növelésének azonnali eredményeként a vállalatnak jobb lehetősége van arra, hogy finanszírozza beruházását és visszafizesse adósságát (mivel pénzeszközöket kapott), szükség esetén bizonyos pénzeszközöket vehessen kölcsön (a hitelezőket megnyugtatja a vállalat fizetőképessége), és végül, hogy nyereséget hozzon létre és osszon fel.

b. Jegyzett tőke:

Ezt a fogalmat nem értelmezi sem az SNA93, sem az ESA95. Tekinthesz úgy, mint részvények kibocsátása révén a vállalat vagyonmérlegében létrejött pénzügyi „kötelezettséget” (Részvények és egyéb tulajdonosi követelések AF.5), amelyet – mint minden eszközt és kötelezettséget a nemzeti számlákban – piaci áron kell elszámolni (ESA95, §7.01, 7.25 és 7.52).

A fogalommal az ESA95 közvetett módon foglalkozik az „osztalékok”, valamint a „részvények és egyéb tulajdonosi követelések” meghatározása révén.

- **§4.53: osztalékok (D.421)**

„Az osztalékok (D.421) a részvények (AF.5) tulajdonosainak tulajdonosi jövedelmei, amelyekre a tulajdonosok azért váltak jogosulttá, mert pénzeszközöket bocsátottak a vállalat rendelkezésére. *A részvénykibocsátáson keresztül megvalósuló jegyzett tőke emelés egy alternatívája a forrás növelésnek.* A hitelforrásokkal ellentétben azonban a jegyzett tőke nem hoz létre monetáris szempontból előre rögzített kötelezettséget, és nem jogosítja fel állandó vagy előre meghatározott jövedelemre a vállalat részvényeinek tulajdonosait”.

- **§5.86: részvények és egyéb tulajdonosi követelések (F.5)**

„A részvények és egyéb tulajdonosi követelések kategóriája (F.5) a részvényekkel és az egyéb tulajdonosi követelésekkel kapcsolatos összes tranzakciót (AF.5) magában foglalja, tehát mindazon *pénzügyi eszközöket, amelyek tulajdonosi jogokat testesítenek meg vállalatokban és kvázi-vállalatokban.* Ezek a pénzügyi eszközök általában jogot biztosítanak tulajdonosaiknak arra, hogy a vállalatok, illetve a kvázi-vállalatok nyereségéből részesedjenek, továbbá felszámolás esetén részt kapjanak azok nettó vagyonából”.

A becslés/értékelés néhány problémája: a részvényekkel és egyéb tulajdonosi követelésekkel kapcsolatos tranzakcióknak – például egy tőkeinjekciónak, mely egy vállalat számára tőkeemelést biztosít – szilárd jogi alapjuk van, mivel ezek a pénzügyi eszközök a vállalatra szóló tulajdonosi jogokat testesítik meg (ahogy ezt a §.5.86 is megállapítja).

Így amikor a nemzeti számlákban megbecsüljük egy magántulajdonú vállalat jegyzett tőkéjének értékét, akkor azt a vállalat vagyonmérlegének forrás oldalán kell elszámolnunk a vállalatra szóló részvényeknek és egyéb tulajdonosi követeléseknek az összegként. Korrekciót kell végrehajtanunk, a részvényeket piaci árra kell hoznunk abban az esetben, ha ezeket – ahogy általában szokás – eredeti beszerzési (vagy könyv szerinti) értéken számolták el a vállalat könyveiben.

Eltérő lehet azoknak a közösségi tulajdonú vállalatoknak az esete, amelyek saját tőkéje nem részvényekből áll, illetve olyan részvények alkotják, amelyek a piacon nem forgalomképesek. Saját tőkéjük nemzeti számlákban történő becslésekor gyakran a részvények mellett még bizonyos tartalékot is figyelembe kell venni (ESA95, §7.54). Ezek összege gyakorlatilag a saját tőke, amely megegyezik a jegyzett tőkével, külö-

nösen akkor, ha ennek a közösségi tulajdonú vállalatnak a nettó vagyona megközelítőleg nulla.

- **Tőketranszferek (D.9)**

- a. Meghatározások:

A tőketranszfer fogalmát az SNA93 (10. fejezet) és az ESA95 (elsősorban a 4. fejezet) egyértelműen definiálja. A tőketranszfereknek három fő jellemzőjük van:

- két egység közötti, kölcsönös megállapodáson alapuló *művelet* (nem az eszközök egyéb változása).
- nincs *viszonzásul kapott ellentétel* (nincs közvetlen ellentétel a transzferért cserébe).

A fenti két tulajdonság minden transzferre (folyó és tőketranszferre) egyaránt jellemző. Ezen kívül minden transzfer vagy pénzben, vagy természetben kerülhet átadásra (SNA93, §10.131).

- maga után vonja az eszközök (vagy kötelezettségek) tulajdonjogának két fél közötti arányos változását, illetve az eszközök megszerzését vagy átadását (SNA93, §10.132).

A tőketranszferek másodlagos jellemzője, hogy általában nagy összegűek és nem rendszeresek (§10.132). A tőketranszfereknek két típusát különböztethetjük meg (SNA93, §10.132 és ESA95, §4.146):

- *Pénzbeni tőketranszfer*: a pénzbeni transzferek esetében a címzett gyakran köteles a készpénzt a transzfer feltételeként megszabott eszköz megszerzésére fordítani (pl. beruházási támogatás), (ESA95, §4.146).
- *Természetbeni tőketranszfer*: az állóeszközök tulajdonjogának ellentételezés nélküli¹³ átruházása.

- b. Megjegyzés:

A tőketranszferek tipikusan kormányzati tranzakciók: a közösségi célokért fellépő kormányzat az egyetlen részvényes, amely ellentételezés nélkül biztosít transzfereket a vállalatoknak. Ha feltételezhető, hogy egy tőketranszfernek hatása van a részvény értékére (például a piac reakciója révén), az még nem ok arra, hogy a műveletet pénzügyi műveletnek tekintsük: olykor a hatás megléte vagy annak mértéke bizonytalan.

Ennek következtében – ellentétben a pénzügyi műveletekkel – a tőketranszferek annak az egyirányú eszköz / forrás változásnak az ellentételezései, amelyek a címzettet vagyonosabbá, ugyanakkor a másik felet szegényebbé teszik. Ez az egyik fél vagy-on-

¹³ Lásd a következő fejezetet : „Természetbeni tőkeinjekciók” (II.3.2)

mérlegében nettó vagyonnövekedésként, a másik fél vagyonszerzésében pedig nettó vagyonszerzésként jelenik meg.

4. Kulcsszavak és hivatkozások

Pénzügyi tranzakciók	ESA95, §§5.01, 5.02
Törzstőke	ESA95, §4.53
Saját pénzeszközök	ESA95, §7.05
Nettó vagyon	ESA95, §§7.001- 05
Részvények és egyéb tulajdonosi követelések	ESA95, §5.86
Osztalékok	ESA95, §4.53
Tőke-transzferek	ESA95, §§4,145 és utána

II.3.2. Természetbeni tőkeinjekciók

1. Háttér

Megtörténhet, hogy a kormányzat állóeszközöket (például épületeket) és / vagy nem-termelt nem pénzügyi eszközöket (például földet) juttat egy már meglévő, vagy ilyen céllal létrehozott közösségi tulajdonú vállalat számára. Ilyen esetben a tőkeinjekció nem a szokásos módon pénzügyi eszközök formájában valósul meg, hanem nem-pénzügyi eszközök átadásaként. A művelet célja, hogy lehetővé tegye a vállalat számára ezen eszközök felhasználását a termelési folyamatban általában azért, mert feltételezhető a vállalat a kormányzatnál alkalmasabb ennek a gazdasági tevékenységnek a végrehajtására.

Bizonyos esetekben a kormányzat elvárja, hogy tulajdonosi jövedelem (például osztalékok) formájában maga is haszonélvezője legyen ennek az eszközátadásnak.

Más esetekben a kormányzat ezt nem várja el, hanem megelégszik azzal, hogy a transzferből a nemzet egésze számára elegendő gazdasági és társadalmi előny származik, ami felmentést jelent számára az eszközzel kapcsolatos kormányzati veszteségekért.

Egyes országokban az ilyen eszköztranszferek a „köz célú koncessziók” formáját öltik, például amikor köz célú létesítményeket meghatározott időre szóló szerződés alapján magáncégek kezelnek.

Ennek következtében „a követendő szabályok”-at magánvállalatokra is alkalmazhatjuk.

2. A nemzeti számlákban történő kezelés

Két megoldás alkalmazható:

a. Nem pénzügyi eszköz közvetlen átadása, amely által nem keletkeznek egyéb jogok és kötelezettségek, és új egységek sem alakulnak.

Ez egy vállalatnak részére adott kormányzati juttatás, amelyet tranzakcióként kell elszámolni.

Ebben az összefüggésben a nem pénzügyi eszközök átadása egy állam által nyújtott természetbeni beruházási támogatás, amelyet a felhalmozás – P.5 (és / vagy K.2, ha földről is szó van) – csökkenése ellentételez.

Ez a művelet nincs hatással a nettó hitelfelvételre/nettó hitelnyújtásra, mivel a tőke-számla mindkét oldalán azonos érték kerül elszámolásra.

A vállalat nettó vagyonában a tőketranszfernek (beruházási támogatásnak) köszönhetően növekedés, ezzel párhuzamosan a kormányzat nettó vagyonában csökkenés következik be. A kormányzat vállalatban lévő részesedésének a nemzeti számlákban alkalmazott értékelési módszerétől függően esetleg feltételeznünk kell azt, hogy a kormányzatnak a közösségi tulajdonú vállalatban lévő részesedése felszívja a vállalat net-

tó vagyonnövekményét. Ha ez így van, akkor a vállalati szektor számláján megjelenő pozitív nettó vagyonváltozást (B.10.1) részesedéssé (F.5) történő átalakulását, az ártérítelési számlán eszköztartási nyereségén (K.11) keresztül számolhatjuk el.

- b. **A kormányzat azzal a várakozással ad át nem pénzügyi eszközt egy közösségi tulajdonú vállalatnak, hogy így magasabb gazdasági megtérülést szerezzen annál, mintha az eszközt közvetlenül maga hasznosítaná: és/vagy a transzfer része egy olyan eseménysorozatnak, amely bizonyos vonatkozásban (esetleg új kötelezettségek, jogok és követelések révén) megváltoztatja a kormányzat és a vállalat közötti kapcsolatot, illetve új egységeket hoz létre.**

Ezt a helyzetet úgy lehet tekinteni, mint egy nem pénzügyi eszköznek egy pénzügyi eszközre (a kormányzatnak a vállalatban lévő részvényeire) történő cseréjét. Itt nem kell gazdasági műveletet elszámolni. Ehelyett a vagyonmérlegben bekövetkezett változások indoklására "Az eszközök egyéb volumenváltozása" számlákat, ezen belül a K.12.1 „A szektorok szerinti osztályozásban és szerkezetben bekövetkezett változások” számlát kell használni.

Ebben az esetben, csakúgy, mint az előzőben, a transzfernek nincs hatása a nettó hitel-felvételre/nettó hitelnyújtásra. A nettó vagyonra sincs hatása, mivel az „eszközök egyéb volumenváltozásai” számla két oldalán megjelenő azonos értékek ellentételezik egymást.

3. Az eljárás magyarázata

a. Beruházási támogatásként való kezelés esetén

ESA95, §1.36: A rendszer minden gazdasági műveletet pénzben számol el. A nem-pénzügyi műveletek értékét tehát közvetve kell mérni, vagy egyéb becsléssel kell megállapítani.

ESA95, §4.145: A tőketranszferek abban különböznek a folyó transzferektől, hogy a gazdasági műveletet végzők legalább egyike egy vagy több (készleten, illetve készpénzen kívüli) eszközhöz jut /vagy mond le arról. A transzfereknek – akár készpénzben, akár természetben történnek–, azonos mértékű változást kell előidézniük a gazdasági műveletben résztvevők vagyonmérlegében szereplő pénzügyi vagy nem pénzügyi eszközökben.

ESA95, §4.146: „Egy természetbeni tőketranszfer a (készleteken és a készpénzen kívüli) eszköz tulajdonjogának átruházásából vagy a kötelezettség hitelező által történő törléséből áll anélkül, hogy ezért cserébe bármilyen ellentételezés történne.”

ESA95, §4.153: „Beruházási támogatások nyújthatók pénzben vagy természetben. A természetbeni transzferek a kormányzat által a rezidens vagy nem rezidens egységeknek átadott szállítóberendezéseket, gépeket vagy egyéb felszereléseket, valamint közvetlenül a rezidens vagy nem rezidens egységek rendelkezésére bocsátott épületeket vagy egyéb építményeket tartalmazzák.”

A fentiek azt mutatják, hogy egy állóeszköz térítés nélkül történő átadását az ESA95 természetbeni tőketranszferként veszi számba (másképpen úgy tekinthetjük – elszámolási hatását illetően –, mintha a tőketranszfer imputált pénzáramlás lenne, mely pénzügyi összeget később a vállalat arra használja fel, hogy megvásárolja az eszközt a kormányzattól).

b. Egyéb változások számlán történő kezelés esetén

Az eszközök és kötelezettségek nagy értékű eszközátadás útján történő szerkezetátalakítása fogalmilag eltérőnek tekinthető a gazdasági művelet fogalom szokásos értelmében vett tartalmától, és mindenképpen különbözik az eszköz egyszerű adományozásától.

SNA93, §12.58 és §12.59: „Amikor egy vállalat jogilag két vagy több szervezeti egységre bomlik, új eszközök és kötelezettségek (beleértve a részvényeket és egyéb tulajdonosi követeléseket) jelenhetnek meg az új szervezeti egységek között. Ezeknek a pénzügyi eszközöknek a megjelenését kell ebben a kategóriában elszámolni (A szektorok szerinti osztályozásban és szerkezetben bekövetkezett változások).”

ESA95, §6.30: A szektorok szerinti osztályozásban és szerkezetben bekövetkezett változások (K.12.1) alapján: ”A szervezeti egységek szerkezetében bekövetkezett változások bizonyos pénzügyi eszközök és kötelezettségek vállalati szerkezetátalakításból adódó megjelenését és eltűnését fedik le.”

Feltételezésünk szerint a K.12.1 a nem pénzügyi eszközökre is vonatkozhat. A „szerkezetben bekövetkezett változások” tartalmazhatják az egység vagyonmérlegének azokat a jelentős változásait is, amelyek egyéb változásokkal, pl. az egység tevékenységének változásával vannak összefüggésben.

Megjegyzés egy transzfer F.5-ben egyéb tulajdonosi követelésként való elszámolásához:

Nem helyes egy egyéb tulajdonosi követelésként kapott tőkeinjekciót a pénzügyi számlán elszámolni. Az F.513 (egyéb tulajdonosi követelések = nem részvényekkel alátámasztott egyéb tulajdonosi követelések) használata az ESA-ban korlátozott számú, jól körülhatárolt esetre korlátozódik. Az ilyen eljárás mesterségesen javítaná a kormányzat nettó hitelfelvételét/nettó hitelnyújtását (a P.5 vagy K.2 ellentételező tranzakció révén).

Ezen kívül, ha ez tisztán elszámolási szempontból nem is volna helytelen, nem lenne közgazdasági tartalma. Valójában amikor egy egységnek nettó hitelfelvétele van, ez azt jelenti, hogy finanszírozásra szorul, amely eszközei csökkentését vonhatja maga után, de ez általában nem oldható meg azonnal. Ebben a helyzetben egy egyéb tulajdonosi követelés megjelenése szinte automatikus. Ezt helyesebb az eszközök volumenváltozásai számlákon elszámolni.

4. Elszámolási példák

A következő példában azt feltételezzük, hogy a kormányzat egy 100 egység értékű épületet ad át egy közösségi tulajdonú vállalatnak. Az első esetben ez egy egyszerű térítésmentes átadás; nincsenek hozzá kapcsolható események, és a kormány sem vár el az eszköz átadásától tulajdonosi jövedelme növekedését. A második esetben az eszközátadás része egy szerkezetátalakításnak, amely bizonyos szolgáltatások nyújtására vonatkozik. A vállalat maga is részt vesz a szolgáltatások nyújtásában.

a. Egy tőketranszfer állóeszköz felhalmozással szemben történő elszámolása

A következő példában azt feltételezzük, hogy a tőketranszfer eredményeként először a közösségi tulajdonú vállalat nettó vagyonában következik be növekedés. Ezt követően azt feltételezhetjük, hogy a nettó vagyon növekményét az átértékelési számlán keresztül „felszívja” a kormányzat közösségi tulajdonú vállalatban levő részesedésének növekménye, amely ezzel egyenértékű; a második lépést itt nem ismertetjük. Ezen kívül a záró vagyonmérlegben csak a nettó vagyon változása jelenik meg.

Kormányzat				Közösségi tulajdonú vállalat			
Nyitó vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AN.11	100						
Tőkeszámla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
P.51	-100	D.92	-100	P.51	+100	D.92	+100
B.9	0	B.10.1	-100	B.9	0	B.10.1	+100
Záró vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AN.11	0			AN.11	100		
		$\Delta B.90$	-100			$\Delta B.90$	+100

b. Besorolási és szerkezeti változásként történő elszámolás

Kormányzat				Közösségi tulajdonú vállalat			
Nyitó vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AN.11	100						
Az eszközök egyéb volumenváltozásai számla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
AF.5 (K.12.1)+100				AN.11(K.12.1)+100		AF.5 (K.12.1)+100	
AN.11 (K.12.1) - 100							
		B.10.2	0			B.10.2	0
Záró vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AF.5	100			AN.11	100	AF.5	100
AN.11	0						
		$\Delta B.90$	0			$\Delta B.90$	0

5. Kulcsszavak és hivatkozások

Természetbeni tőketranszfer
Nem pénzügyi tranzakciók
Besorolási és szerkezeti változások
Vállalati szerkezetátalakítás

ESA95, §4.146
ESA95, §1.36
ESA95, §6.30
ESA95, §6.30
(és SNA §12.58 &59)

II.4. A KORMÁNYZAT ÉS A KÖZÖSSÉGI TULAJDONÚ VÁLLALATOK ADÓSSÁGA

II.4.1. Adósságátvállalás és adósságtörlesztés

1. Háttér

A közcélú termelők szektorának szerkezetátalakítási folyamataiban közösségi tulajdonú vállalatok kötelezettségeit jelentő adósságok kormányzati átvállalása és visszatörlesztése fontos kérdéskör. Először is érdemes tisztázni a terminológiát.

- Az adósságátvállalás egy olyan háromoldalú megállapodás egy hitelező, egy korábbi adós és egy új adós között, amely alapján az új adós átvállalja a korábbi adós hitelezővel szembeni kifizetetlen kötelezettségét. Az új adós átveszi a régi adós helyét a hitelezővel szemben, és kötelezettséget vállal a hitel visszafizetésére. Az átvállalás után az adósság, amely eredetileg a korábbi adós kötelezettsége volt, az új adós kötelezettségévé válik. Ez történik például akkor is, amikor az új adós kezessége érvénybe lép a korábbi adós adósságát illetően.

Ha egy adós helyébe másvalaki lép, akkor adósságátvállalás történik, bármilyen legyen is az elszámolás a tranzakcióban résztvevő felek saját könyvelésében. Ezzel szemben nem lehet adósságátvállalásról beszélni akkor, ha az adós nem változik meg, csak a kötelezettségek egyik fajtáját egy vele azonos értékű másik típusú kötelezettségre cserélik fel.

- Az adósságtörlesztés egy olyan kétoldalú megállapodás egy hitelező és egy adós között az adósnak a hitelezővel szembeni kifizetetlen kötelezettségéről, amely szerint az adósságot törlik, illetve a kinnlevőség egy részét vagy teljes összegét elengedik. Az eltörölt adósság, amely eredetileg az adósnál a forrás oldalon, a hitelezőnél pedig az eszköz oldalon szerepelt, a törlesztés után már nem áll fenn.
- Adóssagleírás: leírásról akkor lehet beszélni, ha a hitelező felismeri, hogy a követelés már nem hajtható be, legtöbbször az adós csődje miatt. A hitelező törli a követelést vagyonszerűleg eszköz oldaláról.
- Az adósság megtagadása: ez a kötelezettség egy adós általi egyoldalú törlesztését jelenti.

2. A nemzeti számlákban történő kezelés

a. Az általános szabály

A kölcsönös megállapodás alapján történt adósságátvállalás és adósságtörlesztés ellentétele egy tőketranszfer.

Így amikor a kormányzat átvállalja egy közösségi tulajdonú vállalat adósságát, vagy töröl egy közösségi tulajdonú vállalattal szemben fennálló adósságot, akkor a pénzügyi számlában elszámolt pénzügyi művelet ellentétele egy tőketranszfer, még pontos-

sabban egy egyéb tőketranszfer (D.99), amely hatással van a kormányzat nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére.

Sok esetben az adósságtórvállalást vagy adósságtórlést a kormányzat kezdeményezi. Ha ezt a lépést a közösségi tulajdonú vállalat elfogadja, és a vállalat még ezt követően is létezik, akkor a megegyezés kölcsönösnek tekinthető.

b. Az általános szabály alóli kivételek

Az általános szabály alól három kivétel van: ezekben az esetekben az adósságtórvállalásnak/tórlésnek nincs hatása a kormányzat nettó hitelnyújtására/hitelfelvételére.

1. Egy kvázi-vállalat adóssága

Ha a közösségi tulajdonú vállalat kvázi-vállalat, e kvázi-vállalat adósságainak kormányzat általi átvállalása illetve törlése nem teszi szükségessé tőketranszfer elszámolását. Az ellentételező tranzakciót pénzügyi tranzakcióként kell elszámolni (részvényekkel és egyéb tulajdonosi követelésekkel kapcsolatos tranzakció).

2. Egy közcélú vállalat privatizációját megelőző adósságtórvállalás vagy adósságtórlés

Ha a kormányzat „egy rövid távú privatizációs folyamat részeként” törli vagy átvállalja a közösségi tulajdonú vállalat adósságait, akkor az azt ellentételező tranzakció nem tőketranszfer, hanem egy részvényekkel és egyéb tulajdonosi követelésekkel kapcsolatos gazdasági művelet.

A privatizáció azt jelenti, hogy a részvények illetve egyéb tulajdonosi követelések eladásával a közösségi tulajdonú vállalat állami irányítása megszűnik.

Ezt a szabályt csak akkor kell alkalmazni, ha biztosra vehető, hogy a privatizáció rövid időn belül megtörténik. Mindenesetre egy privatizációs terv egyszerű megléte nem elégséges ahhoz, hogy egy adósságtórvállalást/tórlést „folyamatban lévő, rövid távon megvalósításra kerülő privatizáció részeként” vegyünk figyelembe.

3. Adósságleírás

Egyetlen helyzet teheti szükségessé a kormányzat közösségi tulajdonú vállalattal szemben fennálló követeléseinek leírását: amikor az adósságtórlést megelőzi a vállalat felszámolása. A vállalat felszámolását gazdasági szempontból kell érteni, tehát akkor is felszámoltnak kell tekinteni a vállalatot, ha az ugyan formálisan továbbra is létezik, de elvesztette pénzügyi vagyont és fő gazdasági funkcióját.

A rossznak minősített adósság leírását az eszközök egyéb volumenváltozásaként kell elszámolni.

c. Adósság megtagadása

A nemzeti számlák rendszere nem fogadja el egy kötelezettség adós általi egyoldalú törlését, azaz az adósság megtagadását. Közöségi tulajdonú vállalatok esetében különben sem valószínű, hogy ilyen helyzet előfordulhat.

d. Az elszámolás időpontja, az elszámolandó összegek

Az adósságátvállalást és adósságtörlesztést arra az időpontra kell elszámolni, amikor a kötelezettséget ténylegesen törölték az adós vagyonomérlegéből, és a kötelezettségnek megfelelő tétel elszámolásra került a kormányzat vagyonomérlegében.

Ez nem egyezik meg azzal az időponttal, amikor a művelet végrehajtásáról döntöttek. Ezen kívül az elszámolást egy meghatározott időpontra kell elvégezni: főként a korábbi adóssághoz kapcsolódó, korábban előre tervezett, egymást követő visszafizetési időpontok érvényüket veszítik.

Az elszámolandó összeg a kifizetetlen adósság azon teljes összege, amelyet átvállaltak vagy töröltek.

Ugyanezek a szabályok vonatkoznak a leírt adósságokra is.

3. Az eljárás magyarázata

Az általános szabály szerint tőketranszfert kell elszámolni. Ez a tőketranszfer meghatározásából (ESA95, §4.146) adódik. Pontosabban: „az egyéb tőketranszferek (D.99) azokat a [...] transzfereket tartalmazzák, amelyek nem a jövedelem, hanem a megtakarítás vagy a vagyon újraelosztását jelentik a gazdaság különböző szektorai vagy alszektorai, illetve a külföld között” (ESA95, §4.164).

Egy közösségi tulajdonú vállalat adósságának átvállalásakor vagy törlésekor a kormányzat nem jövedelmet ad át ennek a vállalatnak, hanem saját vagyona egy részét.

A gazdasági műveletek általános meghatározása (ESA95, §1.33) adja meg azt a szabályt, amely alapján megállapítható, hogy egyes esetekben tőketranszfert, vagy az eszközök egyéb volumenváltozása számlán megjelenő egyéb volumenváltozást kell-e elszámolnunk. Ez a szabály a felek közötti kölcsönös megállapodás meglétére alapul. Ez az oka annak, hogy a leírást nem lehet gazdasági műveletnek tekinteni, különösen akkor nem, ha a közösségi tulajdonú vállalat megszűnik.

A kvázi-vállalatokkal kapcsolatban tett kivételnek az alapja az, hogy a kvázi-vállalat egy „elszámolást segítő kreált egység”: ez a vállalat nem teljes szervezeti egység, különösen az eszközök és kötelezettségek szempontjából, még ha szervezeti egységnek is tekintik a számlarendszerben. A kvázi-vállalat és tulajdonosa között vagyonszomszédosság áll fenn. Ezért a kvázi-vállalat és tulajdonosa között vagyontáradás nem történhet. Megállapodás szerint ez azt eredményezi, hogy a kvázi-vállalat nettó vagyona mindig nullával egyenlő. Következésképpen a kvázi-vállalat és tulajdonosa közötti mindenféle eszköztáradás a tulajdonos részesedésének értékében tükröződik.

A folyamatban lévő, rövid időn belül megvalósításra kerülő privatizáció részeként végbemenő tranzakciók kivételként való kezelése megegyezéssel alapul. A magyarázat teljesen ugyanaz, mint a kvázi-vállalatok esetében. Elsősorban abból a megfontolásból adódik, hogy milyen hatással van a közösségi tulajdonú vállalat adósságának átvállalása/törlése a kormányzat nettó vagyonára. Az átvállalásnak/törlésnek a kormányzat nettó vagyonát érintő negatív hatását rövid távon feltehetően ellensúlyozza a vállalati részvények értékére gyakorolt pozitív hatás.

4. Elszámolási példák

a. Az adósságátvállalás/törlés ellentételeként egy tőketranszfer kerül elszámolása

A következő példákban azt feltételezzük, hogy a tőketranszfer eredményeként első lépésben a közösségi tulajdonú vállalat nettó vagyonában növekedés következik be. A második lépésben feltételezhetjük, hogy a nettó vagyon növekményét „felszívja” az átértékelési számlán keresztül a kormányzat közösségi tulajdonú vállalatban lévő részesedésének ezzel egyenértékű növekedése: a második lépést itt nem ismertetjük. Ezen kívül a záró vagyonmérlegben csak a nettó vagyon változásait mutatjuk be.

- **Adósságátvállalás**

Tételezzük fel, hogy a pénzügyi vállalat hosszú lejáratú hitelt (F.42) nyújtott egy közösségi tulajdonú nem pénzügyi vállalatnak. Lejárat előtt a kormányzat átvállalja a hosszú lejáratú hitel kinnlevőségét a közösségi tulajdonú nem pénzügyi vállalatától.

Kormányzat				Közösségi tulajdonú vállalat			
Nyitó vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AF.5	z					AF.42/S.12	x
						AF.5	z
Tőkeszámla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
		D.99	-x			D.99	+x
B.9	-x	B.10.1	-x	B.9	+x	B.10.1	+x
Pénzügyi számla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
		F.42	+x			F.42	-x
		B.9	-x			B.9	+x
Záró vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AF.5	z	AF.42/S.12	x			AF.42/S.12	0
		ΔB.90	-x			AF.5	z
						ΔB.90	+x

- **Adósságtörlesztés**

Tételezzük fel, hogy a kormányzat hosszú lejáratú hitelt (F.42) nyújtott egy közösségi tulajdonú nem pénzügyi vállalatnak. Lejárat előtt a kormányzat törli a hosszú lejáratú hitel kinnlevőségét.

Kormányzat				Közösségi tulajdonú vállalat			
Nyitó vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AF.42/S.11	x					AF.42/S.13	x
AF.5	z					AF.5	z
Tőkeszámla							
ΔE		ΔF		ΔΔE		ΔF	
		D.99	-x			D.99	+x
B.9	-x	B.10.1	-x	B.9	+x	B.10.1	+x
Pénzügyi számla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
F.42	-x					F.42	-x
		B.9	-x			B.9	+x
Záró vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AF.42/S.11	0					AF.42/S.13	0
AF.5	z	ΔB.90	-x			AF.5	z
						ΔB.90	+x

b. Az adósságtvállalás/törlés ellentételeként egy pénzügyi művelet kerül elszámolása

Ez az elszámolás a kvázi-vállalatok esetére és arra az esetre vonatkozik, amikor az adósságtvállalásra/törlésre egy folyamatban lévő, rövid távon megvalósításra kerülő privatizáció részeként kerül sor. Az elszámolás mindkét esetben ugyanaz: részvényekkel és egyéb tulajdonosi követelésekkel (F.5) kapcsolatos tranzakciókat von maga után.

- **Adósságtvállalás**

Kormányzat				Közösségi tulajdonú vállalat			
Nyitó vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AF.5	z					AF.42/S.12	x
						AF.5	z
Pénzügyi számla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
		F.42	+x			F.42	-x
F.5	+x					F.5	+x
		B.9	0			B.9	0
Záró vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AF.5	z + x	AF.42/S.12	x			AF.42/S.12	0
						AF.5	z + x
		$\Delta B.90$	0			$\Delta B.90$	0

- Adósságtörlesztés

Kormányzat

Közösségi tulajdonú vállalat

Nyitó vagyonszerzés

E		F	E		F
AF.42/S.11	x		AF.42/S.13	x	
AF.5	z		AF.5	z	

Pénzügyi számla

ΔE		ΔF	ΔE		ΔF
F.42	-x		F.42	-x	
F.5	+x		F.5	+x	
		B.9			B.9
		0			0

Záró vagyonszerzés

E		F	E		F
AF.42/S.11	0		AF.42/S.13	0	
AF.5	z + x		AF.5	z + x	
		$\Delta B.90$			$\Delta B.90$
		0			0

II.4.2. Adósságátütemezés

1. Háttér

Az adósságátütemezés az adósságtörlesztés egy alternatíváját jelentheti; lehet azonban az adósságtörlesztéshez vezető úton tett lépés is.

Ezt a tranzakciót gyakran a kormányzat kezdeményezi külföldi, különösen fejlődő vagy volt szocialista országokból származó partnereinek (de közcélú vállalatok is lehetnek ilyen partnerek). A külföldi felek gyakran maguk is kormányzati egységek¹⁴; de például a garancialehívásoknál lehetnek nem kormányzati egységek is. A továbbiakban a kormányzat szót csak a hitelező kormányzat megjelölésére használjuk.

Ekkor a következő kérdés vetődik fel: hogyan kell elszámolni a követelések és kötelezettségek átütemezését? Milyen összeget kell a kormányzat vagyonszámbételeiben az eszköz oldalán elszámolni, amikor az átütemezési megállapodás nyomán megváltoznak az adósságszerződés feltételei, és mely időpontra?

A vizsgált eset

Arról az esetről van szó, amikor a kormány közvetlenül nyújtott hitelt egy külföldi ország kormánya számára, az adós azonban nem teljesíti, illetve felfüggeszti a kifizetéseit:

- az első lépésben tárgyalás kezdődik az adósság bizonyos átütemezéséről
- a második lépésben az adósságot törölni lehet, sőt el is lehet adni.

Itt csak a hiteleket vesszük figyelembe, a hitelbiztosítás esetével nem foglalkozunk.

2. A nemzeti számlákban történő kezelés

Csak akkor kell tőke-transzferként elszámolni a nem fizető adós javára a törölt követelést, ha a követelés kifizetetlen összege (a hitel) a törölt követelés értékével csökkent; ennek a tőke-transzfernek az értéke megegyezik az adósságtörlesztés összegével. (lásd e Kézikönyv II.4.1 pontját).

Ez az elszámolás más esetekben nem szükséges, különösen akkor nem:

- ha a követelés kifizetését csak elhalasztották, átütemezték
- ha csak a kamat összegét tárgyalják újra.

¹⁴ Rendszerint ilyen eseteket tárgyalnak meg a Párizsi Klubnál, ahol az államadósságokkal kapcsolatos tárgyalások folynak. A Londoni Klub hivatott a magán adósságokkal kapcsolatos tárgyalásokkal bonyolítására.

a. Egy hitel elszámolása

Az adós hitelezővel szembeni kötelezettségének összege egy adott időpontban a hitelkinnlevőség: ezt az összeget köteles az adós visszafizetni, hogy tartozását kiegyenlítse, és így megszüntesse a hitelező követelését az adóssal szemben. A hitelkinnlevőség értékét kell elszámolni a hitelező és az adós vagyonmérlegében egyaránt.

A hitelek különféle típusúak lehetnek. Bármilyen típusról is legyen szó, az éves részletek – azaz a teljes éves visszafizetés – tőkeösszegre és a kamatra való megosztását szerződés rögzíti, és ez a megosztás csak szerződés útján változtatható meg. A jövőben fizetendő kamat-összegek nem kerülnek elszámolásra a hitelező követeléseként.

A kamatláb lehet fix vagy „korrigált”, ez utóbbihoz tartoznak a változó kamatlábak. A korrekciós szabályokra vonatkozó előírásokat a hitelszerződés tartalmazza.

Amennyiben egy bizonyos időpontban egyes korábbi kifizetések nem teljesültek, akkor az adott időponthoz tartozó összegeket hozzá kell adni a fennálló hitelkinnlevőségek összegéhez. A nemzeti számlák vagyonmérlegében ezek az összegek tartalmazzák azokat a kamatokat is, amelyek felhalmozódtak, de esedékességkor nem kerültek kifizetésre (kamat hátralék), s ezért hozzáadódtak a hitel összegéhez.

A nemzeti számlákban történő elszámolásoknál egyik esetben sem kell figyelembe venni a hitelező által a behajthatatlan követelésekre képzett esetleges céltartalékokat.

Hitelek (hitelösszeg és kamat) elszámolása

A hitelkinnlevőség kezdőértéke megegyezik a hitelnyújtás összegével, egyenlő az éves részletek összértékének jelenértékével is, ha a hitelszerződésben szereplő kamatlábat használjuk leszámítolási kamatlábként: lásd a keretes írásban szereplő (1) képletet.

A fizetendő hitelösszeg (a hitelkinnlevőség értéke) bármely időpontban megegyezik a fennmaradó éves részletek jelenértékével, még mindig a hitelszerződésben szereplő kamatlábat használva leszámítolási kamatlábként: lásd a keretes írásban szereplő (2) képletet arra az esetre vonatkozóan, amikor az összes korábbi éves részlet kifizetésre került.

Egy hitel-törlesztési táblát a következőképpen lehet bemutatni:

- V_0 a hitel kezdőértéke
- r a szerződésben szereplő kamatláb
- n a hitel futamideje

Időszak	Hitelösszeg az időszak kezdetén	Az időszak kamata	Az időszak törlesztése	Éves részlet (teljes éves fizetés)
1	V_0	F_1	D_1	A_1
...
p	V_{p-1}	F_p	D_p	A_p
...
n	V_{n-1}	F_n	D_n	A_n

Egy adott p időszakban az alábbi számszerű kapcsolatok figyelhetők meg:

$$A_p = D_p + F_p$$

$$F_p = r \cdot V_{p-1}$$

$$D_p = V_{p-1} - V_p$$

$$V_n = 0$$

A gyakorlatban a hagyományos hiteleknek három fő típusa létezik (kivéve pl. az indexált hiteleket).

1. Hitelek végső visszafizetéssel:

$$D_p = 0, \forall p \neq n$$

$$D_n = V_0$$

$$F_p = F = r \cdot V_0, \forall p$$

2. Hitelek állandó törlesztő részlettel:

$$D_p = D = \frac{1}{n} V_0, \forall p$$

3. Hitelek állandó éves részlettel:

$$A_p = A, \forall p,$$

A az alábbi képlet felhasználásával kerül kiszámításra.

Alapképletek:

Bármilyen típusú hitel esetében, a különböző összetevőket az alábbi alapképlettel lehet kiszámítani

- V_0 , n , és r adott:

$$V_0 = \sum_{p=1}^{p=n} A_p \frac{1}{(1+r)^p} \quad (1)$$

ami azt jelenti, hogy az összes éves részlet jelenértéke – a hitelszerződésben szereplő kamatlábat használva leszámítolási kamatlábként – megegyezik a hitelezett összeggel, s ez bármilyen éves törlesztési részlet esetében igaz.

Ezen kívül a hitelösszeg kifizetetlen része (hitelkinnlevőség) bármely időpontban egyenlő a fennmaradó éves törlesztőrészek jelenértékével. Így a $p-1$ éves törlesztőrészek kifizetése után a következő képlet érvényes:

$$V_p = \sum_{m=1}^{m=n-p} A_{p+m} \frac{1}{(1+r)^m} \quad (2)$$

Ha nem történik kifizetés a kezdettől a p -ig bezárólag – p -t is beleértve –, a V_0 -t el kell számolni az AF.4-ben a p -edik időszak végén. Ezen kívül fennáll egy olyan kötelezettség is, amely a kamat kifizetetlen összegének felel meg és egyenlő:

$$\sum_{m=1}^{m=p} F_m \quad (3)$$

b. A hitel átütemezése: szokványos esetek

Szokványos esetekben az átütemezési megállapodásban a felek nem változtatják meg a kifizetetlen követelést (követelés kinnlevőségét): csak a követelés visszafizetését halasztják el, ütemezik át, és/vagy a kamat összegét tárgyalják újra.

Egy hitel átütemezésének háromféle módja van:

1. Meg lehet változtatni a *hitelösszeg esedékességét*. Minthogy általában a visszafizetés éves terhének csökkentése a cél, az időtartam várhatóan meghosszabbodik. Az összes kamatteher meg fog nőni annak ellenére, hogy a kamatláb nem változik (lásd a példát).

Ez nem változtatja meg a hitelkinnlevőség értékét. A következmény az éves visszafizetések eredetitől eltérő, új ütemezése.

2. Meg lehet változtatni a szerződésben szereplő *kamatláb*at. Ez csak a kamatfizetések sorozatára van hatással. A hitelkinnlevőség eredeti értéke nem változik. Nem valószínű, hogy az éves részletek változatlanok maradnak, mivel rendszerint a kamatláb csökkentésére kerül sor.

Ennek a típusnak egy speciális válfaja lehet a jövőbeni kamatfizetések hitelező általi törlése, s ehhez a hitelösszeg visszafizetésének különböző módzatai kapcsolódhatnak. A vagyonomérlegekben nem változik a hitelkinnlevőség értéke: ez olyan, mintha felülvizsgálnák a hitel kamatlábát, és az új kamatláb nulla lenne.

3. Lehetőség van arra, hogy a *hitelösszeg visszafizetését késleltessék egy türelmi időszak alatt*. Ennek megfelelően általában megnő a futamidő, az eredeti kinnlevőség értéke viszont változatlan marad. Lehet, hogy a türelmi idő alatt a kamatot minden évben fizetik, vagy tőkésíthetik és hozzáadhatják a hitelösszeghez, amelynek törlesztése a türelmi idő után kerül sor.

c. A hitelkinnlevőség új értékének meghatározása

Annak eldöntéséhez, hogy el kell-e számolni tőketranszfert és milyen értékkel, ismerni kell a követelés (kinnlevőség) átütemezés előtti és utáni összegének különbségét. Néhány ritka esettől eltekintve az átütemezési megállapodás általában tartalmazza az új kinnlevőség értékét. Ilyenkor ezt az új megállapodásban feltüntetett éves részletek jövőbeli értékéből és a kamatlábból kiindulva kell kiszámítani (lásd a keretes írásban megadott képletet). Ha nincs megadva a kamatláb, akkor a kinnlevőség értékét a jövőbeli éves törlesztő-részletek nettó jelenértékeként kell meghatározni.

Ilyenkor az eredeti megállapodásban szereplő kamatlábat használhatjuk leszámítolási kamatlábként.

Más szavakkal:

- ha bármely időpontban egy hitel kinnlevőség adott értéke V ,
- és ha az ebben az időpontban végrehajtott átütemezési megállapodás olyan helyzetet teremt, amelyben az éves járadékok jelenértéke – a megállapodás utáni kamat-

- lábbal számítva – az átütemezés után különbözik a fenti kifizetetlen V hitelösszegetől,
- akkor ez valójában azt jelenti, hogy változás történt a hitel- kinnlevőség értékében, amit a hitelező és az adós vagyonszárműveiben AF.4 alatt el kell számolni.

Mint ahogy ebben az esetben valószínű, hogy az új hitelkinnlevőség értéke a korábbinál alacsonyabb lesz, így egy a hitelező által az adós számára nyújtott természetbeni tőke-transzfert (D.99) kell elszámolni, hiszen de facto részleges adósságtörlesztés történt.

d. Átütemezési megállapodást követő adósságtörlesztés

Előfordulhat, hogy egy átütemezési megállapodás végrehajtása után a hitelező kormányzat törli az adott követelést. Ilyen esetben a törlési megállapodás időpontjában a kormányzat által az adósnak nyújtott tőke-transzfert kell elszámolni. A tőke-transzfer összege megegyezik az átütemezés utáni hitelkinnlevőség összegével (az ESA95-ban az adósságtörlesztés szokványos kezeléséről leírtak szerint).

e. Adósság értékesítése

Megtörténhet az is, hogy egy átütemezési megállapodás után a kormányzat eladja a hitelt, például egy pénzintézetnek. Az is lehetséges, hogy a hitelkinnlevőség eladására – a hitelre vonatkozó szerződéses kamatláb és egy ugyanolyan típusú hitel piaci kamatlába közötti eltérés miatt – kerül sor. A kinnlevőség értékesítése jóval alacsonyabb értéken történik, mint az átütemezési megállapodásban szereplő érték.

Ebben az esetben az átütemezés utáni hitelkinnlevőség és az eladás során értékesített kinnlevőség különbözetét a kormányzat ártérítelési számláján (ESA95, §6.51) eszköztartási veszteséggé kell elszámolni.

Megjegyzés: abban az esetben, ha az adós az első hitelezőjéhez fordulna adóssága megújítása (átkonvertálása) érdekében, akkor a két hitelező közötti tranzakció nem tehető egy követelés (hitel) értékesítésének, hanem azt egy új hitelező által a korábbi hitelezőnek nyújtott új hitelként kell elszámolni.

3. Az eljárás magyarázata

a. Egy hitel elszámolása

„ AF.4 alatt a hitelezők és az adósok mérlegeiben egyaránt azokat a tőkeösszegeket kell elszámolni, amelyeket az adósok szerződéses kötelezettségük alapján a hitelezőknek visszafizetni kötelesek, még abban az esetben is, ha a hitelt csökkentett vagy magasabb értéken forgalmazták” (ESA95, §7.51).

b. Egy hitel átütemezése

Az ilyen esetek kezelésére nincs igazi irányelv. A hitelek átütemezését az SNA93 a 11.23 szakaszban csak megemlíti („az adósság átütemezéséből adódó követelés-változásoknak tükröződniük kell a pénzügyi számlán, amikor az adósságra vonatkozó szerződés feltételei – lejárat, kamatláb stb. – változnak [...]”). Néhány következtetést azonban le lehet vezetni a pénzügyi szabályokból és a nemzeti számlák elveiből.

A lényeg az, hogy a hitel egy szerződéses megállapodás. A visszafizetés hitelösszegre és kamatra való megosztását még a változó kamatozású hitelek esetében is a hitelszerződés határozza meg, és ezt csak szerződéssel lehet megváltoztatni.

Különösen azt kell kiemelni, hogy egy hitelnek nincs piaci ára (lásd ESA95 §6.51). Így a már fennálló hitelkinnlevőségekre nincsenek közvetlen hatással a hasonló hitelek kamatlábainak pénzügyi változásai. Sőt az ilyen változások nem lehetnek hatással a kamat jövőbeli összegére sem, és így nem befolyásolják a hitelösszeg és a kamat közötti felosztást sem.

c. Adósságtörlesztés

ESA95, §4.165 f és 5.16 (lásd ebben a Kézikönyvben a II.4.1-et).

d. Egy hitel eladása

Az ESA95 arról az esetről rendelkezik, amikor egy hitelt forgalomba hoznak (ESA95, §5.79). Ebben az esetben „a visszafizetési „ár” és a tranzakciós „ár” közötti különbséget az átértékelési számlán (ESA95, §6.51) kell elszámolni.

4. Egy számpélda

Közös jellemzők: a hitel összege = 10 000; futamidő = 5 év; kamatláb = 6 %

1. Hitel végső visszafizetéssel

Időszak	Hitelösszeg az időszak kezdetén	Az időszak kamata	Az időszak tőketörlesztése	Éves részlet (évi összes fizetés)
1	10 000	600	0	600
2	10 000	600	0	600
3	10 000	600	0	600
4	10 000	600	0	600
5	10 000	600	10 000	10 600
Összesen		3 000	10 000	13 000

2. Hitel állandó törlesztéssel

Időszak	Hitelösszeg az időszak kezdetén	Az időszak kama- ta	Az időszak tőke- törlesztése	Éves részlet (évi összes fizetés)
1	10 000	600	2 000	2 600
2	8 000	480	2 000	2 480
3	6 000	360	2 000	2 360
4	4 000	240	2 000	2 240
5	2 000	120	2 000	2 120
Összesen		1 800	10 000	11 800

3. Hitel állandó éves részletekkel

Időszak	Hitelösszeg az időszak kezdetén	Az időszak kama- ta	Az időszak tőke- törlesztése	Éves részlet (évi összes fizetés)
1	10 000	600	1 774	2 374
2	8 226	494	1 880	2 374
3	6 346	381	1 993	2 374
4	4 353	261	2 113	2 374
5	2 240	134	2 240	2 374
Összesen		1 870	10 000	11 870

AZ ÁTÜTEMEZÉS SZÁMPÉLDÁI

B1 eset: meghosszabbított lejárat

Az 5 éven túli hitelt 8 éven túli hitellé alakították át; a kamatláb változatlan maradt

1. Hitel végső visszafizetéssel

Időszak	Hitelösszeg az időszak kezdetén	Az időszak kamata	Az időszak tőke-törlesztése	Éves részlet (évi összes fizetés)
1	10 000	600	0	600
2	10 000	600	0	600
3	10 000	600	0	600
4	10 000	600	0	600
5	10 000	600	0	600
6	10 000	600	0	600
7	10 000	600	0	600
8	10 000	600	10 000	10 600
Összesen		4 800	10 000	14 800

2. Hitel állandó törlesztéssel

Időszak	Hitelösszeg az időszak kezdetén	Az időszak kamata	Az időszak tőke-törlesztése	Éves részlet (évi összes fizetés)
1	10 000	600	1 250	1 850
2	8 750	525	1 250	1 775
3	7 500	450	1 250	1 700
4	6 250	375	1 250	1 625
5	5 000	300	1 250	1 550
6	3 750	225	1 250	1 475
7	2 500	150	1 250	1 400
8	1 250	75	1 250	1 325
Összesen		2 700	10 000	12 700

3. Hitel állandó éves részletekkel

3. <u>Hitel állandó éves részletekkel</u> Időszak	Hitelösszeg az időszak kezdetén	Az időszak kamata	Az időszak tőke-törlesztése	Éves részlet (évi összes fizetés)
1	10 000	600	1 010	1610
2	8 990	539	1 071	1610
3	7 919	475	1 135	1610
4	6 783	407	1 203	1610
5	5 580	335	1 276	1610
6	4 305	258	1352	1610
7	2 952	177	1433	1610
8	1 519	91	1 519	1 610
Összesen		2 883	10 000	12 883

B2 eset: a kamatláb változása

A 6%-os kamatozású hitelt 4 %-os kamatozású hitellé alakították át

1. Hitel végső visszafizetéssel

Időszak	Hitelösszeg az időszak kezdetén	Az időszak kamata	Az időszak tőke-törlesztése	Éves részlet (évi összes fizetés)
1	10 000	400	0	400
2	10 000	400	0	400
3	10 000	400	0	400
4	10 000	400	0	400
5	10 000	400	10 000	10 400
Összesen		2 000	10 000	12 000

2. Hitel állandó törlesztéssel

Időszak	Hitelösszeg az időszak kezdetén	Az időszak kamata	Az időszak tőke-törlesztése	Éves részlet (évi összes fizetés)
1	10 000	400	2 000	2 400
2	8 000	320	2 000	2 320
3	6 000	240	2 000	2 240
4	4 000	160	2 000	2 160
5	2 000	80	2 000	2 080
Összesen		1 200	10 000	11 200

3. Hitel állandó éves részletekkel

Időszak	Hitelösszeg az időszak kezdetén	Az időszak kamata	Az időszak tőke-törlesztése	Éves részlet (évi összes fizetés)
1	10 000	400	1 846	2 246
2	8 154	326	1 920	2 246
3	6 234	249	1 997	2 246
4	4 237	169	2 077	2 246
5	2 160	86	2 160	2 246
Összesen		1 231	10 000	11 231

B3 eset: Türelmi idő

A hitelösszeg visszafizetésére (tőkésített kamattal) a felek három éves türelmi időben állapodtak meg

1. Hitel végső visszafizetéssel

Időszak	Hitelösszeg az időszak kezdetén	Az időszak kamata	Az időszak tőke-törlesztése	Éves részlet (évi összes fizetés)
1	10 000	(600)	0	0
2	10 600	(636)	0	0
3	11 236	(674)	0	0
4	11 910	714	0	714
5	11 910	714	0	714
6	11 910	714	0	714
7	11 910	714	0	714
8	11 910	714	11 910	12 624
Összesen		3 570	11 910	15 480

2. Hitel állandó törlesztéssel

Időszak	Hitelösszeg az időszak kezdetén	Az időszak kamata	Az időszak tőke-törlesztése	Éves részlet (évi összes fizetés)
1	10 000	600	0	0
2	10 600	636	0	0
3	11 236	674	0	0
4	11 910	715	2 382	3 097
5	9 528	572	2 382	2 954
6	7 146	429	2 382	2 811
7	4 764	286	2 382	2 668
8	2 382	143	2 382	2 525
Összesen		2 144	11 910	14 054

3. Hitel állandó éves részletekkel

Időszak	Hitelösszeg az időszak kezdetén	Az időszak kama- ta	Az időszak tőke- törlesztése	Éves részlet (évi összes fizetés)
1	10 000	600	0	0
2	10 636	636	0	0
3	11 236	674	0	0
4	11 910	715	2 113	2 827
5	9 797	588	2 240	2 827
6	7 558	453	2 374	2 827
7	5 184	311	2 516	2 827
8	2 667	160	2 667	2 827
Összesen		2 227	11 910	14 137

C1 eset

Az új kamatláb 4%. Az éves részletek új ütemezése ismert. Levezetjük az új, eddig ismeretlen hitelösszeget

1. Hitel végső visszafizetéssel (az első négy éves részlet= 300)

Időszak	Hitelösszeg az időszak kezdetén	Az időszak kama- ta	Az időszak tőke- törlesztése	Éves részlet (évi összes fizetés)
1	7 500	300	0	300
2	7 500	300	0	300
3	7 500	300	0	300
4	7 500	300	0	300
5	7 500	300	7 500	7 800
Összesen		1 500	7 500	9 000

Az új megállapodás időpontjában elszámolt tőketranszfer: 2 500

2. Hitel állandó törlesztéssel (összes éves részlet= 9 000)

Időszak	Hitelösszeg az időszak kezdetén	Az időszak kama- ta	Az időszak tőke- törlesztése	Éves részlet (évi összes fizetés)
1	8 036	321	1 607	1 929
2	6 429	257	1 607	1 864
3	4 822	193	1 607	1 800
4	3 214	129	1 607	1 736
5	1 607	64	1 607	1 671
Összesen		964	8 036	9 000

Az új megállapodás időpontjában elszámolt tőketranszfer: 1 964

3 Hitel állandó éves részletekkel (összes éves részlet = 9 000)

Időszak	Hitelösszeg az időszak kezdetén	Az időszak kama- ta	Az időszak tőke- törlesztése	Éves részlet (évi összes fizetés)
1	8 013	321	1 479	1 800
2	6 534	261	1 539	1 800
3	4 995	200	1 600	1 800
4	3 395	136	1 664	1 800
5	1 731	69	1 731	1 800
Összesen		987	8 013	9 000

Az új megállapodás időpontjában elszámolt tőketranszfer: 1 987

C2 eset

Az új kamatláb ismeretlen. Az éves részletek új ütemezése ismert. Levezetjük az új, eddig ismeretlen hitelösszeget az eredeti 6%-os kamat felhasználásával.

1. Hitel végső visszafizetéssel (az első négy éves részlet= 415)

Időszak	Hitelösszeg az időszak kezdetén	Az időszak kamata	Az időszak tőke-törlesztése	Éves részlet (évi összes fizetés)
1	6 923	415	0	415
2	6 923	415	0	415
3	6 923	415	0	415
4	6 923	415	0	415
5	6 923	415	6 923	7 338
Összesen		2 077	6 923	9 000

Az új megállapodás időpontjában elszámolt tőketranszfer: 3 067

2. Hitel állandó törlesztéssel (éves részlet= 9 000)

Időszak	Hitelösszeg az időszak kezdetén	Az időszak kamata	Az időszak tőke-törlesztése	Éves részlet (évi összes fizetés)
1	7 627	458	1 525	1 983
2	6 102	366	1 525	1 891
3	4 576	275	1 525	1 800
4	3 051	183	1 525	1 708
5	1 525	92	1 525	1 617
Összesen		1 373	7 627	9 000

Az új megállapodás időpontjában elszámolt tőketranszfer: 2 363

3. Hitel állandó éves részletekkel (éves járadék = 9 000)

Időszak	Hitelösszeg az időszak kezdetén	Az időszak kamata	Az időszak tőke-törlesztése	Éves részlet (évi összes fizetés)
1	7 582	455	1 345	1 800
2	6 237	374	1 426	1 800
3	4 811	289	1 511	1 800
4	3 300	198	1 602	1 800
5	1 698	102	1 698	1 800
Összesen		1 418	7 582	9 000

Az új megállapodás időpontjában elszámolt tőketranszfer: 2 418

II.4.3. Közösségi tulajdonú vállalat kormányzat által garantált adóssága

1. Háttér

Több európai uniós tagállamban a kormányzat garantálja bizonyos közösségi tulajdonú vállalatok adósságát (különösen a szállítási és az energiatermelő ágazatokban). Ez a gyakorlat lehetővé teszi, hogy a közösségi tulajdonú vállalatok sokkal alacsonyabb költségek mellett jussanak hozzá a pénzügyi erőforrásokhoz, sőt a sikeres hitelfelvételt is biztosítja: a hitelező ugyanis biztos lehet abban, hogy az adós fizetési nehézsége esetén az állam azonnal átvállalja a kötelezettség teljesítését. Állami garancia adható egy vállalatnak egyszeri alapon, egy bizonyos speciális adósság keletkezésekor, illetve a vállalat valamennyi hitelfelvételére, törvényi szabályozás vagy a vállalati speciális státusza alapján.

Itt ki kell zárunk két olyan esetet, amelyeket – legalábbis a nemzeti számlák szempontjából – nem tekintünk közösségi tulajdonú vállalat részére nyújtott kormányzati garanciavállalásnak:

- az állam egyszerűen azért, mert részvényese a vállalatnak, a vállalat összes kötelezettsége végső kezesének tekinthető;
- az állam a pénzpiacon közvetlenül vesz fel kölcsönt a saját nevében, de azzal a céllal, hogy bizonyos közösségi tulajdonú vállalatok számára pénzeszközöket biztosítson.

Két lényeges eset

A továbbiakban két különböző esetet vizsgálunk meg, amelyekben egyértelműen kormány garanciájával rendelkező vállalati kötelezettség keletkezik:

1. Egy általános eset:

A leggyakoribb esetben – a garancia akár egy speciális hitelfelvételre, akár a teljes adósságra vonatkozik – az adósságot kizárólag a vállalat vagyonszámlájában számolják el. A garancia tényleges érvényesítése a pénzügyi nehézségekkel küzdő vagy átalakítás alatt álló vállalat lehívásától függ.

A kormányzat hivatalos elszámolásaiban mindaddig, amíg nem kerül sor a garancia lehívására ez egy vagyonszámlán kívüli feltételes kötelezettség.

2. Egy különleges eset:

Előfordulhat, hogy a garanciát rendszeresen érvényesítik.

Már a vállalati kötelezettség keletkezésekor biztosan tudja mindenki, hogy a vállalat helyett a kormányzat kötelezi el magát a vállalat adósságának – hitelösszeg és kamat – ténylegesen kifizetésére. Ez egy hosszú távú elkötelezettség, amelyet rendszerint a törvény is rögzít.

Ebben az esetben megtörténhet, hogy az adósságot párhuzamosan számolják el:

- a vállalat vagyonszerkezetében
- a kormányzat vagyonszerkezetében (vagy bármely egyéb bizonylaton, amely a kormányzat kötelezettségeinek számbavételére szolgál, beleértve a költségvetést is).

2. A nemzeti számlákban történő kezelés és az eljárás magyarázata

1. Egy általános eset: a vállalati adósság

a. a kormánygaranciát nem hívják le

Az általános elv az, hogy a garantált kötelezettség mindaddig a (hitel)felvevőé (az adósé), amíg ez utóbbi nem hívja le a garanciát. A nemzeti számlákban a kötelezettséget kizárólag a vállalati vagyonszerkezetben számolják el. A kormányzat számára ez feltételes eszköz (ESA95, §5.05), ezért nem kell figyelembe venni a kormányzati adósság számításánál.

Ebben az általános esetben a nemzeti számlák támaszkodhatnak a jogi és számviteli elszámolási gyakorlatra. A vállalati és kormányzati szektor elválasztása pontos meghatározáson alapszik. Emlékeztetnünk kell arra, hogy a nemzeti számlákban és a túlzott deficit eljárásban a kormányzati adósság kizárólag a kormányzati szektor adósságát jelenti (S.13), nem pedig a közcélú termelőkkel kibővített szektor adósságát.

b. lehívják a kormánygaranciát

A garancia lehívása azt jelenti, hogy a kötelezettséget átveszi a kormányzat. Ez vonatkozhat a garantált adósság egészére vagy csak annak egy részére. A garancia érvényesítése így az állam (kölcsonös megegyezésen alapuló) adósságátvállalását jelenti. Ez érinti a kormányzat nettó hitelfelvételét/nettó hitelnyújtását és adósságát is :

- Kormányzati adósság: a garancia érvényesítésekor a lehívott garancia teljes összege a kormányzat adósságává válik. Ezt az összeget el kell számolni a kormányzat pénzügyi számlájában (például a hiteleknél, F.4) és vagyonszerkezetében (A.F4).
- A kormányzat nettó hitelfelvétele/nettó hitelnyújtása: itt kétféle hatás érvényesül:
 - A garancialehívás évében a kötelezettség átvállalását a közösségi tulajdonú vállalatnak nyújtott tőketranszfer (D.99) útján kell elszámolni. A tőketranszfer értéke a lehívott garancia teljes összege. Ezt a tőketranszfert egy új (hitel)kötelezettség keletkezése ellentételezi.
 - mihelyt az adósság átvállalásra került, attól kezdve a kamatköltséget minden évben eredményszámlában el kell számolni (a kamatoknál, D.41), felhasználásként a kormányzat elsődleges jövedelmek elosztása számláján.

Másrészt az éves hiteltörlesztés csak egy pénzügyi tranzakció (a fizetőeszközök csökkenése, F.2, melynek ellentétele a kötelezettség csökkenése, F.4), amelyet a kormányzat pénzügyi számláján kell elszámolni. Ez csökkenti a kormányzati adósságot.

Megjegyzés: Előfordulhat, hogy a kormányzat úgy határoz, visszafizeti egy közösségi tulajdonú vállalat adott hitelfelvételét (vagy csak egyszerűen a vállalat hitelének éves részletét, illetve néhány (törlesztő részletét) anélkül, hogy a garancia lehívása vagy az adósság átvállalása megtörtént volna. Ebben az esetben az adósság kizárólag a vállalat, a törvényes adós vagyონmérlegében marad.

A kormányzat ilyen jellegű kifizetéseit a vállalatnak nyújtott tőketranszferként kell elszámolni (s ezt pénzeszköz átutalásával kell ellentételezni). Ez érinti a kormányzat nettó hitelfelvételét/nettó hitelnújtását, de az adósságot nem befolyásolja.

2. Egy különleges eset: a kormányzat adóssága

Egy vállalatnál keletkező kötelezettséget az alábbi feltételek teljesülése esetén egyértelműen azonnal kormányzati kötelezettségnek kell tekintenünk:

- az adósság keletkezésére felhatalmazást adó jogszabály szerint a visszafizetés a kormányzat kötelezettsége.
- az állami költségvetés minden évben tartalmazza a törlesztés összegét.
- az állam rendszeresen törleszti ezt a vállalatnál keletkezett adósságot (a hitelösszeget és a kamatot).

Ilyen esetekben a kötelezettséget – keletkezésekor – nem a vállalat, hanem közvetlenül a kormányzat pénzügyi számláján és vagyónmérlegében kell elszámolni. Az adósság összegét a kormányzat adósságánál kell figyelembe venni. A kamatot minden évben eredményszemléletben, felhasználásként kell elszámolni a kormányzat elsődleges jövedelmek elosztása számláján.

Amikor az adósság keletkezéséből származó „bevétel” (készpénz, F.2) a közösségi tulajdonú vállalat számára hozzáférhetővé válik, akkor ezt a vállalat tőkeszámláján, vállalatnak nyújtott tőketranszferként (D.99) el kell elszámolni arra az időpontra, amikor a pénzeszköz hozzáférhetővé vált (ESA, §4.166). Ez a művelet érinti a kormányzat nettó hitelfelvételét/nettó hitelnújtását.

3. Kulcsszavak és hivatkozások

Garanciák/feltételes eszközök
és kötelezettségek
Egyéb tőketranszferék
Adósságátvállalás

ESA95, §5.05
ESA95, §§4.164 és 4.165
ESA95, §§4.165f, 5.16

II.5. A KORMÁNYZAT ÉS A PÉNZÜGYI SEKTOR

II.5.1. Arany és deviza a központi bankban

1. Háttér

Az utóbbi években a központi bankok (és más központi monetáris intézmények) kivételes jellegű befizetéseket teljesítettek a kormányzat részére tartalékeszközökkel kapcsolatos tranzakcióik (például értékesítések és átértékelések) után. Ilyen kivételes befizetések a jövőben is történhetnek.

Kérdések merültek fel továbbá a központi bankok kormányzat részére teljesített egyes folyó befizetéseinek tartalmával kapcsolatban is. Egyes központi bankok saját könyvelési rendszerében a tartalékeszközökből származó – realizált vagy nem realizált – tőkenyereség a bank nyereségének részét képezi, és így azt kötelező osztalékként felosztani. A központi bankok könyvelési rendszereinek eltérései miatt e területen is szükséges a harmonizáció.

Először is érdemes meghatározni a tartalékeszközök fogalmát. Az SNA93-ban a következő definíció található, a 11.61. szakaszban: „A tartalékeszközök azok a külföldi követelések, amelyek egy ország hatóságainak a felügyelete alatt állnak és azok számára könnyen hozzáférhetőek annak érdekében, hogy az ország fizetési mérlegének egyenlegénél jelentkező egyensúlytalanságok közvetlenül finanszírozhatók legyenek, illetve az ilyen egyensúlytalanságok mértéke közvetetten szabályozható legyen a devizaárfolyamok alakulására hatást gyakorló devizapiaci beavatkozásokkal. A tartalékeszközök létének egyéb céljai is lehetnek. A tartalékeszközök magukban foglalják a monetáris aranyat, a különleges lehívási jogokat, az IMF tartalékpozícióját, a devizatartalékokat és az olyan egyéb követeléseket, mint például a központi bankok vagy a kormányzatok közötti megállapodásokból eredő nempiacképes követeléseket”. A továbbiakban csak a monetáris arannyal és a devizatartalékokkal (idegen pénzeszközökkel) foglalkozunk.

2. A nemzeti számlákban történő kezelés

Itt háromféle esetet lehet megkülönböztetni. Az első kettő a monetáris hatóságok által végrehajtott kivételes tranzakciókkal kapcsolatos. Ezek a tranzakciók nem az összegek nagysága, hanem a tranzakció célja miatt kivételesek. Ezek a tranzakciók ugyanis nem a monetáris hatóságok szokásos, az SNA93 előbb említett szakaszában definiált tevékenységeihez kapcsolódnak. A harmadik esetben azonban a monetáris hatóságok – devizapiaci beavatkozásai révén megvalósuló – szokásos tevékenységével foglalkozunk.

A továbbiakban a központi bank kifejezés az ESA95-ben meghatározott központi bank alszektorra (S.121, ESA95 §2.45-2.47), azaz magára a központi bankra utal. De ez a kategória magába foglalja a devizatartalékokat kezelő, önállóan működő egyéb központi monetáris ügynökségeket is.

A „tőkenyereség” fogalma egy eszköz árának két egymás utáni számbavétele közötti különbségét jelenti, ahol a számbavételi érték a központi bank belső könyvelésében megjelenő érték: az utóbbi ár nem feltétlenül azonos a piaci árral. Ezzel szemben a „készletértékesítés” nemzeti számlák értelemben használjuk. Ez egy eszköz időszak eleji, illetve vagyonmérlegben való bekerülési árának (ha az adott időszakban szerezték be) és folyó piaci árának, illetve eladási árának (ha az adott időszakban értékesítették) a különbsége.

a. A központi bank befizetései a tartalékeszközök értékesítését követően

Megtörténhet, hogy egy központi bank – a fentiekben meghatározott szokásos tevékenységén túl – tartalékeszközeinek jelentős részét eladja nem pénzügyi ügynököknek vagy a külföldnek, és bevételének egy részét vagy teljes egészét befizeti a kormánynak. A múltban ez csak a monetáris arany esetében történt így, de a jövőben más tartalékeszközök hasonló eladásai is előfordulhatnak.

Ilyenkor az eladásból származó bevétel kormánynak történő befizetését teljes egészében a kormányzat és a központi bank pénzügyi számláin kell elszámolni. Ez a részvények és egyéb tulajdonosi követelések (F.5) kivonása a központi bankból, ennek ellentétele egy pénzügyi eszköz növekedése (leggyakrabban likvid eszközöké, F.2), vagy esetleg egy pénzügyi kötelezettség csökkenése.

A nemzeti számlákban ezt a kifizetést az előbb említett módon kell kezelni még akkor is, ha a központi bank könyvelésében vagy a költségvetési elszámolásokban esetleg osztaléknak vagy adónak nevezik.

Ennek nincs hatása a kormányzat nettó hitelnyújtására/hitelfelvételére.

b. A központi bank befizetései, melyek belső könyvelési rendszerük egyszerű könyvelési tételeihez kapcsolódnak

A központi bankok belső könyvelési rendszerei különbözhetnek egymástól (lásd a mellékletben a két fő rendszer alapelveinek bemutatását)¹⁵.

Érdemes két példát hozni arra, hogy a két eltérő könyvelési rendszerben milyen módon jelenhetnek meg a központi bank által a kormányzat részére teljesített befizetések:

- a központi bankok egyik típusú könyvelési rendszerében a tartalékeszközökön képződött realizált vagy nem realizált tőkenyereségeket folyamatosan elszámolják vagyonszámuk forrás oldalán egy speciális tétel formájában. Egy adott időpontban ez az összeg jelentős mértékben lecsökken, és ennek ellentételeként vagy a kormányzat központi bankkal szembeni követelése növekszik, vagy a központi bank kormányzattal szembeni követelése csökken;
- a másik típusú könyvelési rendszerben a központi bank csak időnként végez bizonyos ártéríteléseket a tartalékeszközökön, így képezve olyan nyereséget, amelyet megoszthat a kormányzattal.

Ez a megoldás mind a monetáris aranyra, mind pedig a devizaeszközökre alkalmazható.

A kifizetést mindkét esetben teljes egészében a kormányzat és a központi bank pénzügyi számláin kell elszámolni. Ez a részvények és egyéb tulajdonosi követelések (F.5) kivonása a központi bankból, ennek ellentétele egy pénzügyi eszköz (legtöbbször Fizetőeszköz és betét F.2) növekedése, vagy esetleg egy pénzügyi kötelezettség csökkenése.

Ezt a kifizetést a nemzeti számlákban az előbb leírt módon kell kezelni teljesen függetlenül attól, hogyan nevezik (például osztaléknak) azt a központi bank könyvelésében vagy a költségvetési elszámolásokban.

Az előbbi eljárást ki lehet terjeszteni a központi bankok belső elszámolásának minden egyéb olyan lehetséges tételére is, amely hasonló a fenti két példához.

Ennek az elszámolásnak nincs hatása a kormányzat nettó hitelnyújtására/ nettó hitelfelvételére.

c. A központi bank szokásos devizapiaci beavatkozásaihoz kapcsolódó befizetések

A központi bankok szokásos devizapiaci tevékenysége – amely a hazai fizetőeszköz külföldi fizetőeszközök ellenében történő vételéből és eladásából áll – a kormányzat számára kötelezően átadandó tőkenyereséget hozhat létre. Ezek az összegek néha rendkívül jelentősek lehetnek.

Jelen esetben az összehasonlítási problémák a központi bankok különféle könyvelési rendszereiből adódnak. Egyes rendszerekben a tőkenyereség nem lehet része a nyereségnek, és így nem is osztható szét. Más rendszerekben azonban része lehet, és ilyenkor általában a tőkenyereség növeli a nyereséget, míg a tőkeveszteség azt nem csökkenti.

¹⁵ A Központi Bankok Európai Rendszere 1999-ben kiadott végrehajtási utasítása tartalmazza az euróövezet minden országa számára a központi bankok könyvelési rendszereinek harmonizálását, beleértve a tartalékeszközök rendszeres ártérítelésének kötelezettségét.

A nemzeti számlákban a tőkenyereség nem lehet forrása a központi bank nyereségfelosztásának. A kormányzat részére átutalt befizetés sem számolható el nyereségként (osztaléként) még abban az esetben sem, ha a központi bank könyvelése lehetővé teszi azt, hogy a bank a tőkenyereséget nyereségként mutassa ki.

Egy gyakorlati módszert adunk arra, hogy a nemzeti számlák összeállítói hogyan szerezhessék meg az általában szükséges információkat az esetlegesen elszámolt tőkenyereségek kiszűréséhez. Ez a két alábbi összeg összehasonlítását jelenti:

- egyrészt: a központi bank (kifizetett kamatokkal csökkentett) kamatbevételeinek és egyéb bevételeinek összegéből le kell vonni a működési költségeket és a központi bank intervenciós tevékenysége során realizált tőkenyereséget. Nevezzük az így adódó összeget nettó jövedelemnek.
- másrészt: a kormányzatnak felosztott nyereségként befizetett összeg. Nevezzük ezt az osztaléknak.

Ekkor kétféle helyzet lehetséges:

- ha a nettó jövedelem magasabb az osztaléknál, ez azt jelenti, hogy az osztalék nem tartalmaz a tőkenyereséget. Így az osztalék teljes összegét tulajdonosi jövedelemként (D.4) kell elszámolni, amelynek teljes egészében pozitív hatása van a kormányzat nettó hitelnyújtására / hitelfelvételére;
- ha a nettó jövedelem alacsonyabb az osztaléknál, ez azt jelenti, hogy az osztalék tartalmaz tőkenyereséget. Ekkor az osztalék és a nettó jövedelem közti különbszetet ki kell venni a kormányzatnak fizetett tulajdonosi jövedelemből (D.4). Ezt a különbszetet pénzügyi tranzakcióként kell elszámolni, pontosabban részvények és egyéb tulajdonosi követelések (F.5) kivonásaként, amelynek nincs hatása a kormányzat nettó hitelnyújtására/hitelfelvételére.

3. Az eljárás magyarázata

A szabályok magyarázata a rendszer bizonyos továbbfejlesztését igényli, mivel teljes összhangban van ugyan a nemzeti számlák elveivel, de nincs egyértelműen kifejtve az ESA95-ben.

a. A tartalékeszközök sajátos jellege

A tartalékeszközök, összehasonlítva a többi pénzügyi eszközzel, sajátos jellegűek. Bár a központi bank kezelésüket illetően teljes autonómiával rendelkezik, az intézmény nem saját érdekei szerint tevékenykedik, mint egy vállalat, amely tulajdonosa nyereségének, illetve vagyonának maximalizálására törekszik. A központi bankok ezeket az eszközöket makroökonómiai célokból és a köz érdekében kezelik a monetáris politika keretében. A központi banknak a külföldi eszközök kezelésében betöltendő szerepét speciális jogszabályok rögzítik. Ezek az eszközök valójában nem azoknak az egységeknek a tulajdonában vannak, amelyek kezelik őket. A nemzet tulajdonában vannak, és a nemzetet a nemzeti számlákban a kormányzat képviseli.

b.) A devizatartalékok elszámolása a központi bank vagyonmérlegében

A központi banknál tartott devizatartaléknak a fent említett sajátos jellege miatt a nemzeti számlákban részesedésként, illetve saját tőkeként kell megjelennie, amelyet a kormányzatnál az eszköz oldalon, a központi banknál a forrás oldalon kell elszámolni.

Az uniós tagországokban alkalmazott statisztikai eljárás szempontjainak és az eljárások egységességének itt nagyobb jelentősége van, mint a központi bank jogi helyzetének. A tartalékokat a nemzeti számlákban saját tőkeként (részesedésként) kell elszámolni még akkor is, ha jogi szempontból nem áll fenn tulajdonosi kapcsolat a kormányzat és a központi bank között. Ezzel a rendszer azt juttatja kifejezésére, hogy a központi bank a nemzet nevében tart és kezel tartalékeszközöket, a nemzetet pedig a kormányzat testesíti meg.

Felvetődik a kérdés, hogyan kell értékelni a kormányzatnak azt a részesedését, amely a központi bankban lévő tartalékeszközökhöz kapcsolható. E kérdés megválaszolásához érdemes átgondolni a deviza tranzakciók szerepét a pénzteremtési folyamatban: amikor a központi bank beszerzi a tartalékeszközöket, akkor azt vagyonmérlegében a forrás oldalon pénzkibocsátással ellentételezi.

Amikor az így beszerzett tartalékeszközök piaci ára nő, akkor eszköztartási nyereség képződik. A nemzeti számlák vagyonmérlegében ez az eszköztartási nyereség megjelenik a központi bank vagyonmérlegének eszköz oldalán. Ehhez a tételhez tartozik egy ellentétel a forrás oldalon: ez (az eszköztartási nyereség) a kormányzat részesedésének növekedését idézi elő.

Így a központi bank vagyonmérlegében levő kormányzati részesedés értékét – a tartalék eszközökhöz kapcsolható részesedést illetően – a tartalékeszközökön felhalmozódott eszköztartási nyereséggel lehet mérni. Ez azt a különbséget jelenti, amely a központi bank által beszerzett eszközök beszerzési árai (az eszközbeszerzésekor érvényes árak) és a jelenlegi piaci árak között fennáll. Pontosabban: ez az érték megegyezik az eszköztartási nyereség felhalmozásának és a kormányzat által történő esetleges tőkekivonások értékének a különbségével. Ezen a ponton célszerű különbséget tenni a monetáris arany és a devizaeszközök között.

Az aranyat a központi bankok már régen szerezték be; azóta ráadásul az aranyárak jelentősen emelkedtek. Ebből az következik, hogy amennyiben a központi bankok tartalék-eszközeit ilyen formában őrzik, a kormányzat részesedésében jelentős értéket képviselhet az arany tartalékolásával kapcsolatos rész.

Sokkal nehezebb következtetést levonni a devizatartalékokhoz kapcsolódó részesedésre vonatkozóan: az árfolyamok mozgásának végső hatása túl sok tényezőtől függ, például az importra és exportra gyakorolt hatásától, a devizában történő fizeteskiegyenlítésekre gyakorolt hatásától stb. Előfordulhat, hogy a saját tőke negatív.

Az összes fent említett kifizetés azonban – főleg az 1. és 2. esetben – a devizák jelenlegi piaci értéke és a beszerzési ára közötti pozitív különbséget hoz létre; ha nem volna ilyen különbség, akkor nem volna ok arra, hogy a központi bank a kormányzatnak befizessen. Így a vizsgált esetekben azzal a feltevessel élünk, hogy eszköztartási nye-

reség képződik, és ennek következtében a kormányzatnak a központi bankban a devizatartalékokkal kapcsolatos részesedése pozitív.

A központi bank minden olyan befizetése a kormányzatnak, amely abból adódik, hogy a kormány a központi banknál tartja a tartalékeszközöket és a központi bankkal kezelteti azokat, végül is annak tudható be, hogy a kormányzatnak a tartalékok mértékéig részesedése van a központi bankban. Ezért ezt a befizetést a részvények és egyéb tulajdonosi követelések kivonásaként (F.5) kell kezelni.

c. A tőkenyereség kiszűrése a központi bank kormányzatnak fizetett osztalékából

A tőkenyereség, amint erre a magáncégek könyvelésénél utalás történt, fogalmi szempontból nem különbözik a nemzeti számlák értelmezése szerinti eszköztartási nyereségtől: az egyetlen különbség számításuk módjában van. Így ez nem jövedelem. Tekintettel a központi bank sajátos helyzetére és az információszerzés általános nehézségeire, a tőkenyereséget ki kell szűrni a központi bank kormányzatnak fizetett jövedelméből.

4. Elszámolási példák

- a. A központi bank tartalékeszköz-beszerzésén képződő eszköztartási nyereségének elszámolása

Tételezzük fel azt, hogy a központi bank külföldi fizetőeszközt (AF.2, m12) vásárol egy nem pénzügyi ügynöktől, és azt hazai fizetőeszközben (AF.2, m11) egyenlíti ki. Ugyanabban az időszakban a devizaárfolyam a külföldi fizetőeszközön eszköztartási nyereséget hoz létre.

Kormányzat				Központi bank			
Nyitó vagyommérleg							
E		F		E		F	
AF.5	z					AF.5	z
Pénzügyi számla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
				F.2, m12	+x	F.2, m11	+x
						B.9	0
Átértékelési számla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
AF.5	h			AF.2, m12	h	AF.5	h
		B.10.3	h			B.10.3	0
Záró vagyommérleg							
E		F		E		F	
AF.5	z +h			$\Delta AF.2$	x +h	$\Delta AF.2$	+x
		$\Delta B.90$	h			$\Delta AF.5$	+h
						$\Delta B.90$	0

- b. A központi bank monetáris aranykészletének értékesítéséből származó bevétel kormányzat részére történő befizetése

Feltételezzük azt, hogy a központi bank monetáris aranyat ad el nem pénzügyi ügynököknek, és a bevételt teljes egészében befizeti a kormánynak.

Kormányzat				Központi bank			
Nyitó vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AF.5	z			AF.1	y	AF.5	z
Pénzügyi számla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
F.2	+x			F.1	-x	F.2/egyéb szektorok	-x
						F.2/S.13	+x
F.5	-x					F.5	-x
		B.9	0			B.9	0
Záró vagyonmérleg							
E		F		E		F	
$\Delta AF.2$	+x			AF.1	y -x	$\Delta AF.2$	0
AF.5	z -x					AF.5	z -x
		$\Delta B.90$	0			$\Delta B.90$	0

- c. A központi bank saját könyvelésében kimutatott tőkenyereség utáni befizetése a kormányzat részére

Tételezzük fel, hogy a központi bank könyvelésében elszámolt tőkenyereség csak azért keletkezett, mert megfigyelhető, hogy az előző időszakban a külföldi fizetőeszközök (pl. AF.2, m12) piaci ára nagymértékben emelkedett ahhoz az árhoz képest, amelyet a könyvelésben korábban használtak. Feltételezzük továbbá, hogy nincs ármozgás az adott időszakban: a nemzeti számlák szempontjából nincs eszköztartási nyereség.

Kormányzat				Központi bank			
Nyitó vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AF.5	z			AF.2, m12	y	AF.5	z
Pénzügyi számla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
F.2	+x					F.2/S.13	+x
F.5	-x					F.5	-x
		B.9	0			B.9	0
Záró vagyonmérleg							
E		F		E		F	
$\Delta AF.2$	+x			AF.2, m12	y	$\Delta AF.2/S.13$	+x
AF.5	z -x					AF.5	z -x
		$\Delta B.90$	0			$\Delta B.90$	0

- d. A központi bank által a kormányszámlákban kimutatható tőkenyereség elszámolása

Feltételezzük, hogy az osztalék, d, amint ez a központi bank könyvelésében szerepel, tartalmazza a tőkenyereség egy becsült részét, c-t. A tőkenyereségre és az eszköztartási nyereségre vonatkozó feltételezések ugyanazok, mint az előző példában.

Kormányzat			Központi bank		
Nyitó vagyonmérleg					
E			F		
AF.5 z			AF.2, m12 y AF.5 z		
Folyó számlák					
Forrás			Felh.		
D.4 d -c			D.4 d -c		
B.8 d -c			B.8 c -d		
Tőkeszámla					
ΔE			ΔF		
B.8 d -c			B.8 c -d		
B.9 d -c B.10.1 d -c			B.9 c -d B.10.1 c -d		
Pénzügyi számla					
ΔE			ΔF		
F.2 +d			F.2/S.13 +d		
F.5 -c			F.5 -c		
B.9 d -c			B.9 c -d		
Záró vagyonmérleg					
E			F		
ΔAF.2 +d			AF.2, m12 y ΔAF.2/S.13 +d		
AF.5 z -c			AF.5 z -c		
ΔB.90 d -c			ΔB.90 c -d		

Kulcsszavak és hivatkozások

Központi bank
Tartalékeszközök
Pénzügyi művelet
Részvények és egyéb részesedések
Eszköztartási nyereség

ESA95, §§2.45, 2.47
SNA93, §11.61
ESA95, §§5.02, 5.15
ESA95, §5.86
ESA95, §§6.43, 6.46

Melléklet: A tőkenyereségek/veszteségek elszámolása a nemzeti bank könyvelésében

Az európai országokban a központi bankoknál a külföldi fizetőeszközökön keletkező tőkenyereségek/veszteségek elszámolási módjára vonatkozóan legalább kétféle, egymástól különböző könyvelési rendszer figyelhető meg. Ez a nyereség mérésének is kétféle módját eredményezi. Mindkettő figyelembe veszi a realizált és a nem realizált tőkenyereséget is:

- realizált tőkenyereség akkor keletkezik, ha külföldi fizetőeszköz eladására kerül sor,
- nem realizált tőkenyereség akkor keletkezik, ha a devizatartalék meglevő állományait átértékelik.

Az első rendszer

Az első rendszerben a központi bank vagyonmérlege forrás oldalán van egy olyan tétel, mely az összes devizaárfolyam-mozgás hatásának kimutatására szolgál. Ez a tétel – amelyet nevezhetünk átértékelési tételnek – növekszik, amikor a külföldi fizetőeszközök ára emelkedik, ellenkező esetben pedig csökken.

Ugyanakkor ebben a rendszerben a központi bank többé-kevésbé folyamatosan aktualizálja azoknak a külföldi fizetőeszközöknek (devizáknak) az árát, melyekben devizatartalékait tartja, így devizatartalékai mindig megközelítően piaci áron vannak. Következésképpen a tőkenyereségek nagyon közel esnek a nemzeti számlákban használandó eszköztartási nyereséghez.

Ha például a devizaeszközök állományát eladás bekövetkezése nélkül értékelik át, akkor csak a vagyonmérlegben történik elszámolás.

Abban az esetben, ha a külföldi fizetőeszköz eladása két aktualizálás között megy végbe, s ez alatt az időszak alatt a piaci ár emelkedett az előző aktualizálási árhoz képest, akkor ez a mérlegben nyereségként jelenik meg. Amikor azonban ezt az árváltozáshatást átértékelési tételként számoljuk el, akkor ez a nyereség tulajdonképpen "semlegesítésre kerül" a vagyonmérlegben. Az átértékelési tételt viszont nem lehet felosztani.

Hasonló, de ellenkező irányú elszámolást kell végrehajtani a tőkeveszteséggel.

A második rendszer

Ebben a rendszerben nincs megfelelője a fenti átértékelésnek.

A második rendszert általában a külföldi fizetőeszközök eltérő értékelési módjával hozzák összefüggésbe. A devizaeszközöket (devizatartalékokat) az óvatosság szabályai szerint értékelik, mindig a piaci árfolyam alatt, néha jelentősen alatta. Ez azt jelenti, hogy amikor a piaci árfolyam csökken, akkor az elszámolásnál használt árfolyam szintén csökken. De ha a piaci árfolyamok emelkednek, akkor viszont a tételek nem mindig szimmetrikusak. Létezik egyfajta „küszöbárfolyam”.

Mind a realizált, mind pedig a nem realizált tőkenyereség részét képezi a felosztandó nyereségnek, mivel a vagyonmérlegben nem szerepel átértékelési tétel. Ebben az eset-

ben szintén hasonló, de ellenkező irányú elszámolást kell végrehajtani a tőkevesztéssel.

Megjegyzendő, hogy a tőkenyereség esetleges felosztása nem az értékelési szabályokból ered, hanem inkább az átértékelési tétel meglétéből következik.

Megjegyzés: A Központi Bankok Európai Rendszerének 1999. évi elfogadása az első rendszer bevezetését jelenti az eurozóna minden országában.

II.5.2. Pénzügyi vállalatok konszolidációja

1. Háttér

Az elmúlt években több példát is láthattunk arra, hogy a kormányzati szervezetek beavatkozására került sor olyan esetekben, amikor pénzügyi intézeteknek – bankoknak, biztosítótársaságoknak vagy pénzügyi csoportoknak – nehézségekkel kellett szembenézniük, mivel pénzügyi követeléseik rossz minőségűnek bizonyultak.

Az ismert példákban közösségi tulajdonban lévő vállalatok szerepeltek, de előfordulhat, hogy magánvállalatok is ilyen helyzetbe kerülnek.

A kormányzati beavatkozások különböző formákban nyilvánulhatnak meg, például:

- a kormányzat garanciát nyújt a pénzügyi intézeteknek: ezt a garanciát akkor hívják le, amikor veszteségek képződnek az intézmények rossz követeléseiből;
- a kormányzat a pénzügyi intézetektől közvetlenül megvásárolja a behajthatatlan követeléseket;
- lehetnek másfajta megoldások is: a kormányzat azzal a céllal hoz létre egy közcélú intézményt, hogy finanszírozza és/vagy kezelje a követelések (vagy kötelezettségek) értékesítését.

Az utóbbi két esetet pénzügyi vállalatok konszolidációjának lehet tekinteni.

2. A nemzeti számlákban történő kezelés

1. Besorolási kérdések

Amikor a kormányzat garanciát ad egy pénzügyi intézetnek az utóbbinál felmerülő veszteségek esetére, akkor nincs besorolási probléma. Az érintett eszközök a pénzügyi intézet vagyonszármazékában maradnak.

A pénzügyi vállalatok konszolidációjának szervezeti megoldása országonként különböző lehet. Például a pénzügyi vállalatok konszolidációja során megszerzett eszközök kezelését illetve a konszolidáció költségeinek finanszírozását két különböző egységnek adhatják át. Bármely esetben, amikor a kormányzat egy olyan közcélú intézményt hoz létre, amelynek feladatai közé legalább a pénzügyi vállalatok konszolidációs költségeinek közvetlen átvállalása hozzá tartozik, akkor ezt az intézményt a kormányzati szektorba kell sorolni. Más esetekben viszont, amikor egy másik egység végzi az átvállalt eszközök kezelését, akkor az egység kormányzati szektorba sorolását a besorolásra vonatkozó általános szabály szerint kell elvégezni. Ez a piaci/ nem piaci tevékenységek megkülönböztetésén alapuló alapszabály.

2. A kormányzat csak a garanciájával vesz részt a pénzügyi vállalatok konszolidációjában

A kormányzat a garanciáját adhatja a pénzügyi intézeteknek, az általuk irányított szakosodott egységeknek, vagy pedig az értékvesztett eszközök kezelése és értékesítése céljából létrehozott olyan közcélú egységeknek, amelyek továbbra is a kormányzati szektoron kívülre

vannak sorolva. A garancia közvetlenül, vagy a konszolidáció finanszírozásával megbízott fent említett közcélú intézményen keresztül nyújtható.

Ebben az esetben a kormányzati garancia lehívható például akkor, amikor az illető egységek az értékvesztett eszközök értékesítése következtében veszteséget szenvednek el, illetve a rossz adósoknak nyújtott hitelek leírása után.

A lehívás azt is eredményezheti, hogy a kormányzat átvállalja az egység adósságának egy részét, vagy törli a kormányzatnak az egységgel szemben fennálló adósságát.

A garancia lehívása egy olyan tőketranszfer elszámolását teszi szükségessé, melyet a kormányzat nyújtott az érintett egységnek. Feltételezve, hogy ezek az egységek nem tartoznak a kormányzati szektorba, ennek negatív hatása van a kormányzat nettó hitelfelvételére/nettó hitelnyújtására.

3. A kormányzat megvásárolja az értékvesztett eszközöket

Tételezzük fel, hogy a kormányzat megvásárolja az értékvesztett eszközt. Ezt közvetlenül vagy azokon az ebből a célból létrehozott egységeken keresztül teszi, amelyeket már a fentiek értelmében a kormányzati szektor részének tekintünk. A továbbiakban úgy vesszük, hogy mindkét esetben a kormányzat jár el.

Feltételezzük, hogy a kormányzat az eszközöket azon az értéken vásárolja meg, amelyen az eladó belső könyvelésében még értékvesztés miatt elhatárolandó tartalékképzés előtt elszámolta.

A követendő szabályok nagymértékben függenek attól, mennyire lehet hozzájutni a megbízható információkhoz.

a. A pénzügyi vállalatok konszolidációjának elindításához kapcsolódó elszámolások

Általános elv, hogy tőketranszfert kell elszámolni, amikor a kormányzat megvásárolja az eszközöket a pénzintézetektől. A kormányzat által finanszírozott transzfer összege megegyezik a megvásárlásukért fizetett összeg és valós értékük különbözetével.

Itt célszerű különbséget tenni a különböző típusú eszközök között.

Bizonyos eszközöknek van ára, és így piaci értéke is. Ilyenek az értékpapírok és az ingatlanok; egy ingatlan is lehet része a konszolidációnak, ezen ingatlant kezelő vállalat részvényein keresztül. Feltehető, hogy ezeknek az eszközöknek az eladási ára megegyezik „bruttó” – azaz bármilyen értékvesztés miatt elhatárolandó tartalékképzés előtti – értékükkel. Minden ilyen esetben a tőketranszfer összege megegyezik az eszközök eladási ára és piaci értékük különbözetével.

- Az ingatlan jellegű eszközök esetében feltehető, hogy a pénzintézetek azért kerültek bajba, mert túlzásba vitték tevékenységüket az amúgy is válságban lévő ingatlan üzletágban, nem pedig azért, mert speciális, azaz behajthatatlan követelések birtokában vannak. Így az eszközök piaci értékének kiszámításához az általános ingatlanpiaci árindex használható beszerzési árként.

- Nem ingatlanokhoz kapcsolódó értékpapíroknál – kivéve azt az esetet, amikor általános tőzsdei válság van – nehéz megbecsülni azok piaci értékét a pénzügyi intézetek portfóliójának pontos ismerete nélkül. Ez a nem jegyzett részvényeknél még nehezebb lehet.
- A hitelek esete egy kicsit eltérő. A pénzügyi vállalatok konszolidációs eljárásába bevont hitelek biztosan behajthatatlan hitelek; mindenesetre a pénzügyi intézetek ezeket visszafizetési értékükön értékesítik (lásd alább a visszafizetési érték meghatározását), és nagyon nehéz meg tudni valós értéküket. Így a hitelek értékesítéséhez nem kapcsolódik tőketranszfer.

Ha azonban van arra vonatkozó információ, hogy bizonyos hitelek (teljesen vagy csaknem teljes összegükben) behajthatatlanok, akkor ezeket a hiteleket nulla értéken kell elszámolni. A pénzügyi intézetek ezeket kötelesek leírni, mielőtt végbemegy a tranzakció a konszolidációban résztvevő egységgel, mégpedig úgy, hogy tőketranszfert kell elszámolni arra az időpontra, amikor a konszolidációt lebonyolító intézménnyel a műveletet elvégezték. A tőketranszfer értéke a hitel teljes összege. Nem kell figyelembe venni a korábban esetleg levont (behajthatatlan követelések) értékvesztéseinek elhatárolt tartalékait.

A tőketranszfer az ilyen típusú konszolidáció végrehajtásának időpontjában negatív hatással van a kormányzat nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére.

b. A pénzügyi vállalatok konszolidációjának végrehajtása során történő elszámolások

Itt szintén különbséget kell tenni az átadott eszközök között.

A nem pénzügyi eszközöket át lehet adni a konszolidációt végző szervezetnek. Ilyen például az épületek, vagy általánosabban az ingatlanok esete. Piaci értékük még változhat abban az időszakban is, amíg az eszközök a konszolidációt végző szervezet tulajdonában vannak. Ezt a változást az ártérítelési számlán kell elszámolni, ennek nincs hatása a kormányzat nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére. Ha viszont ezeket kormányzati szektoron kívülre sorolt egységeknek értékesítik, akkor eladásukat nem pénzügyi eszközök eladásaként kell elszámolni, s ennek pozitív hatása van a kormányzat nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére.

Ugyanez vonatkozik az értékpapírokra azzal az eltéréssel, hogy eladásuk nincs hatással a kormányzat nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére.

Kétfajta eljárás vonatkozhat azokra a hitelekre, amelyeket végül nem a teljes törlesztési értékükön fizetnek vissza: ha kölcsönös megegyezés jön létre, akkor az adósságtörlesztés tőketranszfert von maga után. Ha viszont csak a konszolidációs szervezet ismeri el, hogy a hiteleket nem lehet visszafizetni, akkor adósságleírást kell elszámolni az eszközök egyéb volumenváltozásai számlán.

3. Az eljárás magyarázata

1. Besorolási kérdések

A pénzügyi vállalatok konszolidációját végző szervezeteket olyan szervezeteknek lehet tekinteni, amelyek a pénzügyi tevékenység egy bizonyos típusát végzik: kölcsönvesznek azért, hogy a konszolidálásra kerülő eszközök megvásárlását finanszírozzák.

Ennek ellenére nem tekinthetők pénzügyi közvetítőknek, mivel tulajdonképpen nem vállalnak saját kockázatot, amely az ESA95 (§.2.33) szerint tipikus jellemzője a pénzügyi közvetítőknek. Ellenkezőleg, a kormányzat nevében lépnek fel, ez a magyarázata a kormányzati szektorba sorolásuknak.

2. Általános elv a tőketranszferek elszámolására vonatkozóan

Három alkalommal kerülhet sor tőketranszfer elszámolására (s ez mindig hatással van a kormányzat nettó hitelfelvételére/nettó hitelnyújtására):

- a pénzügyi vállalatok konszolidációjának megindításakor, amikor a kormányzat megvásárolja az illető eszközöket, a valós értéküknél magasabb áron;
- a pénzügyi vállalatok konszolidációjának lebonyolítása során, amikor a kormányzat a garanciahívások útján átvállalja a veszteségeket a pénzintézetektől vagy a kormányzati szektoron kívülre sorolt más egységektől;
- a pénzügyi vállalatok konszolidációjának lebonyolítása során, amikor a kormányzat kölcsönös megállapodás alapján törli az átvett hitelt.

Mindhárom esetben tőketranszfert kell elszámolni, mert a különböző érintett egységek között a vagyon újraelosztása történik. Ez összhangban van az egyéb tőketranszferek (D.99) az ESA95 4.164 szakaszában leírt meghatározásával.

A tőketranszfer elszámolása a vagyónátadás időpontjában történik.

3. Nem hitel típusú (pénzügyi) eszközök értékelésének kérdései

Az ilyen eszközök értékelésére vonatkozó általános szabály az, hogy azokat a nemzeti számlákban piaci értékükön kell elszámolni.

A pénzintézetek belső könyvelésében szereplő bruttó értékük – azaz törlesztés vagy egyéb értékvesztés miatt elhatárolásra kerülő tartalékképzés előtti érték – általában megfelel a megvásárlásukkor értékük fizetett árának. Nevezzük ezt elszámolási értéknek.

Ha ezeket az eszközöket bevonják a konszolidációba, akkor erre bizonyosan azért kerül sor, mert piaci értékük mélyen elszámolási értékük alá esett vissza.

Így tehát logikus egy tőketranszfer elszámolása, ha megvásárlásuk ezen az elszámolási értéken történik.

Ezeknek az eszközöknek a későbbi piaci árváltozásait – amennyiben ezek a kormányzati szektorba sorolt egység birtokában vannak – az eszköztartási nyereségben/veszteségben kell elszámolni.

4. A hitelek esete

A hitelek értékelésére az ESA95 §7.51 utal. Az általános szabály az, hogy mind a hitelezőknél, mind az adósoknál elszámolandók „azok a tőkeösszegek, amelyeket az adósok szerződéses kötelezettségeik alapján a hitelezőknek visszafizetni kötelesek, még abban az esetben is, ha a hitelt engedménnyel vagy felárral forgalmazták”. Ez a visszafizetési érték.

Az 5.79 és 6.51 szakasz további javaslatokat tesz arra az esetre, amikor a hiteleket a visszafizetési értéktől eltérő áron forgalmazzák. Az eladó és a vevő átértékelési számláin két ellentétes előjelű tételt kell elszámolni annak érdekében, hogy a műveletet tranzakciós áron tudjuk elszámolni pénzügyi számlájukon, továbbá az eszköz visszafizetési értéken jelenhessen meg a vagyonomérlegükben a tranzakció előtt és az után.

A kérdés az, hogy a pénzügyi konszolidáció során, amikor a pénzügyi intézet eladja a hitelt egy kormányzati egységnek, akkor a tranzakciós érték megegyezik-e visszafizetési értékével.

Az azonban egyértelmű feltételezés, hogy a konszolidációba bevont hitelek valóban behajthatatlan hitelek, amelyeknél a teljes összeg visszafizetésére kevés esély van. Általában a pénzügyi intézetek belső könyvelésében ezekre a tételekre korábban nagy valószínűséggel vonatkoztak a behajthatatlan követelések miatti tartalékképzés követelményei. Az ESA95 azonban megállapítja, hogy „a behajthatatlan adósságokra képzett tartalékok [...] sehol sem jelennek meg a rendszerben” (§4.165,f). A nemzeti számlák rendszere nem ismeri el az üzleti és banki elszámolási rendszerekben szokásos „valós érték” fogalmát a hitelekre vonatkozóan.

Gyakorlati szempontból szintén tilos a tartalékokat elszámolni, mert azok manipulációra adnak lehetőséget.

Ha viszont a pénzügyi vállalatok konszolidációjának végrehajtási időpontjában megbízható információ áll rendelkezésre, amely alapján feltételezhető, hogy bizonyos hitelek soha nem kerülnek visszafizetésre, akkor ezeket a hiteleket a tranzakció előtt teljes értékükön törölni kell a pénzügyi intézetek vagyonomérlegéből. Ezt a tranzakciót a pénzügyi intézeteknél az eszközök egyéb volumenváltozásai számlán kell elszámolni, mintha ezeket ténylegesen leírták volna. Így értékük része lesz a kormányzattól kapott tőkeátruházásoknak.

A pénzügyi vállalatok konszolidációjának lebonyolítása során ezek nem jelennek meg az eljárást végrehajtó egység vagyonomérlegében.

5. Az eljárások átfogó értékelése

A kormányzati szektorba sorolandó szervezet vagy a kormányzat által végzett pénzügyi vállalatokra vonatkozó konszolidáció bizonyosan a kormányzat elszegényedéséhez vezet. A fenti szabályok szerint ez háromféle módon történhet:

- egyszeri alkalommal, amikor egy kormányzati egység megvásárolja az illető eszközöket, arra az időpontra egy tőketranszfer nyújtás kerül elszámolásra: a transzfer elszámolása időpontjában ennek közvetlen hatása van a kormányzat nettó hitelnyújtására/hitelfelvételére;
- több alkalommal, amikor a kormányzat a garanciáján keresztül lép fel: ez minden alkalommal, amikor garanciahívás történik hatással van nettó hitelnyújtására/hitelfelvételére;
- több alkalommal, amikor a kormányzati egység megvásárolja az illető eszközöket olyan hitelekért, amelyeket tőketranszfer elszámolása¹⁶ nélkül adnak át. Ennek csak a kölcsönös megállapodás alapján törölt hitelek vonatkozásában van hatása a kormányzat nettó hitelnyújtására/hitelfelvételére, ez azonban egyáltalán nem általános eset. Egyébként a kormányzati vagyona gyakorolt hatást az eszközök egyéb volumenváltozása számlában kell elszámolni.

A pénzügyi vállalatok konszolidációjának finanszírozásáért felelős egységek kormányzati szektorba sorolása azonban hatással lehet a kormányzat adósságára, ha ezek az egységek kölcsönből jutnak pénzeszközeikhez. A finanszírozási költség biztosan hatással van a kormányzati szektor nettó hitelnyújtására/ hitelfelvételére.

4. Elszámolási eljárások

A garanciahívást nem mutatjuk be.

Az itt bemutatott példa azzal az esettel foglalkozik, amikor egy kormányzati szektorba sorolt egység könyv szerinti értéken néhány rossz minőségű eszközt vásárol egy pénzintézetből.

Csak a kormányzati egység számláját állítjuk össze, nem pedig az egész kormányzati szektorét. Így nem mutatjuk ki a kormányzat pénzintézetben lévő részesedését.

1. A pénzügyi vállalatok konszolidációs eljárásának elindítása

A pénzintézet a konszolidációért felelős közcélú egységnek a következő eszközöket adta át:

- Értékpapírok, amelyek könyv szerinti értéke 40 és piaci értéke 25 egység;
- épületek, amelyek könyv szerinti értéke 10 és piaci értéke 5 egység;
- hitelek, amelyek visszafizetési értéke 50 egység. A hitelek egy bizonyos részét 10 egység értékben a konszolidáció kezdetén behajthatatlannak tekintenek.

¹⁶ Itt nem foglalkozunk a többi eszközre szóló esetleges eszköztartási nyereséggel/veszteséggel.

Feltételezzük azt, hogy a kormányzati egység összes pénzeszközét hitelként vette fel.

Kormányzati egység	Pénzintézet
--------------------	-------------

Nyitó vagyommérleg

E		F		E		F	
AF.2	x	AF.4	x	AN	5		
				AF.4	50		
				AF.5	25		

Tőkeszámla

ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
P.5	5	D.99	-30	P.5	-5	D.99	+30
B.9	-35	B.10.1	-30	B.9	+35	B.10.1	+30

Pénzügyi számla

ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
F.2	-100			F.2	+100		
F.4	+40			F.4	-40		
F.5	+25	B.9	-35	F.5	-25	B.9	+35

Eszközök egyéb volumenváltozásai számla

ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
				K.10 AF.4-re	-10	B.10.2	-10

Záró vagyommérleg

E		F		E		F	
AN	5			AF.2	100		
AF.2	x -100						
AF.4	40						
AF.5	25	$\Delta B.90$	-30			$\Delta B.90$	+20

2. A hatálytalanítás lebonyolítása

A pénzügyi vállalat konszolidációját végző egység létrehozásától az eszközkezeléssel megbízott egység felszámolásáig a következő események történnek:

- az értékpapírokat végül 30 egységért értékesítik,
- az épületeket végül 8 egységért értékesítik,
- az összesen 40 egység összegű hitelből: végül 30-at visszafizetnek, 6-ot leírnak és 4-et kölcsönös megállapodás alapján törölnek.

A hitelfelvevő egység hitel visszafizetését, valamint a kamatfizetését itt nem mutatjuk be.

Kormányzati egység

Nyitó vagyonszerzés

E		F
AN	5	
AF.2	x - 100	
AF.4	40	
AF.5	25	

Tőkeszámla

ΔE			ΔF
P.5	-8	D.99	-4
B.9	+4	B.10.1	-4

Pénzügyi számla

ΔE			ΔF
AF.2	+68		
AF.4	-34		
AF.5	-30		
		B.9	+4

Eszközök egyéb volumenváltozásai számla

ΔE			ΔF
K.10 AF.4-re	-6		
		B.10.2	-6

Átértékelési számla

ΔE			ΔF
K.11 AN-ra	+3		
K.11 AF.5-re	+5	B.10.3	+8

Záró vagyonszerzés

E		F
AN	0	
AF.2	x -32	
Egyéb AF	0	Δ B.90 -2

5. **Kulcsszavak és hivatkozások**

Pénzügyi közvetítés/közvetítő
Egyéb tőketranszfer
Tranzakciók értékelése
Eszközök értékelése

ESA95, §§2.32, 2.33
ESA95, §§4.164, 4.165
ESA95, §5.36
ESA95, §§7.33, 7.51, 7.69

III. FEJEZET

Az eredményszemlélet alkalmazása

Figyelmeztetés: az alábbi Tanácsi Rendeletet (...oldal) az Európai Parlament 2000. október 3-án hagyta jóvá (az Amszterdami Szerződés együttdöntési eljárása szerint. A rendeletet egy rövid megjegyzés („általános elvek”) vezeti be.

III.1. Az adók és a társadalombiztosítási hozzájárulások elszámolása: az általános elvek

1. Háttér

Az Európai Unióban az adók és a társadalombiztosítási hozzájárulások adják a kormányzati bevételeknek több mint a 80%-át. Ezek elszámolása az ESA95 keretei között rendkívül kényes feladat, hiszen a túlzott hiány eljárás szoros összefüggésben áll az ESA95-tel: így az elszámolás módszerének átláthatónak, és a kormányzati hiányra gyakorolt hatást illetően összehasonlíthatónak kell lennie.

E cél eléréséhez nem elegendő az ESA95 4. fejezetében leírtak alkalmazása. Még akkor is elszámolhatók ugyanis esedékes (vagy fizetendőként kivetett) adók és társadalombiztosítási hozzájárulások kormányzati forrásokként, ha ezek jelentős része ténylegesen soha nem kerül befizetésre a vállalati csődök, az adóbeszedési rendszer rossz hatékonysága vagy egyéb okok miatt.

Ezért alkották meg azt a mellékelt Tanácsi Rendelettervezetet, amely tisztázza az ESA95 szabályait az elszámolások időpontját és az elszámolandó összegeket illetően.

2. A nemzeti számlákban történő kezelés

- *Az elszámolások időpontja:* amikor az adótartozást előidéző tevékenység lezajlott, vagy – bizonyos jövedelemadók esetében – amikor a kormányzat biztonsággal meghatározza a fizetendő adó összegét.
- *Az elszámolandó összegek:* ez a legkényesebb kérdés. Ezzel a Tanácsi Rendelet 3. cikke foglalkozik, amely háromféle lehetőséget ad az adók és a társadalombiztosítási hozzájárulások nemzeti számlákban történő elszámolására.

Az első két lehetőség akkor alkalmazható, ha ezek az összegek azért tekinthetők fizetendő összegnek, mert ezeket adókivetések vagy bevallások támasztják alá:

1. Az elszámolandó összegeknek az adókivetésben szereplő összegeknek kell lenniük, korrigálva azokat egy olyan együtthatóval, amely a soha be nem szedhető összegeket tükrözi. A soha be nem szedhető összegekre vonatkozó együtthatót a múltbeli tapasztalatok és a jelen várakozások alapján kell megbecsülni.

2. Az adókivetésben befizetendőként megjelenő összegeket teljes egészükben adóként és társadalombiztosítási hozzájárulásokként kell elszámolni. Ennek az elméletileg

befizetendő összegnek és a tényleges készpénz befizetéseknek a különbözetét azonban az adófizetést nem teljesítők számára nyújtott tőke-transzferként kell elszámolni.

3. A számlákban a készpénzbefizetések összegét kell elszámolni: de ezt „időbelileg korrigálni” kell úgy, hogy arra az időszakra vonatkozzon, amikor a tartozást előidéző tevékenység lezajlott.

3. Az eljárás magyarázata

Ez a 2. cikk megállapításának tárgya:

1. A rendszerben elszámolt, a kormányzat nettó hitelfelvételére / nettó hitelnyújtására hatást gyakorló adók és társadalombiztosítási hozzájárulások nem tartalmazhatják azokat az összegeket, amelyeket feltehetően soha nem szednek be.

Az indoklás szerint: ha nyilvánvaló, hogy bizonyos kivetett adók és társadalombiztosítási hozzájárulások sohasem kerülnek beszedésre, akkor a kivetett és a várhatóan beszedésre kerülő összeg különbözete egy olyan követelést képvisel, amelynek nincs tényleges értéke, és ezért ezt nem szabad kormányzati bevételként elszámolni.

2. A rendszerben elszámolt, a kormányzat nettó hitelfelvételére / nettó hitelnyújtására hatást gyakorló adók és társadalombiztosítási hozzájárulások eredményszemléletű értékeinek egy belátható időtartam alatt meg kell egyeznie a ténylegesen beszedett összegekkel.

4. Kulcsszavak és hivatkozások

Az elszámolás időpontja	ESA95, §1.57
Termelési és importadók	ESA95, §§4.26, 4.27
Jövedelem- és vagyonadók	ESA95, §4.82
Társadalombiztosítási hozzájárulások	ESA95, §4.96

AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS
2000. november 7-i 2516/2000(EK)

RENDELETE,

amely módosítja a Nemzeti és regionális számlák európai közösségi rendszere (ESA) 95 alapelveit az adókat és a társadalombiztosítási hozzájárulásokat illetően, valamint módosítja a 2223/96 (EK) tanácsi rendeletet.

AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK TANÁCSA tekintettel az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó Szerződésre, különösen annak 285 cikkére,

tekintettel a Bizottság javaslatára¹⁷,

tekintettel az Európai Központi Bank véleményére¹⁸,

a Szerződés 251.cikkében hivatkozott eljárással összhangban¹⁹.

Mivel:

(1) Az 1996. június 25-i 2223/96. tanácsi rendelet – amely a Nemzeti és regionális számlák európai rendszerére (ESA95) vonatkozik²⁰ (a Közösségben) – tartalmazza a közös szabványok, meghatározások, besorolások és elszámolási szabályok hivatkozási keretét a tagországok számláinak összeállításához, az Európai Közösség statisztikai igényeinek kielégítésére, annak érdekében, hogy a tagországok között összehasonlítható eredményekhez lehessen jutni.

(2) A 2223/96 (EK) rendelet 2. cikke meghatározza azokat a feltételeket, amelyek szerint a Bizottság olyan módosításokat fogadhat el az ESA 95 módszertanára vonatkozóan, amelyek célja, hogy tisztázza és javítsa annak tartalmát.

(3) Ez okból az adók és társadalombiztosítási járulékok ESA95-ben történő elszámolásával kapcsolatos kérdések tisztázását az Európai Parlamenthez és a Bizottsághoz szükséges utalni, mivel ezek alapfogalmakat módosítanak.

(4) A túlzott hiány esetén követendő eljárásról szóló jegyzőkönyv – amely a Szerződés 104. cikkéhez kapcsolódik – 2. cikke megállapítja, hogy a kormányzati hiány a kormányzati szektor nettó hitelfelvételét jelenti az integrált nemzeti számlák európai rendszerében (ESA) szereplő meghatározás szerint.

¹⁷ HL C 21 szám, 2000. 01.25, 68.o.

¹⁸ HL C 75 szám, 2000. 03.15, 19.o.

¹⁹ Az Európai Parlament 2000. április 15-i véleménye (amely még nem jelent meg a Hivatalos Lapban), a Tanács 2000. június 26-i közös álláspontja (HL C 245, 2000. 08.25, 1.old.) és az Európai Parlament 2000. október 3-i határozata (amely még nem jelent meg a Hivatalos Lapban).

²⁰ HL L 310 szám, 1996. 11. 30, 1.old. A rendeletet a 448/98 (EK) rendelet módosította (HL L 58 szám, 1998. 02.27, 1. old.).

(5) A 89/383/EGK, Euratom határozattal²¹ létrehozott Európai Közösségek Statisztikai Programbizottsága, a 91/115/EGK határozattal²² létrehozott Monetáris, Pénzügyi- és Fizetési Mérleg Statisztikai Bizottság és a Bruttó Nemzeti Termék Bizottság (GNP Bizottság) kifejtetik álláspontjukat az adók és társadalombiztosítási járulékok országspecifikus eljárásáról, amikor ezt fontosnak / szükségesnek ítélik.

(6) Mind az SPC-vel, mind a CMFB-vel történt konzultáció.

(7) A 2223/96 (EK) határozat végrehajtásához szükséges intézkedéseket az 1999. június 28-i 1999/468/EK tanácsi határozattal összhangban kell elfogadni, amely lefekteti a Bizottságra átruházott végrehajtó jogkör/hatáskör gyakorlásának szabályaira vonatkozó eljárásokat²³,

ELFOGADTÁK EZT A RENDELETET:

1. cikk

Cél

Ennek a rendeletnek a célja az ESA 95 adókra és társadalombiztosítási járulékokra vonatkozó közös elveinek módosítása azért, hogy biztosítsa a tagországok közötti összehasonlíthatóságot és átláthatóságot.

2. cikk

Általános elvek

A rendszerben elszámolt adók és társadalombiztosítási járulékok – melyek hatást gyakorolnak a kormányzat nettó hitelnyújtására / nettó hitelfelvételére – nem tartalmazhatják azokat az összegeket, amelyeknek a beszede valószínűtlen. Ezzel összhangban a rendszerben elszámolt adók és társadalombiztosítási járulékok – melyek hatást gyakorolnak a kormányzat nettó hitelnyújtására / nettó hitelfelvételére – eredményszemléletben elszámolt összegének meg kell egyeznie az adott jogcímen egy ésszerű időtartam alatt ténylegesen beszedett összegekkel.

3. cikk

Az adók és a társadalombiztosítási járulékok kezelése a számlákban

Az adók és a társadalombiztosítási járulékok két forrásból származhatnak: az adókivetésekkel és adóbevallásokkal alátámasztott összegekből, vagy adóbefizetésekből.

(a) Ha adókivetések és adóbevallások felhasználására kerül sor, akkor az ezekben szereplő értékeket korrigálni kell egy olyan együtthatóval, amely a kivetett, illetve bevallott, de soha be nem szedhető összegeket mutatja. Másik eljárásként töketranszfer nyújtását kell elszámolni az érintett szektorok részére, ennek összege megegyezik az előbb említett korrekcióval. A kivetett és bevallott, de soha be nem szedhető összegekre vonatkozó együtthatókat a múltbeli

²¹ HL L 181 szám, 1989.06.28, 47.old.

²² HL L 59 szám, 1991. 03. 06, 19.old. A határozatot a 96/174/EK határozat módosítja (HL L 51 szám, 1996.03.01, 48.old).

²³ HL L 184, 1999.07.17, 23.old.

tapasztalatok és a jelenlegi várakozások alapján kell megbecsülni. Az együttthatókat adótípusonként és társadalombiztosítási járulékonként kell meghatározni. Ezeket az együttthatókat országspecifikusan kell meghatározni, ennek módszerét előzetesen tisztázni kell a Bizottsággal (Eurostattal).

(b) Ha az adóbefizetések felhasználására kerül sor, akkor ezeket „időbelileg korrigálni” kell úgy, hogy a készpénzbevételt arra az időszakra kell vonatkoztatni, amikor elvégzik azt a tevékenységet, amely az adókötelezettséget létrehozza (vagy – bizonyos jövedelemadók esetében – amikor az adó összegét meghatározták). Ez a korrekció alapulhat a tevékenység (vagy az adó összegének megállapítása), és az adóbeszedése közötti átlagos időkülönbségen is.

4. cikk

Igazolás

1. A Bizottság (Eurostat) köteles igazolni az e rendeletben lefektetett elvek tagországok általi végrehajtását.
2. A 2000. évtől kezdődően a tagországoknak minden év vége előtt át kell adniuk a Bizottságnak (Eurostatnak) azoknak a módszereknek a részletes leírását, amelyeket felhasználni terveznek a különböző adótípusokra és a társadalombiztosítási járulékok elszámolására annak érdekében, hogy ezt a rendeletet végrehajtsák.
3. Az alkalmazott módszerekről és az esetleges felülvizsgálatokról az egyes érintett tagországoknak meg kell állapodnia a Bizottsággal (Eurostattal).
4. A Bizottság (Eurostat) folyamatosan tájékoztatja a módszerekről és a fentebb említett együttthatókról az SPC-t, az CMFB-t és a GNP Bizottságot.

5. cikk

Végrehajtás

E rendelet elfogadásától számított 6 hónapon belül a Bizottság bevezeti a rendelet alkalmazásához szükséges változtatásokat a 2223/96 rendelet (EK) 'A' melléklete szövegébe, az annak 4.cikkében szereplő eljárásnak megfelelően.

6. cikk

A bizottságokkal kapcsolatos eljárás

A 2223/966 (EK) rendelet 4. cikke helyébe az alábbi rendelkezés lép:

„4. cikk

1. A Bizottságnak a Statisztikai Programbizottság (a továbbiakban a <bizottság>) nyújt segítséget.

2. Ahol hivatkozás történik erre a cikkre, az 1999/48 (EK) határozat 4. és 7. cikke alkalmazandó, tekintettel a határozat 8. cikke előírásaira.

Az 1999/468 (EK) határozat 4(3). cikkében előírt időszak három hónapnak tekintendő.

3. A Bizottság elfogadja eljárási szabályait.”

7. cikk

Hatálybalépés

1. Ez a rendelet az *Európai Közösségek Hivatalos Lapjában* való megjelenést követő huszadik napon lép hatályba.

2. A tagországok kérhetnek a Bizottságtól egy legfeljebb kétéves időszakot, amely alatt elszámolási rendszerüket összhangba hozhatják e rendelettel.

Ez a rendelet teljes egészében kötelező, és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagországban.

Kelt, Brüsszel, 2000. november 7.

az Európai Parlament részéről
az elnök
N. FONTAINE

a Tanács részéről
az elnök
F. VANDENBROUCKE

III.2. Az adók, támogatások, munkavállalói jövedelmek, társadalombiztosítási hozzájárulások és juttatások esedékességi időpontjainak megváltoztatása

1. A szabályok

Az ESA95 meghatározza a különböző gazdasági műveletek elszámolási időpontját. Általános szabály, hogy a rendszer a folyamatokat eredményszemléletben számolja el; azaz akkor, amikor a gazdasági érték létrejön, átalakul, vagy megszűnik, illetve amikor a követelések és kötelezettségek keletkeznek, átalakulnak, vagy megszűnnek (ESA95, §1.57).

- A bérek és keresetek, valamint a munkaadók és munkavállalók tényleges társadalombiztosítási hozzájárulásai abban az időszakban kerülnek elszámolásra, amikor a munkát elvégezték. Ugyanakkor az eseti prémiumokat vagy egyéb rendkívüli kifizetéseket, 13. havi kifizetéseket stb., akkor kell elszámolni, amikor kifizetésük esedékessé válik (4.12) (4.96).
- A termelési és importadók akkor kerülnek elszámolásra, amikor az adófizetési kötelezettség alapját képező tevékenység, művelet vagy egyéb esemény megtörténik (4.26).
- A támogatások akkor kerülnek elszámolásra, amikor a támogatást indokoló művelet vagy esemény (termelés, eladás, import stb.) megtörténik (4.39).
- A folyó jövedelem- és vagyonadók akkor kerülnek elszámolásra, amikor az adófizetési kötelezettség alapját képező tevékenység, művelet vagy egyéb esemény megtörténik.

Egyes esetekben a jövedelemadó fizetési kötelezettség egy későbbi elszámolási időszakban inkább meghatározható, mint abban az időszakban, amikor a jövedelem keletkezik.

Bizonyos rugalmasságra van tehát szükség az ilyen adók elszámolási időpontjának tekintetében. A kifizetés helyén levont jövedelemadók – pl. a fizetésből levont adók és a rendszeres jövedelemadó-előlegek – azokban az időszakokban számolhatók el, amelyben kifizetik azokat, és minden jogerős jövedelemadó-fizetési kötelezettséget abban az időszakban lehet rögzíteni, amelyben a kötelezettséget meghatározták (4.82).

- A társadalombiztosítási juttatásokat akkor kerülnek elszámolásra, amikor a juttatásokra vonatkozó követelések keletkeznek (4.107).

2. A szabályok alkalmazása

a. A jövedelemelosztási műveletek többségére vonatkozó szabályok

Az elszámolás időpontja szempontjából „eredményszemléletű” összegek tartalma: az (n.) évben elszámolandó összegeknek ekkor tartalmazniuk kell az (n.) év január 1. és (n.) év december 31. között fizetendő összegeket, azaz az év 12 hónapja alatt végrehajtott műveletekkel kapcsolatos összegeket.

Példa

Vegyük például azt az esetet, amikor az állam csökkenti a vállalatok áfabefizetésére előírt határidőt: például 2 hónapról 1 hónapra. Így az áfafizetés esedékességi időpontja egy hónappal előre került. Az állami költségvetés pénzforgalmi szemléletben 13 hónapnyi áfa-bevételt fog elszámolni abban az évben, amikor ez az időkülönbség-csökkentés történik.

Ennek ellenére a nem pénzügyi számlákban elszámolt áfa nem tartalmazhatja a 13. hónap többletkészpénz-bevételét. Ekkor ez csak a pénzügyi számlákat érinti (az átutalások az F.2-ben és F.7-ben – egyéb követelések).

Következtetés

Az esedékességi időpontok semmilyen változása sem vehető figyelembe a nemzeti számlákban elszámolt eredményszemléletű adók meghatározásánál még annak ellenére sem, hogy hatással van az állam hivatalos elszámolásaiban megjelenő készpénzösszegekre.

A számlákban elszámolt adóknak és társadalombiztosítási hozzájárulásoknak két forrása lehet: készpénzbevételek, illetve kivetésekkel vagy bevallásokkal alátámasztott összegek.

Ha a számlák összeállításánál a készpénzbevételeket használjuk, akkor azokat időbelileg korrigálni kell úgy, hogy a készpénzbevétel úgy kell megosztani, ahogyan az adófizetési kötelezettség alapját képező tevékenység megtörténik (kivéve bizonyos fajta jövedelem-adókból származó bevételeket – lásd a 2.b részt alább). Ez a korrekció alapulhat a tevékenység végrehajtásának és a pénzbeli adóbevételek befolyásának átlagos időkülönbségén.

Így a fenti példában a készpénzbevételeket korrigálni kell az áfa-időkülönbség csökkentése miatt, és a 13. havi többletbevételeket ki kell belőlük venni.

A legtöbb jövedelemelosztási művelet esedékességi időpontjának semmilyen változtatása sincs hatással a kormányzat ESA95 szerinti eredményszemléletű nettó hitelfelvételére.

b. A kivételt képező jövedelemelosztási műveletek: a munkaadók által a munkavállalóknak fizetett eseti prémiumok vagy egyéb rendkívüli kifizetések, 13. havi fizetések stb.; bizonyos jövedelemadók, az önálló és alkalmazásban nem álló személyek által fizetett társadalombiztosítási hozzájárulások, amelyeknél az adófizetési kötelezettséget csak egy későbbi elszámolási időszakban lehet meghatározni.

Ezek a jövedelemelosztási műveletek kivételt képeznek az eredményszemléletű elszámolási időpont meghatározásának általános elve alól. Így a kifizetés esedékességi idejének változásai (például az előlegfizetések) hatással lehetnek a kormányzat nettó hitelfelvételére.

Példa

A vállalatok több részletben fizetik a jövedelemadót az (n+1). évben a jövedelem keletkezési évét (n). követően.

Az egyik évben, az (n). év végén előre kell fizetniük az első részletet.

Mikor kell ezt az előlegfizetést elszámolni? Az (n). vagy az (n+1). évben?

A kérdés ezután a következő: milyen körülmények között tekinthetjük úgy, hogy az esedékességi időpontok megváltoztak?

Döntés a kifizetés esedékességi időpontjának változásáról

A kifizetés esedékességi időpontjának törvényi szabályozásból eredő változása, valamint az esedékességi időpont minden olyan állandónak ígérkező változása, amely befolyásolja az állam által beszedett összegek nagyságát, hatással van a nem pénzügyi számlákban elszámolt összegekre, és így a kormányzat nettó hitelfelvételére.

Másrészt, a kifizetések esedékességi időpontjának adminisztratív döntés miatt bekövetkező átmeneti változásai akkor sem vehetők figyelembe a számlákban, és így nem lehetnek hatással a kormányzat nettó hitelfelvételére, ha befolyásolják az állam által beszedett összegek nagyságát.

III.3. A kamat elszámolása

1. Háttér

A kamat eredményszemléletben történő elszámolása jelentős változás „A nemzeti számlák európai rendszerének (ESA95)” új kiadásában. Ez azt jelenti, hogy – az intézményi valamint a gyakorlati megállapodásoktól függetlenül – a nemzeti számlák rendszerének célja az, hogy bármely időpontban mérni tudja a gazdasági élet szereplői között fennálló jogokat és kötelezettségeket.

A kamat eredményszemléletű elszámolásának elve egyszerűnek és teljesen világosnak tűnik az ESA95-ben (lásd a fő hivatkozásokat az 5. részben). Alkalmazása azonban további vizsgálatokat igényel, mellyel tisztázhatjuk, értelmezhetjük és kiegészíthetjük az ESA95 előírásait.

2. A kamat kezelése a nemzeti számlákban

a. Az általános jellemzőket illetően

- Minden kamatozó pénzügyi eszközt eredményszemléletben kell elszámolni.
- A kamat felhalmozódást „adós szemléletben” kell meghatározni.
- A felhalmozódott kamatot egyszerű vagy kamatos kamat számítással kell meghatározni.

- A felhalmozódott kamatot mindig az adott pénzügyi eszközbe történő újrabefektetés-ként kell elszámolni.
- Hasonlóan kell kezelni minden névérték alatt kibocsátott pénzügyi eszközt is.
- A (kamat) hátralékokat benne kell hagyni az adott pénzügyi eszköz értékében, annak részeként.

b. A speciális pénzügyi eszközöket vagy tranzakciókat illetően

- A kamatszelvevények leválasztása nincs hatással a felhalmozódott kamat összegére.
- Korrekciók válhatnak szükségessé a változó kamatozású és a helyettesíthető kibocsátású pénzügyi eszközök esetében (beleértve a megtakarítási felárat).
- A nyereséjyjátékokat szabályszerűen eredményszemléletben kell elszámolni.
- Az eredményszemlélet szabályait kell alkalmazni az indexált (változó kamatozású) kötvényekre is.
- Nincsenek speciális szabályok a rövid lejáratú forgalomképes eszközökre.
- A felhalmozódott kamat a türelmi idő alatt is elszámolható.
- A külföldi fizetőeszközökben meghatározott eszközökön felhalmozódott kamat korrekciót von maga után az átértékelési számlában.
- A befektetési alapokból a tulajdonosoknak járó jövedelem eredményszemléletben számolandó el.
- A adósságot megtestesítő pénzügyi eszközök (beleértve a váltókat) határidő előtti visszaváltása névleges eszköztartási nyereséget eredményezhet.

3. Az eljárás magyarázata

a. Általános jellemzők

• Teljes lefedettség

Az ESA95 alapján egyértelmű, hogy a kamat eredményszemléletű elszámolását teljes körűen kell alkalmazni. Ez az alapelv minden kamatozó pénzügyi eszközre érvényes.

A kamat 4. fejezetbeli leírásában az adósságot megtestesítő pénzügyi eszközök minden típusa szóba kerül. A 4.44 szakasz – a betétek, a hitelek, valamint az egyéb követelések és kötelezettségek számla kamatára vonatkoztatva – megállapítja, hogy a kamat „az elszámolási időszak minden egyes időpontjában esedékes”. Hasonlóan fogalmaz a 4.50 szakasz, amely az elszámolás időpontjának általános kérdéseivel foglalkozik: „a kamat az idők során folyamatosan hozzáadódik a tőkeinnlevőség összegéhez”. Nem említ kivételeket ez utóbbi szabály alól. Így a kamat eredményszemléletű elszámolása minden olyan pénzügyi eszközre vonatkozik, amely két fél között kamatfizetési kötelezettséget idéz elő, bármilyen sajátos jellegű is a pénzügyi eszköz.

Közgazdasági szempontból a pénzeszközök legelső cseréje az egyetlen feltétele a kamat eredményszemléletű elszámolásának. Nincs ésszerű alapja annak, hogy bármilyen adósságot megtestesítő pénzügyi eszközt kizárjunk ebből az elemzésből. Nem lehet döntést hozni arról, hogy a kamatokat eredményszemléletben számoljuk-e el vagy sem, annak alapján, hogy az egyes országokban milyen rendelkezések vannak az adósságot megtestesítő pénzügyi eszközök kamatának elszámolására.

- **„Az adósszemplélet”**

Általánosságban a kamatot eredményszempléletben háromféle eljárás szerint lehet elszámolni, mely eljárásokat a következőképpen nevezhetjük el:

- „Az adós vagy a kölcsönvett tőke eredeti költségének elve” a pénzügyi eszköz keletkezésekor érvényes kamatlábon alapul (bizonyos esetekben felhalmozódott eredményszempléletű kamattal növelve), és a pénzügyi eszköz kibocsátási árára vetítik;
- „Megszerzési elv” azon a „történelmi” kamatlábon alapul, amely akkor volt érvényes, amikor a kölcsöntőkét (pénzeszközt) nyújtó vagyონmérlegében először számolta el a pénzügyi eszközt. Ezt a pénzügyi eszköz beszerzési árára vetítik;
- „Teljes piaci megközelítés”, amely az elszámolás (a rendszer összeállítás) időpontjában érvényes kamatlábra épül és a pénzügyi eszköz folyó piaci árára vetítik.

Az ESA95 nyilvánvalóan az adósnál felhalmozódó kamatelszámolás elvét alkalmazza. A kamatra vonatkozó 4. 42 szakasz azt fejt ki, hogy a kamat „egy olyan összeg, amelyet a pénzügyi eszközre vonatkozó, két fél (adós és kölcsöntőkét (pénzeszközt) nyújtó) közötti megállapodás feltételei határoznak meg. A 5.138 szakasz megállapítja, hogy „a kibocsátási érték és a visszaváltási érték különbözetét úgy kell kezelni, mint olyan eredményszempléletű kamatot, amely az értékpapír élettartama során halmozódott fel.”

A pénzügyi eszköz létrejöttékor érvényes feltételeket kell előnyben részesíteni. A pénzügyi eszköz élettartama során végbemenő piaci kamatláb változásokról nem történik említés (a 4.46 szakasz is hasonlóan bizonyítja).

A piaci kamatlábak változásaihoz kapcsolódó ármozgások jelentőségét hangsúlyozó másik két megközelítéssel ellentétben az ESA95 a kölcsöntőke- (pénzeszköz) felvétel terhét állítja a középpontba, azt a pénzügyi terhet, amely már akkor látható volt, amikor az adós pénzügyi kötelezettségek vállalásával pénzeszközöket szerzett. Így az eredményszempléletű kamatokat illetően az ESA95 nem veszi figyelembe a másodlagos piacok szerepét sem a meglévő, sem az új pénzeszköz szerzés alternatív költségének mérése során.

Elméleti szempontból, a szerződéses megállapodásból eredő összes kamatkifizetés értéke a pénzügyi eszköz teljes élettartama alatt mindhárom megközelítésben megegyezik. Minden esetben speciálisan válnak azonban szét egymástól (a pénzügyi számlán elszámolandó) műveletek és (az átértékelési számlán lévő) egyéb folyamatok.

Az ESA95 a 6. fejezetben a névleges eszköztartási nyereségeket / veszteségeket csak az eszközök / kötelezettségek árváltozásaiként határozza meg. Így a 6.52 szakasz egyértelműen jelzi, hogy az eredményszempléletű kamat „nem képez eszköztartási nyereséget”, mert ez „egy eszközszerzés, amely hozzáadódik egy már meglévő eszközhöz”.

Ezen kívül az ESA95 azt hangsúlyozza, hogy a lényeg a pénzügyi eszközök és kötelezettségek keletkezése, a pénzeszközöket biztosító ügynök(ök) és a kedvezményezett közötti, eredeti megállapodásból eredő kölcsöntőke költségek meghatározása. Ez a

változó kamatozású vagy indexált eszközökre is vonatkozik, amelyeknél a kölcsöntőke (pénzeszköz) szerzés költsége kezdetben nem ismert, a kibocsátás időpontjában teljes mértékben meghatározottak azonban azok a feltételek, amelyek a használandó referenciaértékre vonatkoznak. Itt nyilvánvalóan nem arról van szó, hogy az ár az adósságot megtestesítő pénzügyi eszköz élettartama alatt megváltozik. Ha a rendszer a kölcsöntőkét nyújtó szempontját (a bekerülési kamatláb a vásárlás idején), vagy a piaci szempontot (a jelen kamatláb) részesítené előnyben, akkor a kölcsöntőke (pénzeszköz) szerzés költsége végül változó lenne még fix kamatozású pénzügyi eszközök esetén is.

- **Az eredményszemléletű kamat mérésére szolgáló módszer**

Azt a kérdést kell eldönteni, hogy melyik módszert használjuk az eredményszemléletű kamat számításához. Választhatjuk az egyszerű kamatszámítás módszerét, amelynek alapja csak a tőke kinnlevőség; illetve a kamatos kamat számításának módszerét, amely figyelembe veszi a korábban felhalmozódott kamat összegét is.

A 4.50 szakasz világosan megállapítja, hogy amikor a kamatot „valójában nem fizették ki”, akkor a pénzügyi számlán a tőke növekményét a kölcsöntőkét (pénzeszközt) nyújtónál egy újabb ugyanolyan jellegű pénzügyi eszköz megszerzéseként, az adósnál pedig egy ezzel megegyező összegű kötelezettség növekedéseként kell elszámolni”. Ennél fogva a kamatot kamatos kamatként kell számítani.

Ezen a ponton azonban az adott ország gyakorlatának megfelelően lehetőség van bizonyos rugalmasságra, ahogy ezt az ESA95 több területen is lehetővé teszi. Ez vonatkozik például az értékpapírpiacon. A kamatszervény nélküli kötvények eredményszemléletű kamatát kamatos kamat számítással kell meghatározni. Ugyanez vonatkozik minden kamatként kezelt diszkontra vagy felárra (lásd később).

Ezzel szemben gyakori, hogy a rendszeresen (évente vagy gyakrabban) kamatot fizető kötvények felhalmozott kamatát ténylegesen kicserélik a másodlagos piacon (azaz a kötvény vásárlója kifizeti az eladónak az utolsó fizetés óta felhalmozódott kamatot), melynek értékét pro rata temporis (időarányosan), egy nagyon egyszerű számtani arányosság szerint állapítják meg.

Gyakorlati okokból ezért kényelmesebb lenne a piaci gyakorlathoz ragaszkodni, és ezzel elkerülni a korrekciót. Az ilyen elszámolás pontosan illeszkedne a befektetők által ténylegesen kicserélt összegekhez.

Mindenesetre az nyilvánvaló, hogy a módszerek közti különbségek csak kismértékben fejtenek ki hatást ott, ahol a piacok teljesen kifejlődtek, így a rendszeres kifizetések meglehetősen jól eloszlának az év során és nagyjából egyenlők a féléves időszakokban. Rövid távú felhalmozódásnál az egyszerű kamatszámítási módszer túlértékeli a kamatot (összevetve a kamatos kamat számításának módszerével), de ezt tendenciájában ellensúlyozza az, hogy hosszabb távon alulértékelt kamatot eredményez. Tehát feltehető, hogy ez történik a kormányzat által kibocsátott értékpapírok esetében is.

- **A felhalmozódott kamat újrabefektetése a pénzügyi eszközbe**

Az ESA95 az 5.130 szakaszban ad néhány irányelvet arra, hogyan soroljuk be a pénzügyi számlában a felhalmozódott kamatok újrabefektetését. „A pénzügyi eszközökön felhalmozódó kamatnak párjaként elszámolandó (lásd az 5.17. bekezdést) pénzügyi műveletet lehetőleg úgy kell elszámolni, mint ugyanabba a pénzügyi eszközbe történő visszaforgatást. A kamat elszámolása során azonban a hazai gyakorlat szerint kell eljárni. Ha a felhalmozódott kamatösszeget nem ugyanabba a pénzügyi eszközbe történő visszaforgatásként számolják el, akkor azt az F.79 kategóriába kell besorolni.”

Helyénvalóbbnak tűnik azonban a következő megszorítás. Bármely esetben a felhalmozódott kamatot, mint újrabefektetést ugyanannál a tételnél kell elszámolni, mint ahol a kamatképződés alapját képező pénzügyi eszköz elszámolásra került. (Ezt a pénzügyi eszközök ESA95 szerinti besorolásában az „anyaeszköz” kategóriájában kiegészítő elemként definiálhatjuk.) Ugyanezt az eljárást kell alkalmazni minden adósságot megtestesítő pénzügyi eszköztípusnál.

A részvényeken kívüli értékpapírokra vonatkozó érveket a következők támasztják alá:

Először is: a kamatszelvény nélküli kötvények és a diszkonttal kibocsátott rövid lejáratú értékpapírok esetében ez tűnik az egyetlen megoldásnak, mivel amikor egy műveletre sor kerül – szemben a többi adósságot megtestesítő pénzügyi eszköz típussal – a diszkonthoz kapcsolódó felhalmozódott kamatot nem lehet különválasztani a tőkeösszeg értékétől. Ebben az esetben a „tisza ár” fogalom nem használható. Az ESA95 4.46b szakasza kifejti, hogy az egyéb kötvények kamata – beleértve a jelentős diszkonttal értékesített kötvények kamatát is – két összetevőből áll; az egyik a kötvény élettartama alatt felhalmozódó diszkontérték (a visszaváltási ár és a kibocsátási ár különbsége), a másik a kamatszelvényekre történő rendszeres kifizetések összege. Az előbbit a kamatszelvények nélküli kötvényekhez hasonlóan, ugyanazon okok miatt az adott pénzügyi eszköz újrabefektetéseként kell elszámolni. Nem lenne konzisztens a két alkotórészt különbözőképpen kezelni. Ugyanezt az eljárást kell alkalmazni a többi adósságot megtestesítő pénzügyi eszköz típusra is. Elemzési célból sokkal kedvezőbbnek tűnik, ha egységes szemléletet alkalmazunk az értékpapírpiacon. Ez „barátságosabb” megoldás a pénzügyi számlák felhasználói számára is.

Másodszor, mint azt már említettük, a másodlagos piacok tranzakciói esetén a felhalmozódott kamatot a tőkeösszegekkel egyidejűleg cserélik. Ezeket nem lehet külön forgalomba hozni, a tranzakciót egészként kell kezelni. A vevő kifizeti az eladónak a felhalmozódott kamat összegét.

Elvileg ezt nem lehet úgy kezelni, mintha egy adott időpontban lezajló jövedelemelosztási művelet lenne. A tranzakció teljes értékét a pénzügyi számlán kell elszámolni, s ehhez nem kapcsolódik tulajdonosi jövedelem tétel.

Ennek a tranzakciónak a kibocsátó szempontjából nincs hatása a felhalmozódott kamat számítására. Az új tulajdonos számláján a kamat attól az időponttól kezdve halmozódik, amikor az eszköz az ő portfóliójába bejegyzésre került. Később, ha megtartja ezt az eszközt, akkor a „teljes kamatszelvényért” kapott, a pénzügyi számlán elszámolt ösz-

szeg lesz az ellentétele az eszköz kategóriájában elszámolt nyitótételnek és a felhalmozódott kamat újrabefektetésének.

A harmadik érv a „mennyiségi” változás és az árváltozás különbségén alapul, ahogy ezt a 6.52 szakasz kifejti. A felhalmozódott kamat „egyéb számlák”-on történő elszámolása végül is azt jelentené, hogy ezt csak „egy műveletnek és a hozzá kapcsolódó kifizetés időbeni különbségének” tekintjük. De az ESA95 szerint a felhalmozódott kamat nem csak időbeni különbségek kérdése, hanem a következő kifizetésig egy változást jelent a pénzügyi eszköz „mennyiségében” is. A felhalmozódott kamat újrabefektetését nem tekinthetjük az adósságelemtől eltérő természetű tranzakciónak.

Végül egy nagyon erős érv az összehasonlíthatóság és az adatok európai uniós szintű aggregálhatósága, mely alapos harmonizációt igényel. Az ESA95 több szakaszban (5.121, 5.128, 5.129f és 5.130) is utal a lehetséges rugalmasságra. Az egyetlen ok a „hazai gyakorlat” követése, de ebben az esetben ez egy erősen megkérdőjelezhető alap. A nemzeti számlák harmonizált rendszere nem épülhet olyan sajátos rendelkezésekre, amelyek országonként, sőt országon belül is eltérnek a pénzügyi eszközöket, illetve a gazdasági szereplők által használt elszámolási rendszereket illetően.

A nem forgalomképes eszközökre vonatkozóan:

A betéteket és a hiteleket illetően a két utóbbi érv teljesen alkalmas annak indoklására, hogy a felhalmozott kamatokat az előzőekhez hasonlóan, ugyanazon pénzügyi eszközbe történő újrabefektetésként kezeljük. Részletezésre szorulnak azonban a vagyonmérlegben történő értékelés szabályai, ezeket a 7. fejezet ismerteti.

A betétekre vonatkozóan a 7.46 szakasz megállapítja, hogy esetükben „az elszámolt értéket azok a tőkeösszegek jelentik, amelyeket az adósok szerződéses kötelezettségük részeként a betéti szerződés feltételei szerint a pénzeszköz nyújtójának akkor tartoznának visszafizetni, ha a betétek megszüntetésére a mérlegkészítés napján kerülne sor”. A 5.130. szakaszra hivatkozva hozzáteszi: „az értékek a felhalmozódott kamatot is tartalmazhatják”.

A hitelekről a 7.51. szakasz azt mondja, hogy „az elszámolandó értékek azok a tőkeösszegek, amelyeket az adósok szerződéses kötelezettségeik alapján a hitelezőknek visszafizetni kötelesek”. A felhalmozódott kamat kérdéséről itt nem esik szó.

Az előző két esetben a felhalmozódott kamatot általában a tranzakció szereplői nem kezelik tőkeösszegként. Betétek esetén a kamatot csak bizonyos ügyleteknél (adott időtartam végén) lehet hozzáadni a tőkeösszeghez. Hitelek esetén az adós és a hitelező közötti szerződés egyértelműen megállapítja a hitelösszeg értékét (esedékes tőke), amely nem tartalmazza a kamatot. Ezen kívül a kamatfizetés és tőkeösszeg visszafizetése nem feltétlenül jár együtt.

Az ESA95 azonban egyértelműen megállapítja, hogy ha a felhalmozódott kamat az adott pénzügyi eszköz új mennyiségének megszerzéséhez hasonlítható, így a felhalmozódott kamat újrabefektetését elemzési szempontból tőkeösszegnek kell tekinteni. A betétek esetében a felhalmozódott kamat kifizetése fogalmilag részleges megszüntetésnek számít, mivel a hitelkamatok kifizetése beépül a törlesztési folyamatba.

- **A diszkonttal kibocsátott eszközök egységes kezelése**

A diszkonttal kibocsátott kötvények kérdéséről az 5.138. szakaszban esik szó. Az előírás egyértelmű, a visszavásárlási érték és a kibocsátási ár közötti különbözetet kamatként kell kezelni, és szabályszerűen eredményszemléletben kell elszámolni. A d) pont azonban megállapítja, hogy „ha a hosszú lejáratú értékpapírok kibocsátása nem jelentős diszkonttal történik, akkor a kibocsátási és a visszavásárlási érték közti különbség a kibocsátás időpontjában beszámítható”. Ez utóbbi előírást lehetőség szerint ne alkalmazzuk. Minden diszkonton kibocsátott kötvényt egyformán kell kezelni, bármekkora legyen is a diszkont mértéke. Ennek okai az alábbiak:

Először is az ESA95-ban az ilyen típusú (nem jelentős diszkonttal kibocsátott) kötvények nem képeznek önállóan definiált csoportot, és a piacon sem létezik ezekre külön kategória. Nyilvánvaló, hogy egy meghatározásban a diszkont mértékére vonatkozó bármilyen előírás önkényes lenne, és nélkülözné az ésszerű közgazdasági okokat.

Másodszor, az ESA95 ezt a rugalmas megoldást csak a hosszú lejáratú értékpapíroknál engedi meg. Ebből azt a következtetést lehetne levonni, hogy a rövid lejáratú kötvényeknél a diszkontot minden esetben eredményszemléletben kell elszámolni. De a rövid lejáratú kötvények diszkontja kisebb lehet, mint a hosszú lejáratú kötvényeké.

Harmadszor, az eredeti előírásnak nincs elméleti alapja, kizárólag gyakorlati okai vannak, amelyek nagyban függnek attól, hogy az egyes országokban a pénzügyi számlákat milyen feltételek mellett állítják össze. Ennek következtében eltérő eljárások figyelhetők meg. Lehetséges, hogy a kormányzati hiányra gyakorolt hatás egyáltalán nem elhanyagolható abban az esetben, ha a kormányzat adósságának számottevő részét képezik az ilyen kis, „nem jelentős” diszkontokkal kibocsátott kötvények.

Negyedszer hangsúlyozni kell, hogy a kormányzat adósságát gyakran „helyettesíthető” („lineáris”-nak is nevezett) kötvények kibocsátásával finanszírozzák. Ebben az esetben a kötvényeket általában viszonylag rövid, de néha hosszabb időszakon belül részletekben, hasonló paraméterekkel (névleges kamatlábbal, kamatfizetési időponttal és végső lejáratával) rendelkező „csomagokban” bocsátják ki. Minden csomag a kibocsátáskor érvényes piaci feltételeknek megfelelő fajlagos áron kerül kibocsátásra. Ez az ár általában különbözik a névértéktől, mert a kötvény névleges kamatlábát kerek számokban fejezik ki (pl. egy tizedessel).

A kibocsátás időpontjában a befektető kifizeti az adósnak a felhalmozódott kamatszelvény értékét, amelyet a rendszeres szelvénykifizetés időpontját figyelembe véve számítanak ki. Ez két értékpapír-tulajdonos olyan adósságot megtestesítő értékpapír adásvételére hasonlít, mely az értékpapírok másodlagos piacán zajlik le. Ez a kamatszelvény benne van a pénzügyi számlán elszámolt kibocsátás teljes összegében. Az ESA95 5.138b szakasza világos iránymutatást ad a diszkont, illetve a felár kezelésére a helyettesíthető kötvények esetében. A helyettesíthető kötvényeket a két kamatkomponensű pénzügyi eszközök tökéletes példáinak lehet tekinteni: az egyik rész a rendszeresen fizetett névleges kamatszelvény, a másik pedig a fent említett különbözet. Mindkettőt eredményszemléletben kell elszámolni.

A legtöbb esetben ez a felár vagy diszkont egyedileg kicsi, jobban mondva „nem jelentős”. Néhány tagállamban azonban, ahol a kormányzati adósságban ez a pénzügyi eszköz kategória számottevő részt képvisel, az összes diszkont teljes összértéke jelentős lehet. Nem volna konzisztens, ha nem vennénk figyelembe a felhalmozódott kamatokban. Ezen kívül az adatok összehasonlíthatóságának érve ezen a területen különösen erős.

Így ahhoz, hogy a megfelelő kamatlábak segítségével a felhalmozott (eredmény szemléletű) kamatot adós szemléletben megbecsüljük, az szükséges, hogy minden egyes „csomagot” egyenként be lehessen azonosítani. Ez az információ feltehetőleg könnyen hozzáférhető a számlát összeállítók számára akkor, ha a kormányzat bocsátja ki a kötvényt. (Különleges) nehézséget jelenthet azonban a felhalmozódott kamatösszegek szétosztása a kötvénytulajdonosok között, mivel az összes „csomag” kibocsátása után az egyes csomagok a teljes kötvénycsomagon belül „összekeverednek”. Lehetetlen a kötvényt csomagonként szétválasztva forgalmazni a másodlagos piacon, sőt az értékpapír-állományokban külön-külön beazonosítani sem lehet ezeket. Ezért egy súlyozott diszkont (felár) átlagot kell becselnünk az addig kibocsátott különböző csomagok alapján, és minden egyes új kibocsátáskor újra kell ezt számolnunk.

- **A pénzügyi eszközben elszámolt kamathátralék**

Előfordulhat, hogy a felhalmozódott kamatot esedékességgel nem ellentételezi egy készpénzfizetés (vagy esetleg egy másik pénzügyi eszköz formájában történő változás). Ilyen esetekben az ESA95 szerint a felhalmozódott kamat újbóli befektetéséből eredő követelések jellege feltételezhetően megváltozik. A hátralékokat a nemzeti számlák „egyéb eszközök/kötelezettségek” (F.79) kategóriájában kell elszámolni, függetlenül attól, hogy a pénzügyi számlán hová sorolódott be a felhalmozódott kamatok újrabefektetése. Ily módon, amint ezt az 5.17. szakasz megállapítja, „a kamathátralék nem változtatja meg a pénzügyi eszközök, illetve kötelezettségek teljes összegét, de megváltoztathatja azok besorolását”. Ez összhangban van az F.7 meghatározásával, amely szerint „ellentételező tranzakciók abban az esetben, amikor a kifizetés már esedékessé vált, de még nem történt meg”. Az adósság alapösszegének hátralékai a tényleges kifizetésig, az adósságtörlésig, illetve az adósságleírásig minden esetben az adott pénzügyi eszközben maradnak, mivel nincs külön kategória a „behajthatatlan adósság”-ra.

Az a tény, hogy a kamathátralékok az illető pénzügyi eszközben maradnak, logikus következménye annak az ajánlásnak, amely szerint a felhalmozódott kamatot minden esetben a megfelelő pénzügyi eszközök alatt kell elszámolni. Mint azt már korábban is említettük, az ESA95 a felhalmozódott kamatot úgy tekinti, mint újrabefektetést az adott pénzügyi eszközbe.

Ez azt jelenti, hogy az adott időpontban felhalmozódott kamat hasonul a tőkeösszeghez, ugyanolyan jellegzetességeket mutat, mint egy kötelezettség. Ennek következtében az összes hátralékot ugyanúgy kell elszámolni, mint a tőkeösszeget, és az adott pénzügyi eszközben kell nyilvántartani.

Felmerül még egy gyakorlati érv is. Egyes pénzügyi eszközöknél, hiteleknel és (ritkábban) értékpapíroknál az adósság folyamatosan törlesztődik, tehát nem a lejáratkor

egy összegben kerül kifizetésre. Minden rendszeres kifizetés tartalmazza a kamatot és a tőketörlesztést. Így, ha az adós a kifizetést nem teljesíti, akkor ez a kamatra és a tőketörlesztésre egyaránt vonatkozik, minden megkülönböztetés nélkül. Ha büntetőkamat kirovására kerül sor, akkor ezt általában úgy számítják ki, hogy a teljes, az esedékességkor ki nem fizetett összeget veszik alapul. Ebben az esetben a kölcsöntőkét (pénzeszközt) nyújtó a kifizetetlen összeget feltehetően az adott pénzügyi eszköz kategóriájába sorolja.

Ezen kívül, ha a felhalmozódott kamat újrabefektetését ugyanabba a tételbe sorolják, mint a tőke kinnlevőséget, akkor könnyebb elszámolni egy esetleges későbbi adósságtörlesztést (tőketranszfer ellentétellel) vagy -leírást (egyéb volumenváltozás ellentétellel), amelyek általában egyaránt érinthetik a tőkeösszeget, illetve a kamathátralékokat.

b. Speciális pénzügyi eszközök vagy tranzakciók

• Leválasztott kamatszervényű kötvények

Az ESA95 konkrétan nem foglalkozik a kamatszervény-leválasztással, azaz egy „normális” kötvény kamatszervény nélküli kötvénysorozattá történő átalakításával. Ilyenkor a kamatszervény nélküli kötvény-(sorozat) a jövőbeli kamatfizetéseket és a tőkeösszeg visszafizetését egyaránt megjeleníti. A kamatszervény-leválasztási művelet a kibocsátó számára a tényleges törlesztések szempontjából semleges hatású. A műveletet általában arra használják, hogy a forgalomképes pénzügyi eszközök növelésével fellendítsék a pénzpiacot. A kamatszervények önállóan forgalmazhatók a másodlagos piacon. A kamatszervény-leválasztás elsősorban a központi kormányzat által kibocsátott kötvényeket érinti.

Ki kell emelnünk néhány egyéb sajátosságot is. A kamatszervény-leválasztást önkéntes alapon a befektetők végzik. Így előfordulhat, hogy az átalakítás egy kötvény teljes tőkekinnlevőségének csak kisebb hányadát érinti. A kamatszervény-leválasztás legtöbbször olyan állandó opció, amely bármikor érvényesíthető, de a kamatszervények csak azonos visszaváltási értékben és lejáratú időponttal helyettesíthetők. Gyakorlati szempontból azonban teljesen irreális lenne azt a kamatlábat alapul venni, amely az egyes kibocsátásokkor érvényes volt, ahogy az a helyettesíthető kötvények „csomagjai” esetében történik. A kamatszervény-leválasztás általában kérésre visszafordítható, egy teljes kamatszervény-sorozat eredeti kötvénnyé történő visszaalakításával. Ez egyáltalán nem ritka.

Amint azt korábban említettük, a kamatszervények összértéke matematikai szempontból megegyezik a pénzkifizetések teljes összegével, beleértve a tőkeösszeg visszafizetését és a rendszeres kamatfizetéseket. A kamatszervény leválasztásakor a kamatszervények teljes kibocsátási ára megegyezik az eredeti formában levő tőkekinnlevőség akkor érvényes piaci értékével. A kibocsátó számára nem volna konzisztens a tőkekinnlevőségre és a kamatfizetésre szóló kamatszervényeket névértéken elszámolni. Ez az adósság kifizetetlen összegének mesterséges megemelését jelentené. Ha az adósság elszámolása (a kibocsátó üzleti könyveiben és a túlzott hiány eljárásnál) névleges (név-) értéken történik, akkor nem történik változás az eredeti adósság elszámolásához képest.

A kamatszervény-leválasztás csak egy másodlagos piacot érintő tranzakció. A kamatszervények azonban a piacon, mint olyanon léteznek, és önállóan forgalmazhatók. Jelentősek lehetnek a határon átnyúló tranzakciók.

A kamatszervény-leválasztást a kamatfizetés tőke-visszafizetéssé való átalakításának lehet tekinteni, amikor is a rendszeres kamatfizetést egy értékpapír visszafizetésével helyettesítik. Ennek pozitív hatása lehet a nettó hitelfelvételre/nettó hitelnyújtásra. A kamat eredményszemléletű elszámolása azonban megakadályozza ennek a hatásnak az érvényesülését. A kamatszervény-leválasztásnak semmi esetre sem szabad megváltoztatnia a pénzeszköz-szerzés költségét. A kamatszervény-leválasztás nem teremt pótlólagos pénzeszközt a kibocsátó számára, és nincs hatással az eredeti pénzeszköz-szerzés költségére sem, amelyet (fix kamatláb esetén) a kibocsátáskor határoznak meg, vagy (változó kamatláb esetén) olyan szabályok alapján rögzítenek, amelyeket nem lehet megváltoztatni.

Az ESA95 keretében a kamatszervényeket tranzakciós értéken, azaz kibocsátási áron számolják el a pénzügyi számlákon. A kamatszervények azonban az eredeti kötvény piaci értékét helyettesítik. Így a leválasztási művelet nincs hatással a kibocsátó vagyongerlegére. Minden kamatszervényre érvényes, hogy a visszaváltási érték és a kibocsátási ár közötti különbséget kamatnak kell tekinteni, amely felhalmozódik a lejáratig hátralevő időtartam alatt. A felhalmozódott kamat matematikailag megegyezik az előző formában rendes körülmények között kifizetett összes kamatszervénnyel.

Az egyéb kamatszervény nélküli kötvényekkel ellentétben azonban itt a kamatszervényekkel kapcsolatos felhalmozott kamat számításához használt kamatláb nem azonos a kamatszervény-leválasztáskor érvényes kamatlábbal. Csak az eredeti kölcsönfelvételi költséget kell figyelembe venni. Ebből következik, hogy a kamatszervények eredményszemléletű kamatát a kibocsátó szempontjából az eredeti kötvénynek megfelelően kell elszámolni. Így végül is a kamatszervények leválasztásának nincs hatása az eredményszemléletű kamat elszámolásra. A számlák összeállítói az eredményszemléletű kamat becslését továbbra is a kötvény eredeti formájának megfelelően végezhetik.

Egyes országokban a kamatfizetésre szolgáló szervények több olyan különböző névértékű kötvényre vonatkoznak, amelyek fizetési határideje megegyezik. Egy korrekcióra lehet szükség a csere során átadott értékpapírok számát illetően. Ez esetben a kamatszervények alapjául szolgáló különböző kötvények átlagos nominál kamatlábjának használata tűnik célszerűnek. Ez az egyes kamatszervények kötvényeken belüli részeseisége arányában számítható.

Egy másik eset az, amikor a kibocsátó visszavásárolja a kamatszervényeket. Előfordulhat, hogy a kibocsátó nem szerzi meg a teljes sorozatot, amely lehetővé tenné számára azt, hogy „hagyományos” formájában helyreállítsa a kötvényt, majd ellentételezze ezt adósságállományában. Ilyen helyzetben a bruttó elszámolás tűnik helyesebbnek. Ezeknek a visszavásárlásoknak nincs hatásuk az adósságra. A nemzeti számlák szektorbesorolásánál a tőkeinnlevőségek összeállításának időpontjában érvényes piaci árat kell figyelembe venni. A túlzott hiány eljárásban a kormányzati szektorba sorolt egységek tulajdonában levő kamatszervények elszámolása gondot jelenthet a konszolidáció során. Nem volna konzisztens összhangba hozni a kamatszervények névértékét a kamatszervények alapjául szolgáló kötvény bruttó adósságban elszámolt névértéké-

vel. A kamatszelvény piaci értékének az eredeti formájú kötvény piaci értékéhez kell kapcsolódnia, s ezen keresztül pedig a névértékéhez.

- **A változó kamatozású pénzügyi eszközök és a hasonló jellegű pénzügyi eszközök kibocsátása (beleértve a megtakarítási felárat is)**

A változó kamatozású, adósságot megtestesítő pénzügyi eszközök nem vetnek fel fogalmi problémákat. A változó kamatláb képzésére számos utalás történik, és ezeknek rengeteg alkalmazása ismert. Két különböző pénzügyi eszköznek kell tekinteni az olyan pénzügyi eszközt, amelynél a fix és a változó kamatokat kombinálják („vegyes kötvények”).

Az értékpapírok esetén általában kapcsolat áll fenn a kamatlábindex jellege és a kamatfizetés gyakorisága között. A negyedéves kamatlábindexű kamatot rendszerint negyedévenként fizetik, egy negyedéves késéssel. Így előre lehet tudni a pénzügyi eszköz tulajdonosainak fizetendő pontos összeget, azaz ilyenkor a kamat „előre meghatározott”. A kamat azonban lehet „utólag meghatározott” is. Például az éves kamatot számíthatjuk az előző tizenkét hónap átlagaként. A kamatszelvény pontos értékét csak röviddel a tényleges fizetés előtt lehet megtudni.

Ily módon a felhalmozódott kamat várható összegére vonatkozó becslést csak a tényleges kamatfizetéstől való eltérés kockázatával lehet megadni. A felhalmozódott kamat becslésének ezt a hibáját korrigálni kell. A helyesbítést lehetőleg a számbavétel utolsó időszakára kell elszámolni, de tekintettel arra, hogy az eltérés általában meglehetősen kismértékű, az egyszerűség kedvéért a kiigazítást abban az időszakban is el lehet számolni, amikor a tényleges kifizetés megtörténik.

A hitelek és betéteket illetően általánosságban megállapítható, hogy az adósok, illetve a hitelezők (pénzeszközt nyújtók) minősítése és a különféle kamatfizetési gyakorlatok miatt rendkívül sokféle elszámolási rendszer létezhet, nagy szórással. Ezen kívül a hitelek kamata csak az index minimális változása esetén és bizonyos felső határon belül változhat. Ha az elszámolás nem végezhető el egyedi alapon, akkor csak az összesenre vonatkozó információkat tudjuk használni, főleg a betéteknél. Ilyen feltételek mellett a várhatóan fizetendő legvalószínűbb kamatlábra vonatkozó becslés alapján számítható a felhalmozódó kamat összege.

A megtakarítási felárak kérdése a változó kamatokhoz hasonló problémákat vet fel, bár ez a kormányzat számára általában kisebb jelentőségű. Az ESA95-ben ez csak az értékpapíroknál vetődik fel (5.138g). Bár ez jelenleg csak kivételesen fordul elő az Európai Unióban, de érinthet néhány nem-forgalomképes megtakarítási eszközt.

A rendszer a megtakarítási felárat kamatként kezeli. Világosan megkülönbözteti a minden esetben fizetett visszafizetési felártól, amelyet ugyan kamatként kezel, de csak a felhalmozódási összetevőn keresztül (ez a kibocsátási ár és a visszaváltási érték közötti különbség).

Megtakarítási felárat csak meghatározott feltételek esetében fizetnek, általában egy minimális eszköztartási stabilitást feltételezve. Ez egy kiegészítő díjazás, nem pedig névleges eszköztartási nyereség. Ezt eredményszemléletben kell elszámolni. Egy adott időszak vége előtt a teljes kifizetett összeg pontos értékét nem lehet bizonyosan tudni.

A legtöbb esetben azonban az értékpapír-tulajdonosoknak csak egy kis hányada nem kapja meg a kiegészítő díjazást, mivel a többség eleget tesz a speciális kívánalmaknak. Ily módon a kamat a felárat is tartalmazó maximális értéken halmozódik, a ki nem fizetett rész negatív előjelű elszámolása mellett. A korrekciót elméletben a teljes felhalmozódási időszakra el kellene számolni, de ha kis összegekről van szó, akkor ez csak az utolsó elszámolási időszakra történik meg. Ez az eljárás alkalmazandó az eszköztartási idővel arányosan növekvő díjazású pénzügyi eszközök esetében is. Ha (esetleg a korábbi tapasztalatok alapján) alapos okunk van azt feltételezni, hogy a tulajdonosok jelentős része ésszerűen viselkedik, akkor a felhalmozódó kamat számításánál használt kamatlábnál nem kell figyelembe venni a felárat. Ennek ellenére szükség lesz egy végső korrekcióra, mert az eredmény mindig bizonytalan.

- **Szerencsejátékok**

Az ESA95 5.138g szakasza említi a szerencsejátékok kifizetéseivel kapcsolatos értékpapírokat. Ezeknek a pénzügyi eszközöknek a leírása teljesen hiányzik. Jelenleg a kormányzati egységek nagyon ritkán bocsátanak ki ilyen jellegű kötvényeket. Bizonyos kormányzati egységek által kezelt, a háztartások tulajdonában lévő nem-forgalomképes pénzügyi eszközök (lekötött betétek, különleges alapok) közé tartozhatnak azonban a szerencsejátékok nyereményeinek kifizetései is. A felhalmozódott kamatok az adósságot megtestesítő forgalomképes vagy nem forgalomképes értékpapírokhoz kapcsolódnak, míg a szerencsejáték lényege egy olyan felár vagy felárak sorozata, amelyet egy vagy több különleges alkalommal véletlenszerűen kiválasztott egy vagy esetleg több nyertesnek fizetnek ki.

A nyeremény kizárólag a szerencsétől függ, és a kezdeti megállapodás nem garantálja a kifizetés összegét. A tulajdonosok nem veszik figyelembe azt, hogy pontosan mekkora összeget kaphatnak vissza. Ráadásul csak néhányuk (elméletileg csak egy nyertes) nyer. Ez egyértelműen különbözik a változó kamatozású értékpapíroktól (minden kötvényt egyformán kezelnek), a visszafizetési feláraktól (amelynek mértéke már ismert a kibocsátáskor) és a megtakarítási feláraktól (amelyek a tulajdonosok saját viselkedésétől függenek).

Az ESA95 megállapítja, hogy a szerencsejátékokból származó kifizetéseket kamatként kell kezelni, és a tulajdonos szempontjából nem számítanak eszköztartási nyereségnek. Ezek nem a piaci értékelés változása miatt keletkeznek. Minden speciális feltételt (nyeremény, kedvezményezett köre) előre rögzítenek. A szerencsejáték-kifizetések két részből állnak: ezek a jutalom és a pénzeszköz kölcsönzés költségei.

- **Indexált pénzügyi eszközök**

A kormányzati szektor egyes egységei kibocsáthatnak olyan adósságot megtestesítő eszközöket, amelyek különleges feltételeket megfogalmazó speciális záradékot tartalmaznak. Általában ezek az eszközök kötvény formájában kerülnek kibocsátásra. Amikor ez a speciális feltétel csak a kamatszervélyre vonatkozik, akkor az eszköz a változó kamatozású pénzügyi eszközökhöz hasonló. Amikor ez a feltétel kizárólag a tőkeinnlevőség értékére vonatkozik, akkor a kamatszervélyre csak a tőkeösszegnél alkalmazott kamatlábon keresztül van hatással. Más esetekben a tőkeösszeg és a kamatszervélyek azonos index alapján mozognak.

Az ESA95 4.46. szakasza csak az árindex esetével foglalkozik. Ezzel szemben az 5.138e szakasz átfogóbb, kiegészíti egy áru árával és az árfolyam-indexszel. A felsorolás nem tekinthető teljesnek. A kibocsátók egyéb viszonyítási mutatót is használhatnak, például a tőzsdeindexet vagy egy speciális értékpapír árát. Így bármilyen kapcsolati rendszer esetében a záradéknak megfelelő előírásokat kell alkalmazni.

Az SNA-hoz (§11.78) és a Fizetésimérleg-kézikönyvének 5. kiadásához (§3.97) hasonlóan az ESA95 szerint is a tulajdonosnak nyújtott bármilyen, indexből származtatható többlet kifizetést kamatnak kell tekinteni, még a tőkeindexálásból származó kifizetés esetében is. Ez egy olyan kiegészítő költség, amelyik növeli a pénzszerzés költségét. Az ESA95 azt is előírja, hogy az eredményszemléletű elszámolás szabályát kell alkalmazni minden indexált kamatfizetésre, függetlenül attól, hogy a kölcsöntőkét nyújtónak ténylegesen mely időpontban fizetik ki a kamatot.

Következésképpen az indexet a kötvény teljes élettartamára folyamatosan szét kell teríteni. Bármilyen változás következik be, azt minden elszámolási időpontban figyelembe kell venni még akkor is, ha megállapodás szerint a kifizetés az index egy meghatározott időpontban levő értékén alapul, például közvetlenül a végső beváltási időpontban.

Ilyen körülmények között a felhalmozott kamatösszeg és a ténylegesen kifizetett összeg között különbség jöhet létre.

A kamatszervélyre vagy a kamatra vonatkozó indexálás esetén egyértelmű a kérdés. Az utólag meghatározott kamat esetéhez hasonlóan, a korábban felhalmozódott összeget korrigálni kell a tulajdonosi jövedelem számlán és a tőkeszámlán.

Ami a tőkeérték indexálást illeti, forgalomképes eszköz esetén a napi ár tartalmazni fogja az indexhatást. Ez a sajátos elem azonban nem tekintendő olyan egyéb változásnak, amelyet az átértékelési számlán névleges eszköztartási nyereséggént vagy veszteséggént kell elszámolni, ahogy ezt más árváltozás esetében tennünk kell. Ezt a hatást pénzügyi tranzakciónak kell tekinteni, amelynek ellentétele a jövedelemelosztási műveletek között jelenik meg, és ezért hatással van a nettó hitelnyújtásra/nettó hitelfelvételre.

Következésképpen a ténylegesen kifizetett és a korábban elszámolt összeg között mutatkozó különbséget úgy kell kezelni, ahogy ezt a változó kamatszervélyek esetében tesszük. A korrekciót nem az átértékelési számlán kell elvégezni. Ezt a korrekciót a vagyonmérleg összeállításakor mindig végre kell hajtani. Ily módon a végső visszaváltásig a megfelelő kamatösszeget pozitív vagy negatív irányban korrigálni kell. Figyelembe kell venni azt is, hogy ha az index egy árfolyamindex (egy külföldi fizetőeszköz vagy valutakosár), akkor az árfolyam-ingadozások hatását nem kell számításba venni az átértékelési számlán (lásd a továbbiakban a külföldi fizetőeszközben kifejezett pénzügyi eszközöknél), minthogy az index százalékos változása csak a tőkeösszeg módosításához használatos. Ezt a megállapítást még az alábbi két előírás egészíti ki.

Az indexált pénzügyi eszközök általában tartalmazznak egy olyan záradékot, amely megszabja a minimálisan garantált visszaváltási értéket, ami például a tőkeösszeg név-

névértéke. Így, ha az indexnek olyan hatása van, hogy az árat ez alá a minimális érték alá csökkenti, akkor nem lehet ezt az összeget elszámolni a nemzeti számlákban. Ebben az esetben az indexálás miatt létrejött kamatösszeget érvényteleníteni kell. Rendes körülmények között egy ilyen záradék hatása a piacon forgalomban lévő eszközök napi árában érvényesül.

Ha az index jelentős ingadozásokhoz vezetne (abszolút értékben, figyelembe véve az ilyen kibocsátások arányát), elsősorban a rövid távú átmeneti ingadozások miatt kívánatos lehet ezek „kisimítása”, annak érdekében, hogy elkerüljük a nagy ingadozásokat a jövedelemszámlán és a nettó hitelfelvételben/nettó hitelnyújtásban. Dönthetünk úgy, hogy a napi ár helyett egy adott időszak átlagárát használjuk, ha az előbbi nem tűnik teljesen reprezentatívnak. Ez azonban csak kivétel lehet az értékelési szabályok alól.

- **A rövid lejáratú forgalomképes eszközök**

Emlékeztetőül: az ESA95 teljesen rugalmas a rövid lejáratú pénzügyi eszközök meghatározását illetően. Ezt a lejáratot általában „egy éves vagy rövidebb” lejáratként szokták meghatározni, de az ESA95 az SNA-hoz hasonlóan bizonyos esetekben a „maximum két évet” is elfogadhatónak tartja. Ez a rugalmasság nincs hatással a kamat eredményszemléletű elszámolására. Elméletileg nincs okunk arra, hogy ezekkel az eszközökkel kapcsolatban más megközelítést használjunk, mint a kötvényekkel kapcsolatban.

Az egy éven túli eredeti lejáratú pénzügyi eszközök elszámolása nem okoz különleges nehézséget a kötvényekhez és kötelezvényekhez képest. A maximálisan egy éves lejáratú eszközöknél gyakori a diszkonttal történő kibocsátás. A legtöbb központi kormányzat kincstárjegyeket bocsát ki. A diszkont mértékétől függetlenül mindazokat az előírásokat alkalmazni kell, amelyek a diszkonttal kibocsátott kötvényekre vonatkoznak. Ezek az eszközök általában hasonlóak a kamatszelvény nélküli kötvényekhez. Ha nem lehet alkalmazni az értékpapírokénti megközelítést, akkor a kibocsátáskori átlagos lejáraton és átlagos kamatlábon alapuló becslések megbízható adatokat biztosíthatnak.

- **Pénzügyi eszközök türelmi idő utáni törlesztéssel**

Egyes adósságot megtestesítő pénzügyi eszközökre vonatkozó szerződések türelmi időt is tartalmaznak, amely alatt nem kell kamatot fizetni. Erről nem történik említés sem az ESA95-ben, sem az SNA-ban. Jelenleg a kötvényeknél az ilyen jellegű feltételek egyáltalán nem ritkák. A kormányzat rendelkezhet ilyen típusú eszközökkel, például amikor közérdekű cél elérése érdekében pénzeszközt bocsát rendelkezésre, vagy fejlődő országoknak hitelt nyújt.

Az egyik esetben olyan eszközökről van szó, amelyek kamatlába a türelmi idő alatt nulla. Nem kell kamatot felhalmozni, mivel a kölcsönbevétel költsége valóban nulla. Ebben az időszakban az adósnak nincs kamattal kapcsolatos kötelezettségvállalása. Ez a megállapítás akkor is érvényes, ha a második időszak kamatlábát úgy igazítják, hogy a végső hozam hozzávetőleg azonos legyen a pénzügyi eszköz teljes élettartama alatt normális feltételek mellett elérhető hozammal.

Egyéb esetekben a kamatfizetést csak elhalasztják a türelmi időtartamról az eszközök fennmaradó élettartamára. A kölcsönbevétel költsége nem egyenlő nullával. A kamat valójában esedékes, de tőkésítésre kerül. Az első időszak során felhalmozódó kamat összegét később fizetik ki különböző formában (pl. az első kamatszelvényhez hozzáadva, a teljes fennmaradó időszakra szétosztva, a végső visszafizetéssel együtt, esetleg új értékpapírok formájában).

• A külföldi fizetőeszközben meghatározott pénzügyi eszközök felhalmozódott kamata

Ezekre a pénzügyi eszközökre és kötelezettségekre eredményszemléletű kamatot úgy kell számítani, hogy teljes mértékben követni kell a 2. pontban leírt alapszabályokat. A tényleges kamatfizetésnek meg kell egyeznie azzal az összeggel, amit korábban újrabefektetett összegként a pénzügyi számlán elszámoltunk. Különleges figyelmet kell azonban fordítani a hazai fizetőeszközre történő átszámításra.

Emlékeztetőül: az ESA95 szerint a névleges eszköztartási nyereség (vagy veszteség) egy eszköz értékében bekövetkező olyan változás, amely egy árváltozás (beleértve az árfolyamváltozást is) eredményeképpen következik be. Így „névleges eszköztartási nyereség nemcsak abból származhat, ha egy eszköz ára hazai pénznemben változik, hanem abból is, ha a devizaárfolyam változik” (§6.58). A szakasz azt is kifejti, hogy „a külföldi fizetőeszközben nyilvántartott pénzügyi eszközökkel kapcsolatos tranzakciók értékét a műveletek végrehajtásának időpontjában érvényes árfolyamokon kell átszámítanunk hazai fizetőeszközre. A nyitó és a záró vagyonszámla értékeinél pedig a mérleg készítési időpontokban érvényes devizaárfolyamokat kell használni”. Következésképpen abból is képződhet névleges eszköztartási nyereség és veszteség, hogy a tranzakciók és a vagyonszámla tételek átszámításánál alkalmazott árfolyamok eltérnek.

A kamat eredményszemléletben történő elszámolása két egyidejű műveletet von maga után: a tulajdonosi jövedelemben és ennek párjaként a pénzügyi eszközben. Ha a kamat külföldi fizetőeszközben van nyilvántartva, akkor mindkét tranzakciót a művelet végrehajtásának időpontjában érvényes árfolyamon kell átszámítani hazai fizetőeszközre. Ideális esetben a kamatnak naponta kell felhalmozódnia, így a napi árfolyamot kell használni. A gyakorlatban azonban a számítás egy bizonyos időszakra történik, az időszak alatt megfigyelt átlagárfolyam alapján²⁴. Ezeknél a tranzakciónál egy speciális időpontra vonatkozó „spot” árfolyam is használható, de kizárólag csak közelítésként, és csak alacsony ingadozású devizaárfolyam esetében. A kamat tényleges kifizetése egy másik pénzügyi műveletet jelent, amelynek ellentétele a pénzügyi eszközök egy másik kategóriájában (fizetőeszköz és betétek) található. Ennél a műveletnél a fizetés tényleges időpontjában érvényes árfolyamot használjuk. Végül is fogalmi szempontból a felhalmozódott kamat egy időtartamra mint „szegmens”-re, a kamatfizetés pedig egy egyszeri időpontra utal.

Normális körülmények között valószínűleg korrekcióra van szükség az átértékelési számlán. Bár külföldi fizetőeszközben a felhalmozott és a fizetett kamatösszegek tö-

²⁴ Ha az eredményszemléletű kamatot kamatos kamat számítással képezzük, akkor ezt az átlagot elméletileg az adott időszak minden egyes időpontjában képződő eredményszemléletű összegekkel kell súlyozni. Ehelyett azonban az egyszerű számtani átlag is elfogadható.

kéletesen megegyeznek, az árfolyam-ingadozások miatt hazai fizetőeszközben eltérhetnek egymástól.

Ennek az elszámolásnak közgazdasági szempontból²⁵ van jelentősége. Általánosabban, az ilyen jellegű korrekciókra gyakrabban van szükség akkor, ha egy külföldi fizetőeszközben meghatározott eszköznél, az ellentétes előjelű műveletek oly módon követik egymást (mint például egy kötelezettség keletkezése és megszűnése), hogy a műveletek értéke az eredeti fizetőeszközben megegyezik, de a hazai fizetőeszközre történő átváltás után eltér, azaz a művelet nem „ellentételezi” ki egymást.

Ilyenkor a következő eljárást kell követni.

Az elszámolási időszak végén megjelenik egy tétel az átértékelési számlán. Ez a kétféle árfolyam különbözőségéből adódik: az egyik a „pillanatnyi”, adott időpontra vonatkozó – az adott időpontban fennálló tőke kinnlevőségek átszámítására szolgáló – „spot” árfolyam; a másik az utolsó időszak felhalmozódott kamatának átszámítására szolgáló átlagárfolyam, illetve az előző időszak végén megfigyelt „spot” árfolyam, mely az előző időszakban felhalmozódott, ki nem fizetett kamatok átszámítására szolgált.

Később újabb korrekciót kell végrehajtani az átértékelési számlán, amikor ennek a kamatnak a tényleges kifizetése megtörténik. Ez egyrészt azért szükséges, mert eltérés mutatkozik az adott időpontban érvényes árfolyam és az utolsó időszak végén alkalmazott árfolyam között, másrészt pedig eltérés van az időszak kezdete óta felhalmozódott kamat számításához alkalmazott árfolyam és a kifizetés időpontjában érvényes árfolyam között is.

Bizonyos esetekben nincs „átfedés” a kamat-felhalmozódási időszak és a kamatfizetési időszak között, például amikor éves számlákat állítunk össze olyan kamatokra, melyeket három- vagy hathavonta fizetnek, illetve a diszkonttal forgalmazott, évesnél rövidebb lejáratú eszközökre. Elvileg csak az az egy korrekció szükséges, amit az utolsó bekezdés végén említettünk. Ebben az esetben a kamat teljes egészében felhalmozódik és kifizetésre is kerül ugyanabban az elszámolási időszakban. A felhalmozódott kamat újrabefektetéséből származó új követelés/ kötelezettség azonos időszakban keletkezik és szűnik meg. Ebben az időszakban a felhalmozódott kamat fogalma inkább elméleti. Így az egyszerűség kedvéért elfogadható, hogy minden korrekció nélkül, a hazai fizetőeszközre átszámított tényleges kifizetést számoljuk el közvetlenül a tulajdonosi jövedelmekben.

²⁵ Fogalmilag az árfolyamhatás különbözik a változó kamatozású pénzügyi eszközök esetétől, amelyeknél a felhalmozódott és az újrabefektetett kamatot feltehetően korrigálni kell, amikor a pontos kamatláb ismertté válik. A külföldi fizetőeszközben kifejezett pénzügyi eszközök esetében a korrekció nem egy becslési hiba miatt szükséges, hanem azért, mert a tranzakciók különböző időpontokban történnek.

- **A befektetési alapokból származó jövedelem**

A kormányzati szektorba sorolt egységek tulajdonában lehetnek befektetési alapok által kibocsátott értékpapírok. Az ESA szabályai szerint a befektetési alapokból kapott jövedelmet a kamatok tekintetében eredményszemléletben, az osztalékokat illetően pedig „fizetési esedékességük időpontjában” kell elszámolni (ami a gyakorlatban közel esik a tényleges kifizetési időponthoz). Emlékeztetőül: az eszköztartási nyereség vagy veszteség a rendszerben nem számolható el tulajdonosi jövedelemként.

Az értékpapír-tulajdonosoknak járó jövedelmet újrabefektetésnek kell tekinteni. Ez az a jövedelem, ami a befektetési alapoknál a működési költségek elszámolása után keletkezik. Az alapok működtetésének költségeit a rendszerben nem jövedelemelosztási műveleteknek, hanem pénzügyi szolgáltatásnak tekintjük. Az értékpapír-tulajdonosoknak járó jövedelmet ugyanúgy eredményszemléletben kell elszámolni, ahogy más adósságot megtestesítő eszközökre vonatkozó jövedelmeket is. Mindez független attól, hogy ezt a jövedelmet rendszeresen elosztják-e vagy tőkésítik, s ez utóbbi esetben automatikusan megjelenik-e az értékpapír értékében.

- **A adósságot megtestesítő pénzügyi eszközök lejárat előtti visszafizetése (a cserét is beleértve)**

Bármilyen pénzügyi eszköz esetében az adósnak jogában áll megszegni az eredeti szerződést és a kezdetben megállapodott lejáratú időpont előtt kiegyenlíteni adósságát. Bizonyos esetekben erről köteles értesítést küldeni egy megadott időn belül. A hitelezők általában kártérítésre jogosultak.

– *Elsőként az értékpapírok esetét tekintjük át.*

Az idő előtti visszafizetés egyik formája az, amikor a kibocsátó a piacon visszavásárolja az értékpapírt. A másik forma az értékpapírok cseréje. A kibocsátó lehív egy bizonyos speciális kötvényt (váltót vagy kötelezvényt), és cserébe átad egy új értékpapírt, vagy egy korábban kibocsátott értékpapír egy új szeletét.

Az árversenyeztetés, például tender útján is megállapítható. Az ilyenfajta műveletek általában a piaci kamatlábak csökkenése után történnek. A kibocsátó célja a kamatterher csökkentése még olyan áron is, hogy a tőke törlesztőrészelei emelkednek. Elképzelhető ugyanakkor ennek az ellenkezője is, az adósság csökkentésének céljával végrehajtott csere. A kormányzat gyakran vesz részt ilyen műveletekben.

Megfigyelhető egy különbség (amit esetleg felárnak neveznek) a névleges érték és a tényleges visszafizetési érték között. Amikor ez a különbség pozitív, akkor ez az értékpapír tulajdonosa számára eszköztartási nyereséget, a kibocsátó számára pedig eszköztartási veszteséget jelent. Ezeket a megfelelő szektorok ártértékelési számláin kell elszámolni. Az ESA95 szerint a pénzügyi eszközöket, főleg az adósságot megtestesítő értékpapírokat elvileg folyó áron kell értékelni. Így a nyereség / veszteség megegyezik az előző időszak végi tőkeinlevőség értékének és a cserébe adott értékpapír árának különbségével. Nagyobb eltérések tapasztalhatók, ha az adósságot névértéken mutatják ki, ahogy ez jelenleg a túlzott hiány eljárás során is történik. A kötvények ilyen cseréjének kezelése nagyon hasonlít az értékpapír-tulajdonosoknak a köt-

vények másodlagos piacán bonyolított műveleteihez. Ez olyan, mint amikor egy eladást azonnal automatikusan követ egy attól el nem választható műveletként egy újrabefektetés ugyanabba a pénzügyieszköz-kategóriába, amelybe az adósságot megtestesítő pénzügyi eszköz be van sorolva. A másodlagos piacon végbemenő bármilyen tranzakció általában eszköztartási nyereséget vagy veszteséget okoz, amelyet a rendszerben az átértékelési számlán kell elszámolni.

A csere során a kibocsátó által visszavásárolt összegnek és a kibocsátott új összegnek szigorúan meg kell egyeznie. Korrekciós céllal esetleg történhet készpénzfizetés. A rendszeres kamatfizetésű kötvényeknél ezen kívül a kibocsátó kifizeti a felhalmozódott kamatszelvény értékét is, kivéve azt az esetet, ha ez utóbbit szintén új kötvényekké alakították át.

Az ESA95 szerint a cserének nincs hatása a nettó hitelfelvételre/nettó hitelnyújtásra a csere időpontjában. Később azonban ezt az új kamatösszegek módosítják. A csere matematikai szempontból semleges, de megváltoztatja a visszafizetések időtartam alatti megoszlását a rendszeres kamatfizetés és a tőkeösszeg visszafizetése(i) között.

- *A második eset:* lejárat előtti visszafizetés a hiteleknél is előfordul. Ebben a kormányzati szektor egységei hitelnyújtóként vagy hitelfelvevőként is részt vehetnek. Általánosságban az adósnak megvan a lehetősége arra, hogy a hitelt a végső lejárat előtt visszafizesse. Viszonzásul kötelezni lehet őt arra, hogy egyösszegű kártérítést fizessen a hitelnyújtónak. Ez utóbbit nem tekinthetjük tőketranszfernek, se a kölcsönbevételi opció megadóztatási árának, sem pedig szolgáltatási költségnek. A nemzeti számlákban történő kezelés a kártérítés számításának módjától függ.

Az első esetben ez a számítás a ténylegesen nyújtott hitelösszeget, valamint a hitelfelvétel pontos időpontján alapul. A hitelfelvevőt szerződésben kötelezik arra, hogy a visszafizetés előtt az időszak egy részére vagy teljes egészére fizessen egy pótlólagos összeget, így végül is egy visszahatáson keresztül emelkedik a kamatláb. Ezt a pótlólagos fizetést kamatként kell kezelni. Ezt a kifizetést azonban az eredményszemléletű elszámolás elvének figyelmen kívül hagyásával csak a kifizetés időpontjában lehet elszámolni, nem kell egyenletesen szétosztani arra a teljes időtartamra, amíg a hitelviszony fennáll. Ez a kifizetés hatással van a nettó hitelfelvételre/hitelnyújtásra.

A második esetben a kártérítést a fennmaradó hitelösszeg fix százalékaként számítják ki. Ezt a hitelnyújtónál eszköztartási nyereségként, a hitelfelvevőnél eszköztartási veszteségként kell elszámolni. A kártérítés hozzáadódik a hitelösszeghez, és ez a két részösszeg alkotja a teljes visszaváltási értéket. Ezt nem lehet kamatnak tekinteni, mivel egy olyan hitelösszegre terhelték, amelyhez a hitelfelvevő már nem fér hozzá. Végül is ez az eljárás hasonló a kötvények lejárat előtti visszafizetéséhez. Nincs hatással a nettó hitelfelvételre/hitelnyújtásra.

- *Harmadikként a betéteket* kell említeni, elsősorban azért, mert néhány országban a kormányzati szektorba sorolt egységek kezelnek ebbe a kategóriába tartozó eszközöket.

Bizonyos pénzügyi eszközök esetében – a lekötött betéteknél, illetve a takarékbetéteknél – egy adott kamatlábnak megfelelő kamat kifizetése csak egy minimális „tartási” időszak eltelte után kerülhet sor. A betét korábbi megszüntetését, ha ezt a

szerződés megengedi, a betéti kamatláb, a betét tulajdonosának fizetett betéti kamatláb csökkentése révén egyenlítik ki. Ez történhet akkor is, ha a felmondásra kiváltható betéteknél késedelmet nem fogadnak el. Az eredményszámlában történő kamatelszámolásnál azt a maximális kamatlábat kell figyelembe venni, amelyre a betéttulajdonos a szerződés normális teljesítése esetén jogosult, figyelembe véve a lejáratra illetve a felmondásra vonatkozó szerződéses feltételeket. Ha nem ez az eset következik be, akkor a korábban felhalmozódott kamatösszeget korrigálni kell a legutolsó kamatláb alapján. Mivel ez a korrekciós összeg minden valószínűség szerint rendkívül kicsi a betét teljes kamatához képest, gyakorlati okokból a korrekciót elszámolhatjuk az utolsó elszámolási időszakra.

4. Elszámolási példák

a. Névértéken kibocsátott pénzügyi eszköz, rendszeres kamat (illetve kamatszervizelés) fizetéssel

Az 1. év július 1-én a kormányzat egy 1000 egység értékű kötvényt bocsát ki, amelynek jellemzői: éves kamatláb 5% (a kamatot minden évben ugyanezen a napon kell fizetni), 10 éves lejárat, visszafizetés a lejárat időszaka végén. Az 1. év végén a „tiszt” piaci ár 102%. A 2. év végén a piaci ár 105% (zárójelben kamatos kamattal számított érték).

1.ÉV				2.ÉV			
				Nyitó vagyonszerkezet			
				E		F	
					F.332	1045 (1044.3)	
						(EDP: 1000)	
Nem pénzügyi számla				Nem pénzügyi számla			
Felh.			Forrás	Felh.			Forrás
D.41	25 (24.3)			D.41	50		
		B.9	-25 (-24.3)			B.9	-50
Pénzügyi számla				Pénzügyi számla			
ΔE			ΔF	ΔE			ΔF
F22	+1000	F.332	+1025 (1024.3)	F.22	50	F.332	+25 -50 +25
		B.9	-25 (24.3)			B.9	-50
Átértékelési számla				Átértékelési számla			
ΔE			ΔF	ΔE			ΔF
		F.332	+20			F.332	+30
Záró vagyonszerkezet				Záró vagyonszerkezet			
E			F	E		F	
		F.332	1045 (1044.3)			F.332	1075 (1074.3)
							(EDP:1000)

b. Diszkonttal kibocsátott pénzügyi eszköz kamatszelvényre történő rendszeres kifizetésekkel

Az 1. év október 1-én a központi kormányzat egy új kötvényszeletet bocsát ki (tőkeösszeg: 1000 egység, kamatláb: 5%, lejárat: 10 év, fizetési időpont: július 1, visszafizetés a lejárat végén. A kibocsátási ár 95% (kb. 6%-os hozam). Az 50 egységnyi diszkontból 1 egységet az 1. évre, 4-et a 2. ra és 3-at a 10.évre osztanak szét. Az egyszerűség kedvéért a kötvény árát az időszakok végén 100%-on jegyzik. (az értékek kerekítettek).

1.ÉV			
Nem pénzügyi számla			
Felh.		Forrás	
D.41	13.5 (12.5 +1)	B.9	-13.5
Pénzügyi számla			
ΔE		ΔF	
F.22	+962.5	F.332	950+12.5+13.5
		B.9	-13.5
Záró vagyonsmérleg			
E		F	
		F.332	976
			(EDP: 1000)

2.ÉV			
Nyitó vagyonsmérleg			
E		F	
		F.332	976
Nem pénzügyi számla			
Felh.		Forrás	
D.41	54	B.9	-54
Pénzügyi számla			
ΔE		ΔF	
F.22	-50	F.332	+4+36.5 -50 +13.5
		B.9	-54
Záró vagyonsmérleg			
E		F	
		F.332	980
			(EDP: 1000)

10.ÉV			
Nyitó vagyonmérleg			
E		F	
		F.332	1022
Nem pénzügyi számla			
Felh.		Forrás	
D.41	28	B.9	-28
Pénzügyi számla			
ΔE		ΔF	
F.22	-1050	F.332	-1022
		B.9	-28
Záró vagyonmérleg			
E		F	
		F.332	0

c. Diszkonttal kibocsátott pénzügyi eszköz kamatszervényre történő rendszeres kifizetések nélkül

A központi kormányzat július 1-én 75 egység értékben (a névérték 100 egység) 3 évre egy kamatszervény nélküli kötvényt bocsát ki. Az implicit kamatláb 10% (az értékek kerekítettek).

- a piaci kamatláb nem változik

1.ÉV			
Nyitó vagyonsmérleg			
E		F	
		F.332	78
Nem pénzügyi számla			
Felh.		Forrás	
D.41	3		
		B.9	-3
Pénzügyi számla			
ΔE		ΔF	
F.22	+75	F.332	+75 +3
		B.9	-3
Záró vagyonsmérleg			
E		F	
		F.332	78

2.ÉV			
Nyitó vagyonsmérleg			
E		F	
		F.332	78
Nem pénzügyi számla			
Felh.		Forrás	
D.41	8		
		B.9	-8
Pénzügyi számla			
ΔE		ΔF	
		F.332	+8
		B.9	-8
Záró vagyonsmérleg			
E		F	
		F.332	86
		(EDP: 100)	

3.ÉV			
Nyitó vagyonsmérleg			
E		F	
		F.332	86
Nem pénzügyi számla			
Felh.		Forrás	
D.41	9		
		B.9	-9
Pénzügyi számla			
ΔE		ΔF	
		F.332	+9
		B.9	-9
Záró vagyonsmérleg			
E		F	
		F.332	95
		(EDP: 100)	

4.ÉV			
Nyitó vagyonsmérleg			
E		F	
		F.332	95
Nem pénzügyi számla			
Felh.		Forrás	
D.41	5		
		B.9	-5
Pénzügyi számla			
ΔE		ΔF	
F.22	-100	F.332	-95
		B.9	-5
Záró vagyonsmérleg			
E		F	
		F.332	0

- a piaci kamatláb változik

A következő év kezdetén a kamatláb 15%-ig növekszik 2 és fél évi lejáratra (és nem változik tovább). A piaci ár 70 egységre csökken (kerekített értékek)

2.ÉV				3.ÉV			
Nyitó vagyommérleg				Nyitó vagyommérleg			
E			F	E			F
		F.332	78			F.332	81
Nem pénzügyi számla				Nem pénzügyi számla			
Felh.			Forrás	Felh.			Forrás
D.41	8			D.41	9		
		B.9	-8			B.9	-9
Pénzügyi számla				Pénzügyi számla			
ΔE			ΔF	ΔE			ΔF
		F.332	+8			F.332	-9
		B.9	-8			B.9	-9
Átértékelési számla				Átértékelési számla			
ΔE			ΔF	ΔE			ΔF
		F.332	81 -86			F.332	93 -90
Záró vagyommérleg				Záró vagyommérleg			
E			F	E			F
		F.332	81			F.332	81 +12

4.ÉV			
Nyitó vagyommérleg			
E			F
		F.332	93
Nem pénzügyi számla			
Felh.			Forrás
D.41	5		
		B.9	-5
Pénzügyi számla			
ΔE			ΔF
F.22	-100	F.332	+5 -100
		B.9	-5
Átértékelési számla			
ΔE			ΔF
		F.332	100 -98
Záró vagyommérleg			
E			F
		F.332	0

d. Kamatszelvevények

A központi kormányzat a következő kötvényt bocsátotta ki: fix kamatláb: 15%, tőkeösszeg 1000 egység, visszafizetés a lejárat végén, fizetési időpont: július 1. A fennmaradó 3 éves lejáratra egy négy szelvényből álló sorozat létrehozását határozzák el.

- **Az eredeti kamatláb alapján**

Minthogy a kamatláb változatlan, a kötvény piaci ára megegyezik a névértékkel. A következő kamatszelvevényeket hozzák létre: három kamatszelvevény kötelezvényt az évenkénti kamatfizetéshez (értékeik egyenként 99, 113 és 130 egység piaci áron, amelyek megegyeznek a 150 egységnyi névérték 65,8%, 75,7% és 87% -val) és a tőkeösszeg (végső) visszafizetésére szóló kamatszelvevény kötelezvény (értéke 658), mivel az ár 65,8% az 1000 egységnyi névértékre számítva. A négy kötelezvény piaci összértéke mindig megegyezik a névértékkel. A felhalmozódott kamatot a kötvény előbb említett formája alapján lehet számítani, vagy pedig a kamatszelvevény-leválasztás időpontjából, minthogy a kamatszelvevény nélküli értékpapírok piaci árának különbözete (ha nincs más befolyásoló tényező) 49, 10, 9 és 7. Az év végén a négy kötelezvény piaci értékének összege 1075: 707 + 106 + 122 + 140, vagy az 1000 egységnyi tőkeösszeg és a (hat hónapra vonatkozó) 75 egységnyi felhalmozódott kamat. Ez a példa egyértelműen magába foglalja a Maastrichti-adósság esetét is, amikor az adósságot névleges/névértéken számolják el, így a meghatározás értelmében a kamatszelvevény-leválasztásnak nincs az adósságra hatása (az értékek kerekítettek).

1.ÉV			
Nyitó vagyonszerkezet			
E			F
		F.332	1075
Nem pénzügyi számla			
Felh.			Forrás
D.41	150	B.9	-150
Pénzügyi számla			
ΔE			ΔF
F.22	-150	F.332	+150 -150
		B.9	-150
Záró vagyonszerkezet			
E			F
		F.332	1075

A második év folyamán a felhalmozódott kamat még mindig változatlan a kötvény előző formájához képest. Ez az első kamatszelvényt illetően megegyezik a visszaváltási időpontbeli és az év eleji ár különbszetével, a másik három kötelezvényt illetően pedig az év végi és az év eleji ár különbszetével (10, 106, 16, 18). Az év végén a három kötelezvény (813, 122, 140 piaci összértéke 1075, és ez egyenlő ugyanakkor az 1000 egységnyi tőkeösszeg és a 6 hónapra felhalmozódott 75 egységnyi kamat összegével.

2.ÉV

Nyitó vagyonszerkezet

E	F
	F.332 1075

Nem pénzügyi számla

Felh.	Forrás
D.41 150	B.9 -150

Pénzügyi számla

ΔE	ΔF
F.22 -150	F.332 +150 -150
	B.9 -150

Záró vagyonszerkezet

E	F
	F.332 1075

- **a kamatláb változásával**

A kamatszelvény-leválasztást új piaci körülmények között alkalmazzák, például a piaci kamatláb 10%-ra csökken. A kötvény piaci (folyó) ára 1125 egység. Ekkor a kamatszelvények értéke 113, 124, 136, illetve 752 egység (az árak alapján, százalékos megoszlásban: 75,2, 82,7, ill. 90,8%). Az év végén a négy kötelezvény piaci árának összege 1182 egység (790, 119, 130, 143), amely egyben a piaci névérték (1107) vagy „tiszta ár”, valamint a felhalmozódott kamat (mindig 75) összege.

Nem lesz aszimmetria az eszköz és forrás oldal elszámolásakor. De ez a példa világosan megmutatja, hogy a piaci árak különbségeit nem szabad alkalmazni a felhalmozódott kamat számításánál (az összeg fél évre 57 egység lenne, szemben az eredeti kamatláb esetén számított 75 egységgel). Így a felhalmozódott kamatot a kötvény előző formája alapján kell megbecsülni, és nem lehet a kötvénytulajdonosok információira alapozni. A korrekciót az ártértékelési számlán kell elszámolni. A veszteség (ha a piaci folyó ár alacsonyabb, mint az „elméleti” ár) a másik fél számláiban nyereség lesz.

1.ÉV					
Nyitó vagyonmérleg					
E			F		
			F.332	1075	
Nem pénzügyi számla					
Felh.			Forrás		
D.41	150				
			B.9	-150	
Pénzügyi számla					
ΔE			ΔF		
F.22	-150		F.332	+150	-150
			B.9	-150	
Átértékelési számla					
ΔE			ΔF		
			F.332	1182 – 1075	
Záró vagyonmérleg					
E			F		
			F.332	1182	

Nincs változás az előző évhez képest a felhalmozódott kamat becslése tekintetében. A három fennmaradó kötelezvény (869, 131, 143) piaci összértéke 1143, és ugyanennyi lesz a tőkeösszeg piaci ára (1068), a havi felhalmozódott kamattal (75) megnövekedve. Az ártértékelési számlán korrekcióként a becslési időszak végi és eleji piaci ár különbsége jelenik meg, mint a kibocsátó nyeresége.

2.ÉV			
Nyitó vagyonszerzés			
E		F	
		F.332	1182
Nem pénzügyi számla			
Felh.		Forrás	
D.41	150	B.9	-150
Pénzügyi számla			
ΔE		ΔF	
F.22	-150	F.332	+150 -150
		B.9	-150
Ártértékelési számla			
ΔE		ΔF	
		F.332	1143 -1182
Záró vagyonszerzés			
E		F	
		F.332	1143

5. Kulcsszavak és hivatkozások

Általános eredményelv	ESA95, §1.57
A kamatszámolás időpontja	ESA95, §4.50
Kamat és pénzügyi tranzakció	ESA95, §5.17
Diszkonttal forgalmazott kötvények	ESA95, §4.46, 5.138
Indexált értékpapírok	ESA95, §4.46, 5.138
Befektetési alapok részvényei	ESA95, §5.141
Hátralékok	ESA95, §§5.121, 5.131
Felhalmozódott kamat és névleges eszköztartási nyereség	ESA95, §6.52
Külföldi fizetőeszközben meghatározott pénzügyi eszközök	ESA95, §6.58

III. 4. Visszamenő hatályú bírósági döntések

1. Háttér

Ha kétségek merülnek fel a követeléseket/kötelezettségeket illetően, akkor bírósági döntésre – vagy a vita rendezésének bármely más elfogadott módjára – lehet szükség ahhoz, hogy kikényszerítsék a „kölsönös megállapodást” és rögzítsék a kötelezettségek pontos összegét. Ezt az összeget a későbbiekben úgy kell tekinteni, mint az érintett felek által további bírósági eljárások nélkül, közvetlenül érvényesíthető értéket.

Néha lehetnek olyan évek óta áthúzódó kormányzati juttatások, amelyeket megegyezés hiánya miatt nem fizetnek ki. Mely időpontra kell ezeket a követeléseket és kötelezettségeket elszámolni? Mikor kell ezeket statisztikai célból számbavenni? :

- amikor felhalmozódtak, vagy amikorra feltételezett az esedékességük?
- vagy amikor a bíróság döntése rendezi a vitát, és további fellebbezés lehetőségét kizárva megállapítja a fizetendő összeget?

2. A nemzeti számlákban történő kezelés

Az ESA95 erre vonatkozó szakaszai a következőket írják elő:

- § 1.57: „A rendszer a folyamatokat eredményszámlában számolja el; azaz akkor, amikor gazdasági érték keletkezik, átalakul, vagy megszűnik, ill. akkor, amikor a követelések és kötelezettségek keletkeznek, átalakulnak, vagy megszűnnek.”
- §4.107: „A társadalombiztosítási juttatások elszámolásának időpontja: a pénzbeni társadalmi juttatások akkor kerülnek elszámolásra, amikor a juttatásokra vonatkozó követelések keletkeznek”.

„A juttatásokra vonatkozó követelések” akkor „keletkeznek”, amikor kellően bizonyított létezésük és mértékük. Amennyiben jogi eljáráshoz vezető véleménykülönbség áll fenn, akkor csak bírósági döntés nyújthat kellő bizonyosságot a követelésre. Így ezeknek a követeléseknek az elszámolási időpontja az az év, amikor a bíróság döntése megszületik.

A követeléseknek csak azt a részét lehet eredményszámlában szétosztani, amely nem képezi/ képezte vita tárgyát.

Megjegyzés: ha a kormányzat egyszerűen csak elhalasztja a kifizetéseket, anélkül, hogy vitatná a kötelezettséget, akkor ez nem jelenti azt, hogy a pénzbeni társadalmi juttatásokat nem kell a kifizetések esedékességének időpontjában elszámolni (lásd III.2: „Az esedékességi időpontok változása”).

3. Az eljárás magyarázata

Egy jövedelemelosztási műveletet – általánosabban a követeléseket és kötelezettségeket – a számlákban akkor lehet elszámolni, amikor kellően bizonyított a létrejötte, amikor mindkét fél tudott róla és elfogadta (ESA95, §1.42).

Általában ezek a jellemzők az alábbiakból következhetnek:

- a két fél közötti szerződéses megegyezés
- a törvény: ebben az esetben a szerződéses megegyezést a nép képviselőinek meg kell szavazniuk a parlamentben (adóügyek, társadalombiztosítási hozzájárulások és juttatások, stb. lásd az 1.42 szakaszt is).

Bizonyos esetekben, amikor olyan új helyzet alakul ki (például új jogok és kötelezettségek), amely vita tárgya, akkor ezt a vitát csak bírósági döntés oldhatja meg. A bírósági döntés állapítja meg a fizetési kötelezettséget, valamint az határozza meg a fizetendő összeg pontos értékét. Ebből következik, hogy a bírósági döntés időpontját kell a tranzakció időpontjának tekinteni.

Ugyanez érvényes *a fortiori* a bíróság által megítélt bármely kötbérre vagy büntetőkamatra is.

IV. FEJEZET

Bérletek, jogosítványok és engedélyek

IV. 1. Áttekintés (bizonyos kormányzati bevételek osztályozása)

1. Háttér

A kormányzati bevételek között licencdíjak, vámok, közigazgatási és jogdíjak is találhatók, melyek egy része a kormányzattal kötött lízingszerződések, illetve a kormányzat által adott koncessziók és franchise engedélyek alapján keletkezik. A nemzeti számlákban ezek különböző gazdasági műveleteket tartalmaznak, amelyeket az ESA95 több fejezete is tárgyal. Ezen áttekintés célja az, hogy eligazítsa az olvasót, aki nem tudja biztosan, hol keresse az ESA95-ben a megfelelő útmutatást, illetve szükség esetén kibővítse az ott található útmutatásokat.

E kézikönyv I. fejezete azokat az eseteket vizsgálja, hogy mikor számolhatók el szolgáltatások értékesítéseként a közcélú egységek közötti kifizetések. A II. fejezet azt magyarázza el, hogyan kell elszámolni az eszközadásokból származó bevételeket, a közösségi tulajdonú vállalatok, illetve a központi bank befizetéseit. Ez a fejezet arra világít rá, hogy milyen problémákat vet fel a kormányzat kibocsátása (termékek és szolgáltatások értékesítése), az adók, a bérletek, valamint az eszközök értékesítése közötti különbségtétel. Elemzésünket a következőképpen csoportosítjuk:

- a. A kormányzat által létrehozott termékek és a kormányzat által nyújtott szolgáltatások (melyeket a gazdaság más egységei is teljesíthetnek) értékesítéséből származó bevételek.
- b. A kormányzat tulajdonában lévő, termelt eszköz használatáért kapott bevételek.
- c. A kormányzat tulajdonában lévő, nem termelt eszköz használatáért kapott bevételek.
- d. Nem termelt immateriális javakra szóló kötelezvény.
- e. Valamely tevékenység elvégzésére jogosító kormányzati engedélyért kapott bevételek.

2. Elszámolás a nemzeti számlákban

a. A termékek és szolgáltatások (melyeket a gazdaság más egységei is teljesíthetnek) értékesítéséből származó bevételek

A bevételek értéke a termelési költségnél lehet kisebb (ebben az esetben egy támogatást kell kiegészítésként elszámolni, lásd e Kézikönyv II. részét), nagyobb, vagy megegyezhet vele: ez a besorolást nem befolyásolja.

Eljárás: értékesítésként – piaci kibocsátásként (P.11) (de lehet, hogy eseti értékesítésként) kell elszámolni

Példák: frissítők (büféárak) értékesítése egy közcélú épületben; szakmai képzésért kapott díjak; az üzleti vállalkozásoknak nyújtott tanácsadásért kapott díjak, vagy a gépjárművezetői alkalmassági vizsgálat díjai.

b. Egy termelt eszköz használatáért kapott bevételek

A bevételek értéke a termelési költségnél lehet kisebb, nagyobb, vagy megegyezhet vele: ez a besorolást nem befolyásolja.

Ez a kategória az időtartamtól függően három alkategóriára oszlik meg:

i) A befizetésre **mindig az eszköz használatakor kerül sor, vagy pedig olyan egyszeri befizetés történik, amely az eszköz egy évnél rövidebb időtartam** alatti használatát teszi lehetővé (azaz a kifizetés nincs kapcsolatban egy hosszabb időszakra szóló eszközhasználatot engedélyező szerződésen alapuló fizetési kötelezettséggel).

Eljárás: értékesítésként – piaci kibocsátásként (P.11) (de lehet, hogy eseti értékesítésként) kell elszámolni

Példák: egy közcélú épület bérlete; híd- és úthasználati díj; olyan matrica, amellyel bizonyos utakat meghatározott ideig lehet használni; sportpálya vagy uszoda használati díjak; belépődíj egy közcélú épületbe.

ii) A befizetés egy olyan szerződéshez kapcsolódik, amely lehetővé teszi az eszköz **egy évnél hosszabb, de a termelt eszköz gazdasági élettartamánál rövidebb** időtartam alatti használatát. A szerződésben egy vagy több egyedi kifizetés is ki lehet kötve. Itt a szerződés időtartama számít, nem a kifizetések száma.

Eljárás: az operatív lízing és a pénzügyi lízing megkülönböztetésére szolgáló „tesztet” kell alkalmazni (ESA 95 II. melléklet, további magyarázatok e Kézikönyv IV. részének mellékletében). Bár nem valószínű, hogy a kormányzat egy pénzügyi lízing nyújtójának tekinti magát, de abban az esetben, ha a vásárló egység a szerződés időtartamára magára vállalja a tulajdonnal járó kockázatok többségét és részesül ellenszolgáltatások többségéből, akkor célszerű lehet kormányzat általi eszközértékesítést elszámolni.

Operatív lízing: piaci szolgáltatás nyújtásaként – a P.11-ben kell elszámolni. Abban az esetben, ha a szerződés megkötésekor annak teljes időtartamára vonatkozóan egy összegben megtörténik a kifizetés, akkor azt eredményszemléletben szét kell teríteni a teljes időtartamra, és az előre kifizetett összegeket pénzügyi előlegként az F.7-ben kell elszámolni.

Példák:

Egy gazdasági társaság egyszeri kifizetéssel öt évre használatba vesz egy kormányzati tulajdonú épületet: ezt bérleti díjként kell elszámolni (P.11), és öt évre kell eredményszemléletben szétteríteni; ezen kívül egy pénzügyi eszközt kell az F.7-ben elszámolni.

Franchise (névhasználati engedély) díjak befizetésére a kormányzat által létrehozott immateriális eszköz használati jogának megszerzéséért kerül sor: P.11-ként kell elszámolni. Nem tartalmazza azokat a befizetéseket, amelyek abból

adódnak, hogy kizárólag a kormányzat jogosult törvényalkotásra (lásd a d. pontot).

Pénzügyi lízing: A pénzügyi lízing keretében átadott eszközt el kell számolni a lízingbevevő vagyonomérlegében, módosítva a bruttó állóeszköz-felhalmozást (P.51) (ha termelőről van szó). Ez egy pénzügyi eszközt hoz létre, mivel a bérbeadónak történő rendszeres kifizetéseket egy imputált hitel (AF.4) visszafizetésének tekintjük. A rendszeres kifizetéseket két gazdasági műveletre kell felbontani: a hitelösszeg (F.4) visszafizetésére és a kamat (D.41) kifizetésére.

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy tárgyi eszköz értékesítése helyett nem szabad immateriális eszköz (lízing) értékesítést elszámolni. A művelet után a kormányzat mérlegébe egy ugyanolyan típusú termelt eszköz kerül, mint az általa értékesített eszköz volt. Az eszköz értéke a korlátozott időtartamú szerződés alapján kapott ár és az eszköz egész élettartama alatti használatért megszerezhető piaci ár különbözetével egyezik meg (az eszköz piaci ára egyenlő a kormányzat eszközértékében megjelenő részesedésének az összegével.)

Példa: Egy épület 20 évi használatáért egyszeri kifizetés történik, majd az épület visszakerül a kormányzathoz. A használatba vevő ez alatt az időszak alatt magára vállalja a tulajdonnal járó költségek, kockázatok többségét és részesül a tulajdon hasznának többségéből is: ekkor egy épület értékesítését kell elszámolni, az épületért fizetett áron (P.5).

Lásd még az értékesítésről és visszlízingről szóló IV.3. részt, valamint a vállalati szektor által finanszírozott és hasznosított közcélú létesítményekről szóló IV.4. részt.

iii) az **eszköz hátralevő gazdasági élettartama alatti használatáért történő befizetés**

Eljárás: egy termelt eszköz értékesítéseként (P.5) kell elszámolni

Példa: a kormányzat értékesít egy épületet.

c. Egy nem termelt tárgyi eszköz használatáért kapott bevételek

A nem termelt eszközök a földet, a felszín alatti ásványkincseket és az egyéb olyan, a természetben előforduló tárgyi eszközöket tartalmazzák, amelyek felett tulajdonjog gyakorolható. Jellemző lehet ezekre az eszközökre, hogy a kormányzat ezeket egy korábbi időszakban vagy megvásárolta, vagy valamilyen más módon kerültek kormányzati tulajdonba, például nemzetközi egyezmény révén. Ezek olyan természetben előforduló tárgyi eszközök, amelyek a gazdasági élet más egységeinek tulajdonában is lehetnek és forgalmazhatók.

Ebből a bevételi kategóriából ki kell zárni a következő tételeket:

- a kormányzat által a természeti kincsek használatáért kiszabott olyan befizetéseket, melyek alapja egy speciális jogszabály, amely a kormányzatot ilyen befizetési

- kötelezettség előírására feljogosítja akkor is, ha az eszközöknek nem törvényes tulajdonosa;
- a kormányzat által előírt olyan befizetéseket, amelyeknél az eszköz tulajdonjoga nem bizonyított, és a kormányzat nem tekinthető hitelt érdemlően az eszközök tulajdonosának;
 - azokat a befizetéseket, amelyek olyan „eszközök” használatára vonatkoznak, amelyeket az ESA95 nem tekint gazdasági eszközöknek – lásd a 7.12 b szakaszt.

A nem-termelt tárgyi eszköz használatáért kapott bevételek közé az alábbi kétféle befizetés **tartozik**:

i) A befizetésre mindig az eszköz használatakor kerül sor, vagy pedig egy olyan egyszeri befizetés történik, amely az eszköz egy adott időtartam alatti használatát teszi lehetővé

A kormányzat a nem termelt tárgyi eszközt egy korlátozott időtartamra szóló lízing útján adja használatba.

Eljárás: tulajdonosi jövedelembe tartozó bérleti díjként (D.45) kell elszámolni. (Abban az esetben, ha a szerződés megkötésekor annak teljes időtartamára vonatkozóan egy összegben megtörténik a kifizetés, akkor azt eredményszemléletben szét kell teríteni a teljes időtartamra, és az előre kifizetett összegeket pénzügyi előlegként az F.7-ben kell elszámolni.)

Példa: a kormányzat az olajkitermelés jogát bevétel ellenében átadja.

Egy vállalkozás a part menti olajkészletek kitermelésének öt évre szóló jogáért egyszeri befizetést teljesít: ezt a tulajdonosi jövedelembe tartozó bérleti díjként (D.45) kell elszámolni, és eredményszemléletben öt évre szét kell teríteni; továbbá egy előleget is el kell számolni az F.7-ben. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy később egy nem-termelt immateriális eszköz (AN.22) jelenhet meg a vállalkozás vagyonmérlegében, ha a későbbiek folyamán a piaci bérleti díj meghaladja a szerződés szerinti bérleti díjat, és a vállalkozásnak joga van a kitermelési jog értékesítésére (átruházható lízing).

ii) az eszköz hátralevő gazdasági élettartama alatti használatért történő befizetés

Eljárás: egy nem termelt eszköz (K.2) értékesítéseként kell elszámolni

Példa: a kormányzat földet ad el.

d. Megjegyzés a nem termelt immateriális eszközökkel kapcsolatban

A kormányzati szektoron kívüli egységek között történő, a nem termelt immateriális eszközökkel (K.22) kapcsolatos műveleteket csak bizonyos körülmények között kell elszámolni. Általában a lízingekért, a franchise-ért, illetve az engedélyekért történő befizetéseket szolgáltatások értékesítéseként (P.11), tulajdonosi jövedelembe tartozó bérleti díjként (D.45), vagy a hasznosítás alatt álló termelt eszköz értékesítéseként (P.51 a pénzügyi lízingben) kell elszámolni a fent leírtak szerint.

Nem termelt immateriális eszközzel kapcsolatos műveletet akkor szabad elszámolni, ha egy egységnek joga van a szolgáltatásokat speciális áron vásárolni (amely különbözhet a napi piaci ártól), és eladja ezt a jogát egy másik egységnek (lásd ESA 95 § 6.17d). Ez a jog vonatkozhat a bérleti díj fizetésére, valamint szolgáltatások vásárlására is. Ilyen eszközök keletkezhetnek például akkor, ha a szolgáltatások igénybevételeért fizetendő árat szerződés szerint több évre előre állapították meg vagy fizették ki, és később a tényleges piaci ár meghaladta a szerződéses árat.

Tételezzük fel például, hogy egy egység („B” egység) öt évre szóló szolgáltatásra szóló jogot vásárol egy másik egységtől („A” egység), és ennek ellenértékét előre kifizeti. „B” egység számláiban elszámolandó a szolgáltatások rendszeres kifizetése és egy pénzügyi eszköz (F.7-ben) az előrefizetésnek megfelelően, és ez utóbbi értéke fokozatosan csökken. Tegyük fel, hogy két évvel később „B” egység a szolgáltatásra szóló jogot eladja egy harmadik egységnek („C” egység) olyan összegért, amely nagyobb, mint amit „B” egységnek magának kellett volna fizetni érte (a pénzügyi eszközben az előrefizetés értéke). Ekkor „B” egység számláiban az értékesítésből származó bevételeknek két részre bontva kell megjelenítenie: az egyik összeg a pénzügyi eszköz megvásárlása az eredeti előrefizetés értékén, a másik egy immateriális eszköz²⁶ értékesítése (a K.2-ben kell elszámolni, lásd az ESA95 6.12. szakaszát). A vásárló („C” egység) vagyonmérlegében szerepelnie kell a pénzügyi eszköznek és a nem termelt immateriális eszköznek is, továbbá el kell számolni a szolgáltatásokért vagy bérletért fizetett összegeket az eredeti szerződéses áron (a pénzügyi eszköznek megfelelően). A nem-termelt immateriális eszköz adott időszak alatt bekövetkezett értékcsökkenését a „C” egység számláin, az egyéb volumenváltozások között a K.62-ben, a „Nem termelt eszközök gazdaságból való kikerülésének egyéb esetei” tételben kell elszámolni (lásd az SNA93 12.34. szakaszát és az ESA95 6.21. 4/b szakaszát).

Nemcsak átruházható szerződések esetében lehetséges immateriális nem termelt eszközök értékesítését elszámolnunk, hanem más esetekben is, amint ez a fentiekben és a 3.a szakaszban alább olvasható.

A mobiltelefon-engedélyek értékesítését illető speciális esetet lásd a következő tanulmányban (IV.2).

e. Egy tevékenység elvégzésére kiadott engedélyért (viszonzásul) kapott bevételek

Ebbe a kategóriába az engedélyért fizető tulajdonában levő eszközök használata, illetve olyan eszközök használata tartozik, amelyek se az engedélyért fizetőnek, se a kormánynak nem képezik tulajdonát. Ide sorolhatók azok az esetek is, amikor nincs eszközhasználat. Ki kell zárni e körből a kormányzat tulajdonában lévő eszköz használatáért történő befizetéseket – lásd fent a (b) és (c) pontban. A lényeg az, hogy a kormányzat olyan törvényt fogadtat el, amely alapján egy tevékenység végzéséhez a

²⁶ Amely „B” egység számláiban keletkezett a K.3-ban („Nem termelt gazdasági eszközök megjelenése a gazdaságban) az „Eszközök egyéb volumenváltozásai” számlában. „B” egység vagyonmérlegében ennek elszámolása az AN.22-ben („Nem termelt immateriális eszközök”) történik.

kormányzat engedélye szükséges, és így ez nem egy olyan kifizetés, amely követelhető lenne a gazdaság más egységeitől is.

Az engedély kiadásával és a szabályok hatályba léptetésével kapcsolatos adminisztratív eljárásokon túl a kormányzat szolgáltatást nyújthat (vagy nem nyújthat) az engedélyért fizetőnek vagy a társadalomnak (a szabványnak való megfelelés értékelése, minőségellenőrzés, stb.).

Eljárás:

1. Egy **szolgáltatás értékesítése**ként (piaci kibocsátásként – P.11, vagy egyéb nem-piaci kibocsátásként – P. 13) kell elszámolni, ha a kormányzat kifejezetten olyan feladatot lát el, amely az engedélyért fizetőhöz kapcsolódik (tipikusan ilyen feladat annak megállapítása, hogy a kért engedélyt az engedélyért fizetőnek kell-e megkapnia), és a kifizetés nyilvánvalóan arányban áll a kormányzat által végzett szolgáltatás költségével.

A költségek kiszámításához – annak becsléséhez, hogy arányban állnak-e a költségek a kifizetésekkel – figyelembe kell venni minden olyan költséget, amelyet egy magánvállalkozás az árkalkuláció során szükségesnek lát fedezni. Így a költségeknek tartalmazniuk kell a munkavállalói jövedelmeket, a folyó termelőfelhasználást, az állóeszközök értékcsökkenését és az adókat (lásd ESA95, 3.33 szakasz).

Az előbb említett szolgáltatásért fizetett díjat abban az időpontban kell elszámolni, amikor a munkát elvállalták, még akkor is, ha a kiadott engedély több évre, vagy egy eszköz élettartamára szól.

Egyes speciális esetekben, bizonyos országokban a kormányzat két- vagy többrészt oszthatja a bevételeket, és azokat közcélú egységeknek adhatja át speciális tevékenységek finanszírozása céljából. Azt a részt, amely az engedélyért fizetőnek nyújtott szolgáltatás költségét finanszírozza, szolgáltatás értékesítéseként kell elszámolni (ha az kielégíti a költségre vonatkozó előbbi feltételt); a többit pedig adóként (lásd alább), ha azt a közcélú egységek olyan tevékenységeik finanszírozására használják, amelyek nem kapcsolódnak az engedélyért fizetőhöz.

Ezt ESA95 4.80 szakasza és 5. lábjegyzete részletesebben ismerteti.

Példák: útlevelelilletékek, gépjárművezetői jogosítványok, fegyvertartási engedélyek.

2. **Adóként** történő elszámolás, ha a fenti feltételek nem teljesülnek.

Ha az adót egy vállalkozás fizeti, akkor D.29-ként, ha pedig a háztartások fizetik, D.59-ként kell elszámolni. Tőkeadót (D.91) kell elszámolni, ha az egy eszköz tulajdonjogára kivetett eseti adó, vagy pedig egy eszköz olyan értéknövekedésére kivetett illeték, amely a kormányzat által kiadott engedélynek tulajdoníthatóan jött létre, pl. egy épület felépítése egy bizonyos földterületen (lásd az ESA95 értéknövekedésre kivetett adókról szóló 4.149 b szakaszát).

Példák: egy éves gépjármű használati (forgalmi) engedély, amely lehetővé teszi, hogy egy gépjárművet bárhol, bármikor használhassanak; egy halászati vagy vadászati en-

gedély, amely szükséges ahhoz, hogy valaki valahol halászhasson, vadászhasson; egy épület használati díj, amikor az épületnek nem a kormányzat a tulajdonosa; saját tulajdonú speciális eszközök használati engedélyének díja; egyes iparágakra kivetett illetékek, amelyek felhasználása: a fogyasztóvédelem vagy olyan kutatás finanszírozása, amely a fogyasztók és/vagy általánosságban az iparág javát szolgálja. Az illeték felhasználása elsősorban nem olyan szolgáltatások finanszírozására irányul, amelyeket az illetéket befizetők közvetlenül egyedileg igénybe vesznek.

3. Bizonyos esetekben, a kormányzat pénzt kap olyan engedély kiadásáért, amellyel valamely tevékenység gyakorlására kizárólag egy adott egységnek, vagy korlátozott számú egységnek ad lehetőséget. Más egységek nem szerezhettek kormányzati engedélyt a tevékenység elvégzésére, és a kormányzat biztosítja, hogy a korlátozásnak érvényt szerezzen. A többi egység kizárása azt eredményezheti, hogy megjelenik egy **immateriális nem termelt eszköz** azoknak az egységeknek a vagyommérlegében, amelyek ilyen engedéllyel rendelkeznek.

Sok esetben ezek az eszközök közvetlenül vagy közvetett módon eladhatók. Ez utóbbi esetben az eladás annak az egységnek a tulajdonviszonyában bekövetkező műveleten keresztül történik, amelyik az eszköznek tulajdonosa.

Egy eszköz megjelenését az említett egységek vagyommérlegében vagy gazdasági műveletként, vagy egyéb változásokon keresztül kell elszámolni. Az immateriális eszköz megjelenése az „Egyéb gazdasági folyamatok”-ban számolandó el. Jobbnak tekintjük ezt az elszámolást annál, mintha egy olyan műveletként számolnánk el, amely a kormányzati szektor forrásait változtatja meg (pl. D.2, D.5 vagy D.7), és ugyanakkor az egység vagyommérlegében az egyéb folyamatok között jelenne meg. Ha a kiadott engedély korlátozott időtartamra szól, akkor az egység mérlegének ki kell mutatnia az eszköz értékcsökkenését, amelyhez a K.6 egyéb gazdasági folyamatok számlát lehet használni.

Így azt javasoljuk, hogy ha egy engedélyt kizárólag egyetlen vagy korlátozott számú egységnek ad ki a kormány, akkor az engedélyek kiadásáért kapott bevételeket kezeljük úgy, mint egy immateriális nem termelt eszköz kormányzati értékesítését.

3. Az eljárás magyarázata

a) A termékek és szolgáltatások – amelyeket a gazdaság más egységei is nyújthatnak – értékesítéséből származó bevételek:

Az eljárás mindig az, hogy egy kormányzati kibocsátást (P.1) számolunk el. Az egyetlen nehézséget a piaci kibocsátásból (P.11) és a nem piaci kibocsátásból származó bevételek (P.13) megkülönböztetése okozhatja. E megkülönböztetés a gazdaságilag jelentős ár fogalmához, valamint az ESA95 50%-os kritériumához kapcsolódik (lásd ESA95 3.43 – 3.45 szakasz).

b) Egy termelt eszköz használatáért kapott bevételek:

Itt az operatív lízing (piaci kibocsátás, P.11) és a pénzügyi lízing (egy eszköz értékesítése, P.51) megkülönböztetése a legfontosabb.

Az ESA95 II. melléklete szerint:

1. Egy tartós fogyasztási cikk operatív lízingje:

- egy bizonyos időtartamra vonatkozik, amely lehet hosszú vagy rövid, és a hosszát nem szükségszerű előre meghatározni
- nem tartalmazza a termék tulajdonjogának átruházását (sem a tulajdonjoghoz kapcsolódó kockázatokat/karbantartást)

2. Egy pénzügyi lízing:

- egy előre meghatározott és elhúzódó időtartamra, rendszerint a tartós fogyasztási cikk teljes vagy majdnem teljes gazdasági élettartamára vonatkozik
- a tulajdonjog kockázata és haszna (elsősorban a karbantartás) a bérbeadóról a bérlőre száll át.

A gazdasági tulajdont átruházzák, a bérbeadó szerepe tisztán pénzügyi jellegű. Az ESA95 felismeri a pénzügyi lízing mögötti tényleges gazdasági folyamatot, amikor a következőképpen értelmezi az ügyletet. A bérbeadó hitelt nyújt a bérlőnek, ezzel lehetővé teszi számára, hogy megvásárolhasson egy tartós fogyasztási cikket, amelynek a bérlő *de facto* tulajdonosává válik.

Az államjog alapján a közcélú létesítmények finanszírozására és hasznosítására kiadott koncessziók különleges esetét illetően lásd a továbbiakban a IV.4. fejezetet.

c) Egy nem termelt tárgyi eszköz használatáért kapott bevételek:

Meg kell különböztetnünk, hogy tulajdonosi jövedelembe tartozó bérleti díjat (D.45), vagy eszközértékesítést számolunk-e el. A bérlet egy nem termelt tárgyi eszköz (természetes eredetű gazdasági eszközök, mint pl. a föld, a föld alatti ásványi kincsek vagy egyéb biológiai források, lásd ESA95 § 4.72 – 4.76) hasznosításának (vagy kiaknázásának) szokásos módja. Az eszközértékesítés rendszerint egy immateriális nem-termelt eszközre vonatkozik (lásd ESA95 § 6.12). A következő tanulmány (IV. 2) egy ilyen speciális példát mutat be.

d) Egy tevékenység elvégzésére kiadott engedélyért kapott bevételek:

Itt meg kell különböztetni, hogy adóként vagy szolgáltatások értékesítéseként (piaci kibocsátás, P.11) számoljuk-e el a bevételt.

Az adók és a szolgáltatások értékesítése közötti különbségtétel

A §4.80d szakasz 5 lábjegyzete – a 4.23e szakasszal együtt – utal arra, hogy milyen ismérvek alapján lehet megkülönböztetni az adókat a szolgáltatások értékesítésétől (lásd az SNA 8.45 szakaszát is):

„Az adók és az állam által nyújtott szolgáltatások megvásárlása közötti határvonal meghatározása ugyanazon kritériumok alapján történik, mint a **vállalkozások által teljesített** kifizetések esetében: ha az engedélyeket az esedékes összegek kifizetését követően automatikusan megadják, akkor ezek a kifizetések adóként kezelendők. Ha azonban az állam az engedélyek kiadását arra használja, hogy bizonyos sajátos szabályozó funkciót gyakoroljon (pl. az érintett személy illetékességének vagy képzettségének ellenőrzésére), akkor a teljesített kifizetések inkább az államtól megvásárolt szolgáltatásként, mint adófizetésként kezelendők, kivéve, ha a kifizetések egyértelműen nem állnak arányban a szolgáltatásnyújtás költségeivel.”

A kormányzat a gazdasági életben kétféle módon léphet fel:

Kereskedelmi magánjog

A kereskedelmi magánjog alapján a kormányzat ugyanolyan gazdasági műveleteket hajt végre, mint bármely más egység. Például alkalmazottakat foglalkoztat, termékeket és szolgáltatásokat használ fel, földet bérel, állóeszközöket birtokol, eszközöket felhasználva szolgáltatások kibocsátását értékesíti és így tovább.

A magánjog alapján végezhető kormányzati műveletek: a kormányzat termelőtevékenységének besorolására az ESA95 3. fejezetében leírtakat lehet alkalmazni; a munkavállalói jövedelmek és a tulajdonosi jövedelem szempontjából pedig a 4. fejezet a mérvadó.

Az ESA95 3.38-3.45 szakaszai elmagyarázzák, hogy kormányzati bevételek is tekinthetők értékesítésnek: ez lehet akár piaci kibocsátás, akár pedig egy nem piaci egység eseti értékesítése. Az ESA 95 szerint ugyanis a nem piaci szervezeti egységeknek is lehet piaci kibocsátásuk. A piaci kibocsátás tehát nem korlátozódik a vállalati szektorba sorolt egységekre.

Az ESA95 4.73 szakasza azt magyarázza el, hogy a termelt állóeszközök használatának költségeit nem a tulajdonosi jövedelembé tartozó bérleti díjként, hanem szolgáltatások értékesítésekként kell elszámolni. A 4.41 szakaszból arra következtethetünk, hogy tulajdonosi jövedelemként elszámolandó bérleti díjként csak a nem termelt tárgyi eszközök használatán alapuló befizetéseket számolhatjuk el, a termelt eszközök használatára vonatkozó kifizetésekre ez a kategória nem alkalmazható.

Az ESA95 6.12 szakasza azt írja le, hogy mikor kell a nem termelt immateriális eszközökkel kapcsolatos gazdasági műveletet elszámolni.

Államjog

A kormányzatnak joga van olyan törvényeket alkotni, melyek eredményeként létrejönnek olyan gazdasági műveletek, amelyeket kizárólag a kormányzat végezhet. Például kormányzati bevételekkel összefüggésben a kormányzat adókat vethet ki, társa-

dalombiztosítási rendszereket tehet kötelezővé, jogosítványokat adhat ki és bírságokat róhat ki.

Ezekre az ESA95 4. fejezetének az adókra és a társadalombiztosítási hozzájárulásokra vonatkozó szakaszai vonatkoznak.

Felhívjuk a figyelmet, hogy az ESA95 4.79d szakaszában felsorolt kormányzat által előírt befizetések olyan eszközök (járművek, csónakok, hajók) használatára vonatkoznak, melyek vagy az engedélyért fizető tulajdonában vannak, vagy (az ő) részükre bérlik azokat. Ez a szakasz nem vonatkoztatható a kormányzat tulajdonában levő eszközök használatáért fizetett díjakra: ez utóbbi ugyanis nem adó, hanem egy szolgáltatás kibocsátása, vagy a tulajdonosi jövedelembe tartozó bérleti díj.

4. Kulcsszavak és hivatkozások

Gazdasági eszköz	ESA95, §7.10
Nem pénzügyi nem termelt eszközök	ESA95, §7.16 és 7.1 tábla
Az elszámolás időpontja	ESA95, §1.57
Kibocsátás	ESA95, §§ 3.14-3.68
Bérleti díj	ESA95, §§ 4.72-4.76
Nem termelt eszközökkel kapcsolatos gazdasági művelet	ESA95, §§ 6.06-6.13
Pénzügyi lízing/operatív lízing	ESA95, II. melléklet
Egyéb termelési adók	ESA95, § 4.23
Egyéb folyó adók	ESA95, §§4.79-4.80
Nem termelt eszközök kikerülése a gazdaságból (K.6)	ESA95, §6.21(b)4

Összefoglaló táblázat: Egyes kormányzati bevételek besorolása

A bevétel típusa			ESA95 tranzakció
NEM KIZÁRÓLAG A KORMÁNYZATNAK	A termékek és szolgáltatások – amelyeket a gazdaság más egységei is nyújthatnak – értékesítéséből származó bevétel		Kibocsátás (P.1)
	Termelt eszköz használatáért kapott bevétel (lehet tárgyi vagy immateriális eszköz)	Kifizetés a használatkor, vagy a használatért, amely < egy év	Kibocsátás (P.1)
		Kifizetés(ek) a használatért, amely > egy év, de < az eszköz élettartama	Operatív lízing Kibocsátás (P.1)
		Pénzügyi lízing	Termelt eszköz értékesítése (P.5)
		Kifizetés az örökös használatért	Termelt eszköz értékesítése (P.5)
	Nem termelt tárgyi eszköz használatáért kapott bevétel	Kifizetés egy korlátozott időtartamú használatért	Tulajdonosi jövedelembe tartozó bérleti díjak (D.4)
		Kifizetés az örökös használatért	Nem termelt tárgyi eszközök értékesítése (K.21)
	Átruházható szerződések értékesítéséből származó bevétel		Nem termelt immateriális eszközök értékesítése (K.22)
KIZÁRÓLAG A KORMÁNYZATNAK	Egy tevékenység elvégzésére kiadott engedélyért viszonzásul kapott bevétel	A szolgáltatást közvetlenül a kifizetőnek nyújtják, és a bevétel nem haladja meg jelentősen a termelési költséget	Kibocsátás (P.1)
		Korlátozott számú egységnek kiadott engedély	Nem termelt immateriális eszközök értékesítése (K.22)
		Nem nyújtanak szolgáltatást a kifizetőnek, de ha mégis, a bevétel jelentősen meghaladja a termelési költséget (és az engedély korlátozott számú)	Adó (D.29, D.59, D.91)

IV.2. A mobiltelefon-engedélyek kiadása

ELŐSZÓ

„Jelen tanulmány a tudomány mai állását tükrözi. Ha nemzetközi szinten (nevezetesen a Nemzeti Számlák Szervezetközi Munkacsoportja szintjén) folytatott bármely további vitából egyetértés alakul ki a lényegi új gondolatokat illetően, akkor a tanulmányban kifejtett eljárást felül lehet vizsgálni.”

1. Háttér

Az Európai Unió legtöbb tagországában 1999 és 2001 között a harmadik generációs (a legtöbb esetben az UMTS – Univerzális Mobil Telekommunikációs Rendszer) mobiltelefon-engedélyeket magántulajdonú szolgáltatóknak adták ki. Ezek a gazdasági folyamatok az Európai Parlament és a Tanács 1998. december 14-én kelt, a harmadik generációs mobil és vezeték nélküli kommunikációs rendszereknek a Közösségben történő összehangolt bevezetéséről szóló határozatának megjelenését követően mentek végbe. Terv szerint a felhasználók számára ez a rendszer 2002-ben válik hozzáférhetővé.

A különböző országokban ezeket az engedélyeket a kormányzatok egymástól nagyon eltérő módon adták ki: két országban ingyenesen (vagy majdnem ingyenesen), a többiben fizetni kellett érte. Ez utóbbiaknál különböző eljárást alkalmaztak az engedélyek kiadására: az ajánlatok összehasonlítását (amit „szépségversenynek” is neveztek), illetve az árveréses módszert. Bizonyos országokban jelentős pénzáramlás kapcsolódott az engedélykiadáshoz (volt, ahol elérte a GDP 3%-át), s ez rendkívüli hatást gyakorolt a kormányzati számlákra.

Az Eurostatnak, amelynek számolnia kellett ezzel a helyzettel és az eljárások sokféleségével, döntést kellett hoznia ezeknek a kormányzati bevételeknek az egységes elszámolási eljárásáról (News Release no.81/2000, 2000. július 14.)²⁷.

Az ilyen gazdasági műveletek *adóként* vagy a kormányzat által nyújtott *szolgáltatások értékesítéseként* való kezelését a következő okok miatt utasították el :

- az adóként elszámolt engedélyt elvileg bármelyik pályázó automatikusan megkaphatná, aki ezért az engedélyért hajlandó fizetni. Ráadásul ez nem egy viszonzatlan kifizetés (valami a semmiért cserébe), és adóként való elszámolása nem hozható összhangba a ritka áruk árverésen történő értékesítésének esetével sem.
- a tranzakció nem lehet a kormányzat által nyújtott szolgáltatás megvásárlása sem: mivel a kifizetések nyilvánvalóan nem állnak arányban a szolgáltatás (létrehozásának) költségével. Tulajdonképpen az is vitatható, hogy a kormányzat egyáltalán nyújt-e valamilyen szolgáltatást.

²⁷ A következő észrevételek és ajánlások a hasonló feltételekkel kiadott összehasonlítható engedélyekre (például a második generációs mobiltelefonokra) is vonatkoznak.

Tekintve, hogy a gazdasági művelet piaci jellegét senki sem kérdőjelezi meg, a nemzeti számlák szakértői elsősorban arról vitatkoznak, hogy a vállalatok kormányzati befizetéseit milyen jellegűnek tekintsék:

- *tulajdonosi jövedelembé tartozó bérleti díj* kifizetésének, vagy
- *egy eszköz beszerzésének*.

Az Eurostat arra a következtetésre jutott, hogy néhány nagyon kivételes esetet leszámítva a vállalatok ilyen jellegű kormányzati befizetéseit helyesebb egy nem pénzügyi eszköz (használati engedély) beszerzéseként elszámolni²⁸.

2. A nemzeti számlákban történő kezelés

a) Általános eset

- Az elektromágneses spektrum (rádióhullámok) használati engedélyét egy AN.22 típusú („nem termelt immateriális eszközök”, ESA95, §7.16 és 7.19, 7.1. tábla), nem pénzügyi gazdasági eszköznek kell tekinteni.
- Az engedély hosszú időtartamra, befizetés ellenében történő kiadását *egy eszköz értékesítésének* kell tekinteni.

Ez az értelmezés kétségtől a legmegfelelőbb az engedélyek árverés útján történő értékesítésére. Kiterjesztve ezt az értelmezést, megfelelőnek kell tartanunk ezt az engedélykiadások más formáira (pl. ajánlatok összehasonlítása, megosztott fizetések) is, ha az árverés útján történő engedély értékesítéséhez hasonlóan az engedélyt hosszú távra adják (szokás szerint több mint öt évre), és a tranzakciós összeg nagy bizonyossággal kezdettől fogva ismert.

Egy nem pénzügyi eszköz (engedély – AN.22) értékesítését a tőkeszámlán a K.22-be tartozó gazdasági műveletként kell elszámolni (nem termelt immateriális eszközök megszerzéseinek és átadásainak egyenlege, ESA95, §8.49)²⁹. Ez „egyszer és mindenkorra” javítja a kormányzati szektor nettó hitelfelvételét/nettó hitelnyújtását.

Ezt megelőzően egy másik K.3 (egy nem termelt immateriális eszköz megjelenése a gazdaságban, AN.22) folyamatot kell elszámolni a központi kormányzat egyéb volumenváltozások számláján (ESA95, §6.17d), amely *ceteris paribus* (egyébként azonos feltételek között) növeli meg a vagyonmérlegben a nettó vagyon értékét (anélkül, hogy hatással lenne a nettó hitelfelvételre/nettó hitelnyújtásra).

²⁸ Ugyanerre a megállapításra jutottak a Nemzeti Számlák Szervezetközi Munkacsoportjában résztvevő tagszervezetek (OECD, IMF, Világbank, ENSZ, Eurostat) is 2000. júniusi (lásd az SNA News and Notes no.12, 2000.decemberi számát) és 2001. áprilisi washingtoni találkozójukon.

²⁹ A kormányzati kiadások és bevételek számításához (hivatkozással a 2223/96.sz tanácsi rendeletet végrehajtó 1500/2000.sz., 2000. július 10-én kelt bizottsági rendeletre), az értékesítésből származó bevételt negatív kiadásként kell elszámolni.

Az elszámolás időpontja

A gazdasági folyamatok eredményszemléletű elszámolásának szabálya alapján a következő tényezőket kell figyelembe venni:

- *időpont*: az az időpont, amikor a gazdasági érték keletkezik, és amikor az ezen értékhez való jogok világosan kialakulnak; más szavakkal: *az az időpont, amikor a kormányzat és a szolgáltató által aláírt szerződés szerint az engedélyt törvényesen kiadják.*
- *érték*: ez az *eladás teljes összege*, bármilyen módon történik is a kifizetés (a kifizetés ütemezése csak a pénzügyi számlát érinti), ha ez a teljes összeg kellő bizonyossággal ismert a szerződő felek előtt.

b) Különleges esetek

A szerződés jellemzői alapján két speciális esetet kell figyelembe venni. Az egyik a szerződés időtartamával, a másik az eladási érték nagyságának esetleges bizonytalanságával függ össze. Ebben a két esetben kedvezőbbnek tűnik a kifizetést a *tulajdonosi jövedelembé tartozó bérleti díjak között* (D.45) elszámolni, az elsődleges jövedelmek elosztása számlán:

1. A szerződés nem hosszú távra szól: ötéves vagy annál rövidebb időtartamra vonatkozik.

Ez esetben a szolgáltató általi kifizetés, ha az egy egyösszegű kifizetés az időszak kezdetén, akkor a tulajdonosi jövedelembé tartozó bérleti díj pénzügyi előlegének (vagy előrefizetésének) (F.7) tekinthető, amit fel kell osztani a szerződés teljes időtartamára. Az egyes években csak az adott évre jutó bérleti díj (D.45) fogja javítani a kormányzati szektor nettó hitelfelvételét/nettó hitelnyújtását.

2. A szerződés nem jelöli meg az engedélykiadás teljes ellenértékét:

Ez esetben az engedély kiadásának műveletekor még nem lehet biztosan tudni az engedély összértékét, mivel az, legalábbis részben, a vállalkozás gazdasági teljesítményétől is függ. Meghatározás szerint a kifizetések legnagyobb része szétszlik a szerződés teljes időtartamára, ennek megfelelően célszerűbb ezeket egy másik eszköz használatáért járó bérleti díjnak tekinteni: ez az eszköz az elektromágneses spektrum. Ez olyan, mintha a kormányzat valamilyen mértékben megosztaná a gazdasági kockázatot a vállalatokkal.

Abban a speciális esetben, amikor a legnagyobb összegű kifizetésre a szerződés aláírásakor kerül sor, és csak kis összeg marad fenn azokra az éves rendszeres kifizetésekre, amelyek a vállalat teljesítményétől függenek, akkor az időszak kezdetének kifizetését/(ei)t egy nem-pénzügyi eszköz (az engedély) értékesítéseként kell értelmezni, míg a fennmaradó rendszeres kifizetéseket a spektrum használatáért fizetett bérleti díjnak kell tekinteni.

Ezeknél az eseteknél a kormányzat nettó hitelfelvételére/nettó hitelnyújtására gyakorolt hatás a tulajdonosi jövedelembé tartozó bérleti díjként elszámolt tényleges kifizetéseknek megfelelően oszlik szét.

3. Az eljárás magyarázata

A tanulmányban ismertetett eszköztípusokkal (spektrum, engedély) explicit módon nem foglalkozik sem az ESA, sem az SNA. Így az Eurostat-határozat elvi alapját még fejleszthetik és finomíthatják.

1. A legtöbb esetben nem a tulajdonosi jövedelmekhez tartozó bérleti díjként való elszámolás a helyénvaló gazdasági művelet

A gazdasági művelet tulajdonosi jövedelmekhez tartozó bérleti díjként való elszámolása számos nehézséget okozhat, különösen az árverés útján történő értékesítés esetében:

- az SNA93 szerint a bérleti díj tulajdonosi jövedelem (D.4). Általában olyan rendszeres kifizetések, amelyeket „a pénzügyi eszközök és a nem termelt tárgyi eszközök, főleg a föld és a föld alatti ásványkincsek tulajdonosai kapnak.” [...] „A ’bérleti díj’ fogalmát ez a kézikönyv a földdel és föld alatti ásványkincsekkel kapcsolatos bérleti díjak számára tartja fenn, és az operatív lízing feltételei szerinti kifizetéseket nevezi ’kölcsonzési díj’-nak (§7.87)”.
- a tulajdonosi jövedelmeknek (kamatok, osztalékok, bérleti díjak stb.) rendszerint a következő jellemzőik vannak: rendszeres kifizetések; értékelésük pedig a hasonló tranzakciók piaci árain, az eszköz hozamán és használatának költségén alapul. Ezen kívül továbbra is az eszköz törvényes tulajdonosa viseli az eszközökhöz kapcsolódó pénzügyi kockázatokat. Ezek nem jellemzőek az (árverés útján értékesített) engedélyek kiadására. Épp ellenkezőleg: az engedélyek kiadásával (értékesítésével) a kormányzat minden kockázatot és hasznot átad az engedély tulajdonosainak.

2. Két különböző eszközt lehet figyelembe venni

Először is idézzük fel a gazdasági eszközök meghatározását az ESA95-ből (§7.10):

„A gazdasági eszközök olyan értékhozóként működő eszközök, amelyek felett szervezeti egységek egyénileg vagy közösen gyakorolják tulajdonosi jogaikat, továbbá amelyekből tulajdonosaik gazdasági előnyökre tehetnek szert azáltal, hogy bizonyos ideig a birtokukban tartják, vagy használják azokat.” (lásd az SNA 10.2 szakaszát is).

- Az elektromágneses spektrum (rádióhullámok) megfelelhetnek ennek a meghatározásnak, még ha határesetnek is tekinthető(k) az alábbi két csoport között:
- a 7.12b szakaszban nem gazdasági eszközként leírt természeti kincsek (mint a levegő, az óceánok és a folyóvizek)
- a természetes eredetű, nem termelt nem pénzügyi tárgyi eszközök (AN.21) (mint a föld, valamint a föld alatti eszközök).

A spektrumot eszközként kell kezelni, mivel tagadhatatlan, hogy gazdasági és kereskedelmi értékkel rendelkezik és a piacon pénzügyi tranzakciókat eredményez. Annak ellenére, hogy önmagában nem lehet eladni (nem úgy, mint a földet és a föld alatti ásványi kincseket), a kereskedelmi hasznosítás időszakában nem termelt tárgyi eszközként (AN.21) értéket lehet neki tulajdonítani.

- Az engedély

Az elektromágneses spektrum tulajdonosa a kormányzat, amely ezt a magántulajdonú szolgáltatók számára azzal teheti hozzáférhetővé, hogy engedélyt hoz létre. Ez az engedély pénzügyi tranzakciók során közvetlenül forgalmazható a piacon.

Ezt a fajta engedélyt nem-termelt immateriális eszközként (AN.22) kell értelmezni. Ennek az eszköznek a meghatározása az ESA95-ben a 7. fejezet 7.1. mellékletében (az SNA93-ban a XIII. fejezet mellékletében) található meg:

„A nem termelt eszközök a társadalom alkotásai. Létezésüket olyan jogi vagy számviteli lépések igazolják, mint a szabadalmak kiadása vagy bizonyos gazdasági előnyök harmadik félre történő átruházása. Egyes eszközök arra jogosítják fel tulajdonosaikat, hogy bizonyos sajátos tevékenységeket végezzenek, míg a többi szervezeti egységet a tulajdonos engedélyének hiányában kizárják ezen tevékenységekből. [...]”

Tekintve, hogy a rádióhullámok használati engedélye nem illik igazán a szabadalmaztatott jogok (AN.221), a bérleti és egyéb átruházható szerződések (AN.222) vagy a megvásárolt cégérték (goodwill) fogalmába (AN.223), ezért a *nem termelt egyéb immateriális eszközök* (AN.229) kategóriájába kell besorolni.

3. Az engedély egy eszköz

a) ennek az engedélynek a kiadása nem hasonlít ahhoz a felhatalmazáshoz (a felhatalmazást néha „engedély”-nek vagy „használati jog”-nak nevezik), amely feljogosít egy másikat termelőt arra, hogy valaminek az eredetijét, pl. könyvek, hang- és videofelvételek, filmek, szoftver eredeti példányaikat használják. Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ESA95 (§3.67) az ilyen felhatalmazást szolgáltatás kibocsátásának tekinti.

b) ezen engedély kiadása nem tekinthető olyannak sem, amely korlátozott körben végezhető művelethez kapcsolódik, így a tulajdonosi jövedelmekben elszámolandó bérleti díj fizetését vonja maga után az ESA95-ben: pl. a föld, valamint a föld alatti ásványkincsek bérlete. Az elektromágneses spektrum valójában egy teljesen sajátos eszköz: míg a föld – ami könnyen hasznosítható – alkalmas arra, hogy magánjelleggel kisajátítsák és átruházzák, a rádióhullámok még – elsősorban stratégiai okok miatt – a kormányzat tulajdonát képezik, és tulajdonjoguk nem átruházható. Ezen kívül a spektrum gazdasági eszközként csak egy nagy értékű berendezésbe történő beruházás, valamint egy engedély létrehozása és kiadása révén válik hasznosítható gazdasági eszközzé.

c) egy jogi kérdés azonban felvetődhet: a rádióhullámok használati engedélyei nem minden európai országban átruházhatók. És még ha átruházhatók is, az átruházás rendszerint (szintén stratégiai okokból) a kormányzati hatóságok felügyelete alatt történik. Bizonyos európai országokban viszont az átruházhatóság szigorú feltétele annak, hogy egy eszközt a vállalati számlákon és a vagyonmérlegben el lehessen számolni. Erre az ellenvetésre azt lehet válaszolni, hogy az engedélyek valóban *de facto*:

- olyan gazdasági eszközök, „amelyekből tulajdonosaik (jelentős) gazdasági előnyökre tehetnek szert azáltal, hogy bizonyos ideig a birtokukban tartják, vagy használják azokat” (ESA95, §7.10). Egyes EU-tagországokban az engedély megszerzésének ára nagyon magas, és ennek következtében számottevő eladósodás forrása, mivel elvárják, hogy a belőle képződő nyereség is ugyanilyen magas legyen. Így vagy

úgy, a vállalatoknak egy eszközt kell ahhoz elszámolniuk, hogy számláikat egyenlegezni tudják³⁰.

- közgazdasági szempontból átruházhatóak: még ha az engedély törvényesen nem is ruházható át, az engedélyt megszerző vállalat megvehető. Az EU-ban már előfordult olyan eset, hogy egy vállalat egy másik vállalat megvásárlása révén szerzett meg egy engedélyt.

4. Egy hosszú lejáratú szerződésen alapuló engedély árverés útján történő kiadása hasonló egy értékesítéshez

a) Miután elemeztük, hogy az engedély egy gazdasági eszköz, árverés útján – hosszú lejáratú szerződés alapján – történő kiadását logikusan *értékesítésként* kell elszámolni. Ennek a megállapításnak a helytállósága nem vitatható, ha az alábbi tényezőket is figyelembe vesszük:

- A legnagyobb európai országokban az eladási árszint elérte a bruttó nemzeti termék 1–3%-át.
- Számos esetben az árat – bármilyen magas is legyen – már a szerződéskötés időpontjában ténylegesen kifizették.

Ennek továbbgondolásaként a más formában megfogalmazott szerződéseket szintén egy gazdasági eszköz értékesítésének kell tekinteni abban az esetben, ha a szerződés hosszú lejáratú és az eszköz értéke (a teljes eladási ár) a szerződéskötés időpontjában biztosan ismert. A szerződéskötés gyakori formái, amikor a vásárlók kiválasztása nem árverés, hanem az ajánlatok összehasonlítása – „szépségverseny” – útján történik, illetve a kifizetéseket több részletre osztják szét.

Az utóbbi esetben is az értékesítés összértékét egy adott időpontra kell elszámolni a tökeszámlán. Ez az időpont az, „amikor az eszköz tulajdonost cserél, nem g az, amikor az értékesítéshez kapcsolódó kifizetés megtörténik” (ESA95, §1.57). A szétosztott kifizetések a tényleges kifizetések időpontjában megjelennek a pénzügyi számlán (mint F.2 – fizetőeszköz és betétek), ezáltal fokozatosan csökkentve az AF.7-ben szereplő állományt, amely kezdetben megegyezett a teljes eladási árral.

b) Az ilyen jellegű engedélyek kiadásával kapcsolatban ésszerű és lényeges elvi különbséget tenni a szerződés időtartama alapján.

Egy rövid lejáratú szerződésben a vásárló vállalatot nem kötelezhetik olyan nagy volumenű beruházások végrehajtására, amelyeket nehéz nyereségessé tenni: ekkor ésszerű azt feltételezni, hogy a vállalkozás nem szerez be új eszközt, hanem inkább bérel egyet (a rádióhullámokat), amely továbbra is a kormányzat tulajdonában marad. Ez teljesen eltér attól az esettől, amikor a szerződés hosszú távra szól, és az engedély egy gazdasági eszköz, amelynek nagy lehet az értéke.

Az Eurostat határozata a két fajta szerződés közötti határt öt évben állapította meg. Miért éppen öt évben?

³⁰ Az Egyesült Királyság vállalkozásai a 2000. évre az engedélyt számláikban eszközként számolták el.

- A javaslat először az *egyéves* határ volt. A nemzeti számlákban (csakúgy, mint egyéb statisztikai és számviteli rendszerekben) az a megszokott gyakorlat, hogy a termelési folyamatban az egy évnél hosszabb ideig használt termékek tőkejavaknak (és így eszközöknek) számítanak, ellentétben azokkal a termékekkel, amelyeket elfogyasztanak, és a gyártásukat követő évben eltűnnek.
- A pénzügyi eszközök területén azonban *öt évnél* határt szoktak húzni a rövid, illetve középlejárat, valamint a hosszú lejárat között.

Megállapodás szerint az ilyen jellegű engedélyek esetében öt évnél húzták meg a határt. Emlékeztetnünk kell arra, hogy minden, jelenleg ismert harmadik generációs mobiltelefon-engedélyt 15 és 25 év közötti időtartamra irányoztak elő.

4. **Kulcsszavak és hivatkozások**

Gazdasági eszköz	ESA95, §7.10
Nem pénzügyi nem termelt eszközök	ESA95, §7.16 és 7.1 tábla
Tulajdonosi jövedelem	SNA93, §§7.87 és utána ESA95, §§4.41 és utána
A gazdasági folyamatok elszámolásának időpontja	ESA95, §1.57

IV. 3. Visszlízinggel összekötött értékesítés

1. Háttér

Egy visszlízinggel összekötött értékesítési ügylet olyan kapcsolt megállapodás, amely során egy eszköz tulajdonosa értékesíti az eszközt, majd azt azonnal vissza is bérli (lízingeli) a vásárlótól. Az értékesítés és visszlízing tárgya rendszerint egy épület, de lehet más állóeszköz is. Mivel a kormányzat – bármely (helyi, állami vagy központi) szinten – eszközkezelésének és működése finanszírozásának javítására törekszik, így részt vehet ilyen jellegű megállapodásokban.

A kormányzat által bonyolított visszlízinggel összekötött értékesítés a nemzeti számlák szempontjából két kérdést vet fel, amelyek tulajdonképpen összekapcsolódnak:

- Milyen egység vesz részt ebben a kormányzattal bonyolított műveletben és ezt az egységet melyik szektorba kell sorolni?
- A megállapodás mögött milyen tényleges szándék húzódik meg: valóban ezen eszközök kezelésének „privatizálása”, vagy a közcélú termelők szektorán belüli átszervezés végrehajtása?

E kérdések megválaszolásától függően megkérdőjelezhető, hogy tényleg „értékesítés” történe-e, és a „tranzakciót” is különféleképpen számolhatjuk el.

A vásárlást végrehajtó egység besorolásának elvei alkalmazhatók azokra az egységekre is, amelyeket azért hoztak létre, hogy megszerezzék azokat az eszközöket, amelyek a jövőbeni kormányzati kifizetések vagy bevételek értékpapírosítása révén keletkeznek – ezeket néha „speciális közvetítő”-nek is nevezik.

2. A nemzeti számlákban történő elszámolás

Itt háromféle esetet lehet megkülönböztetni attól függően, hogy milyen típusú a kormányzattal kötött visszlízing megállapodásban résztvevő egység:

- az egységet a kormányzat ebből a célból hozta létre,
- az egység egy már meglévő közösségi tulajdonú vállalat,
- az egység magántulajdonú cég.

a. Az egységet a kormányzat ebből a célból hozta létre

Ez esetben a fő kérdés egy besorolási kérdés.

Amennyiben a résztvevő egység főtevékenysége a bérleti lehetőség biztosítása az őt létrehozó kormányzat számára, akkor az egységet a kormányzati szektorba kell sorolni.

Ha az egység tevékenysége kizárólag arra irányul, hogy szolgáltatást nyújtson azoknak a kormányzati egységeknek, amelyek létrehozták, akkor ezt úgy kell értelmezni, hogy az egység bizonyos kisegítő tevékenységgel foglalkozik (lásd SNA93, §4.40-44 és §5.9-16). Ezt az egységet ezért nem lehet úgy tekinteni, mint egy „anyaegységtől” független egységet, és nem lehet rá vonatkozóan önálló számlákat összeállítani. Nem értelmezhetünk gazdasági művele-

tet sem: az egység létrehozásakor nincs semmilyen eszközökkel kapcsolatos művelet, és később sem történik semmiféle termékekkel és szolgáltatásokkal kapcsolatos művelet (kibocsátás vagy folyó termelőfelhasználás).

A második legjobb megoldás az lenne, ha önálló szervezeti egységként kezelhetnénk, ha egyébként az ehhez szükséges, szokásos feltételek teljesülnek. Ez akkor lehetséges például, ha az egység több kormányzathoz tartozó egységnek vagy még szélesebb kör részére is nyújt szolgáltatásokat. Ennek ellenére a kormányzati szektorba kell sorolni. Az egység létrehozatalát általában helyesen az eszközök egyéb volumenváltozásainál, a besorolási és szerkezeti változások között kell elszámolni. Ha azonban az egység saját maga elegendő pénzügyi forrást szerez – például a saját nevében felvett hitel révén – ahhoz, hogy abból a kormányzati eszközt meg tudja vásárolni, akkor a kormányzati eszköz eladását eszközök értékesítéseként, rendszerint bruttó állóeszköz-felhasználásként (GFCF, P.51) kell kezelni. Így ennek a műveletnek nincs hatása a kormányzat nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére. Ezt követően a kormányzati egységek által az egység számára teljesített bármilyen kifizetést kormányzaton belüli transzferként és nem szolgáltatások vásárlásának ellenértékeként kell kezelni.

Ez az egység besorolás szerint mindaddig a kormányzati szektorban marad, ameddig tevékenységének nagy részét a kormányzatnak nyújtott szolgáltatás képezi. Ahhoz, hogy az egységet a kormányzati szektoron kívülre lehessen sorolni a piaci / nem piaci megkülönböztetésre vonatkozó szabályoknak kell érvényesülniük.

Felhívjuk a figyelmet: az egység kormányzati szektorba sorolásához ezekben az esetekben nem szükséges, hogy az igazgatótanács tagjainak többségét a kormányzat nevezze ki.

b. Az egység egy már meglévő közösségi tulajdonú vállalat

Ahhoz, hogy a kormányzati állóeszközök egy meglévő közösségi tulajdonú vállalat részére történő átadását eszköz értékesítéseként (a bruttó állóeszköz-felhalmozás kategóriában – GFCF) számolhassuk el (melynek hatása van a nettó hitelnyújtásra/nettó hitelfelvételre) két feltételnek kell teljesülnie:

- a vállalatnak ténylegesen létező vállalatnak kell lennie, rendszeresen kell ilyen jellegű tevékenységet folytatnia, és megfelelő méretűnek kell lennie a tranzakció lebonyolításához: azaz az átvételre kerülő eszköznek nem szabad aránytalanul nagyra lennie a vállalat tulajdonában lévő eszközökhöz képest;
- a vállalat az eszközök beszerzését saját forrásaiból (vagy a piacon történt saját hitelfelvételéből) finanszírozza.

Ha azonban valamelyik feltétel nem teljesül, akkor el kell dönteni az ügylet jellegét. Nevezetesen azt, hogy az egész folyamatot az eszközök közcélú termelők szektorán belüli olyan szerkezetátalakításnak lehet-e tekinteni, amelynek célja az eszközök hatékonyabb kezelése. Ekkor az eszközök átadását az eszközök egyéb volumenváltozásai számlákon kell elszámolni.

Ha egy olyan tényleges kormányzati „értékesítés” történik, amelyet korábban a kormányzat által nyújtott hitelből finanszíroznak, akkor a műveletet két részre kell bontani:

- először az eszközök (például az épületek) átadását, amely megnöveli az egység saját tőkéjét, az eszközök egyéb volumenváltozása számlán kell elszámolni,

- ezután pedig a pénzügyi tranzakciók elszámolása következik: az egység hitelfelvétele (F.4), és a kormányzat részére történő kifizetése, amelyet tökekivonásként értelmezünk (F.5).

Végeredményben az eszközök ilyen jellegű szerkezetátalakításának nincs hatása a kormányzat nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére.

c. Az egység egy már meglévő magáncég³¹

Ez esetben rendszerint egy állóeszközzel kapcsolatos gazdasági műveletet (GFCF) kell elszámolni, amely javítja a kormányzat nettó hitelnyújtását/nettó hitelfelvételét.

Ennek ellenére tovább kell vizsgálni, hogy a művelet nem egy pénzügyi lízing megállapodásnak felel-e meg. Ebben az esetben az eszköz a nemzeti számlákban a kormányzat vagyongmérlegében marad, vagy a második lépésként oda kerül vissza.

3. Az eljárás magyarázata

a. Az egységet a kormányzat ebből a célból hozta létre hozta létre

Különös figyelmet kell fordítani a kisegítő (tevékenységet végző) vállalat (§4.40-4.44) és a kisegítő tevékenységek (§5.9-5.16) fogalmára vonatkozó SNA93-előírásokra. Például az önálló jogi személyiséggel rendelkező kisegítő (tevékenységet végző) vállalat egy olyan leányvállalati egység, amely „teljes egészében az anyavállalat tulajdonában van [...] (és) tevékenysége szigorúan csak az anyavállalatnak nyújtott szolgáltatásokra korlátozódik.” [...] (SNA93, §4.40). A 4.42 szakasz szerint az épületek visszlízinggel történő értékesítése az egyik ok arra, hogy egy vállalat kisegítő (tevékenységet végző) vállalatot hozzon létre. A 4.43 szakasz szerint: „a kisegítő (tevékenységet végző) vállalatot az anyavállalat szerves részeként kell kezelni, és számláit az anyavállalat számláival konszolidálni kell”.

Hasonló gondolatmenetet kell alkalmazni abban az esetben, amikor a kormányzat hoz létre kisegítő egységet egy meghatározott céllal (kizárólag kormányzat részére nyújtandó szolgáltatások végzésére). Ilyenkor a nemzeti számlák összeállításakor konszolidálni kell minden olyan műveletet, amely az ilyen egységek és a kormányzat között megy végbe.

Ha azonban egy ilyen egység önálló elszámolási egységnek tekinthető, akkor az egység által nyújtott bérbeadási szolgáltatások igénybevétele fejében teljesített kormányzati kifizetéseket aligha lehet a piaci kibocsátás ellenértékének tekinteni:

- ahhoz, hogy értékesítésről beszélhessünk a kifizetésnek jelentős hatással kell lennie a kínálatra és/vagy keresletre;
- jelen esetben, amikor a kormányzat egy olyan egységet hoz létre, amely közcélú épületeket kezel, és ingatlankezelési szolgáltatásokat nyújt a kormányzat igazgatási szervezetei (minisztériumai) számára, a kormányzati szervezetek kifizetései általában nem tekinthetők értékesítések ellenértékének, mivel ezek a kifizetések valószínűleg nincsenek

³¹ Amint a piaci / nem piaci megkülönböztetésben a „magántulajdonú” fogalom a 'Nonprofit intézmények' kizárását' jelenti.

jelentős hatással a kormányzati szolgáltatások által előidézett keresletre, még akkor sem, ha a bérleti díjakat a piaci árakra való hivatkozással állapítják meg³².

Ez természetesen nem jelenti azt, hogy egy ilyen megállapodás nem hatékony a közcélú épületek kezelése szempontjából. De ez a legjobb esetben is a közcélú épületek minisztériumok közötti újraelosztásához, vagy esetleg egy olyan helyzethez vezet, hogy egyes minisztériumok kiköltöznek néhány közcélú épületből, melyek így magáncélokra is hasznosíthatókká válnak. (Az utóbbi esetben a magánfelhasználók kifizetéseit természetesen értékesítéseként kell kezelni). Az egység teljes tevékenysége azonban nem felel meg a piaci tevékenység fogalmának.

Az egységet, mivel nem piaci egység, a kormányzati szektorba kell sorolni, legalábbis addig, amíg fő bevételi forrásait a kormányzati szervezetek kifizetései alkotják.

b. Az egység egy már meglévő közösségi tulajdonú vállalat

Abban az egyszerű esetben, amikor a meglévő közcélú vállalat a kormányzattól piaci áron vásárol állóeszközöket, és ehhez nem kapcsolódnak a kormányzat és a vállalat között lejátszódó gazdasági műveletek, akkor egy nem pénzügyi eszköz értékesítését kell elszámolni a tőkeszámlán (GFCF, P.51). Ez javítja a kormányzat nettó hitelfelvételét /nettó hitelnyújtását.

Néhány ilyen ügyletnél azonban más események is történhetnek. Például az eszközök átadása összekapcsolódhat a vállalat funkcióinak jelentősebb változásával. A vállalat átválthat a kormányzattól olyan, számára új tevékenységeket és kötelezettségeket, amelyek korábban kormányzati feladatok voltak. Az eszközök átadása nem feltétlenül történik piaci áron; lehetséges, hogy egyáltalán nem fizetnek az eszközért; vagy a vásárlást hitelből, illetve a kormányzat által adott tőkeinjekcióból finanszírozzák. Ezekben az összetett esetekben több önálló gazdasági művelet elszámolása fiktív hatást gyakorolhatna a kormányzat nettó hitelfelvételére/nettó hitelnyújtására.

Az egész folyamatot az eszközök közcélú termelők szektorán belüli olyan szerkezetátalakításnak tekinthetjük, amelynek célja ezen eszközök hatékonyabb használata. Az ilyen eszközátadásokat – a piacon végbemenő egyértelmű értékesítési ügyletekkel ellentétben – a vállalati szerkezetátalakításhoz hasonlóan, az eszközök egyéb volumenváltozásai számlán, egyéb gazdasági folyamatként kell elszámolni. (A további részleteket illetően lásd a jelen Kézikönyv „természetbeni tőkeinjekciók”-ra vonatkozó előírásait.)

c. Az egység egy már meglévő magántulajdonú cég

Az egységet magántulajdonú vállalként (az S.11002-be) lehet besorolni, ha egy létező, magánszektorbeli egységről van szó (vagy meglévő vállalatok állnak mögötte), és ha irányításában, valamint működésének céljában nem történik változás. Ha ez egy új egység, akkor abban az esetben számít magántulajdonúnak, ha olyan magántulajdonú egységek hozzák létre és irányítják, amelyek tőkét fektettek bele. Megkérdőjelezhető a magántulajdonú vállalati szektorba sorolásuk akkor, ha:

³² Sőt az ilyen kifizetések feltehetően csak a Kincstár könyvelési rendszerében tényleges pénzforgalom nélküli tételekként jelennek meg. Az ilyen fizetések pénzügyi ellentétele egy „elméleti” pénzügyi tranzakció.

- az egység egyes vezetőit a kormányzat nevezi ki;
- a magántőkének nincs kockázata;
- az egység adósságait a kormány garantálja.

Nem lehet megadni azokat a speciális szabályokat, amelyek minden eshetőséget lefednek, mivel az eltérő esetek száma rendkívül nagy. Az egység felépítését és tevékenységét egészében kell vizsgálni ahhoz, hogy megállapítható legyen: a közösségi tulajdonú vállalati besorolás vagy a magántulajdonú vállalati besorolás megfelelőbb-e.

A kormányzat számos ok miatt kezdeményezhet egy visszlízinggel történő értékesítési ügyletkötést egy magántulajdonú egységnek, például, hogy:

- csökkentse az eszköz tulajdonlásával kapcsolatos kockázatát;
- hasznosítsa a magánszektor irányításának előnyeit;
- csökkentse adósságát.

Ha a kormány egy ilyen ügyletet egy magántulajdonú egységgel bonyolít le, akkor az ügyletet gazdasági műveletként kell elszámolni, nem az eszközök szerkezet-átalakításaként az egyéb gazdasági folyamatok között. A fő kérdés annak eldöntése, hogy a visszlízing pénzügyi lízing-e – amely esetén az eszköz értékesítését nem kell elszámolni, mivel az eszköz a kormányzat vagyonomérlegében marad, – vagy operatív lízing – erre vonatkozik az ESA95 II. melléklete.

IV. 4. A vállalati szektor által finanszírozott és hasznosított közcélú létesítmények

1. Háttér

Egyes kormányzatok növekvő mértékben használják fel a vállalati szektort a közcélú létesítmények finanszírozására, építésére és működtetésére. Ezzel kétféle céljuk lehet: a vállalati szektor szakértelmének és nyereségérdekeltségének kihasználása; valamint az új eszközök költségének szétosztása használatuk teljes időtartamára, elkerülve ezáltal a kormányzati saját felhalmozások magas kezdeti költségeit.

Alapvetően két eset tartozik ide:

- 1.1 1. eset:** A kormányzat szerződést köt egy vállalattal egy létesítmény megépíttetésére. A létesítményt olyan szolgáltatások nyújtására használják, amelyek a kormányzat végső fogyasztási kiadásának részét képezik.

Példák:

- A kormányzat megbíz egy vállalatot egy olyan börtön felépítésével, amelynek részletes előírásait a kormányzat határozza meg. A kormányzat megállapodik arról, hogy 25 éven át egy bizonyos összeget fizet a vállalatnak a börtön rendeltetés-szerű megépítéséért és annak megfelelő karbantartásáért. A 25 év lejártával a börtön tulajdonjoga a szerződő félről a kormányzatra száll.

- A kormányzat szerződést köt egy vállalattal egy út megtervezésére és megépítésére. A vállalat 25 éven át felelős az út egy adott színvonalon történő karbantartásáért. A kormányzat éves díjat fizet a szerződő félnek az utat használó járművek számával arányosan.

Ezekben az esetekben a kormányzat rendszeresen fizet díjat a vállalatnak (rendszeres kormányzati kifizetések).

- 1.2. 2. eset:** Egy vállalat egy közcélú létesítményt épít és/vagy működtet. A költségeket úgy finanszírozza, hogy a költségeket a felhasználókra (amelyek nem részei a kormányzati szektornak) terheli.

Például egy vállalat építhet egy utat, és úthasználati díjat vethet ki a járművekre. Ebben az esetben lehetséges, hogy vannak vállalati befizetések a kormányzat részére, de az is lehetséges, hogy nincsenek.

Ilyenkor a következő kérdések merülnek fel:

- Melyik szektor – a vállalati vagy a kormányzati szektor – vagyonszerűségében kell a közcélú létesítményt elszámolni a hasznosítás időszakában?
- Hogyan kell a szerződésekkel kapcsolatos gazdasági műveleteket elszámolni, és mi a hatásuk a kormányzat nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére?

Megjegyzés: Az ilyen műveletekben részt vehetnek közösségi tulajdonú és magánvállalatok is. Ha közösségi tulajdonú vállalatról van szó, az első kérdés az, hogy eredetileg piaci egység-e. Tételizzük fel, hogy egy közösségi tulajdonú egységet azzal a szándékkal hoztak létre, hogy finanszírozzon, megépítsen és működtessen egy eszközt, amelyet a közösségi tulajdonú egység a kormányzat rendelkezésére bocsát az eszköz teljes élettartama alatt teljesített rendszeres díjfizetés ellenében. Ez esetben azt lehet mondani, hogy a díjak nem értékesítések, hanem egyszerűen transzferek, és helyesebb az egységet a kormányzati szektorba sorolni.

2. A nemzeti számlákban történő elszámolás

2.1. 1. eset: A kormányzat rendszeresen fizet a vállalatnak

Két esetet lehet megkülönböztetni:

a. 1.a eset

Ha a hasznosítás időszaka alatt a tulajdonnal járó kockázatoknak és a tulajdonból származó haszonnak a túlnyomó többsége a vállalatot érinti, akkor a létesítményt a vállalat vagyonszerűségében kell elszámolni.

A kormányzat és a vállalat közötti szerződés egy operatív lízing sajátosságaival rendelkezik. Csak a rendszeres kormányzati kifizetések vannak hatással a kormányzat nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére (B.9).

Ha a létesítményt a hasznosítási időszak végén a kormányzat kapja meg, akkor az a kormányzat vagyonszerkezetébe kerül be bruttó állóeszköz-felhalmozás révén, amelyet egy, a kormányzat által kapott tőketranszfer ellentételez („Egyéb tőketranszferek”, D. 99). Így a tranzakció nincs hatással a kormányzat nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére (B.9).

b. 1.b eset

Ha a hasznosítás időszaka alatt a tulajdonnal járó kockázatoknak és a tulajdonból származó haszonnak a túlnyomó többsége a kormányzatot érinti, akkor a létesítményt a kormányzat vagyonszerkezetében kell elszámolni.

A kormányzat és a vállalat közötti szerződés a pénzügyi lízing sajátosságaival rendelkezik.

A vállalat által épített létesítmény a kormányzat vagyonszerkezetébe kerül a bruttó állóeszköz-felhasználás révén, amelyet egy ezzel azonos értékű hitel (F. 4) pótlólagos elszámolása ellentételez.

A bruttó állóeszköz-felhalmozást az ESA95 szabályai szerint (lásd §3. 112) kell elszámolni a kormányzati szektor számláin: az állóeszköz-felhalmozás értékével egyező összegű hatás jelentkezik a kormányzat nettó hitelnyújtásban/hitelfelvételben (B.9). A kormányzati adósság a pótlólag elszámolt hitel összegével növekszik.

A hasznosítás időszakában az éves kifizetéseket két részre kell bontani: a hitelösszeg visszafizetésére és a pótlólag elszámolt hitelhez kapcsolódó kamatfizetésre. A kamatfizetés hatással van a kormányzat nettó hitelnyújtására/hitelfelvételére (B.9).

A tulajdonból eredő kockázatok és a tulajdonból származó hasznokat a mellékletben bemutatott tényezők szerint kell becsülni.

2.2. 2. eset: A kormányzat nem teljesít kifizetéseket a vállalatnak

Ilyen esetekben nem történnek rendszeres – se pénzbeni, se természetbeni – kormányzati kifizetések a vállalat számára se közvetlen, se közvetett módon. A létesítményt a vállalat vagyonszerkezetében kell elszámolni a hasznosítás időtartama alatt.

a. 2.a eset

Ha a vállalat új létesítményt épített, akkor ez vállalati bruttó állóeszköz-felhalmozás, amelynek nincs hatása a kormányzati számlákra.

Ha a létesítményt a vállalat a hasznosítási időszak végén átadja a kormányzatnak, akkor az a kormányzat vagyonszerkezetébe kerül be bruttó állóeszköz-felhalmozás révén, amelyet egy, a kormányzat által kapott tőketranszfer ellentételez („Egyéb tőketranszferek”, D. 99). Az eszköz átadásának tehát nincs hatása a kormányzat nettó hitelnyújtására/nettó hitelfelvételére (B.9).

Ha a szerződés időtartama alatt a vállalat fizet a kormányzatnak, akkor a befizetéseket a tulajdonosi jövedelmek közé tartozó bérleti díjként (D. 45) kell elszámolni abban az esetben, ha a kormányzat egy nem termelt eszközt bocsát a vállalat rendelkezésére (például a föld-

területet, amelyen a létesítmény épül). Ha a kormányzat a befizetésért semmit sem ad cserébe, akkor a befizetéseket adóként kell elszámolni („Egyéb termelési adók”, D. 29).

b. 2.b eset

Előfordulhat, hogy a kormányzat egy már meglévő létesítményt ad át egy vállalatnak. Ezt természetbeni tőketranszferként kell elszámolni az eszközök egyéb volumenváltozásai számlán, amelynek nincs hatása a kormányzat nettó hitelnyújtására/hitelfelvételére: a helyzetet az állóeszközök, tulajdonosi jogok és kötelezettségek szerkezet átalakításának lehet tekinteni. Ez egy nem pénzügyi eszköz cseréje egy pénzügyi eszközre (a kormányzat részesevé a vállalatban, AF.5), amelyet a Kézikönyv II.3.2 (2.b. bekezdés) részében meghatározott szabályok szerint kell elszámolni.

Ha a kormányzat a hasznosítási időszak végén visszakapja a létesítményt, akkor ez a kormányzat vagyonomérlegében az eszközök egyéb volumenváltozásai számlán jelenik meg, amelynek nincs hatása a kormányzat nettó hitelnyújtására/hitelfelvételére (lásd a Kézikönyv II.1.2. fejezetét: „A közösségi tulajdonú vállalatoktól a kormányzatnak történő befizetések”, F.513).

Ha a szerződés időtartama alatt a vállalat fizet a kormányzatnak, akkor ezeket a befizetéseket osztalékként (D.421) kell elszámolni.

3. Az eljárás magyarázata

3.1. 1. eset: A kormányzat rendszeres kifizetéseket teljesít a vállalatnak

Itt az ESA95 II. mellékletét kell alkalmazni, amely kifejti, hogyan kell megkülönböztetni egymástól az 1.a esetet (operatív lízing) és az 1.b esetet (pénzügyi lízing). Az e fejezet mellékletében leírt kritériumok gyakorlati útmutatást adnak az ESA95 II. mellékletének értelmezéséhez.

a. 1.a eset

Ekkor a vállalat egy szolgáltatást nyújt a kormányzatnak: ez a szolgáltatás a létesítmény működtetése által jön létre. Éppen ezért kell a létesítményt a hasznosítás időtartama alatt a vállalat vagyonomérlegében elszámolni. A szolgáltatás a kormányzat végső fogyasztási kiadását képezi.

Ha a hasznosítási időszak végén a létesítményt a vállalat átadja a kormányzatnak, akkor nem valószínű, hogy a tulajdonjog átadása ellentétel nélkül történik. A kormányzat a létesítményt annak ellentételeként kapja a vállalattól, hogy a vállalat számára biztosította az állami föld használatát, vagy engedélyezte a tevékenységet. A kormányzat vagyonomérlegében elszámolt bruttó állóeszköz-felhalmozást ezért vagy egy tulajdonosi jövedelemmel (D.4), vagy egy másik nem pénzügyi folyó gazdasági művelettel lehet ellentételezni. Ajánlatos azonban a bruttó állóeszköz-felhalmozást egy tőketranszferrel („Egyéb tőketranszferrek”, D.99) ellentételezni, mivel ez egy kivételes gazdasági művelet.

b. 1.b eset

Ekkor a kormányzat nyújt szolgáltatást a létesítmény hasznosítása révén. A kormányzat a létesítményt az azt építő vállalattal kötött pénzügyi lízingszerződés útján szerzi meg. A szolgáltatás a kormányzat végső felhasználási kiadását képezi.

3.2. 2. eset: A kormányzat nem teljesít kifizetéseket a vállalatnak

Bármilyen helyzetről is van szó, a vállalat bruttó kibocsátása az eszköz használata révén keletkezik. Ezt a kibocsátást a létesítmény használói fogyasztják el, ezért a hasznosítás időtartama alatt a létesítményt a vállalat vagyonomérlegében helyénvaló elszámolni.

a. 2.a eset

A vállalat új létesítményt épített.

A vállalat a következő okok miatt fizethet be a kormányzatnak:

- A kormányzat cserébe nyújt valamit:
A befizetés besorolása attól függ, mit ad a kormányzat. Tipikus esetben a kormányzat azt a földterületet adja, amelyen a létesítmény felépül. Ekkor a vállalat által a kormányzat részére teljesített befizetéseket a tulajdonosi jövedelembe tartozó bérleti díjakként (D.45) kell elszámolni.

Vagy:

- A kormányzat egyszerűen azért kér fizetséget a vállalattól, hogy engedélyezze a művelet végrehajtását;
Ez egy olyan típusú engedély, amelyért a kormányzat ténylegesen nem nyújt szolgáltatást. A kifizetést egyéb termelési adóként (D.29) kell elszámolni az ESA95 4.23(e) szakaszában leírtak alapján.

Ha a hasznosítási időszak végén a vállalat átadja a létesítményt a kormányzatnak, akkor nem valószínű, hogy a tulajdonjog átadása ellentételezés nélkül történik. A kormányzat a létesítményt annak ellentételekén kapja, hogy a vállalat használhatja a közösségi tulajdonú földterületet, vagy engedélyezte ezt a tevékenységet. A kormányzat vagyonomérlegében elszámolt bruttó állóeszköz-felhalmozást ezért vagy tulajdonosi jövedelemmel (D.4), vagy egy egyéb nem pénzügyi folyó gazdasági művelettel lehet ellentételezni. Ajánlatos azonban a bruttó állóeszköz-felhalmozást egy tőketranszferrel („Egyéb tőketranszferrek, D.99) ellentételezni, mivel ez egy kivételes gazdasági művelet.

b. 2.b eset

Előfordulhat, hogy a kormányzat egy már meglévő létesítményt ad át egy vállalatnak. Ezt természetbeni tőkeinjekcióként kell elszámolni az eszközök egyéb volumenváltozásai számlán, amelynek nincs hatása a kormányzat nettó hitelnyújtására/felvételére: a helyzetet az állóeszközök, tulajdonosi jogok és kötelezettségek szerkezetátalakításának lehet tekinteni. Ez egy nem pénzügyi eszköz cseréje egy pénzügyi eszközre (kormányzati tulajdonosi részesedés a vállalatban, AF.5), amelyet a Kézikönyv II.3.2 (2.b. bekezdés) részében meghatározott szabályok szerint kell elszámolni.

Figyelembe véve ezt a tulajdonosi részesedést, a vállalat által a kormányzat részére teljesített esetleges befizetéseket célszerű osztalékként (D.421) elszámolni még akkor is, ha egy részük tulajdonosi jövedelemnek tartott bérleti díjnak tekinthető.

A létesítmény tulajdonának a kormányzathoz történő visszakerülését a létesítmény vállalatnak történő átadásával szimmetrikusan kell elszámolni: ez egy nem pénzügyi eszköz cseréje egy pénzügyi eszközre (AF.5), amely az eszközök egyéb volumenváltozása számlán jelenik meg.

4. Elszámolási példák

A négy esetre vonatkozó elszámolási eljárást az alábbiakban szemléltetjük. Itt nem mutatjuk be a kormányzat és a vállalat teljes számlasorozatát, csak azokat a számlákat, amelyek az illető eset szempontjából lényegesek.

4.1. 1.a eset

- a vállalat megépíti a létesítményt (bruttó állóeszköz-felhalmozás = 1000 egység)
- a kormányzat rendszeres kifizetéseket ad a vállalatnak a hasznosítás időszakában, és a létesítmény a vállalat vagyonmérlegében operatív lízingként kerül elszámolásra (az első évre történő kifizetés 100 egység)
- a létesítményt a vállalat a hasznosítási időszak végén átadja a kormányzatnak (maradványértéke 200 egység).

A létesítmény építése és első évi hasznosítása

Kormányzat		Vállalkozás	
Nem pénzügyi számlák			
Felh./ΔE	Forrás/ΔF	Felh./ΔE	Forrás/ΔF
P.3	100	P.51	1 000
B.9	-100		
		P.12	1 000
		P.11	100

A létesítmény átadása a kormányzatnak a hasznosítási időszak végén

Kormányzat				Vállalkozás			
Tőkeszámla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
P.51	200	D.99	+200				
B.9	0						

Záró vagyonmérleg

E	F	E	F
AN.11	200		

4.2. 1. b eset

- a vállalat megépíti a létesítményt (bruttó állóeszköz-felhalmozás =1000 egység)
- a kormányzat rendszeres kifizetéseket teljesít a vállalatnak a hasznosítás időszakában, és a létesítmény a kormányzat vagyonszámlájában pénzügyi lízingként kerül elszámolásra.

A kormányzati beruházásként elszámolt létesítmény építése

Kormányzat		Vállalkozás					
Nem pénzügyi számlák							
Felh./ΔE		Forrás/ΔF		Felh./ΔE		Forrás/ΔF	
P.51	1 000				P.11	1 000	
B.9	-1 000						
Pénzügyi számla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
		F.4	1 000				
		B.9	-1000				
Záró vagyonsmérleg							
E		F		E		F	
AN.11	1 000	AF.4	1 000				

A létesítmény hasznosításának első éve

$$P.13 = D.1 (=60) + K.1 (=40)$$

$$P.3 = P.13$$

$$D.41 = 50$$

$$F.4 = -20$$

Kormányzat**Vállalkozás****Folyószámla**

Felh.		Forrás		Felh.		Forrás	
D.1	60	P.13	100			D.41	50
D.41	50						
P.3	100						
K.1	40						
B.8 net	-150						

Tőkeszámla

ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
K.1	-40	B.8 net	-150				
B.9	-110	B.10.1	-150				

Pénzügyi számla

ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
F.2	-130	F.4	-20	F.2	70	F.4	-20
		B.9	-110			B.9	-50

Záró vagyonmérleg

E		F		E		F	
AN.11	960	AF.4	980				
$\Delta AF.2$	-130	$\Delta B.90$	-150				

4.3. 2. a eset

- a vállalat megépíti a létesítményt
- a vállalat tulajdonosi jövedelmek közé tartozó bérleti díjat/adókat fizet a kormánynak (az első évben a kifizetések összege 100 egység)
- a létesítmény a hasznosítási időszak végén a kormányzathoz kerül (maradványértéke 200 egység).

A létesítmény építése és első évi hasznosítása

Kormányzat		Vállalkozás	
Nem pénzügyi számlák			
Felh./ΔE	Forrás/ΔF	Felh./ΔE	Forrás/ΔF
	D.45/D.29 100		
B.9 +100			

A létesítmény kormányzatnak történő átadása a hasznosítási időszak végén

Kormányzat				Vállalkozás			
Tőkeszámla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
P.51	+200	D.99	+200	P.51	-200	D.99	-200
B.9	0						

Záró vagyonmérleg

E	F	E	F
AN.11 200			

4.4. 2. b eset

- a hasznosítás kezdetén a kormányzat átadja a létesítményt a vállalatnak (1000 egységni összegért)
- a vállalat osztalékot fizethet a kormányzatnak (az alábbi példában nem ez a helyzet)
- a létesítmény a hasznosítási időszak végén a kormányzathoz kerül (maradványértéke 200 egység).

A létesítmény átadása a vállalatnak a hasznosítás kezdetén

Kormányzat		Vállalkozás	
Nyitó vagyonmérleg			
E	F	E	F
AN.111 000			
Eszközök egyéb volumenváltozása számla			
ΔE	ΔF	ΔE	ΔF
AN.11(K.12.1) -1 000		AN.11(K.12.1)1 000	AF.5(K.12.1)1 000
AF.5(K.12.1)1 000			
Záró vagyonmérleg			
E	F	E	F
AN.110		AN.111 000	AF.51 000
AF.51 000			

A létesítmény építése és első évi hasznosítása

K. 1 = 40

Kormányzat				Vállalkozás			
Tőkeszámla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
				K.1	-40	B.10.1	-40
Átértékelési számla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
AF.5(K.11)	-40					AF.5(K.11)	-40
		B.10.3	-40			B.10.3	+40
Záró vagyonmérleg							
E		F		E		F	
AF.5	960			AN.11	960	AF.5	960
		ΔB.10	-40			ΔB.10	0

A létesítmény visszaadása a kormányszatnak a hasznosítás végén

Kormányzat		Vállalkozás	
Eszközök egyéb volumenváltozása számla			
ΔE	ΔF	ΔE	ΔF
AN.11(K.12.1)200		AN.11(K.12.1)-200	AF.5(K.12.1) -200
AF.5(K.12.1) -200			
Záró vagyonmérleg			
E	F	E	F
AN.11200			

Melléklet

Az operatív és a pénzügyi lízing közötti megkülönböztetést befolyásoló tényezők

Az ESA95 II. melléklete csak röviden ismerteti azokat a tényezőket, amelyek meghatározzák, hogy egy gazdasági művelet pénzügyi vagy operatív lízing-e. A döntéshozatalnál az alábbi kérdések végiggondolását javasoljuk. Természetesen lehetséges olyan eset, amikor a kérdések egy részére adott válasz operatív lízing elszámolását javasolja, míg a többi kérdésre adott válaszok miatt pénzügyi lízing elszámolása lenne javasolt. Ilyen esetekben az egyes kérdések viszonylagos fontossága alapján kell megítélni az adott konkrét esetet.

1. Ki a felelős az eszköz karbantartásáért és biztosításáért?

Tételezzük fel, hogy a kormányzat maga a gondoskodik a létesítmény biztosításáról és karbantartásáról, és közvetlenül fizet ezekért a szolgáltatásokért.

Az ügylet pénzügyi lízingként való elszámolását javasoljuk, mivel a kormányzat viseli a fenti költségek változásaiból eredő kockázatot.

2. Ki fizeti vissza a szerződés idő előtti lejáratára esetén az adósságot?

Tételezzük fel, hogy a kormányzat felelős a vállalat adósságának visszafizetéséért a szerződés idő előtti lejáratára esetén.

Az ügylet pénzügyi lízingként való elszámolását javasoljuk, mivel ezt a kockázatot a kormányzat viseli.

3. Ki határozza meg az eszköz jellegét?

Tételezzük fel, hogy a vállalat folyamatosan saját megítélése szerint cselekszik a szerződés teljesítését illetően; az eszköz tervezésével, felépítésével kapcsolatos lényegi döntéseket a vállalat hozza meg; a vállalat határozza meg, hogyan kell az eszközt működtetni és karbantartani ahhoz, hogy a megrendelő által kért szolgáltatást nyújthassa.

Az ügylet operatív lízingként való elszámolását javasoljuk.

4. Ki viseli a keresleti kockázatot?

Az eszköz által nyújtott szolgáltatások iránti kereslet a vártnál nagyobb vagy kisebb is lehet. Tételezzük fel, hogy az eszköz iránti kereslet hatással van a vállalati bevételre, azaz a kormányzat és a többi vevők csak az igénybe vett szolgáltatás-mennyiségért fizetnek.

Az ügylet operatív lízingként való elszámolását javasoljuk.

5. Vannak-e harmadik féltől származó bevételek?

Tételezzük fel, hogy a vállalat az eszköz felhasználásával kormányzaton kívüli más vevőknek is nyújt szolgáltatásokat. Ugyanakkor a kormányzatot nem érintik a harmadik fél keresletének változásai. A harmadik féltől származó bevételek az eszköz-ből származó összbevétel jelentős részét teszik ki.

Az ügylet operatív lízingként való elszámolását javasoljuk.

6. Kevesebbet fizet-e a kormányzat, ha a szolgáltatás minősége nem megfelelő?

Tételezzük fel, hogy a kormányzat kevesebbet fizet akkor, ha a vállalat által nyújtott szolgáltatás minősége nem éri el a kívánt színvonalat, függetlenül attól, hogy ez a probléma az eszköz működtetéséből vagy magából az eszköz minőségéből adódik.

Az ügylet operatív lízingként való elszámolását javasoljuk.

7. Többet fizet-e a kormányzat, ha a vállalat költségei növekednek?

Tételezzük fel, hogy a kormányzat többet fizet akkor, ha a vállalat eszközzel kapcsolatos költségei növekednek. Például előfordulhat, hogy a vállalatnak a vártnál több karbantartást kell végeznie.

Az ügylet pénzügyi lízingként való elszámolását javasoljuk.

8. Ki viseli a maradványérték kockázatát?

Tételezzük fel, hogy a kormányzatnak lehetősége van arra, hogy a szerződés lejártával az eszközt piaci áron megvásárolja. De nem köteles az eszközt megvásárolni egy előre megállapodott áron, ha arra nincs szüksége, vagy ha az eszköz rossz állapotban van.

Az ügylet operatív lízingként való elszámolását javasoljuk.

V. FEJEZET

V. 1. A kormányzati adósság számítása

A túlzott deficit eljárásban meghatározott kormányzati adósság fogalma összhangban van az ESA95 kormányzati szektor fogalmával, valamint a pénzügyi kötelezettségek definíciójával (ez utóbbiból azonban kizárva az Egyéb kötelezettségeket és a Pénzügyi derivatívákat). Az értékelési módja azonban eltér az ESA95 értékelési szabályaitól.

1. Meghatározás és az értékelési szabályok

a. ESA95

Az ESA95 a kormányzati adósság fogalmát nem határozza meg egyértelműen, de a rendszerben található általános útmutatások az intézményi szektorokra (beleértve a kormányzatot is, lásd I. rész), a pénzügyi kötelezettségekre és *azok értékelési szabályaira* vonatkozóan.

§1.51: „Az ESA-ban a piaci árak képezik az értékelés alapját”.

§7.01: „A (vagyon)mérlegben számba vett eszközök és kötelezettségek állományának értékét a mérlegkészítés időpontjában érvényes piaci árakon kell meghatározni”.

Ezen általános rendelkezések szerint a kormányzati kötelezettségek állományát a nemzeti számlákban az elszámolási időszak végén érvényes *piaci értékükön* kell elszámolni a kormányzati szektor záró vagyonmérlegében.

A kormányzati adósság piaci értéken számított állománya az ESA95 alapján

A kormányzati szektor (S.13) adósságának a következő kormányzati kötelezettségek összegével kell egyenlőnek lennie: fizetőeszköz és betétek (AF.2), részvényeken kívüli értékpapírok (AF.3), beleértve a pénzügyi derivatívákat (AF.34), hitelek (AF.4) és egyéb kötelezettségek (AF.7); valamint egyes esetekben és csak kis értékkel: részvények és egyéb tulajdonosi követelések (AF.5), valamint biztosítástechnikai tartalékok (AF.6).

Adósságállomány (az N. év végén) =	AF.2
	+AF.3 (beleértve AF.34-et)
	+AF.4
	+AF.7
	+AF.5 (ha van ilyen)
	+AF.6 (ha van ilyen)

b. A túlzott hiány eljárásra vonatkozó jegyzőkönyv

Az Európai Unió Szerződéséhez (Maastricht, 1992) [*hivatalosan: az Európai Közösséget létrehozó szerződéshez*] csatolt jegyzőkönyv adja meg a kormányzati adósság

fogalmának meghatározását a Gazdasági és Pénzügyi Unióban (EMU) alkalmazandó túlzott hiány eljárás (EDP) és a Növekedési és stabilitási szerződés részére:

„Az adósság az év végén fennálló, teljes bruttó adósság *névértéken* számított kintlévőségének a kormányzat (al)szektorai között és azokon belül konszolidált értéke .”

Ezt a meghatározást egészíti ki a felülvizsgált 3605/93. tanácsi rendelet (lásd a mellékletben), amely pontosan meghatározza a kormányzati adósság összetevőit a pénzügyi kötelezettségeknek az az ESA95-ben megtalálható definíciói alapján.

A névleges érték

A 3605/93. tanácsi rendelet szerint a névleges érték megegyezik a kötelezettségek névértékével. Így tehát egyenlő azzal a (szerződésben megállapodott) összeggel, amelyet lejáratkor a kormányzatnak vissza kell fizetnie a hitelezők számára. A kötelezettségen felhalmozódott kamat elvileg nem számít bele a kötelezettségek értékébe.

A névleges értéket a következőképpen kell meghatározni:

- Betétek (beleértve a nem átruházható adósleveleket): a névleges érték azokat a felhalmozódott kamatokat is tartalmazza, amelyeket a betét tulajdonosának (a törvényes kötelezettség eredményeként) ténylegesen jóváírnak, és amelyek betétből történő kivétel révén hozzáférhetővé válnak
- Indexált kötvények: a névleges érték az index alapján számított tőkeemelkedés év végéig felhalmozódott értékével korrigált névértéknek felel meg
- Kamatszelvény nélküli kötvények: a névleges érték a visszaváltási érték (névérték)
- Tőkésített kamatú kötvények: a névleges érték a kibocsátási érték (névérték, de nem ugyanaz, mint a visszaváltási érték)
- Leválasztott kamatszelvényű kötvények: a kamatszelvény és a tőkeösszeg leválasztása nem módosítja az eredeti kötvény névleges értékét³³
- A pénzügyi derivatívák nem tartoznak bele a kormányzat adósságába, mivel nem létezik ezeknek megfelelő nominális értékű egyéb adósságeszköz
- Pénzügyi lízing: az adósság tartalmazza azt a kiegészítésként elszámolt hitelt, amely értékében megegyezik a pénzügyi lízingszerződésben megjelenő bruttó állóeszköz-felhalmozással.

Megjegyzés: a kamathátralékok esete

Eredményszemléletben a kamatot annak esedékességekor kell elszámolni. Így függetlenül attól, hogy kifizették-e vagy sem, az esedékes kamat hatással van a nettó hitelfelvételre/nettó hitelnújtásra.

A túlzott deficit eljárásban a kormányzati adósság számításánál (névleges értéken felhalmozódott kamat nélkül) az esedékes, de még ki nem fizetett kamatot kifizetésig az Egyéb kötelezettségek számlán (F.79) kell elszámolni (ESA95, §5.131). A túlzott deficit eljárás-

³³ Ha egy kormányzati egység beavatkozik a másodlagos piacon, és külön vásárol egy leválasztott kamatszelvényt és egy leválasztott tőkeösszeget (egy kormányzati kibocsátású kötvényből), a konszolidációs folyamathoz a kamatszelvénynek az eredeti kötvény névleges értékén alapuló speciális értékelésére van szükség (lásd a III. részben a „Kamat elszámolása”-t, III.3, §3.b)

ban az Egyéb kötelezettségek számlán szereplő kamathátralékokat nem kell hozzászámítani a kormányzati adóssághoz.

Külföldi fizetőeszközben meghatározott adósság

A külföldi fizetőeszközben megállapított kötelezettségeket hazai fizetőeszközben kell kifejezni. Átváltáskor az adott év utolsó munkanapján érvényes piacvezető (jegybanki) devizaárfolyamot kell használni.

A felülvizsgált 3605/93 Tanácsi Rendelet megállapítja, hogy ha egy külföldi fizetőeszközben meghatározott kötelezettséget szerződéses megállapodás alapján egy vagy több más külföldi fizetőeszközben kifejezett kötelezettségre cserélnek át, akkor az eredeti fizetőeszközben meghatározott kötelezettséget először a szerződés szerinti árfolyamon át kell számítani azokra a külföldi fizetőeszközökre, amelyekre az eredeti kötelezettséget átcserélték (lásd V.2 fejezet), majd ezután kell átváltani a hazai fizetőeszközre, az általános átváltási szabálynak megfelelően (az előző szakaszban leírtak alapján).

Ugyanez az elv alkalmazandó abban az esetben, ha egy hazai fizetőeszközben meghatározott adósságot átcserélnek (swapolnak) egy külföldi fizetőeszközben meghatározott adósságra (lásd V.2 fejezet).

A kormányzati adósság állománya (névleges értéken)

Itt a következőkre kell emlékeztetni:

- gyakorlati mérési okok miatt az egyéb kötelezettségeket (AF.7, beleértve a kereskedelmi hiteleket is) jelenleg nem számoljuk el a kormányzati adósságban.
- a kormányzati adósságot konszolidálni kell: ki kell hagyni a számításból azokat a kötelezettségeket, amelyek megegyeznek a kormányzati szektor valamelyik alszektorának tulajdonában levő pénzügyi eszközökkel.

A túlzott deficit eljárásban a kormányzati adósság állománya a kormányzati szektor (S.13) alábbi kötelezettségeinek összegével egyezik meg: fizetőeszköz és betétek (AF.2), részvényeken kívüli értékpapírok (AF.3) a pénzügyi derivatívák (AF.34) kivételével, valamint a hitelek (AF.4):

Adósságállomány (az N. év végén) =	AF.2
	+ AF.3 (AF.34 kivételével)
	+ AF.4

2. A kormányzati adósság változása

A kormányzati adósság két időpont (az N. év és az N-1. év vége) közötti változása megegyezik az új kötelezettségek (F.2-ben, F.3-ban és F.4-ben) N. évben történő kibocsátásával / felvételével – mínusz a visszaváltás/fizetés – és az egyéb volumenváltozásokkal (K.10 és K.12 a kötelezettségekben), valamint azokkal az egyéb értékelési hatásokkal, amelyek az EDP (túlzott deficit eljárás) adósságmeghatározásából adódnak.

Az EDP-jelentés (kérdőív)

Az EU-tagországok által kitöltött és az Európai Bizottságnak évente kétszer megküldött EDP-kérdőív 3. táblázatának célja, hogy bemutassa a kormányzati nettó hitelfelvétel/nettó hitelnújtás (az ESA95-ben a B.9), valamint a kormányzati adósság változása közötti kapcsolatot. A kormányzati adósság növekedése alapvetően az alábbi két fő tényezőnek tulajdonítható:

1. a kormányzat nettó hitelfelvétele (B.9, a tőkeszámla egyenlege);
2. a kormányzat pénzügyi eszközeinek (F.2, F.3, F.4, F.5 és F.7) nettó beszerzése (a pénzügyi számlában elszámolt műveletek).

Ahhoz, hogy a kormányzati adósság teljes változását meghatározhassuk néhány korrekciót kell végrehajtani:

- az egyéb gazdasági folyamatoknál (a kötelezettségek egyéb volumenváltozásaiból adódóan K.10 vagy K.12, illetve az eszköztartási nyereségek és veszteségek miatt, melyek elsősorban a külföldi fizetőeszközben meghatározott adósságelemeknél jelennek meg);
- az EDP adósságmeghatározása miatt: konszolidálás, az egyéb kötelezettségek és a pénzügyi derivatíva kötelezettségek kizárása, eredményszemléletű kamatról pénzforgalmi szemléletű kamatra történő korrigálás, valamint az értékpapíroknál a tranzakciós értékről névértékre történő korrigálás (ez utóbbi a kibocsátási/visszaváltási ár és a névleges érték közötti különbözetet jelenti³⁴).

Végül meg kell határozni egy statisztikai eltérést, amely alapvetően a pénzügyi és nem-pénzügyi számlák közötti eltérésnek tulajdonítható.

Nettó adósságváltozás =	nettó hitelfelvétel
	+ a pénzügyi eszközök nettó változása (F.2 + F.3 + F.4 + F.5 + F.7)
adósság	+ korrekciók (az egyéb gazdasági folyamatoknál és az EDP-meghatározás miatt)

³⁴ Figyelembe kell venni azt a tényt, hogy a visszavásárlási érték magában foglalhatja a felhalmozódott kamat kifizetését is. Ezért a névleges értéktől való eltérést úgy kell számítani, hogy a visszavásárlási árból le kell vonni a felhalmozódott kamat kifizetésnek megfelelő összeget.

V.2. Külföldi fizetőeszközben meghatározott adósság (adósságelemekkel kapcsolatos devizacserék)

1. Háttér

Ez a tanulmány azt ismerteti, hogyan kell kezelni a külföldi fizetőeszközben meghatározott kötelezettségeket, illetve a külföldi fizetőeszközzel és/vagy külföldi fizetőeszközzel cserélt kötelezettségeket a túlzott hiány eljárás (EDP)-kormányzati adósságszámításánál.

A túlzott hiány esetén követendő eljárásról szóló jegyzőkönyv – amely az Európai Közösséget létrehozó szerződés melléklete – alkalmazásáról szóló 3605/93. tanácsi rendeletet módosító 475/2000 tanácsi rendelet 1.5 cikke (ez a 3605/93 rendelet 1.5 cikkét módosítja), utolsó három szakaszában kifejti:

„Egy külföldi fizetőeszközben meghatározott, illetve egy külföldi fizetőeszközzel szerződéses megállapodások alapján egy vagy több más külföldi fizetőeszközzel cserélt kötelezettséget először a szerződésben megállapodott árfolyamon kell átszámítani azokra a külföldi fizetőeszközökre, amelyekre az eredeti kötelezettséget átcserélték, majd ezután ezt kell a hazai fizetőeszközzel átszámítani az adott év utolsó munkanapján érvényes piacvezető (jegybanki) árfolyamon.

A hazai fizetőeszközben meghatározott és szerződéses megállapodások alapján külföldi fizetőeszközzel cserélt kötelezettségeket először a szerződésben megállapodott árfolyamon át kell számítani a külföldi fizetőeszközzel, majd ezután át kell váltani hazai fizetőeszközzel az adott év utolsó munkanapján érvényes piacvezető (jegybanki) árfolyamon.

A külföldi fizetőeszközben meghatározott és szerződéses megállapodások alapján hazai fizetőeszközzel cserélt kötelezettségeket a szerződésekben megállapodott árfolyamon kell átváltani hazai fizetőeszközzel.”

Az előbbiek következtében, valamint a Módosítás elkészítésekor a kormányzati adósságok kezelőivel folytatott eszmecserék eredményeként az a döntés született, hogy (a kormányzati adósság túlzott hiány eljárásához szükséges számításához) figyelembe kell venni a külföldi fizetőeszközben meghatározott, vagy a külföldi fizetőeszközzel és/vagy külföldi fizetőeszközzel cserélt fentebb említett kötelezettségeket is .

Meg kell jegyeznünk, hogy itt CSAK a külföldi fizetőeszközben meghatározott vagy a külföldi fizetőeszközzel és/vagy arra cserélt kötelezettségek kezelését ismertetjük. Az alábbiakban felsorolt (lásd a következő oldalon található 'Értelmező keretes írás'-t) egyéb idetartozó kérdések nem érintik a tanulmányban kifejtett gondolatokat.

ÉRTELMEZÉS

A külföldi fizetőeszközben meghatározott vagy a külföldi fizetőeszközzel és / vagy arra cserélt kötelezettségek e tanulmányban leírt kezelése nincs kapcsolatban az alábbi kérdésekkel:

1. A devizacserék (currency swap) (vagy a hasonló határidős kamatláb-megállapodások) általános kezelése az EDP kormányzati adósság számításánál.

E tanulmány csak a létező kötelezettségekhez („könyvet terhelő” kötelezettségekhez) közvetlenül kapcsolódó devizacserékkel foglalkozik (azaz olyan swapügyletekkel, amelyek alapjául tényleges adósságelemek szolgálnak. A swapügyletek céljának azonban – egy adott adósságelem teljes vagy részleges lefedezése, az árfolyamkockázatokkal szembeni általános biztosítás, az árfolyamváltozásokkal kapcsolatos spekuláció és / vagy várakozás – nincs jelentősége).

E tanulmány nem foglalkozik olyan devizacserékkel, amelyek „nem egy létező kötelezettséghez” kapcsolódnak (azaz olyan devizacserék, amelyek alapjául nem szolgál semmilyen tényleges adósságelem).

A módosított ESA95 szabályok értelmében (amelyek szerint a swapügyletekben a kamatfizetéseket pénzügyi derivatívákként³⁵ kell elszámlolni) és az EDP kormányzati adósságának számításánál a „nem egy létező kötelezettséghez kapcsolódó swapügyletek kamatfizetését nem szabad figyelembe venni. Ez a kizárás megfelel a túlzott hiány esetén követendő eljárásról szóló jegyzőkönyv – amely az Európai Közösséget létrehozó szerződés melléklete – alkalmazásáról szóló 3605/93. tanácsi rendeletet módosító 475/2000 tanácsi rendelet 1.5 cikke (ez a 3605/93 rendelet 1.5 cikkét módosítja) második szakaszának:

„A kormányzati adósság a kormányzati szektor (S.13) következő kategóriákban fennálló kötelezettségeinek összegével egyezik meg: fizetőeszköz és betétek (AF.2), részvényeken kívüli értékpapírok (AF.3) a pénzügyi derivatívák (AF.34) kivételével, valamint a hitelek (AF.4), ahogy ezeket ESA95 meghatározza.”

Ennek a kizárásnak a pénzügyi derivatívák esetében az az oka, hogy az ESA95-ben található meghatározás szerint nem létezik ezeknek megfelelő névleges értékű hitelviszonyt megtestesítő egyéb adósságelem.

2. A devizacserék (swapok) kezelése az EDP kormányzati **hiányának** számításánál.

A devizacserék ESA95-ban történő kezelését módosító Rendelet egyértelműen kiemeli azt, hogy ez a módosítás nem érinti a swapmegállapodásokban szereplő kamatfizetés kezelését az EDP kormányzati hiányának számításánál.

Az EDP kormányzati hiány számításánál – és csakis ebben az esetben – a swap-ügyletekhez kapcsolódó kamatfizetést továbbra is piaci értéken tulajdonosi jövedelemként (D.41, kamat) kell elszámlolni. Ez követi az eredeti ESA95 szabályát, és ez hatással van a kormányzat nettó hitelfelvételére / nettó hitelnyújtására (B.9).

A túlzott hiány eljárás (EDP) számára egy speciális B.9 tételt kell megkülönböztetni, melynek jelölése EDPB.9 (illetve ennek megfelelően egy speciális D.41 tételt, amely jelölése EDPD.41). Ezek eltérnek a felülvizsgált ESA95 szerinti B.9 (D.41) kategóriáktól.

³⁵ Lásd a „Az Európai Parlament és a Tanács a swapmegállapodások és a határidős kamatláb-megállapodások alapján történő kiegyenlítések újbóli besorolásáról” szóló 2001. dec.3-i 2558/2001. Rendeletét, amely e fejezet végén található.

3. A swapügyletek kezelése a **módosított ESA95-ben**³⁶ (összhangban az SNA93-mal³⁷). A módosított ESA95 (amelyben a 4.47, 5.67 és 5.139 cikket módosították) megállapítja, hogy a swap ügyletek kamatfizetését piaci értéken, pénzügyi derivatívaként kell elszámolni. Ennek nincs hatása a kormányzat nettó hitelfelvételére/nettó hitelnyújtásra.

2. **A nemzeti számlákban történő elszámolás**

Az alapelv az, hogy az ESA95 előírásokhoz (6.58) hasonlóan bármely külföldi fizetőeszközben meghatározott adósságelemet át kell számítani hazai fizetőeszközre. Az átszámításhoz a kormányzati adósság teljes összegének meghatározásakor érvényes devizaárfolyamot kell használni. Jelenleg ennek összeállítására csak minden év végén kerül sor. Így „minden év utolsó munkanapján az érvényes vezető (jegybanki) árfolyamot” kell használni.

A módosított 3605/93 Rendelet azt is hozzáteszi, hogy ha egy külföldi fizetőeszközben meghatározott adósságelemet egy devizacseré-ügylettel hazai fizetőeszközre cserélnék, akkor az utóbbira történő átváltást „a szerződésben megállapodott árfolyamon” kell elvégezni.

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy hasonló hatás következhet be egyéb derivatívák esetében, például a határidős vagy opciós szerződéseknél. Minden ilyen esetben a hazai fizetőeszközre történő átváltásnak hasonló megközelítésen kell alapulnia.

A módosított rendelet azt is megállapítja, hogy a „kétlépcsős” megoldást kell alkalmazni akkor, ha egy külföldi fizetőeszközben meghatározott adósságelemet egy másik külföldi fizetőeszközre – nem a hazai fizetőeszközre – cserélnék.

Először az adósságelemet a szerződésben megállapodott két külföldi fizetőeszköz keresztárfolyamán át kell váltani arra a külföldi fizetőeszközre, amelyet a swapszerződés kezdetén az adós ország kapott, illetve amelyet ezt követő kifizetésekor átadott. Ezután a hazai fizetőeszközre történő átváltás az első átváltásból adódó fizetőeszköz év végén érvényes napi devizaárfolyamát veszi alapul.

A módosított rendelet azzal az esettel is foglalkozik, amikor egy swapszerződés indítéka nem egy devizaárfolyam-kockázat fedezése / csökkentése. Például egy eredetileg hazai fizetőeszközben meghatározott adósságot át lehet cserélni külföldi fizetőeszközre, aminek következtében árfolyamkockázat keletkezik.

Ebben esetben az az előírás, hogy az adósságot úgy kell tekinteni, mintha a szerződésben szereplő árfolyamon külföldi fizetőeszközben lenne meghatározva. Hazai fizetőeszközre történő átváltáskor a napi árfolyamot kell alkalmazni.

³⁶ Lásd a „Az Európai Parlament és a tanács a swapmegállapodások és a határidős kamatláb-megállapodások alapján történő kiegyenlítések újbóli besorolásáról szóló 2001. dec.3-i 2558/2001. rendeletét, amely e fejezet végén található.

³⁷ Készült 2000. február 8-án az ISWGNA (Nemzeti számlákkal foglalkozó szervezetközi munkacsoport) szintjén.

A módosított rendelet szerint, amennyiben a devizacsere (devizaswap) egy létező adósságelemhez kapcsolódik, akkor a fenti előírások korlátozás nélkül alkalmazhatók, azaz:

- Nem szükséges, hogy a derivátivaszerződést abban az időpontban kössék, amikor az alapját képező adósságpapír kibocsátásra (a hitelszerződés megkötésére) kerül. A szerződés bármely időpontban és bármilyen lejáráttal teljesíthető (az alapjául szolgáló adósságpapír kibocsátási és lejáratási időpontjai között).
- Egy derivatívügylet jelenthet egy olyan alárendelt elszámolás (kiegyenlítés) sorozatot is, amely az ügylet alapját képező adósságelem tőketörlesztéseihez és kamatfizetéseihez kapcsolódik, s ezekkel alárendelt (és nem ezeket meghatározó) viszonyban áll.
- Az ilyen szerződés az adósságelemek egész „könyv”-éhez (teljes együtteséhez) is kapcsolódhat, nemcsak egy egyedi adósságelemhez, így ez több adósságelem árfolyamkockázatát fedezi.
- Összetettebb esetek is megfigyelhetők.

Az új rendelet ezért minden olyan esetre kiterjed, amelyben egy devizacsere (derivatíva) szerződés vagy kiegyenlít egy kezdeti lefedett árfolyamkockázatot, vagy lecseréli azt a fizetőeszközt, amelyben a kockázat keletkezik, beleértve azt az esetet is, amikor a kockázat kezdetben nullával volt egyenlő.

3. Az eljárás magyarázata

Egy külföldi fizetőeszközben meghatározott adósságelem átváltása hazai fizetőeszközzé azért szükséges, hogy lehetővé váljon a számadatok aggregálása és az „összevont bruttó kormányzati adósság” teljes összegének becslése.

Egy adott időpontra vonatkozó átváltásnak egy adott devizaárfolyamra kell épülnie.

Ez nem jelenti azt, hogy az adósságot később feltétlenül az átváltásnak megfelelő összegben fizetik vissza, mivel ha piacképes eszközről van szó, akkor annak a tranzakció időpontjában fennálló árát kell figyelembe venni. Az adósságkezelők számvitelében azonban az előbbi az általános gyakorlat. Ezen felül ez összhangban van a túlzott deficit eljárás névleges értéken történő értékelési szabályaival. Nem volna értelme az új kötelezettség felmerülésekor érvényes árfolyamokra hivatkozni.

Ha azonban egy külföldi fizetőeszközben meghatározott eredeti adósságelemet hazai fizetőeszközzé cserélnék, akkor a kiegyenlítések összegét a szerződő felek (azaz egyrészt a kormányzati egység, másrészt egy vagy több bank) a szerződésben rögzítik.

Abban az egyszerű esetben, amikor az adósságelem és a devizacsere (swap) összegeit és lejáratát tekintve teljesen összehangoltak, akkor a kormányzati egység rendszeresen hazai fizetőeszközben fizeti ki az összegeket, és külföldi fizetőeszközben kapja meg azok ellenértékét. Az utóbbit azonnal arra fordítja, hogy csereügylet alapját képező adósságelem kamatát vagy tőketörlesztését kifizesse a hitelezőinek / a kötelezettségek tulajdonosainak.

Ilyen körülmények között nyilvánvaló, hogy a kormánynak a továbbiakban nem kell viselnie az eredeti pénzügyi eszközök kifizetéseinek árfolyamkockázatát. Nem

szükséges a devizapiacon megjelennie ahhoz, hogy megszerezze az eredeti adósság adósságszolgálatához szükséges devizaösszegeket. Az átváltási árfolyam közvetett módon kerül rögzítésre. Ez esetben a szerződésben megállapodott árfolyam sokkal inkább mérvadó, mint a napi árfolyam. Az utóbbi ugyanis nem lesz hatással az adósságelemre, amely ezek után már érzéketlen az árfolyampiaci trendekre és ingadozásaira.

Végül a devizacsere- (currency swap) megállapodás³⁸ által fedezett részt illetően az adósságot úgy lehet tekinteni, mint amit már átváltottak hazai fizetőeszközre. Ez olyan, mintha az adósságot eredetileg is hazai fizetőeszközben bocsátották volna ki a szerződésben rögzített tőkeösszegben.

Az adósságkezelők azonban nem csak arra használják a pénzügyi derivatívákat, hogy csökkentsék/megszüntessék az új kötelezettség megjelenéséből adódó árfolyamkockázatot. Tevékenységük arra is irányul, hogy csökkentsék az adósság végső „terhét”, a hitelfelvételi költséget.

Ilyen körülmények között swapszerződéseket köthetnek, amellyel módosítják, de nem szüntetnek meg az árfolyamkockázatot. Várározásaik alapján elcserélhetik egy adósságkibocsátásból származó külföldi fizetőeszközüket egy másik külföldi fizetőeszközre.

Ekkor ugyanaz az okfejtés érvényes, mint a hazai fizetőeszközre történő csere esetén. Változik az adósság pénzneme. Az „eredeti” fizetőeszköz „új”-ra történő átváltásához először a szerződésben megállapodott árfolyamot kell használni. Másodszor szokás szerint a piaci árfolyamot kell használni annál a devizánál, amelyekre árfolyamkockázatot keletkezik.

Bizonyos esetekben, amelyek mostanában nem gyakoriak, az adósságkezelők a devizacserek „láncolat”-át indíthatják el. Egy devizacsereből származó, adott devizában keletkező bevételt egy másik külföldi devizára cserélnek. Több ilyen tranzakciót is végrehajthatnak. Ebben az esetben a szerződésekben foglalt különböző árfolyamok sorozatán keresztül az a végső fizetőeszköz kerül először meghatározásra, amelyik az adósság pénzneme. A hazai fizetőeszközre váltás ezután napi árfolyamon történik.

Egyes esetekben az adósságkezelők egy eredetileg hazai fizetőeszközben meghatározott adósságot külföldi fizetőeszközre is cserélhetnek. Ilyenkor valószínűleg nyomós okuk van arra, hogy az árfolyamkockázatot (és ezen kívül egy új „ellenkockázatot”) vállaljanak, míg az adósságelem kibocsátása e tekintetben teljesen semleges (kockázatmentes) volt. Valójában az adósságkezelők abban reménykedhetnek, hogy egy bizonyos piaci helyzetnek köszönhetően ez az eljárás alacsonyabb hitelfelvételi költséget eredményez.

Vitatható, hogy egy eredetileg hazai fizetőeszközben meghatározott adósságnál miért nem kell ugyanazt a szabályt alkalmazni, amely a két árfolyamráta, a szerződéses és a napi árfolyam egymás utáni alkalmazását jelenti. Egy pénzügyi derivatívát tekinthetünk „tiszt” „kincstári” műveletnek, amely már teljesen elszakadt az alapját képező eszköztől.

³⁸ Vagy esetleg egy hasonló hatású derivatív eszközre vonatkozó megállapodás.

Egy devizacsere (swap) azonban megváltoztathatja az adós által hazai fizetőeszközben fizetendő teljes összeget, összehasonlítva a közvetlen „sima” adósságművelettel. Ezen kívül egy ilyen eljárás összhangban van a módosított rendeletben megfogalmazott megközelítéssel. Végül a derivatíva szerződésekben megállapodott árfolyamok felhasználása adja a legjobb eredményt az árfolyamkockázatok mérésénél.

4. Elszámolási példák³⁹

1) *Külföldi fizetőeszközben meghatározott adósság hazai fizetőeszközre történő cseréje*

- Az adósságpapír névleges értéke: 100 USD.
- A dollár cseréje euróra: 100 USD/95,24 EUR (devizaárfolyam a devizacsere-megállapodásban: 1 EUR = 1,05 USD).
- Az adósságpapír értékelése a módosított Rendelet szerint: 95,24 EUR.

Megjegyzések: a devizacsere-szerződésben szereplő árfolyam jobban tükrözi az adósság hazai devizában kifejezett költségét, mint a piaci árfolyam. Lejáratkor a kibocsátónak biztosan adnia kell 95,24 EUR-t azért, hogy a csereügyletben résztvevő partnerétől 100\$ kapjon (amit aztán arra használ, hogy az eszköz (adóssága) tulajdonosának törlesszen).

2) *Külföldi fizetőeszközben meghatározott adósság másik külföldi fizetőeszközre történő cseréje*

- Az adósságpapír névleges értéke: 100 USD.
- A dollár cseréje jenre: 100 USD/10500 JPY (devizaárfolyam: 1 USD = 105 JPY)
- Az adósság új névleges értéke: 10500 JPY
- Az adósságpapír értékelése a módosított rendelet szerint: 95,45 EUR (a piaci árfolyam alapján: 1 EUR = 110 JPY)

Megjegyzések: a devizacsere megváltoztatta az árfolyamkockázatot. Az adósságpapír értékelése most az EUR/JPY-árfolyam alakulásától függ, nem pedig az EUR/USD-árfolyamtól. Az adósságot valójában úgy kezelik, mintha eredetileg jenben bocsátották volna ki. Az adósságot minden év végén az EUR/JPY-piaci árfolyamon váltják át hazai devizára, mivel a jen árfolyamkockázata nincs fedezve.

3) *Hazai fizetőeszközben meghatározott adósság külföldi fizetőeszközre történő cseréje*

- Az adósságpapír névleges értéke: 100 EUR.
- Az euró cseréje dollárra: 100 EUR/105 USD (árfolyam: 1 EUR = 1,05 USD)
- Az adósság új névleges értéke: 105 USD
- Az adósságpapír értékelése a módosított rendelet szerint: 98,13 EUR (a piaci árfolyam alapján: 1 EUR = 1,07 USD)

³⁹ A következő példákban feltételezzük, hogy az euró (EUR) a hazai fizetőeszköz.

Megjegyzések: a kötelezettség már nem hazai fizetőeszközben, hanem külföldi fizetőeszközben áll fenn, végül is az adós csak külföldi fizetőeszközben fizethet. A piaci árfolyam használata a dollárnak azt a tényleges költségét mutatja, amelyen azt meg kell vásárolnia (vagy a hitelt felvennie) a piacon. A példában a hazai fizetőeszköz felértékelődése az adós költségét 1,87 euróra csökkenti.

4) *A devizacserék „láncolata”*

- Az adósságpapír névleges értéke: 100 USD.
- A dollár cseréje jenre: 100 USD/10500 JPY (árfolyam: 1 USD = 105 JPY)
- A jen cseréje svájci frankra: 10500 JPY/168 CHF (árfolyam: 100 JPY = 1,6 CHF)
- Az adósság végső névleges értéke: 168 CHF
- Az adósságpapír értékelése a módosított rendelet szerint: 93,33 EUR (a piaci árfolyam alapján: 1 EUR = 1,8 CHF)

Megjegyzések:

- a) A külföldi fizetőeszközben fennálló adósság éppen aktuális pénzneme az az utolsó fizetőeszköz, amelyet a kibocsátó a devizacserék „láncolata” során minden swap kezdetekor kap.
- b) A „láncolaton” belül lehet, hogy az euró csak a devizacsere egyik oldalán szerepel. Ha az euró a láncolat végén van, akkor az adósságpapírt úgy kell értékelni, mint az 1. esetben (a swapszerződésben szereplő devizaárfolyamot kell használni). Ha nem erről van szó, akkor az adósságot az utolsó swapmegállapodás kezdetén kapott deviza- (euróval szembeni) piaci devizaárfolyamán kell átváltani euróra. Egy közbenső swapszerződésben szereplő euróval szembeni devizaárfolyam nem mérvadó.

5) *Részösszegekre vonatkozó devizacsere (ez az eset összekapcsolható valamelyik másik esettel – ebben a példában az 1. esetet használtuk fel)*

- Az adósságpapír névleges értéke: 100 USD (ennek egyik felét hazai fizetőeszközzé cserélik, a másik felét nem).
- A dollár cseréje euróra: 50 USD/47,62 EUR (árfolyam a devizacsere-megállapodásban: 1 EUR = 1,05 USD).
- Az adósságpapír értékelése a módosított rendelet szerint: 96,69 EUR, ebből

* az összeg egyik felére vonatkozóan, amelyet nem cseréltek el 49,07 EUR
(a piaci árfolyam alapján: 1 EUR = 1,07 USD)

* az összeg másik felére vonatkozóan, amelyet elcseréltek + 47,62 EUR

Megjegyzés: a devizacsere-szerződésben szereplő devizaárfolyam jobban tükrözi az adósság hazai fizetőeszközben kifejezett költségét, mint a piaci árfolyam.

AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS

2001. december 3-i 2558/2001(EK)

RENDELETE,

amely a csere- (swap-) megállapodásokkal, valamint a határidős kamat(láb) (forward rate) -megállapodásokkal kapcsolatos kiegyenlítések újbóli besorolását illetően módosítja a 2223/96 tanácsi rendeletet

(A szöveg az Európai Gazdasági Térségre is vonatkozik)

AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK TANÁCSA

tekintettel az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó Szerződésre, különösen annak 285(1) cikkére,

tekintettel a Bizottság javaslatára⁴⁰,

tekintettel az Európai Központi Bank véleményére⁴¹,

a Szerződés 251. cikkében hivatkozott eljárással összhangban⁴².

Mivel:

(1) A Nemzeti és regionális számlák európai rendszerére (a Közösségben) vonatkozó⁴³ 1996. június 25-i 2223/96. tanácsi rendelet, amely az Európai Közösség statisztikai igényeinek kielégítése céljából magában foglalja a tagországok számláinak összeállításához szükséges közös szabványok, meghatározások, besorolások és elszámolási szabályok hivatkozási keretét annak érdekében, hogy a tagországok összehasonlítható eredményre juthassanak.

(2) Az ESA95-ben, csakúgy, mint az SNA 93-ban a csere(swap-)ügylet meghatározása: „egy szerződéses megállapodás két fél között, akik abban állapodnak meg, hogy bizonyos idő elteltével, előre meghatározott szabályok szerint kicserélik egymással a tartozás (kötelezettség) ugyanazon összegéhez kapcsolódó kifizetéseiket. Ennek a két legelterjedtebb változata a kamat(láb)csere (swap) és a devizakamat(láb)-csere (currency swap)”.

(3) Az ESA95 és az SNA93 eredeti változata szerint a különböző csere (swap) és határidős kamat(láb)- (forward rate) -megállapodások alapján két fél között kicserélt kamatkifizetéseket

⁴⁰ HL C 116 E szám, 2000. 04.26, 63.o.

⁴¹ HL C 103 szám, 2000. 04.03, 8.o.

⁴² Az Európai Parlament 2001. március 15-i véleménye (amely még nem jelent meg a Hivatalos Lapban) és a Tanács 2001. november 8-i határozata.

⁴³ HL L 310 szám, 1996. 11. 30, 1.old. A rendeletet utoljára a 995/2001 (EK) bizottsági rendelet módosította (HL L 139 szám, 2001. 05.23, 3. old.).

nem pénzügyi műveletnek kell tekinteni, amelyeket a tulajdonosi jövedelemben, a kamat tételek között kell elszámolni.

(4) Ez a megállapítás problémákat vetett fel, így a Bizottság úgy ítéli meg, hogy ezeket a kamatkifizetéseket a módosított SNA93-hoz hasonlóan ki kell zárni a tulajdonosi jövedelemből.

(5) Így ezeket a kifizetéseket célszerű a pénzügyi műveletek között, a pénzügyi derivatívák tételeinél elszámolni, amelyek az ESA95-ban az F.3-ban – „Részvényeken kívüli értékpapírok” – kategória tartalmaz.

(6) A túlzott hiányra vonatkozó eljáráshoz szolgáltatandó adatok céljára ezeknek a kifizetéseknek egy speciális kezelését kell meghatározni.

(7) Az említett határozatok 3. cikkével összhangban a 89/383/EGK, Euratom-határozattal⁴⁴ létrehozott Európai Közösségek Statisztikai Programbizottság és a 91/115/EGK határozattal⁴⁵ létrehozott Monetáris-, Pénzügyi- és Fizetési Mérleg Statisztikai Bizottság megtárgyalta és

ELFOGADTA EZT A RENDELETET:

1. cikk

A 2223/96. tanácsi rendelet (EK) 'A' Mellékletét e rendelet Mellékletével összhangban kell módosítani.

2. cikk

Ez a rendelet az *Európai Közösségek Hivatalos Lapjában* való megjelenés napján lép hatályba.

Ez a rendelet teljes egészében kötelező érvényű és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagországban.

Kelt, Brüsszel, 2001. december 3.

az Európai Parlament részéről
az elnök
N. FONTAINE

a Tanács részéről
az elnök
F. VANDENBROUCKE

⁴⁴ HL L 181 szám, 1989.06.28, 47.old.

⁴⁵ HL L 59 szám, 1991. 03. 06, 19.old. A határozatot a 96/174/EK határozat módosítja (HL L 51 szám, 1996.03.01, 48.old.

MELLÉKLET

A 2223/96 (EK) tanácsi rendelet 'A' melléklete az alábbiak szerint módosul:

1. A 4. fejezetben a 4.47 szakasz helyébe az alábbi rendelkezés lép:

„4.47. Semmilyen csere- (swap) megállapodásból származó kifizetést sem lehet kamatnak tekinteni és azt a tulajdonosi jövedelmek között elszámolni. (Lásd a pénzügyi derivatívákra vonatkozó 5.67 (d) és 5.139 (c) szakaszt).

Hasonlóképpen: a határidős kamat(láb) (forward rate)-megállapodásokkal kapcsolatos műveleteket sem lehet tulajdonosi jövedelemként elszámolni. (Lásd az 5.67 (e) szakaszt.”

2. Az 5. fejezetben:

(a) az 5.67 szakaszban a (d) és (e) pont helyébe az alábbi rendelkezés lép:

„(d) a csere(swap)-ügyleteket, de csak akkor, ha van piaci értékük, mert forgalomképesek, illetve ellentételezhetőek. A csere(swap)ügylet egy szerződéses megállapodás két fél között, akik abban állapodnak meg, hogy bizonyos idő elteltével, előre meghatározott szabályok szerint kicserélik egymással a tartozás (kötelezettség) ugyanazon összegéhez kapcsolódó kifizetéseiket. Leggyakoribb fajtái a kamat(láb)-csereügyletek, a devizacsere-ügyletek (foreign exchange swap) és a devizakamat(láb)csere-ügyletek (currency swap) (amelyeket devizák közötti kamat(láb)csere-ügyleteknek is neveznek). A kamat(láb)csere-ügyletek a különböző jellegű kamat kifizetések cseréjét foglalják magukba, például állandó kamatláb cseréje változó kamatlábra, két különböző változó kamatláb cseréje, az egyik devizában számított fix kamatláb cseréje egy másik devizában számított változó kamatlábra stb. A devizacsere-ügyletek (beleértve minden határidős ügyleti szerződést) olyan műveletek, amelyekben különböző külföldi fizetőeszközök egy előre megállapított devizaárfolyamon kerülnek kicserélésre. A devizakamat(láb)csere-ügyletek két különböző devizában pontosan meghatározott összegek olyan cseréjét jelentik, amelyhez ezt követően, bizonyos idő elteltével, előre meghatározott szabályok szerinti visszafizetések kapcsolódnak. A visszafizetések magukba foglalják a kamat kifizetéseket és a törlesztő összegeket is. A nemzeti számlarendszerben az ügyletekből származó kifizetések egyike sem tekinthető tulajdonosi jövedelemnek, minden kiegyenlítést a pénzügyi számlán kell elszámolni;

(e) a határidős kamat(láb)-megállapodásokat (forward rate), de csak akkor, ha van piaci értékük, mert forgalmazhatóak, illetve ellentételezhetőek. A határidős kamat(láb)-megállapodás olyan szerződéses megállapodás, amelyben két fél úgy biztosítja magát a kamatláb-átmozások ellen, hogy megállapodik a kiegyenlítési időpontban fizetendő kamat nagyságában. A kamat egy bizonyos képzett tőkeösszeg alapján kerül megállapításra, de a tőkeösszeg soha nem cserélődik el. A kifizetések a megállapodásban szereplő (határidős) kamatláb és a kiegyenlítés időpontjában érvényes piaci kamatláb közötti különbséghez kapcsolódnak. A rendszerben ezek a kifizetések nem tekinthetők tulajdonosi jövedelemnek, hanem a pénzügyi derivatívák között kell ezeket elszámolni.”

(b) Az 5.139 szakaszban a (c) és (d) pont helyébe az alábbi rendelkezés lép:

(c) Az opciós ügyletek, a határidős ügyletek, a csereügyletek és az egyéb derivatív szerződések lebonyolításáért a brókernek vagy más közvetítőnek kifizetett, illetve a tőlük kapott, egyértelműen jutaléknak tekinthető összeget szolgáltatások ellenértéké-ként kell kezelni a megfelelő számlákon. Egy csereügyletben résztvevő felek nem te-kinthetők úgy, mint akik szolgáltatást nyújtanak egymásnak, ugyanakkor a csereügylet lebonyolításáért egy harmadik félnek kifizetett összegeket a szolgáltatás ellenérték-ének kell tekinteni. Egy csereügyletben, amikor a tőkeösszegeket cserélik ki, az ennek megfelelő pénzösszeg értékét a csere ügylet alapjául szolgáló pénzügyi eszköz műve-leteként kell elszámolni. Az egyéb kifizetéseket (a jutalékok kivételével) a pénzügyi derivatívák (F.34) között kell elszámolni. Míg egy opció eladójának fizetett díj fogal-milag tekinthető úgy, hogy az egy szolgáltatási díjat is magába foglal, a gyakorlatban általában nincsen mód a szolgáltatási elem megkülönböztetésére. Ezért a teljes árat a vevő pénzügyi eszköz beszerzéseként kell elszámolni, az eladónál pedig kötelezettség keletkezéseként;

(d) amikor a csereügylet-szerződésekben tőkeösszegek cseréje szerepel – például ez történik a devizakamat(láb)csere-ügyletek esetében –, akkor a kezdeti cserét nem pénzügyi derivatíva (F.34) műveletként, hanem az ügylet alapjául szolgáló pénzügyi eszköz műveleteként kell elszámolni. Ha a szerződésekben nem szerepel a tőkeössze-gek cseréje, a kezdeti időpontban nem kell műveletet elszámolni. Mindkét esetben eb-ben az időpontban implicit módon egy zero nyitóértékkel rendelkező pénzügyi derivatíva keletkezik. Következésképpen egy csere ügylet értéke a következőkkel lesz egyenlő:

1. a tőkeösszegekre: a jelenlegi piaci ára annak a különbségnek, amely a vissza-cserélendő összeg várható, jövőbeni piaci értéke és a szerződésben rögzített ér-téke között fennáll;
2. az egyéb kifizetésekre: a szerződésben kikötött jövőbeni kifizetések jelenlegi piaci értéke.

Az idő előrehaladtával a derivatíva értékében bekövetkező változásokat az átértékelési számlán kell elszámolni.

A tőkeösszegek egymást követő visszacserélését a csereügylet szerződés feltételei és kikötései fogják szabályozni, ennek pedig velejárója lehet, hogy a pénzügyi eszközök cseréjére az ilyen eszközök aktuális piaci árától eltérő áron kerül sor. A csereügylet szerződést aláíró felek közötti ellentételező kifizetést a szerződés fogja megszabni. A piaci ár és a szerződéses ár különbsége ekkor az eszköz/kötelezettség kiegyenlítési ér-tékével egyenlő, amely az esedékesség napjára vonatkozik, és ezt az értéket a pénz-ügyi derivatívákkal (F.34) kapcsolatos műveletként kell elszámolni. Ezzel szemben egy csereügylet egyéb kifizetéseit olyan pénzügyi derivatívákkal kapcsolatos művelet-ként kell elszámolni, amelynek értéke a ténylegesen kicserélt összegekkel egyezik meg. A pénzügyi derivatívákkal kapcsolatos műveletek összességének meg kell egyeznie a csereügylet-szerződés futamideje alatt keletkező átértékelési nyereségek és veszteségek teljes összegével. Ez az eljárás hasonló az teljesülés előtt lezáruló opciós ügyleteknél ismertetett módszerrel (lásd az (a) pontot).

Egy szervezeti egységnél egy csereügylet vagy egy határidős kamatláb-megállapodás a pénzügyi derivatívák az eszköz oldalán kerül elszámolásra, ha az ügyletnek a nettó eszközértéke, illetve nettó eszközértéket növelő pozitív nettó kifizetései vannak (és fordítva). Ha a csere ügyletnek nettó kötelezettség értéke van, akkor azt a forrás oldalon kell elszámolni, a nettó értéket növelő negatív nettó kifizetésekkel együtt (és fordítva).”

3. A rendeletet a következő Melléklettel kell kiegészíteni:

„V. MELLÉKLET

A KORMÁNYZATI HIÁNY MEGHATÁROZÁSA A TÚLZOTT HIÁNY ESETÉN KÖVETENDŐ ELJÁRÁS CÉLJÁRA

A 3605/93 (EK) tanácsi rendeletben⁴⁶ szabályozott, a túlzott hiány esetén követendő eljárás során a tagállamok által a Bizottságnak megküldendő jelentései céljára összeállított „kormányzati hiány”, mely egyenlegező tétele a kormányzati szektor „nettó hitelevételének/nettó hitelnyújtásának” magában foglalja a csere ügylet megállapodások és a határidős kamat(láb)-megállapodások kamat kifizetéseit. Ennek az egyenlegező tételnek a kódja EDPB9. E célból a kamat – amelynek kódja EDPD.41 – magában foglalja a fentiekben említett kifizetéseket.

⁴⁶ HL L 332 szám, 1993. 12.31, 7.old. A rendelet, amelynek utolsó módosítása a 475/2000 (EK) rendelet (HL L 58, 2000. 03.03, 1.old.).”

A BIZOTTSÁG

2002. FEBRUÁR 25-i 351/2002(EK)

RENDELETE,

amely az (ESA) 95-re vonatkozó hivatkozásokat illetően módosítja a 3605/93 (EK) tanácsi rendeletet

AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK BIZOTTSÁGA,

Tekintettel az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó Szerződésre,

Tekintettel az Európai Közösséget létrehozó szerződéshez csatolt, a túlzott hiány esetén követendő eljárásra vonatkozó jegyzőkönyv alkalmazásáról szóló 1993. november 22-i, 3605/93 (EK) tanácsi rendeletre⁴⁷, és az azt módosító 475/2000 (EK) rendeletre⁴⁸, és különösen annak 7. cikkére,

Mivel:

(1) A „kormányzat”, a „hiány” és a „beruházás” fogalma az Európai Közösséget létrehozó szerződésnek a túlzott hiány esetén követendő eljárásra vonatkozó jegyzőkönyvében, valamint a 3605/93 (EK) rendeletben került meghatározásra, hivatkozással az 1996. június 25-i 2223/96 a Nemzeti és regionális számlák európai rendszeréről (a Közösségben) szóló tanácsi rendelettel⁴⁹ létrehozott Nemzeti és regionális számlák európai rendszerére (a Közösségben) (a továbbiakban ESA 95), amely rendeletet utoljára az 113/2002 rendelet⁵⁰ módosította.

(2) A 2223/96. tanácsi rendelet, amely az Európai közösség statisztikai igényeinek kielégítése céljából magában foglalja a tagországok számláinak összeállításához szükséges közös szabványok, meghatározások, besorolások és elszámolási szabályok hivatkozási keretét annak érdekében, hogy a tagországok összehasonlítható eredményekre juthassanak.

(3) Az Európai Parlament és a Tanács 2001. december 3-i 2558/2001(EK) rendelete, amely módosította a csere(swap-)ügylet-megállapodásokkal, valamint a határidős kamatláb-megállapodásokkal kapcsolatos kiegyenlítések újbóli besorolásáról szóló 2223/96 (EK) tanácsi rendeletet, a csere(swap-)ügylet-szerződésekben és a határidős kamatláb-megállapodásokban⁵¹ (FRA) szereplő kamatkifizetések besorolását a tulajdonosi jövedelem számláról a pénzügyi számlára helyezte át, ugyanakkor megállapította, hogy a túlzott hiány esetén követendő eljáráshoz szolgáltatandó adatok céljára ezeknek a kifizetéseknek egy speciális kezelését kell meghatározni.

(4) Ezért a 3605/93 (EK) rendeletet ezzel összhangban módosítani kell.

⁴⁷ HL L 332, 1993. 12. 31, 7. old.

⁴⁸ HL L 58, 2000. 03. 03, 1. old.

⁴⁹ HL L 310, 1996. 11. 30, 1. old.

⁵⁰ HL L 21, 2002. 01. 24, 3. old.

⁵¹ HL L 344, 2001. 12. 28, 1. old.

(5) Az ESA 95-re történő új hivatkozások alkalmazását illető zavar elkerülése érdekében az ebben a rendeletben előírt intézkedések 2002. január 1-i hatállyal alkalmazandók,

ELFOGADTA EZT A RENDELETET:

1. cikk

A 3605/93 (EK) 1 (3) cikke az alábbiak szerint módosul:

1. a <B.9> kód helyébe az <EDP B.9> kód lép;
2. a <D.41> kód helyébe az <EDP D.41> kód lép.

2.cikk

Ez a rendelet az *Európai Közösségek Hivatalos Lapjában* való megjelenés napján lép hatályba.

Ez a rendelet 2002. január 1-től alkalmazandó.

Ez a rendelet teljes egészében kötelező érvényű, és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagországban.

Kelt, Brüsszel, 2002. február 25.

*a Bizottság részéről
Pedro SOLBES MIRA
a Bizottság tagja*

V.3. Visszavásárlási megállapodások

1. Háttér

A legtöbb európai országban nagyon fontossá váltak a repoügyletek, amelyek a pénz- és értékpapírpiacon egyaránt megjelenhetnek.

A kormányzat által kibocsátott értékpapírokat gyakran használják fel a repoügyletekben, amelyekben a legfontosabb eszközként szerepelhetnek. Nem ez az oka annak azonban, hogy a Kézikönyv foglalkozik ezzel a kérdéssel. A kormányzati szektorba sorolt egységek köthetnek ilyen szerződéseket akár finanszírozóként, akár finanszírozottként.

Ilyen körülmények között a repoügyletek hatással lehetnek a kormányzati adósság számítására, közvetlenül abban az esetben, ha a kormányzati egység pénzfeltevőként vesz részt ilyen (új kötelezettségként elszámolt) műveletekben. Ha a műveletben két, kormányzati szektorba sorolt egység vesz részt, akkor a konszolidációs szabály miatt a műveletnek nincs hatása az adósságra, kivéve azt az esetet, amikor a pénzeszközhöz jutó azt újból „eladja” (lásd a továbbiakban a 3f-ben).

Az ESA95 erre a tételre vonatkozóan speciális ajánlásokat ad, bár a pénzügyi eszköz pontos meghatározását nem tartalmazza.

Az SNA 1993 (11.32) a visszavásárlási megállapodásokat a következőképpen jellemzi: „A visszavásárlási megállapodások során egy szervezeti egység egy másiknak meghatározott áron értékpapírokat ad el. Az értékesítés azzal a kötelezettségvállalással történik, hogy az eladó ugyanezeket az értékpapírokat (vagy hasonló értékpapírokat) vásárol vissza egy előre rögzített áron, egy meghatározott jövőbeli időpontban (rendszerint nagyon rövid időn belül, pl. másnap reggel vagy egy nap múlva), vagy a vásárló tetszése szerinti időpontban.”

Megállapítja azt is, hogy: „ennek közgazdasági jellege annyiban hasonló egy jelzáloghitelhez, hogy az értékpapírok vásárlója az eladónak az értékpapír-fedezetre ad előlegeket a megállapodás időtartamára, és viszonzásul részesül a rögzített hozamból, amikor a visszavásárlási megállapodást visszafordítják.”

A repo tehát egy értékesítési és visszavásárlási megállapodás, amely egy ellentétel biztosítására szóló határozott kötelezettségvállalást tartalmaz. Ténylegesen az történik, hogy lejáratkor – vagy előtte, ha a szerződés ezt köti ki – az ideiglenes „vásárló” (vagy engedményezett) köteles visszaszolgáltatni az értékpapírt (vagy egy azzal egyenértékű másikat) az eredeti „eladónak” (vagy átruhazónak), aki kötelezte magát, hogy azt a szerződésben rögzített áron visszavásárolja. Az egyes országok rendelkezései általában megkövetelik, hogy egy értékpapír átlományon belül elkülönítetten beazonosításra kerüljenek a visszavásárlási megállapodásban szereplő értékpapírok. Emellett egyes piacokon bonyolultabb spekulációs ügyletek is megfigyelhetők (például „margining” ügyletek).

2. A nemzeti számlákban őrténő elszámolás

a. Alapeljárás az ESA95-ben (emlékeztető)

Az ESA95 – összhangban az SNA-val és a Fizetésimérleg (BOP) 5. Kézikönyvével – egyértelműen meghatározza a repoügyletek kezelését.

A lényeg az, hogy egy repo ügyletben új pénzügyi eszköz jelenik meg. Egy repo a két fél között új kapcsolatot létesít.

Ez a követelések és kötelezettségek új, egymással ellentétes irányú sorozata. Az eladónál növekedik a kapott, bármely célra felhasználható készpénz a vagyonmérleg eszköz oldalán, ennek ellentétéleként pedig a forrás oldalon is növekedés történik. A vásárlónál nincs növekedés, csak az eszköz oldalon a készpénz helyettesítődik egy másik eszközzel.

A repoügyletek kezelését az ESA95 5.46 (f), 5.64 (a) és 5.81 (d) szakasza mutatja be. Ennek felosztása kétféle alapon lehetséges, az első a visszavásárlási megállapodás lejárata szerint, a második az értékpapír első tulajdonosának jellege szerint történik.

- Az ESA95 megállapítja, hogy az olyan „rövid lejáratú visszavásárlási megállapodásokat, amelyek a monetáris pénzügyi intézmények kötelezettségeit képezik”, az F.29-be (egyéb betétek) kell besorolni. Például egy monetáris pénzügyi intézmény „ideiglenesen” értékpapírokat ad el befektetőknek, és ellentétként egy bizonyos időszakra likvid eszközöket kap. E művelet jellege lényegében nagyon közel áll a lekötött betétekéhez, azzal a különbséggel, hogy a befektető egy garanciával rendelkezik.
- A gyakorlatban az egy éven túli repomegállapodások nem igazán gyakoriak. Ennek az eszköznek a lejárata általában a másnap reggeltől három hónapig terjed.
- Az ESA95 5.81 szakasza megállapítja, hogy az olyan „rövid lejáratú visszavásárlási megállapodásokat, amelyek nem monetáris pénzügyi intézmények kötelezettségeit képezik”, a rövid lejáratú hitelek között (F.41) kell elszámolni. Ebben a tranzakcióban a készpénzcsera a szervezeti egységek tekintetében nem tekinthető betétkezelésnek. Az ESA95-ben megállapodás szerint „a monetáris egységektől eltérő rezidens, illetve nem rezidens szervezeti egységeknél elhelyezett rövid lejáratú betéteket rendszerint a rövid lejáratú hitelek kategóriájába kell besorolni” (5.75).
- A tranzakciót hosszú lejáratú hitelnek (F.42) kell tekinteni minden olyan esetben, ha a visszavásárlási megállapodást nem rövid időszakra kötötték, bármi legyen is az ellentétel.
- Az ESA95 5.64a szakasza meghatározza, hogy F.332 „alcsoporthól” („Hosszú lejáratú értékpapírok a részvények és a pénzügyi derivatívák kivételével”) kizárandók a „visszavásárlási megállapodások részét képező értékpapírokkal kapcsolatos tranzakciók. [...] A kölcsönadott, illetve a visszavásárlási kötelezettség alá eső állomány nem változtatja meg a mérleget, és besorolása továbbra is AF.332 marad.”

Ezen előírások szerint az értékpapírok között nem kell tranzakciót elszámolni. Közgazdasági értelemben semmiképpen sincs tulajdonjog-változás az ügylet alapjául szolgáló értékpapírnál, így érvénybe lép az ESA95 jogi megállapodásokkal kapcsolatos

szemlélete. Ténylegesen az eladó ki van téve annak, hogy az ügylet alapjául szolgáló eszköz piaci értékelése megváltozik.

Az ESA95-ban a repoügylet alapjául szolgáló eszközt továbbra is az eredeti tulajdonos számlái között kell tartani. Az értékpapíroknál nem lehet tranzakciót elszámolni, mivel nem változik a tulajdonjog (5.02). Egy repoügylet célja nem irányul közvetlenül az alapjául szolgáló értékpapírra. Egy repoügylet megkötése nem pénzügyi befektetés. Ezt világosan mutatja az ügylethez kapcsolódó kamatláb, amely a megállapodás lejáratán alapul.

b. További szabályok

Van néhány olyan kérdés a repoügyletekkel kapcsolatban, amelyeket az ESA95 nem említ. Így az alapvető kezelési eljárás kiegészítésre szorul.

- 1) Abban az esetben, ha a bankokkal kötött repomegállapodásoknál nem állnak rendelkezésre a lejáratra vonatkozó információk, akkor elfogadható az az értelmezés, hogy a repok rövid lejáratú pénzügyi eszközök, és így azokat a betéteknél számoljuk el.
- 2) Az eladási ár és a visszavásárlási ár különbözetét kamatként, eredményszemléletben kell elszámolni a tulajdonosi jövedelmek között.
- 3) A repora vonatkozó eddigi előírásokat nemcsak az értékpapírokra alkalmazhatjuk, hanem bármely olyan eszközre, amely hasonló tranzakciókban vesz részt.
- 4) A repokra vonatkozó ESA95-eljárások csak abban az esetben alkalmazhatók, ha az eszköz eredeti eladója kétségbevonhatatlanul kötelezettséget vállalt arra, hogy az eszközt a kezdeti megállapodásnak megfelelő feltételek mellett visszavásárolja.
- 5) A repoügyletek alapjául szolgáló értékpapírok tényleges adatátvitel, nevezetesen az elektronikus adatátviteli rendszerek útján történő bonyolítás nincs hatással arra, hogy elvileg milyen eljárást kell alkalmazni.
- 6) Ha egy gazdasági szereplő újra elad egy repomegállapodás útján „beszerzett” eszközt, vagyonszármazékában egy negatív tételt kell elszámolni.
- 7) Csak a készpénzzel történő értékpapír-hitelezést lehet a repokhoz hasonló módon kezelni.

3. Az eljárás magyarázata

a. Lejárat

Ez a szabály gyakorlati tapasztalaton alapul. A legtöbb repoügylet lejáratára nagyon rövid, gyakran „egyéjszakai” ügyletről van szó. Nyilvánvalóan nem a pénzeszközök hosszú távú befektetésére szolgál. Alaptulajdonsága, a rugalmasság magyarázza azt is, hogy rövid lejáratú tranzakcióként fejlődött ki. Ilyen feltételek mellett a javasolt egyszerűsítés elfogadható megközelítésnek tűnik.

b. Értékelés

A visszavásárlási megállapodások hiteleknek vagy betéteknek tekintendők. Ezért értékük az eredeti pénzeszköz értékén alapul. Más szavakkal: az új pénzügyi eszköz értéke

az elszámolási időszak elején elcserélt készpénz összege. Ugyanúgy nincs eszköztartási nyereség, mint az értékpapírokkal kapcsolatos közvetlen tranzakciók esetében.

A tranzakciós ár a felhalmozódott kamatot is tartalmazza. Szükség lehet a kamatként elszámolt összeg korrekciójára. Először is le kell választani a jutalékokat és az egyéb díjakat, amelyeket szolgáltatási díjakként kell elszámolni (bár – ha ezek nagysága elhanyagolható mértékű – gyakorlatilag figyelmen kívül hagyható ez a korrekció). Másodszor, ha a tranzakció alapjául szolgáló eszköz külföldi fizetőeszközben kerül meghatározásra, akkor az eszközök értékének az árfolyamváltozások esetleges hatása miatti módosulását nem szabad beleszámítani a kölcsönvett / kölcsönadott pénzeszközök ellenszolgáltatásának értékébe.

A visszavásárlási árat az eredeti árfolyam alapján kell megbecsülni, és minden különbözetet az átértékelési számlán névleges eszköztartási nyereséggént vagy veszteséggént elszámolni. Gyakorlati okokból könnyebb lehet az eszköztartási nyereség vagy veszteség összegéből kiindulni (feltéve, hogy az árfolyamváltozás hatását helyesen mértük fel), és aztán – egy átlagos lejáraton alapuló becslés felhasználásával – azt levonni a repo kamatából.

c. A repoügylet alapjául szolgáló pénzügyi eszközök

Az ESA95 és az SNA csak az értékpapírokkal (általában kormányzati kötvényekkel és kincstárjegyekkel fedezett repokkal) foglalkozik, mivel ezek piaca nagy és likvid. Egyes országokban egyéb eszközöket is fel lehet használni, például a bizonyos kritériumok alapján a nem pénzügyi szereplőknek nyújtott hiteleket. Ekkor ugyanazt az eljárást kell alkalmazni, mint a repoknál. Így az ESA95 repokra vonatkozó meghatározását úgy kell kiterjeszteni, hogy az lefedjen minden olyan megállapodást, amely értelmében egy gazdasági szereplő egy adott időszakra úgy kíván készpénzt szerezni, hogy viszonzásul egy tulajdonában levő eszközt nyújt biztosítékként, vállalva az eszköz visszavásárlását. Nyilvánvaló azonban, hogy – leszámítva a központi bankkal (amely nem kormányzati egység) kapcsolatos tranzakciókat –, a repok minden valószínűség szerint az értékpapírokhoz kapcsolódnak.

d. Visszavásárlási záradék

Mint azt már korábban említettük, az eredeti eladónak (átruházó/ a pénzeszközök kölcsönvevője) határozott kötelezettséget kell vállalnia az értékpapírok visszavásárlására. Jogi szempontból a vásárló vagy engedményezett kétségbevonhatatlan követelést birtokol. A lejárati időpontjában a piac új feltételeitől függetlenül a kezdeti állapotot automatikusan ellentételezi egy fordított irányú tranzakció.

Nem alkalmazhatók a repoügyletekre vonatkozó eljárások, amennyiben a szerződések azt kötik ki, hogy az eladónak csak opciója van az értékpapírok visszavásárlására, mivel a megállapodás csak egy bizonyos ígéretet tartalmaz. Ebben az esetben néha a „hamis visszavásárlási megállapodások” kifejezést használják. Ez figyelhető meg a viszontértékesítési / visszavásárlási tranzakcióknál is, amelyek a tranzakció közgazdasági jellegét illetően nagy hasonlóságot mutatnak a repokkal, de van néhány technikai különbség. A viszontértékesítési / visszavásárlási tranzakciókat azonban úgy kell kezelni, mint a repokat, ha az eredeti tulajdonos határozott kötelezettséget vállal a visszavásárlásra, az engedményezettnek pedig kétségbevonhatatlan követelése van a

készpénzösszeg (likvidtőke) visszavételére. Ezért a tranzakciókat ugyanúgy kell elszámolni, mint a repokat és ha szükséges, a számításhoz felhasznált forrásokat korrigálni kell, éspedig az adott portfóliókban.

Amennyiben az eredeti eladó nem vállal határozott kötelezettséget az eszköz(ök) visszavásárlására, akkor úgy kell tekinteni, hogy egy tényleges tulajdonjog-átadás történt. Az értékpapíroknál a változást mindkét szerződő fél portfóliójában el kell számolni; de az eladó vagyonomérlegében nem következik be növekedés. Emlékeztetőül: az esetleges újbóli eladásnak megfelelő feltételes eszközt – az ESA95 előírásai szerint (§5.05) – egyáltalán nem kell szerepeltetni a pénzügyi számlán.

Bizonyos esetekben a visszavásárlási tranzakció – még ha jogilag nincs is szilárd alapja – a felek jellege miatt valójában teljesen biztos; például ha egy repot a kormányzati szektorba sorolt két egység bonyolít le. De inkább korlátozó jelleggel kell alkalmazni a határozott kötelezettségvállalás szabályát. A nemzeti számlák összeállítói kivételeket csak olyan korlátozott helyzetekben tehetnek, amikor meggyőző bizonyíték áll rendelkezésre arra vonatkozóan, hogy érdekütközés esetén a kötelezettséget bizonyosan elismernék a jogi vagy döntőbíráskodó hatóságok.

e. Az értékpapírok átírása

Egyes országok szabályozásai és a piaci gyakorlata szerint meglehetősen gyakori, hogy az értékpapírokat ténylegesen átírják az eladó javára. Ez nevezetesen az az eset, amikor az elektronikus ellenérték-kiegyenlítési rendszeren keresztül egy korrekciót kell végrehajtani a könyvelési rendszerben.

Ez a jelenség közgazdasági szempontból nem változtatja meg alapvetően a művelet repojellegét. A számítási folyamatnak azonban összetettebb jelleget ad, és amint azt később kifejtjük, eltérés forrása is lehet. Tekintve, hogy a tranzakció elszámolása a hitelek/betétek között történik, és az engedményezett feltehetően nem vásárolt értékpapírokat, a vásárló portfólióját korrigálni kell, ha az eszköz(vásárlás) elszámolásra került. Ugyanez lehet az eset az eredeti eszköztulajdonos portfóliójánál, aki az eszközt az ideiglenesen kölcsönvett készpénzt megtestesítő új eszközön felül megtartja a portfóliójában.

Még az (elszámolórendszerben való) átírás esetén is feltételezhető, hogy az „eladó” megtartja az általa átadott értékpapírok tulajdonjogát. A lényeg az, hogy az eladó vállalja a kockázatot, például ha az értékpapírok értéke a piaci körülmények változása miatt alacsonyabb lenne a visszavásárlási árnál. Az értékpapír kibocsátójának fizetési-képtelensége/nem teljesítése esetén ő köteles visszafizetni a rögzített törlesztő összeget a pénz kölcsönzőjének (értékpapír-tulajdonos). Általában továbbra is az eladó részesül az értékpapírokkal kapcsolatos haszonban (kamat vagy osztalék formájában). Ez azt jelenti, hogy ha ilyen jellegű kifizetés történik a szerződés időtartama alatt, akkor azt az ideiglenes vásárlónak vissza kell fizetni.

f. Egy eszköz értékesítése egy repomegállapodás során

Előfordulhat, hogy a vásárló („engedményezett”/ készpénznyújtó) a repotranzakció során kapott eszközt a tranzakció második része előtt értékesíti. Ez esetben egy negatív

tételt kell elszámolni a vásárló portfóliójában az értékesítésből származó készpénz el-lentételeként. A repoból származó eredeti kapcsolat azonban nem tűnik el, és a máso-dik művelet egyáltalán nem változtatja meg.

Az ideiglenes vásárlónak kötelessége egy „hasonló” értékpapírt visszaszolgáltatni. Ez az oka annak, hogy mérlegében egy negatív eszköznek kell szerepelnie. Ez az elszá-molás azt is jelzi, hogy most a vásárló elméletileg piaci kockázatot visel, amely nem állt fenn az újbóli eladás előtt.

Ez az eljárás azonban bizonyos nehézségeket okozhat, amelyek azonban nem a kor-mányzati egységek által bonyolított tranzakciók sajátosságai, hanem a repoügyleteknél általánosan felmerülő problémáról van szó. Az eljárás először rövid időre negatív ér-téket eredményezhet az egyes gazdasági szereplők portfóliójában. Nehéz lehet az ilyen tranzakciók beazonosítása, különösen a Külfölddel kapcsolatos gazdasági folyamatok esetén.

g. Értékpapírhitel

Egyes országokban az értékpapírhitelt széles körben használják az értékpapír-piaci be-fektetők, több okból is: például a rövid lejáratú pozíciók fedezésére vagy derivatívák pozíciókezelésére.

Amennyiben van tényleges pénzáramlás, akkor közgazdasági szempontból világos, hogy az eset nagyon hasonló egy repoügylet-hez. Nincs végleges tulajdonosváltás, és határozott kötelezettségvállalás áll fenn az értékpapírokkal kapcsolatos fordított tranz-akcióra vonatkozóan. A tranzakciót ezért a fenti általános szabályok szerint a hitelek-nél vagy a betéteknél kell elszámolni.

Az eljárás teljes összhangban van az ESA95-tel. Az 5.64 (a) szakasz azt állapítja meg, hogy „a hitelben adott vagy a visszavásárlási kötelezettség alá eső állomány nem vál-toztatja meg a mérleget, és besorolása továbbra is AF.332 marad” (ez a hosszú lejáratú értékpapírokra vonatkozik, de hasonló az eljárás a rövid lejáratúaknál is). Ebben az esetben is el kell számolni egy negatív tételt a vásárló portfóliójában.

Ezzel szemben a pénzáramlás nélküli (általában biztosíték nélküli és nagyon rövid le-járatú) értékpapír-hitelezést nem lehet úgy kezelni, mint egy visszavásárlási megállá-podást. Ez az eset nem szerepel sem az ESA95-ben, sem az SNA-ban. Ez valójában egyfajta „eszközökben lévő hitel”, amely nem tekinthető pénzügyi eszköznek. Az ESA 5.69 szakasza kifejti, hogy van olyan hitel, „...amikor a hitelezők [...] pénzt adnak kölcsön az adósoknak”. Semmilyen tranzakció nem érintheti a pénzügyi számlákat (ál-lományokat és folyó műveleteket).

Általában nem történik változás a szerződő felek elszámolási/könyvelési rendszerében. A mérlegen kívüli elszámolásban viszont esetleg egy új tétel jelenik meg a határidős ügylet fordított művelet elszámolására. Itt kétféle esetet kell megkülönböztetni.

Ha meg lehet különböztetni a készpénzmozgással járó értékpapír-hitelezést a kész-pénzmozgás nélkülítől, akkor az utóbbi tranzakciót helyénvalóbb az „egyéb eszközök / kötelezettségek” számlán elszámolni, mint a hitelek és betétek között.

Ahol nincs mód a megkülönböztetésre, ott az eljárás attól függ, hogy milyen a teljes összegen belül a különböző típusú tranzakciók (speciális információk révén) becsült részaránya. Feltételezhető, hogy e tranzakcióknak csak kis hányada zajlik pénzmozgás nélkül. Így megbízható adatok hiányában az egész tranzakciót úgy kell kezelni, mint egy repo ügyletet.

4. Az adósságra gyakorolt hatás

A pénzügyi eszközök e kategóriájának a kormányzati adósságra gyakorolt hatása a következő lehet.

Ha a kormányzati egység az „engedményezett”, az ideiglenes eladó, illetve a „kész-pénzátvevő”, akkor az ügylet hatással van a bruttó adósságra. A kölcsönvett pénzeszközök ellentétéleként a „hitel” (F.4) tétel növekszik. De ha a másik fél szintén egy kormányzati szektorba sorolt egység, akkor a hatás a konszolidálás miatt nulla lesz.

Ha az egység „átruházó”, tehát egy másik szektorba sorolt egységnek (például egy monetáris pénzügyi intézménynek) ad át pénzeszközt, akkor ennek nincs hatása sem a bruttó adósságra, sem a konszolidált adósságra. Ha a kormányzati szektorba sorolt egység (mint egy kincstári ügynökség) korábban pénzeszközt adott át, akkor ennek pozitív hatása van a bruttó adósságra.

Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy a hatás teljesen eltérő akkor, ha a tranzakciót nem ismerik el repoként, vagy nem olyan repoként kezelik (lásd 3d), amelyhez nem kapcsolódik egy határozott kötelezettség-vállalás a fordított tranzakciót illetően. Ekkor az eszközök tulajdonosváltása megy végbe. Csak akkor van hatással a kormányzati adósságra, ha a kormányzati szektorba sorolt egység kormányzati kibocsátású értékpapírokat ad vagy vesz kölcsön, a másik fél pedig a kormányzati szektoron kívülre sorolt egység. Ily módon ugyanis a konszolidált adósság nő (az eszközök csökkenése) vagy csökken (az eszközök növekedése). Az egyéb értékpapírokkal kapcsolatos, hasonló jellegű másik féllel bonyolított tranzakciók nincsenek hatással az adósságra. Ugyanez a helyzet akkor is, ha bármilyen jellegű eszközzel kapcsolatos a tranzakció, a másik fél azonban egy kormányzati szektorba sorolt egység.

5. Elszámolási eljárások

Egy kormányzati egység 100 egység értékben (kincstárjegyekkel kapcsolatos) visszavásárlási megállapodást köt egy bankkal. Az eredeti lejárat 3 hónap. A visszavásárlási ár 101 egység.

1) A kezdeti időpontban

Kormányzati egység				Bank			
Pénzügyi számla							
ΔE		ΔF		ΔE		ΔF	
F.22	-100			F.22	+100	F.29	+100
F.29	+100						
		B.9	0			B.9	0

2) Lejáratkor (ha nincs korábbi visszavásárlás/visszafizetés)

Kormányzati egység				Bank			
Nem pénzügyi számla							
U		R		U		R	
		D41	1	D41	1		
B.9	+1			B.9	-1		
Pénzügyi számla							
ΔA				ΔA			
F.22	+101			F.22	-101	F29	-100
F.29	-100						
		B.9	+1			B.9	-1

A TANÁCS

2000. FEBRUÁR 28-i 475/2000(EK)

RENDELETE,

amely az Európai Közösséget létrehozó szerződéshez csatolt, a túlzott hiány esetén követendő eljárásra vonatkozó jegyzőkönyv alkalmazását illetően módosítja a 3605/93 (EK) tanácsi rendeletet

AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA,

Tekintettel az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó Szerződésre, és különösen a 104(4) cikk harmadik francia bekezdésére,

Tekintettel a Bizottság javaslatára⁵²,

Tekintettel az Európai Parlament véleményére⁵³

Mivel:

(1) A „kormányzat”, a „hiány” és a „beruházás” fogalma az Európai Közösséget létrehozó szerződésnek a túlzott hiány esetén követendő eljárásra vonatkozó jegyzőkönyvében, valamint a 3605/93 (EK) rendeletben⁵⁴ került meghatározásra, melyek az Integrált számlák európai rendszerére hivatkoznak; az 1996. június 25-i 2223/96 tanácsi rendelet⁵⁵ ezt a rendszert a Nemzeti és regionális számlák európai rendszerével (a Közösségben) váltotta fel (a továbbiakban „ESA 95”).

(2) A kormányzati „(állam)adósság”-nak az Európai Közösséget létrehozó szerződésnek, a túlzott hiány esetén követendő eljárásra vonatkozó jegyzőkönyvében, valamint a 3605/93 (EK) rendeletben meghatározott fogalma az ESA 95 besorolási kódjaira vonatkozó hivatkozások további kibővítését igényli; a pénzügyi derivatívák esetében, az ESA 95 meghatározása szerint ezeknek nincs ugyanolyan névleges értéke, mint a többi adósságelemnek; ezért a túlzott hiány esetén követendő eljárás céljából összeállításra kerülő kormányzati adósság kötelezettségei nem tartalmazhatják a pénzügyi derivatívákat; azoknál a kötelezettségeknél, amelyekre a devizaárfolyamot rögzítő megállapodások vonatkoznak, hazai fizetőeszközre történő átszámításuk során ezt a rögzített árfolyamot kell figyelembe venni;

(3) Az ESA 95 részletesen pontosan meghatározza a (folyó) piaci áron számított bruttó hazai termék fogalmát, amely alkalmas a Szerződés 104. cikkében hivatkozott arányszámok számítására, úgymint a kormányzati hiány bruttó hazai termékhez viszonyított arányának, valamint a kormányzati (állam)adósság bruttó hazai termékhez viszonyított arányának a számítására;

⁵² HL C 376 E szám, 1999. 012.28, 18.o.

⁵³ A 2000. február 17-én kifejtett vélemény (amely még nem jelent meg a Hivatalos Lapban).

⁵⁴ HL L 332, 1993. 12. 31, 7.old.

⁵⁵ HL L 310, 1996. 11. 30, 1.old.

(4) A konszolidált kormányzati kamatkiadás a tagországok költségvetési helyzetének megfigyelése szempontjából fontos mutatószám; a kamatkiadás természetéből adódóan kapcsolódik a kormányzati adóssághoz; a tagországok által a Bizottságnak jelentendő kormányzati adósságot a kormányzati szektoron belül konszolidálni kell; a kormányzati adósság, valamint a kamatkiadás szintjének kölcsönösen konzisztensnek kell lenni egymással; az ESA 95 (1.58 pont) elismeri, hogy bizonyos elemzésekhez a konszolidált aggregátumok alkalmasabbak, mint a nem konszolidált, „bruttó” számadatok; a tagországoknak tisztázniuk kell a Bizottsággal az átadásra kerülő kamatkiadás adataik összeállítására vonatkozó módszerüket;

(5) A nemzeti statisztikák szükséges harmonizációja érdekében vagy más okokból sor kerülhet az ESA95-ben szereplő meghatározások és besorolási kódok felülvizsgálatára; az ESA 95 felülvizsgálatáról vagy módszertanának módosításairól a Tanács vagy a Bizottság dönt, a Szerződésben és a 2223/96. (EK) rendeletben lefektetett hatásköri és eljárásra vonatkozó szabályokkal összhangban;

(6) A 2223/96. (EK) rendelet 8(2) cikke kiköti, hogy a túlzott hiány esetén követendő eljárás során a tagországok által a Bizottságnak megküldendő jelentések összeállításánál 1999. szeptember 1-ig tartó átmeneti időszakban továbbra is a korábban alkalmazott európai rendszert, az Integrált nemzeti számlák európai rendszerét kell használni.

ELFOGADTA EZT A RENDELETET:

1. cikk

(nem ismételjük meg, lásd a 3605/93. tanácsi rendelet módosított változatát)

2.cikk

Ez a rendelet az *Európai Közösségek Hivatalos Lapjában* való megjelenés napján lép hatályba.

Ez a rendelet 2002. január 1.-től alkalmazandó.

Ez a rendelet teljes egészében kötelező érvényű, és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagországban.

Kelt, Brüsszel, 2000. február 28.

a Tanács részéről
J. PINA MOURA
elnök

A TANÁCS 1993. november 22-i 3605/93/EK RENDELETE
az Európai Közösséget létrehozó Szerződéshez csatolt, az előírtat meghaladó államháztartási hiányra vonatkozó eljárásról szóló jegyzőkönyv alkalmazásáról

AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA,

Tekintettel az Európai Közösséget létrehozó Szerződésre, és különösen annak 104c. cikk (14) bekezdés harmadik albekezdésére,

Tekintettel a Bizottság javaslatára⁵⁶,

Tekintettel az Európai Parlament véleményére⁵⁷,

Mivel a 'kormányzat', 'hiány' és 'beruházás' kifejezések definícióját a túlzott hiányra vonatkozó eljárásról szóló jegyzőkönyvben az integrált nemzeti számlák európai rendszerére történő hivatkozással (ESA)⁵⁸ állapították meg; mivel szükség van az ESA osztályozási kódjaira hivatkozó pontos definíciókra; mivel ezek a definíciók felülvizsgálat alá eshetnek a nemzeti statisztikák szükséges összehangolásával kapcsolatban vagy egyéb okokból; mivel az ESA felülvizsgálatáról a Tanács dönt a hatásköri szabályok és a Szerződésben megállapított eljárás szerint;

Mivel a túlzott hiányra vonatkozó eljárásról szóló jegyzőkönyvben megállapított 'adósság' definíciót ki kell egészíteni az ESA osztályozási kódjaira való hivatkozással;

Mivel a piaci áron számított bruttó nemzeti termék összeállításának harmonizálásáról szóló 1989. február 13-i 89/130/EGK, EURATOM tanácsi irányelv kielégítő és részletes definíciót ad a piaci áron számított bruttó hazai termékre⁵⁹;

Mivel a túlzott hiányra vonatkozó eljárásról szóló jegyzőkönyv alapján a Bizottságnak statisztikai adatokat kell biztosítani, amelyeket az eljárás során felhasználnak;

Mivel részletes szabályokra van szükség annak megszervezéséhez, hogy a tagállamok időben és rendszeresen szolgáltatassanak adatot a Bizottságnak tervezett és tényleges hiányukról és adósságuk szintjéről;

Mivel a Szerződés 104c. cikk (2) és (3) bekezdései alapján a Bizottság feladata a költségvetési helyzet és a kormányzati adósság-állomány alakulásának figyelemmel kísérése a tagállamokban, valamint annak vizsgálata, hogy azok megfelelnek-e a költségvetési fegyelem kormányzati hiányra és államadósságra vonatkozó kritériumainak; mivel, amennyiben egy tagállam nem felel meg az egyik vagy mindkét kritérium követelményeinek, a Bizottságnak tekin-

⁵⁶ HL C 324. szám, 1993.12.01., 8.o.; és

HL C 340. szám, 1993.12.17., 8.o.

⁵⁷ HL C 329. szám, 1993.12.06.

⁵⁸ Az Európai Közösségek Statisztikai Hivatala, *Az integrált nemzeti számlák európai rendszere (NER)*, második kiadás.

⁵⁹ HL L 49. szám, 1989.02.21., 26.o.

tetbe kell vennie minden vonatkozó tényezőt; mivel a Bizottságnak meg kell vizsgálnia, hogy van-e kockázata egy tagállamban a túlzott hiánynak ,

ELFOGADTA EZT A RENDELETET:

1. SZAKASZ

Definíciók

*1. cikk**

1. A túlzott hiányra vonatkozó eljárásról szóló jegyzőkönyvnek és ennek a rendeletnek az alkalmazásában a következő bekezdésekben megadott szakkifejezések az integrált nemzeti számlák európai rendszere (ESA) szerint (továbbiakban ESA95 hivatkozással) kerülnek definiálásra.* A zárójelekben szereplő kódok az ESA95 a hivatkozások.

2. A „kormányzat” az ESA95 szerint meghatározott kormányzati szektort (S.13), azaz a „központi kormányzatot” (S.1311), a „tartományi kormányzatot” (S.1312), a „helyi önkormányzatot” (S.1313) és a társadalombiztosítási alapokat (S.1314) jelenti, az üzleti tevékenység kizárásával.

Az üzleti tevékenység kizárása azt jelenti, hogy a kormányzati szektor (S.13) csak olyan szervezeti egységeket foglal magában, amelyek fő tevékenységként nem piaci szolgáltatásokat állítanak elő.

3. A „kormányzati hiány (többlet)” az ESA95 szerint meghatározott kormányzati szektor (S.13) nettó hitelfelvételét (nettó hitelnyújtását) (B.9) jelenti. A kormányzati hiányban foglalt kamat az ESA95-ben meghatározott kamatösszeg (D.41).

4. A kormányzati beruházás az ESA95-ben meghatározott kormányzati szektor (S.13) bruttó állóeszköz-felhalmozását jelenti.

5. Az „kormányzati adósság” a kormányzati szektor névértéken számított, év végén fennálló teljes bruttó adósságát jelenti, kivéve azokat a kötelezettségeket, amelyeknek megfelelő pénzügyi eszközök a kormányzati szektor (S.13) tulajdonában vannak.

A kormányzati adósságot a kormányzati kötelezettségek következő, ESA95 szerint meghatározott kategóriái teszik ki: készpénz és betét (AF.2), részvényeken kívüli értékpapírok a pénzügyi derivatívák kivételével (AF.33) és hitelek (AF.4).

Az év végén fennálló kötelezettségek kinnlevőségeinek névleges értéke a névérték.

Egy indexhez kapcsolt kötelezettség nominálértéke az év végéig felhalmozódott, indexhez kapcsolt tőkenövekedés összegével korrigált névértéknek felel meg.

A külföldi fizetőeszközben fennálló kötelezettségeket, illetve szerződéses megállapodás értelmében egy vagy több más külföldi fizetőeszközzel cserélt kötelezettségeket a csereügylet szerződésében meghatározott árfolyamindexek felhasználásával kell átváltani külföldi fizetőeszközzé, majd ezt követően az adott év utolsó munkanapján érvényes piacvezető (jegybanki) devizaárfolyamon kell átszámítani hazai fizetőeszközzé.

A hazai fizetőeszközben fennálló kötelezettségeket, melyeket szerződéses megállapodások alapján külföldi fizetőeszközzel cseréltek, a csereügylet szerződésében meghatározott árfolyamindexek felhasználásával kell átváltani külföldi fizetőeszközzel, majd ezt követően az adott év utolsó munkanapján érvényes piacvezető (jegybanksi) devizaárfolyamon kell átszámítani hazai fizetőeszközzel.

Külföldi fizetőeszközben fennálló kötelezettségeket, melyeket szerződéses megállapodások alapján hazai fizetőeszközzel cseréltek, a csereügylet szerződésében meghatározott devizaárfolyam-index segítségével kell átszámítani hazai fizetőeszközzel.

*2. cikk**

A túlzott hiányra vonatkozó eljárásról szóló jegyzőkönyv és e rendelet céljából a bruttó hazai terméket az ESA95 szerint meghatározott, piaci áron számított bruttó hazai terméket jelenti (piaci áras GDP) a 89/130/EGK, EURATOM irányelv 2. cikkének definíciója szerint.

3. cikk

1. A tervezett kormányzati hiány adatok azokat a számadatokat jelentik, amelyeket a Tagállamok költségvetési hatóságai legutolsó döntéseivel összhangban az adott évre megállapítottak.

2. A tényleges kormányzati hiány és a kormányzati adósság szintjének adatai egy korábbi év becslét, előzetes, félig véglegesített vagy végleges eredményeit jelentik.

2. SZAKASZ

Az adatszolgáltatás szabályai és tartalma

4. cikk

1. 1994. elejétől a tagállamok évente kétszer teljesítenek adatszolgáltatást a Bizottság részére a tervezett és a tényleges kormányzati hiányokról és a kormányzati adósságuk szintjéről, először az adott év (n-ik év) március 1.-jét megelőzően, másodszor az n-ik év szeptember 1. előtt.

2. Az n-ik év március 1. előtt a Tagállamok:

- a Bizottságnak jelentést készítenek az n-ik évre vonatkozó tervezett kormányzati hiányokról, naprakész becslést adnak az (n-1)-ik évre vonatkozó tényleges kormányzati hiányokról és adatot szolgáltatnak az (n-2)-ik, (n-3)-ik és az (n-4)-ik évekre vonatkozó tényleges kormányzati hiányokról,
- ezzel egyidejűleg megadják a Bizottságnak az n-ik, az (n-1)-ik és az (n-2)-ik évekre vonatkozóan a hivatalos kormányzati beszámolójukban megjelenő költségvetési hiányukat annak a definíciónak megfelelően, amelyet nemzeti szinten a legelfogadottabbnak tekintenek, valamint azokat az adatokat, amelyek megmagyarázzák a kormányzati beszámolóban megjelenő hiány és a kormányzati hiány közötti átmenetet.

A Bizottsághoz eljuttatott, átmenetet magyarázó számok magukba foglalják az S.1311, S.1312, S.1313 és S.1314 alszektorok nettó hitelfelvételének adatait külön-külön,

- adatot szolgáltatnak a Bizottságnak az (n-1)-ik év végi tényleges kormányzati adósságuk becsült szintjéről és a kormányzati adósság (n-2)-ik, (n-3)-ik és az (n-4)-ik évekre vonatkozó tényleges szintjéről,
- ezzel egyidejűleg megadják a Bizottságnak az (n-1)-ik és az (n-2)-ik évekre vonatkozóan azokat az adatokat, amelyek megmagyarázzák a kormányzati hiány és az egyéb összetevők szerepét a kormányzati adósság szintjének változásában.

3. Az n-ik év szeptember 1. előtt a Tagállamok adatot szolgáltatnak a Bizottságnak:

- az n-ik év legutolsó tervezet szerinti kormányzati hiányáról és az (n-1)-ik, (n-2)-ik, (n-3)-ik és az (n-4)-ik év tényleges kormányzati hiányáról, eleget téve a 2. bekezdés második alpontjában megfogalmazott követelményeknek,
- a kormányzati adósságuk tényleges szintjéről az (n-1)-ik, (n-2)-ik, (n-3)-ik és az (n-4)-ik évekre, eleget téve a 2. bekezdés negyedik alpontjában megfogalmazott követelményeknek.

4. A Bizottságnak beküldött, a 2. és 3. bekezdés szerinti tervezett kormányzati hiányra vonatkozó adatok hazai fizetőeszközben kerülnek meghatározásra, és költségvetési évre vonatkoznak.

A Bizottságnak beküldött, a 2. és 3. bekezdés szerinti tényleges kormányzati hiányra és a tényleges államadóssági szintre vonatkozó adatok hazai fizetőeszközben kerülnek meghatározásra, és naptári évre vonatkoznak, kivéve az (n-1)-ik évre vonatkozó legutolsó becsléseket, amelyek vonatkozhatnak a költségvetési évre.

Amennyiben a költségvetési év eltér a naptári évtől, a Tagállamok adatot szolgáltatnak a Bizottságnak a költségvetési évre vonatkozó tényleges kormányzati hiányról és a kormányzati adósság tényleges szintjéről az adott költségvetési évet megelőző két költségvetési évre vonatkozóan is.

*5. cikk**

A 4. cikk (1), (2) és (3) bekezdéseiben megállapított eljárás szerint a Tagállamok a kormányzati beruházási kiadásokra és a kamatkiadásokra (konszolidált) vonatkozóan adatokat szolgáltatnak a Bizottság részére.

6. cikk

A tagállamok a Bizottság rendelkezésére bocsátják bruttó hazai termékük n -ik évi előre jelzett összegét, bruttó hazai termékük $(n-1)$ -ik, $(n-2)$ -ik, $(n-3)$ -ik és $(n-4)$ -ik évekre vonatkozó tényleges összegét a 4. cikk (1) bekezdésében jelzett ütemezési feltételek mellett.

*7. cikk**

Abban az esetben, ha a hatásköri szabályok és a 2223/96 Szerződésben megállapított eljárás szerint a Tanács dönt az ESA95 módszertani felülvizsgálatáról, a Bizottság az új ESA95 hivatkozásokat bevezeti e rendelet 1, 2 és 4. cikkeibe.

8. cikk

Ez a rendelet 1994. január 1-jén lép hatályba.

Ez a rendelet egészében kötelező és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagállamban.

Kelt, Brüsszel, 1993. november 22.

a Tanács részéről
az elnök
Ph. MAYSTADT

[Kimaradt lábjegyzetek:](#)

*1, 2, 4, 5, 7 cikk a tanács 2000/475 Rendeletének módosítása szerint (HL 58,3,3,2000p.l)

5.) 1996/2223 Tanácsi Rendelet (1996 jun.25-én) az Európai nemzeti és területi számlákról

A kormányzat hiányára és adósságára vonatkozó jelentés keretrendszere
a 475/2000 tanácsi rendelet által módosított 1993/3605 Tanácsi Rendelet szerint
és az 1993/11/22-es Tanácsi jegyzőkönyv közleményének megfelelően

– Jelentési időszak {...} –

1. sz. tábla: A kormányzati hiány, adósság és a hozzájuk kapcsolódó adatok jelentése
2. sz. tábla: Adatszolgáltatás a hivatalos költségvetési hiány és a kormányzati hiány közötti átmenet magyarázatára
- 3.sz. tábla: Adatszolgáltatás a kormányzati egyenleg és egyéb más fontos tényezők kormányzati adósság szintjének változására gyakorolt hatásának magyarázatára
3. sz. tábla: Adatszolgáltatás az 1993/11/22-es tanácsi jegyzőkönyv közleményének megfelelően

1. sz. tábla: A kormányzati hiány, adósság és a hozzájuk kapcsolódó adatok jelentése a 475/2000 tanácsi rendelet által módosított 1993/3605 Tanácsi Rendeletben meghatározott definíciók és szabályok szerint

Tagország neve: ... Adatok mértékegysége: ... (devizaegység) Kitöltés dátuma: ...	ESA95 kódok	20.. (1),(2)	20.. (1),(2)	Évek 20.. (1)	20.. (1)	20.. tervezet
Nettó hitelfelvétel (-)/ nettó hitelnyújtás (+): Kormányzati szektor	EDP B.9					
– Központi kormányzat	S.13					
– Tartományi kormányzat	S.1311					
– Helyi önkormányzat	S.1312					
– Társadalombiztosítási alapok	S.1313					
	S.1314					
Kormányzati szektor konszolidált adóssága		Előrejelzés (3)				
Névértékes állomány az év végén						
<i>Típusonként:</i>						
Készpénz és betét						
Részvényeken kívüli értékpapírok derivatívák kivét.	AF.2					
Rövid lejáratú	AF.33					
Hosszú lejáratú	AF.331					
Hitelek	AF.332					
Rövid lejáratú	AF.4					
Hosszú lejáratú	AF.41					
	AF.42					
Bruttó állóeszközfelhalmozás	P.51					
Kamatok (konszolidált)	EDP D.41 (ki- adás)					
Bruttó hazai termék piaci áron	B.1*g					

(1) Jelezze az adat készültségi fokát: becst, félkész, végleges.
(2) Az alszektorokra vonatkozó adatokat a „Költségvetések összehasonlítása” nevű szakértői csoporttal való megállapodás alapján kell továbbítani
(3) A kormányzati szektor adósságának előrejelzését a Tagországoknak az 1993/11/23 Bizottsági határozat 7. bekezdése alapján kell megadniuk.

2. sz. tábla: Adatszolgáltatás a hivatalos költségvetési hiány és a kormányzati hiány közötti átmenet magyarázatára, a 2000/475 Bizottsági Rendeletben módosított, 1993/3605 Bizottsági Rendelet 4. bekezdés 2. cikkének megfelelően

Tagország neve: ... Adatok mértékegysége: ... (devizaegység) Kitöltés dátuma: ...	Évek			Specialitások
	20... (1)	20.. (1)	20.. tervezett	
Költségvetés által finanszírozott nettó egyenleg Hivatalos költségvetési zárszámadás				Kérjük jelezze, hogy honnan származik a tábla induló egyenlege
A költségvetési hiányban elszámolt pénzügyi műveletek				
Hitelnyújtások (+)				
Hitel visszafizetések (-)				
Részvényszerzés (+)				
Részvényértékesítés (-)				
Egyéb pénzügyi műveletek (+/-)				
Egyéb követelések (+) és tartozások (-)				
Pénzforgalmi (+) és eredményszámla (-) kamatok eltérése				
Központi költségvetési szektorban nem szereplő önálló egységek nettó hitel felvétele (-), hitelnyújtása (+)				
Egyéb központi kormányzati szervek nettó hitelfelvétele (-) és nettó hitelnyújtása (+)				
Egyéb korrekciók (+/-)				
A központi kormányzat nettó hitelfelvétele (-)/ nettó hitelnyújtása (+) (S.1311) (ESA95 számlák)				
Nettó hitelfelvétel (-)/ nettó hitelnyújtás (+)				
Tartományi kormányzat				
Helyi önkormányzat				
Társadalombiztosítási alapok				
Kormányzati szektor nettó hitelfelvétele (-)/ nettó hitelnyújtás (+) (S.13) (ESA 95 számlák)				

(1) Jelezze az adat készültségi fokát: becslült, félkész, végleges.

3. sz. tábla: Adatszolgáltatás a kormányzati egyenleg és egyéb más fontos tényezők kormányzati adósság szintjének változására gyakorolt hatásának magyarázatára az 1993/3605 Bizottsági Rendelet 4 (2) bekezdés 4. cikkének és az 1993/11/22-es tanácsi jegyzőkönyv 7. közleményének megfelelően

Tagország neve: ... Adatok mértékegysége: ... (devizaegység) Kitöltés dátuma: ...	Évek			Specialitások
	20... (1)	20.. (1)	20..	
Kormányzati szektor nettó hitelfelvétele (+)/ nettó hitelnyújtása (-) (ESA95-számlák)				
Pénzügyi eszközök nettó beszerzése				
Készpénz és betétek (F.2) (+/-)				
Részcéven kívüli értékpapírok (F.3) (+/-)				
Hitelek (F.4)				
Nyújtás (+)				
Visszafizetés (-)				
Részcévek és egyéb követelések (F.5)				
Megszerzés (+)				
Értékesítés (-)				
Egyéb pénzügyi eszközök (F.1,F.62 és F.7) (+/-)				
Korrekciók (konszolidált)				
Pénzügyi derivatíva kötelezettség nettó megszerzése(F.34) (+/-)				
Egyéb kötelezettségek nettó megszerzése (F.62 és F.7) (+/-)				
Külföldi fizetőeszközben fennálló adósságok felértékelődése (+)/ leértékelődése (-)*				
Névérték feletti (-)/ alatti (+) kibocsátások miatti korrekció				
Pénzforgalmi (+) és eredményszámla (EDP D.41) (-) kamatok, valamint tőkeindexálás (+/-) miatti eltérés				
Névérték feletti (+) alatti (-) visszaváltások miatti korrekció				
Szektor besorolás változása miatti korrekció (K.12.1**) (+/-)				
Pénzügyi kötelezettségek egyéb volumenváltozása miatti korrekció(K.7**,K.8,K10**) (-)				
Statisztikai eltérések				
Pénzügyi számla és tőkeszámla közötti eltérés (+/-)				
Egyéb (+/-)				
Kormányzati szektor bruttó adósságának változása (2)				
Kérjük figyeljen arra, hogy a nettó hitelfelvétel/nettó hitelnyújtás előjele az 1-es és a 2-es táblán megállapodás szerint eltér!				

*árfolyamváltozás és devizacsere-ügylet (swaptévékenység) miatt

** Csak az AF.2, AF.33 és az AF.4 kötelezettségekre, névértéken.

(1) Jelezze az adat készütségi fokát: becsült, félkész, végleges.

(2) Ebben a sorban a pozitív előjel azt jelenti, hogy a névértékes adósság nő, a negatív pedig azt, hogy csökken.

(3) A kormányzati szektor adósságát az 1993/11/22 Tanácsi jegyzőkönyv 7-es Közleményének megfelelően kell továbbítani.

4. sz. tábla: Egyéb adatszolgáltatás az 1993/11/22-es tanácsi jegyzőkönyv közleményének megfelelően

Közlemény száma	Tagország neve: ... Adatok mértékegysége: ... (devizaegység) Kitöltés dátuma: ...	Évek				
		20.. (1)	20.. (1)	20.. (1)	20.. (1)	20.. előrejelzés
2.	Kereskedelmi hitelek és előlegek (AF.71L)					
3.	Közcélú szektor által finanszírozott kormányzati szektor adósság értéke					
	Adat:					
	Intézményi jellemzők:					
4.	Információk a kormányzati szektor tényleges (jelenlegi) értéke és a névértéke közötti tényleges eltérésekről					
	i.) az eltérések mértéke:					
	ii.) az eltérések okai:					
10.	Bruttó nemzeti jövedelem piaci áron (B.5*g) (2)					

(1) Jelezze az adat készütségi fokát: becslt, félkész, végleges.

(2) Az adatot akkor különösen kérjük, ha a bruttó nemzeti jövedelem (GNI), vagy másképpen a bruttó hazai termék (NGDP) jelentősen nagyobb, mint a bruttó hazai termék (GDP)

Tárgymutató

A

Adók

Lásd II.1.....

Lásd III.1.....

Lásd IV.2.....

Adósság

(átvállalás & törlés)

Lásd II. 4.1.....

(számítás)

Lásd V.1.....

(garanciák)

Lásd II.4.3.....

(átütemezés)

Lásd II.4.2.....

Arany

(monetáris)

Lásd II.5.1.....

(monetarizálás / demonetarizálás)

Lásd II.5.1.....

Arany monetarizálás és demonetarizálás

Lásd II.5.1.....

Á

Árfolyam

Lásd II.5.1.....

B

Beruházási támogatások

Lásd II.1.1.....

II.3.1.....

II.3.2.....

Bírósági döntések

Lásd III.4.....

Cs

Csereügyletek (swap)

Lásd V.2.....

D

Derivatívák (pénzügyi)

Lásd II.2.3.....

V. rész.....

E

Egységek

(osztályozás)

Lásd I.....

(pénzügyi tevékenysége)

Lásd I.2.....

Engedélyek (licencek)

Lásd IV.2.....

Eredményszemléletű adók

& társadalombiztosítási járulékok

Lásd III.1.....

III.2.....

Eredményszemléletű kamat

Lásd III.3.....

Eszközök

(értékesítés)

Lásd II.2.....

(pénzügyi vagy nem pénzügyi)

Lásd II.1.....

É

Értékesítés (és visszlízing)

Lásd IV.3.....

(eszközök értékesítése (közvetlen & közvetett))

Lásd II.2.....

F

Fedezeti eszközök

Lásd V.2.....

Feltételes kötelezettségek

Lásd II.4.3.....

Földértékesítés

Lásd IV.2.....

G

Garanciák (garantált adósság)

Lásd II.4.3.....

Gazdasági valóság (szemben Törvényes forma)

Lásd II.1.1.....

H

Holding vállalatok (Közösségi tulajdonú / közcélú)

Lásd II.2.1.....

II.2.2.....

I

Immateriális javak (nem termelt)

Lásd IV.1.....

IV.2.....

Injekció (tőke)

Lásd II.3.....

J

Jövedelem (nemzeti számlákban)

Lásd II.1.1

Jövedelemelosztási műveletek

Lásd III.....

K

Kamat

Lásd II.1

III.3.....

V. részben

Kárpótlási jegyek

Lásd II.2.3

Kincstárjegyek/kötvények (állam)

Lásd II.2.2

II.3.1

III.3.....

V.1.....

V.3.....

Kisegítő társaságok és tevékenységek

Lásd IV.3.....

Koncessziók (közösségi tulajdonú / közcélú)

Lásd IV.....

Kormányzati szektor

(adósság)

Lásd II.4.....

V. részben

(szektorelhatárolás)

Lásd I. részben

Közösségi tulajdonú / közcélú termelő

(társaságok & vállalatok)

Lásd II. részben

(holding vállalatok)

Lásd II.2.1.....

Lásd II.2.2.....

(létesítmények)

Lásd IV.4.....

Központi bank (jegybank)

Lásd II.5.1.....

Külföldi fizetőeszközben fennálló adósság

Lásd V.2.....

L

Létesítmény (közösségi tulajdonú / közcélú)

Lásd IV.4.....

Lízing

Lásd IV. részben

M

Mobiltelefon- (engedélyek)

Lásd IV.2.....

Monetáris (hatóságok & arany)

Lásd II.5.....

Munkajövedelem

Lásd III.2.....

Ny

Nyugdíjalapok

Lásd I.2.....

O

Operatív lízing

Lásd IV.1.....

IV.4.....

Osztalékok

Lásd II.1.1.....

II.2.1.....

II.3.1.....

II.5.....

III.3.....

IV.4.....

Osztályozás

(egységek osztályozása)

Lásd I. részben.....

P

Pénzügyi

(Pénzügyi vállalatok konszolidációja)

Lásd II.5.....

(lízing)

Lásd IV. részben.....

V.1.....

(szektor)

Lásd II.5.....

(művelet)

Lásd II.1.1.....

II.2.1.....

Piacszabályozó ügynökségek

Lásd I.2.....

Privatizáció

(tagjelölt országok)

Lásd II.2.3.....

(privatizációs folyamat)

Lásd II.2.....

S

Swapügyletek

Lásd V.2.....

Sz

Számbavétel időpontja

Lásd II.2.1.....

II.4.1.....

III. részben.....

IV.1.....

IV.2.....

Szektorelhatárolás (kormányzat)

Lásd I. részben

T

Támogatások

Lásd I részben.....

II.1.1.....

II.2.2.....

II.3.1.....

III.2.....

Társadalombiztosítási járulékok

Lásd III.1.....

III.2.....

Társaságok (vállalatok)

(közösségi tulajdonú / közcélú)

Lásd II részben (II.3 & II.4).....

(szektor)

Lásd IV.4.....

Természetbeni tőkejuttatás

Lásd II.3.....

Tőkeinjekció

Lásd II.3.2.....

Tőketranszfer

Lásd II (II.1-II.4).....

III.1.....

III.3.....

IV.4.....

Törzstőke

Lásd II.3.1.....

IV.3.....

U

Univerzális Mobil Telekommunikációs Rendszer
(UMTS-engedélyek)

Lásd IV.2.....

V

Vállalatok (közösségi tulajdonú / közcélú)

Lásd II. részben

Vállalati jövedelmek

Lásd II.1.1.....

II.1.2.....

II.2.1.....

Visszamenőleges hatályú (bíróági döntés)

Lásd III.4.....

Visszavásárlási megállapodások (repók)

Lásd V.3.....

Visszlízing (értékesítés és...)

Lásd IV.3.....